

ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ...

Το τέλος του αναρχισμού; Ίσως μια παράξενη ερώτηση σε μια εποχή όπου σχεδόν όλοι όσους συναντάμε είναι «κατά βάθος αναρχικοί». Κανένα φωτισμένο άτομο δε θα παραδεχόταν ποτέ ότι είναι υπέρ της εξουσίας ή της ιεραρχίας σήμερα κι ακόμα και πολλοί μαρξιστές-λενινιστές του παλιού καλού καιρού δε θα παραδεχτούν ότι είναι υπέρ ενός Κράτους.*Και οι αναρχικοί; Υπάρχουν αναρχικοί παντού, στις τέσσερις γωνιές της γης. Αρκετοί κεντρίζουν την εξουσιαστική δομή, εμπνέοντας κι άλλους να κάνουν το ίδιο και μερικοί πληρώνουν στομφωδώς υψηλό τίμημα γι' αυτό.

Υπάρχουν αναρχικοί – κι όχι μόνο- παρόντες σε εστιακά σημεία του αγώνα, όπως αυτά ενάντια στα τρένα υψηλής ταχύτητας και την πυρηνική ενέργεια, σε μεγάλες διαδηλώσεις και σε συγκρούσεις με την αστυνομία- ενώ υπάρχουν κι εκείνοι οι οποίοι σιωπηλά φωτίζουν το σκοτάδι της νύχτας με την ιριδίζουσα έξαψη της ελευθερίας. Οι αναρχικοί υπερασπίζονται τους μετανάστες ενάντια στις ρατσιστικές επιθέσεις και υποστηρίζουν τις εξεγέρσεις και τις ταραχές στα στρατόπεδα συγκέντρωσης του φρουρίου Ευρώπη. Υπάρχουν αναρχικοί κλεισμένοι στις φυλακές και αναρχικοί οι οποίοι δρουν σε αλληλεγγύη με αυτούς. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, μετά την τολμηρή παρουσία τους στις φοιτητικές διαδηλώσεις του περασμένου χρόνου και έναν αριθμό διάχυτων επιθέσεων αλλού για κάποιο χρονικό περίοδο, τα ΜΜΕ και η αστυνομία χαρακτήρισαν τους αναρχικούς δημόσιο μπαμπούλα και καλούσαν τον πληθυσμό να «καταδώσει έναν αναρχικό».**

Υπάρχουν αναρχικοί ατομικιστές – και αναρχικά άτομα. Υπάρχουν αναρχικοί οι οποίοι είναι ενάντια στην κοινωνία και αναρχικοί οι οποίοι συμμετέχουν σε συνελεύσεις γειτονιάς. Υπάρχουν ακόμα και αναρχικοί οι οποίοι ψηφίζουν στις εκλογές, αν και δε το διατυμπανίζουν κιόλας. Υπάρχουν αναρχικοί ακαδημαϊκοί και ακαδημαϊκοί αναρχικοί. Κι ακόμα υπάρχουν οι αναρχικοί πανκ, ακτιβιστές, οργανωτιστές και όλων των ειδών οι ελευθεριακοί, στο ζωολογικό κήπο που γενικά θεωρείται ως το «κίνημα ενάντια». Χωρίς αμφιβολία υπάρχουν αναρχικοί παντού – αλλά υπάρχει κι αναρχισμός; Υπάρχει δηλαδή, μια αίσθηση της συνολικότητας του αγώνα, ενός αγώνα που πάντα τείνει προς την απόλυτη καταστροφή του υπάρχοντος και στην εμπειρία της ελευθερίας όπου κι αν αυτός λαμβάνει χώρα, σε οποιαδήποτε εκδήλωση του επιμέρους αγώνα στον οποίο εμπλεκόμαστε σε μια δεδομένη στιγμή;

Η συνολικότητα του αγώνα δεν είναι μια παγκόσμια θέαση του εχθρικού σχεδίου σε όλες τις μορφές του, είναι η συνολικότητα της ελευθερίας χωρίς όρια ή εμπόδια οποιουδήποτε είδους, γι' αυτό είναι κάτι σε κίνηση, που αυξάνεται απεριόριστα, πάντα σε δράση, κι όμως συνολικά παρών όταν τη σκεφτόμαστε, καταστρέφοντας τα όρια και την εξημέρωση.*** Πόσοι αναρχικοί μεταφέρουν συνειδητά αυτή την αίσθηση της συνολικότητας του αγώνα, στη ζέση της επίθεσης τους ενάντια στον εχθρό; Αμα την αντιληφθούμε δε μας αφήνει ποτέ, είναι η πυξίδα μας είτε βρισκόμαστε στις φουρτουνιασμένες θάλασσες της εξεγερσης είτε στα λιμνάζοντα ύδατα της Βαβυλώνας, ενώ το να την αγνοήσουμε μας οδηγεί στο αδιέξοδο του οικουμενισμού, των μετώπων, των ψευδαισθήσεων της ποσότητας ή απλά στο να πεταχτούμε στη λήθη από το μεγάλο τσουνάμι των αποκλεισμένων που εξεγειρόνται.

Ο Γκαλεάνι δε μιλά για τη συνολικότητα του αγώνα σε αυτό το μικρό βιβλίο, αλλά μιλά για κάτι χωρίς το οποίο αυτή δε θα μπορέσει ποτέ να πραγματωθεί. Μιλά για τον αναρχικό κομμουνισμό, αυτόν ο οποίος «σημαίνει ότι οι υλικές και ηθικές ανάγκες του καθενός ικανοποιούνται χωρίς κανέναν άλλο περιορισμό, πέρα από εκείνους που τίθενται από τη φύση» και ότι η συνεισφορά στην παραγωγή «θα πρέπει να δίνεται εθελοντικά από τον καθένα, σύμφωνα με

την ικανότητα του και την κλίση του». Καθώς επίσης σημαίνει και την καταστροφή της κυβέρνησης σε όλες τις εκδηλώσεις της, η μη ύπαρξη εξουσίας σημαίνει την ελευθερία του αυτόνομου ατόμου, όλων των ατόμων, μέσα στην ελεύθερη κοινωνία (ή την απουσία κοινωνίας, σε όποιες μορφές κι αν μπορεί να γίνει αυτό). Αν και γίνονται υπαινιγμοί για τον αναρχικό κομμουνισμό σήμερα, οι συνέπειες του τι σηματοδοτεί αυτός, σπάνια αν όχι ποτέ, εμβαθύνονται από τους αναρχικούς, καθώς η αμεσότητα του αγώνα είναι αυτό που μας ενδιαφέρει και ο φόβος να ιχνογραφήσουμε ένα «σχέδιο της μελλοντικής κοινωνίας» μας τρομοκρατεί με την δήθεν ενοχή της επιβολής μοντέλου, και γι' αυτό το λόγο εξουσίας.

Σε απάντηση στη δήλωση του παλιού του συντρόφου Μερλίνο ότι αυτό που είναι σημαντικό στον αναρχισμό έχει απορροφηθεί από το σοσιαλισμό, ο Γκαλεάνι επεξεργάζεται τη σαφή διάκριση ανάμεσα στον αναρχικό κομμουνισμό και το σοσιαλιστικό μοντέλο κολλεκτιβισμού. Ο κολλεκτιβισμός, η κοινή ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής του συνεπάγεται «από τον καθένα σύμφωνα με την ικανότητά του, στον καθένα ανάλογα με την εργασία του», βασίζεται σε μια αξιολόγηση του τελειωμένου προϊόντος, εκεί που ο αναρχικός κομμουνισμός σημαίνει πλήρη ικανοποίηση των αναγκών του ατόμου άσχετα από την αξία του προϊόντος. Σίγουρα αυτό πρέπει να είναι ο θεμέλιος λίθος του «κόσμου χωρίς μεζούρα» στον οποίο συχνά αναφερόμαστε, κι όμως σπάνια εμβαθύνουμε. Αν το κάναμε, αυτό θα επηρέαζε τις επιλογές μας και θα εξαφάνιζε τις αμφιλεγόμενες «συμμαχίες». Επαναλαμβάνουμε σε αηδιαστικό βαθμό, ότι τα μέσα που χρησιμοποιούμε προετοιμάζουν τους στόχους που πετυχαίνουμε. Με την ίδια λογική οι στόχοι – που ας πούμε είναι το να βγούμε στο δρόμο της ελευθερίας, ο οποίος όπως είπαμε είναι απεριόριστος και ποτέ πραγματικά δεν «τελειώνει»- που επιθυμούμε θα πρέπει να επηρεάζουν τα μέσα που χρησιμοποιούμε και το να μη χάνουμε ποτέ από το οπτικό μας πεδίο τους τελευταίους, μπορεί να εμποδίσει μερικά ατυχή, αν όχι καταστροφικά, εγχειρήματα.

Ζούμε σε καιρούς «κρίσης» και αυτό συχνά οδηγεί συντρόφους να ακολουθήσουν το αδιέξοδο του πραγματισμού και του συμβιβασμού, αγγίζοντας τα όρια του πολιτικού ρεαλισμού. Η αλαζονική άνοδος των ναζί, των σαδιστών μπάτσων ή οποιωνδήποτε άλλων εχθρών της ελευθερίας μπορεί να οδηγήσει σε μια μονοδιάστατη στάση συμμαχίας με εκείνους οι οποίοι ορίζουν τους εαυτούς τους με αντιπολιτευτικούς όρους, χάνοντας έτσι από τα μάτια μας την επανάσταση, το μεγαλείο της έλξης της και τις αντιξοότητες της δημιουργικής διάχυτης ανταρσίας και επίθεσης. Ο Γκαλεάνι αποκηρύσσει ολοκληρωτικά κάθε αγώνα για μερικές κατακτήσεις ή μεταρρυθμίσεις, «τη σαβούρα της μπουρζουαζίας», την οποία αυτή παραδίδει κάτω από την βίαιη πίεση των μαζών, κάνοντας κάποιες «κενές παραχωρήσεις». Αν οι σοσιαλιστές σκοπεύουν στην κατάκτηση του κοινοβουλίου (μολονότι όχι του Κράτους) ή τουλάχιστον κάποιας μορφής διευθυντικών σωμάτων, η πιο διακαής επιθυμία του αναρχικού –και όλων των «αποκλεισμένων»- είναι να δουν το κοινοβούλιο στις φλόγες ως κομμάτι της αυτοοργάνωσης της επίθεσης. «..Αντί για την απλή παθητική κι ευγενική αντίσταση που τόσο θερμά συστήνουν οι σοσιαλιστές, οι αναρχικοί προτιμούν το μπουκοτάζ, το σαμποτάζ και, για χάρη του ίδιου του αγώνα, τις άμεσες προσπάθειες για μερική απαλλοτρίωση, ατομική ανταρσία κι εξέγερση». Προς τρόπο των σοσιαλιστών.

Για τον Γκαλεάνι οι συνέπειες της αναρχικής αποχής «είναι πολύ λιγότερο επιφανειακές από την νωθή απάθεια που προσδίδεται σε αυτή από τους σαρκαστικούς καριέριστες του «επιστημονικού σοσιαλισμού». Απογυμνώνοντας το κράτος από τη συνταγματική απάτη με την οποία παρουσιάζει τον εαυτό του, εκθέτει τον ουσιαστικό χαρακτήρα του ως αντιπροσώπου, μαστροπού και αστυνόμου των κυρίαρχων τάξεων. Στο όνομα ποιάς «μεγαλύτερης υπόθεσης» μπορεί κάποιος αναρχικός να παραμερίσει αυτή την αυταπόδεικτη αλήθεια, αυτοκτονώ-

ντας ακαριαία, υποβιβάζοντας το να είσαι αναρχικός σε κάποιο είδος ταυτότητας που μπορεί να ταλαντεύεται κάτω από την πίεση της έλλειψης προοπτικής και την δουλοπρεπή αρχή του «αναγκαίου κακού»; Με απόσταση πάνω από έναν αιώνα, ο Γκαλεάνι μας θυμίζει ότι «ο αναρχισμός απορρίπτει την εξουσία οποιασδήποτε μορφής: στην αρχή της αντιπροσώπευσης, αντιπαραθέτει την άμεση και ανεξάρτητη δράση των ατόμων και των μαζών. Στην εξισωτική και κοινοβουλευτική δράση, αντιπαραθέτει την εξέγερση, την ανταρσία, τη γενική απεργία, την κοινωνική επανάσταση». Για όποιον από μας το έχει ξεχάσει.

Ο Γκαλεάνι αποκηρύσσει την ανώτατη δειλία της απόρριψης των ατομικών πράξεων ανταρσίας τη στιγμή που είμαστε εμείς οι ίδιοι που ρίξαμε τον πρώτο σπόρο. «*Η προπαγάνδα των αναρχικών δημιουργεί το ψυχολογικό κλίμα στους ανθρώπους... η ευθύνη μας σε όλες τις πράξεις ανταρσίας είναι πιο ακριβής, πιο συγκεκριμένη και αναμφισβήτητη εκεί που η προπαγάνδα μας υπήρξε ενεργητική, έντονη κι άφησε βαθιά εντύπωση...*». Δεν υπάρχει καμία ασυμβατότητα ή αντίφαση ανάμεσα στον κομμουνισμό και τον ατομικισμό μέσα στο πλαίσιο μιας ελεύθερης ενωμένης συνεργασίας όλων των ανθρώπων για παραγωγή που βασίζεται στην αλληλεγγύη. Ο κομμουνισμός είναι απλά το θεμέλιο με το οποίο το άτομο έχει την ευκαιρία να διοικήσει τον εαυτό του και να εκτελέσει τις λειτουργίες του. Κάθε αναρχικός που είναι πιστός στην από μέρους του άρνηση του προνομίου και προσβλέπει σε μια οικονομική πραγματικότητα όπου η γη, τα ορυχεία και όλα τα μέσα παραγωγής είναι αδιαίρετη κοινή ιδιοκτησία είναι, στις φιλοδοξίες του, κομμουνιστής. Ταυτόχρονα, αν αρνείται την εξουσία και είναι μέρος της πραγματοποίησης της πλήρους ανεξαρτησίας και αυτονομίας του ατόμου από οποιοδήποτε οικονομικό, πολιτικό και ηθικό αφεντικό, είναι αναπόφευκτα ένας ατομικιστής. Αντίθεση; Όχι, ολοκλήρωση.

Θα ήταν αναμφίβολα ενδιαφέρον να κάνουμε μια εις βάθος ανάλυση της θέσης του Γκαλεάνι, της χρήσης της γλώσσας από μέρους του, της ανεπιφύλακτης πίστης του στην πρόοδο, κ.τ.λ., αλλά εδώ προτιμήσαμε να δώσουμε στον αναγνώστη απλά λίγα δείγματα από αυτό που διαφορετικά θα μπορούσε να φανεί ότι παρουσιάζεται ως ιστορικό ντοκουμέντο και να τελειώσουμε με την λιτή σοκαριστική αλήθεια του Γκαλεάνι: «*Το αναρχικό κίνημα και το εργατικό κίνημα (δες αριστερά) ακολουθούν δύο παράλληλες γραμμές και είναι γεωμετρικά αποδεδειγμένο ότι οι παράλληλες γραμμές δεν τέμνονται*». Ας αγωνιστούμε με όλους εκείνους που δεν έχουν θέση σε αυτόν τον αποτρόπαιο κόσμο για την κατάκτηση της ζωής και την πραγματοποίηση των ονείρων μας.

J.W

*Στην πραγματικότητα, ο ίδιος ο Λένιν προτιμούσε τα συνθήματα των αναρχικών μέχρι να εγκαθιδρυθεί και να σταθεροποιηθεί η «δικτατορία του προλεταριάτου» και η προσωπική του δικτατορία. Διάβασε το *The Guillotine at work* του Gregory P. Maximoff, Cienfuegos Press.

**...δίπλα σε μια εικόνα του αναρχικού εμβλήματος, η «αντιτρομοκρατική υπηρεσία» της αστυνομίας της πόλης του Γουέστμινστερ καλούσε για αντί-αναρχικούς πληροφοριοδότες (καρφιά) δηλώνοντας: «Ο αναρχισμός είναι μια πολιτική φιλοσοφία η οποία θεωρεί το κράτος ανεπιθύμητο, μη αναγκαίο και βλαβερό και αντίθετα προωθεί μια ακρατική κοινωνία ή αναρχία. Οποιαδήποτε πληροφορία που σχετίζεται με αναρχικούς θα πρέπει να αναφέρεται στο τοπικό αστυνομικό τμήμα σας. (δελτίο τύπου 31 Ιουλίου 2011).

***Αυτά τα λόγια κλάπηκαν από την εισαγωγή του Αλφρέντο Μ. Μπονάννο στο *Feral Revolution, Feral Faun*.

Εισαγωγή

Η πρώτη δεκαετία του 20^{ου} αιώνα φαίνονταν να είναι πολύ ελπιδοφόρα. Μας είπαν στο σχολείο και στους δρόμους ότι μια νέα εποχή δημοκρατικής ελευθερίας και κοινωνικής δικαιοσύνης είχε αρχίσει. Η κριτική των παλιών θεσμών ενθαρρύνονταν από πολιτικούς και οι ελπίδες των εργαζομένων μεγάλωναν από τις υποσχέσεις των συνδικάτων για προστασία. Οι πρωτοπορίες της πολιτικής και κοινωνικής σκέψης έριχναν τους σπόρους των νέων ιδεών ανάμεσα στους εργάτες του κόσμου, γύρω από τρόπους και μέσα που θα προκαλέσουν μια ολοκληρωτική χειραφέτηση από την καταπίεση της πολιτικής εξουσίας και από την εκμετάλλευση της γης και του κεφαλαίου από την ατομική ιδιοκτησία.

Οι κυρίαρχοι και οι εργοδότες δεν είχαν αλλάξει φυσικά και χρησιμοποιούσαν βία από καιρό σε καιρό. Αλλά η κτηνωδία τους άρχισε να προκαλεί διστακτικές προσπάθειες για αντίσταση. Στα βιομηχανικά κέντρα, τα ορυχεία και τις αγροτικές κοινότητες, σποραδικές εκρήξεις ανταρσίας καταγράφηκαν. Στη Ρωσία ένα σοβαρό επαναστατικό κίνημα συντάραξε την παλιά τάξη πραγμάτων κατά τη διάρκεια των ετών 1905-6. Το κίνημα τελικά ηττήθηκε, αλλά είχε καταστρέψει άσχημα το μύθο της απόλυτης εξουσίας του Τσάρου κι ακόμα πιο σημαντικό, είχε πληγώσει βαθιά το παλιό καθεστώς στις ρίζες του, στην ύπαιθρο.

Στη Δυτική Ευρώπη οι εργαζόμενοι βρίσκονταν σε κίνηση. Ο ταξικός αγώνας βρισκόταν σε πλήρη ανάπτυξη και κανένα αστυνομικό ή στρατιωτικό λουτρό αίματος δεν έμοιαζε ικανό να τον σταματήσει. Οι κυβερνήσεις χρησιμοποιούν φυλακές και όπλα ενάντια στους διαφωνούντες, αλλά δεν υπάρχουν ούτε αρκετές φυλακές, ούτε όπλα, για να σπάσουν όλους τους διαφωνούντες, όταν αυτοί είναι αποφασισμένοι να μιλήσουν και να αγωνιστούν για τα δικαιώματά τους. Παντού η διαφωνία είχε βρει τρόπους να εκφράζεται. Μόνο στην Ιταλία, περισσότερο από ογδόντα αναρχικά περιοδικά κυκλοφορούσαν – με διαφορετική επιτυχία– κατά τη διάρκεια των επτά πρώτων χρόνων του αιώνα. Και πολλά, πολύ περισσότερα φυσικά κυκλοφόρησαν αλλού, στην Ευρώπη και τις Αμερικές.

Στις αρχές του έτους 1907, μερικοί Βέλγοι και Ολλανδοί σύντροφοι πρότειναν ένα Διεθνές Αναρχικό Συνέδριο να καλεστεί κάποια στιγμή μέσα στο επόμενο καλοκαίρι. Θεωρήθηκε το πρώτο πραγματικά διεθνές Αναρχικό Συνέδριο και έλαβε χώρα στο Άμστερνταμ από την 23^η ως την 31^η Οκτωβρίου 1907. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, μια από τις πιο ενδιαφέρουσες συζητήσεις ανάμεσα στους αναρχικούς ήταν αυτή σχετικά με τη στάση, που θα έπαιρναν πάνω στο ζήτημα του συνδικαλισμού.¹ Γεννημένος στη Γαλλία, ο συνδικαλισμός ήταν ουσιαστικά μια ανταρσία ενάντια στον υποτακτικό χαρακτήρα που είχαν αποκτήσει τα σωματεία, και οι παρόμοιες εργατικές οργανώσεις, κάτω από την ηγεσία των νομιμοφρόνων σοσιαλιστών. Περιφερειακά και εθνικά συνέδρια προωθήθηκαν σε όλες τις χώρες. Στην Ιταλία, ένα τέτοιο συνέδριο έλαβε χώρα στη Ρώμη από την 16^η ως την 20^η Ιούνη 1907, με τη συμμετοχή περισσότερων από εκατό αγωνιστών από όλα τα μέρη της Ιταλίας.

Ήταν η πρώτη δημόσια συγκέντρωση αναρχικών στην Ιταλία, από τις αρχές του αιώνα, και οι συντηρητικοί κύκλοι, οι μικρόψυχοι και οι φανατικοί, πληροφορημένοι από έναν τρομολάγνο τύπο, δε μπορούσαν να μην το προσέξουν και να μη σκύψουν πάνω του. Πόσο μεγάλος και πόσο άμεσος θα μπορούσε να είναι ο κίνδυνος από τέτοιες «ανατρεπτικές» δραστηριότητες; Ο κος Σεζάρ Σομπρέρο, ο ανταποκριτής της καθημερινής εφημερίδας του Τορίνο La Stampa στη Ρώμη, θυμήθηκε ότι ένας δικηγόρος της Ρώμης, ο Φρανσέσκο Σαβέριο Μερλίνο,² ο οποίος υπήρξε για πολλά χρόνια ένας ικανός και μορφωμένος αναρχικός αγωνιστής και ένας ικανός συγγραφέας περί κοινωνικών θεμάτων, θα μπορούσε να προσφέρει εξαιρετική βοήθεια στην αναζήτηση απάντησης για αυτά τα ερωτήματα.

Ο Μερλίνο συναίνεσε στη συνέντευξη και το αποτέλεσμα δημοσιεύτηκε από τη La Stampa της 18^{ης} Ιουνίου, κάτω από τον πολύκροτο τίτλο «La Fine dell Anarchismo» (Το τέλος του Αναρχισμού). Άλλες, ορθόδοξες εφημερίδες, όπως η L' Ora στο Παλέρμο και η L' Unione στην Τύνιδα, την ανατύπωσαν αυτολεξεί για χάρη των μεσοαστών αναγνωστών τους.

Προφανώς, οι περισσότεροι από εκατό αναρχικοί που συγκεντρώθηκαν στη Ρώμη – όπως επίσης και οι σύντροφοι τους σε όλα τα μέρη της Ιταλίας και του κόσμου- ένωσαν ότι η προσβλητική δήλωση ήταν αδικαιολόγητη, ότι ο αναρχισμός ήταν πολύ ζωντανός στις καρδιές τους, στα μυαλά τους και πάνω απ' όλα, στα λόγια και τις πράξεις τους. Ο Λουίτζι Φάμπρι³, ο οποίος ήταν τότε συνεκδότης με τον Πιέτρο Γκόρι⁴ της δεκαπενθήμερης επιθεώρησης Il Pensiero (Σκέψη) και προσωπικός φίλος του Μερλίνο, δε μπορούσε να πιστέψει στ' αυτιά του. Έγραψε στο Μερλίνο ρωτώντας, αν το «παράξενο» δημοσιευμένο κείμενο της συνέντευξης ήταν πραγματικά μια πιστή μεταφορά των απόψεων του. Γρήγορα, του ήρθε η απάντηση που έλεγε, ότι όλα στη συνέντευξη, εκτός από τον τίτλο, αντανακλούσαν τις απόψεις του για τον αναρχισμό. Και το γράμμα του Μερλίνο και τα σχόλια του Φάμπρι δημοσιεύτηκαν αργότερα στην Il Pensiero στη Ρώμη και στη Cronaca Soversiva, την εβδομαδιαία Ιταλόφωνη εφημερίδα που εξέδιδε ο Λουίτζι Γκαλεάνι στο Μπάρε του Βέρμοντ από το 1903.

Ο Λουίτζι Γκαλεάνι υπήρξε, όπως κι ο Μερλίνο, ένας πολύ γνωστός αγωνιστής στο Ιταλικό κίνημα από το 1880. Και οι δύο ήταν τότε παθιασμένοι μαχητές της ελευθερίας και την κοινωνικής δικαιοσύνης, ενάντια στις βάρβαρες καταπιέσεις της Ιταλικής κυβέρνησης. Το 1884, ο Μερλίνο δικάστηκε για «συνομοσία» και καταδικάστηκε από ένα δικαστήριο της Ρώμης σε τέσσερα χρόνια φυλάκιση. Στην έφεση, η ποινή μειώθηκε σε τρία χρόνια, αλλά μέχρι τότε ο Μερλίνο είχε φύγει στο εξωτερικό. Για δέκα χρόνια ταξίδεψε σε όλη τη Δυτική Ευρώπη και τη Βόρεια Αμερική, διαδίδοντας παντού, με τα λόγια, τα βιβλία, τα άρθρα και τα δοκίμια του, τη συνεκτική του κριτική στην υπάρχουσα τάξη πραγμάτων. Το 1892, ενώ βρίσκονταν στη Νέα Υόρκη, αυτός, μαζί με άλλους Ιταλούς συντρόφους ίδρυσε το περιοδικό, Il Grido degli Oppresi (Η Κραυγή των Καταπιεσμένων), το οποίο εκδίδονταν μέχρι το Νοέμβριο του 1894. Αλλά μέχρι εκείνη τη στιγμή, ο Μερλίνο είχε επιστρέψει στην Ιταλία όπου συνελήφθη στη Νάπολη και φυλακίστηκε, για να εκτίσει την παλιά του ποινή.

Ο Γκαλεάνι βρίσκονταν επίσης στη φυλακή, έχοντας συλληφθεί στη Γένοβα στα τέλη του 1893, όπου δικάστηκε για συνομοσία μαζί με 35 άλλους συντρόφους και καταδικάστηκε σε τρία χρόνια φυλακή. Αλλά στο τέλος αυτής της περιόδου, ενώ ο Γκαλεάνι, πιο απόλυτος από ποτέ στις πεποιθήσεις του, αναγκάστηκε να εγκατασταθεί σε ένα νησί υπό αστυνομική επιτήρηση (domicilio coatto), ο Μερλίνο αφέθηκε εντελώς ελεύθερος, μετά το τέλος της ποινής του. Και, στις αρχές του 1897, έχοντας εγκατασταθεί στη Ρώμη, έστειλε ένα γράμμα στην συντηρητική εφημερίδα Il Messaggero, δηλώνοντας ότι οι απόψεις του έχουν αλλάξει. Αυτό προκάλεσε μια φιλονικία με τον Ερρίκο Μαλατέστα⁵ η οποία διήρκεσε μέχρι το 1898, όταν ο Μαλατέστα συνελήφθη. Συμπερασματικά, ο Μερλίνο δήλωσε ότι δε θεωρούσε πλέον τον εαυτό του αναρχικό, αλλά θα προτιμούσε μάλλον να ορίζει τον εαυτό του ως «ελευθεριακό σοσιαλιστή». Επιπλέον, ενέκρινε εφεξής την κοινοβουλευτική δράση, τόσο πολύ, που, σε συμφωνία με άλλους φίλους, πρότεινε να παρουσιάσει τον Γκαλεάνι (ο οποίος βρίσκονταν περιορισμένος στο νησί Pantelleria, κάπου ανάμεσα στη Σικελία και την Τυννησία), ως υποψήφιο του Σοσιαλιστικού Κόμματος, ως διαμαρτυρία ενάντια στην πολιτική απομόνωση και ως μέσο για να απελευθερωθεί, κατόπιν λαϊκής απαίτησης.

Ο Γκαλεάνι αρνήθηκε την προσφορά, δημόσια και με τον πιο emphaticό

τρόπο, κι έστειλε στην αναρχική εφημερίδα *L' Agitazione* (της Ανκόνα) μια ευνόγραφη δήλωση, όσον αφορά αυτό. Μετά απ' αυτό, μια συλλογική πρόταση από τους αναρχικούς κρατούμενους της *Pantelleria* στάλθηκε σε όλους τους άλλους αναρχικούς κρατούμενους, είτε βρίσκονταν στις Ιταλικές φυλακές είτε σε *domicilio coatto*. Ήταν μια έκκληση να δημοσιευτεί ένα ειδικό φύλλο, συνταγμένο και πληρωμένο απ' αυτούς, προκειμένου να επιβεβαιώσουν μια για πάντα τη σταθερή τους άρνηση για συμβιβασμό ή τη με οποιοδήποτε τρόπο διαστρέβλωση της αντίθεσης τους στο Κράτος – μια θεμελιώδη αρχή των πεποιθήσεων τους ως αναρχικών.

Η πρόταση τους έγινε αποδεκτή από όλους. Οι σύντροφοι από την Ανκόνα συμφώνησαν να δημοσιεύσουν τις δηλώσεις των κρατούμενων και μια τετρασέλιδη εφημερίδα εμφανίστηκε στις 2 Νοεμβρίου 1899 κάτω από τον τίτλο, *I Morti* (Οι Πεθαμένοι). Είχε την υποσημείωση: «Συντάχτηκε και δημοσιεύτηκε από τους πολιτικούς κρατούμενους». Τα άρθρα και οι δηλώσεις υπογράφηκαν ατομικά ή συλλογικά από τους έγκλειστους αναρχικούς. Το εμπροσθόφυλλο είχε ένα εντιόριαλ του Γκαλεάνι με τον τίτλο, «*Manet Immota Fides*» («Η πίστη παραμένει ακλόνητη»), δηλώνοντας ότι οι όμηροι της αντίδρασης ήταν πολύ ζωντανοί, και αποφασισμένοι, να διατηρήσουν την αξιοπρέπεια των αρχών τους. Θα προτιμούσαν να παραμείνουν στην αθλιότητα των φυλακών τους ή των νησιών στα οποία έχουν εκτοπιστεί, έχοντας ήσυχη τη συνείδηση τους, παρά να επιστρέψουν στον αποκαλούμενο ελεύθερο κόσμο, προσκυνώντας αυτούς που τους φυλάκισαν – τους οποίους περιφρονούσαν – με παραχωρήσεις που γνώριζαν ότι είναι λανθασμένες και ντροπιαστικές. Το φύλλο κατασχέθηκε από την αστυνομία, αλλά αρκετά αντίτυπα διασώθηκαν και κυκλοφόρησαν σε ολόκληρη την Ιταλία και στο εξωτερικό, για να εξασφαλιστεί έτσι, μια διαρκή θέση στις καρδιές και τη μνήμη των αγωνιστών και των ενδιαφερομένων.

Σύντομα, μετά απ' αυτό, ο Γκαλεάνι δραπέτευσε από το νησί *Pantelleria*. Πήγε στη Βόρεια Αφρική και προσπάθησε να εγκατασταθεί στην Αίγυπτο, αλλά χωρίς επιτυχία. Στην πραγματικότητα, βρέθηκε να αντιμετωπίζει τον κίνδυνο της έκδοσης στην Ιταλία. Έτσι, μετακόμισε στο Λονδίνο με την οικογένεια του και από εκεί μάρκαρε για τις Η.Π.Α, όπου του είχε προσφερθεί η ευθύνη έκδοσης του περιοδικού *La Question Sociale*, ενός Ιταλόφωνου εβδομαδιαίου περιοδικού, το οποίο εκδίδονταν στο Πάτερσον του Νιου Τζέρσεϋ από το 1895. Φτάνοντας στο Πάτερσον, τον Οκτώβρη του 1891, βρήκε χιλιάδες υφαντουργούς και βαφείς της υφαντουργικής βιομηχανίας σε αναταραχή, ενάντια στους εργοδότες κι εκμεταλλευτές τους. Φυσικά, σύντομα ενεπλάκη στον αγώνα τους και συνεισέφερε απλόχερα, όχι μόνο με το γραπτό και προφορικό του λόγο, αλλά επίσης και με την προσωπική του αλληλεγγύη. Τόσο πολύ, που, στις 18 Ιούνη 1902, με την ευκαιρία μιας οξείας σύγκρουσης, τραυματίστηκε από τους πυροβολισμούς. Σώθηκε από τη σύλληψη διασχίζοντας τα σύνορα της πολιτείας. Οι σύντροφοι, Ουίλιαμ Μακ Κουήν και Ρούντολφ Γκρόσμαν (Πιερ Ραμύ)⁶, αν και δεν ενεπλάκησαν στη σύγκρουση συνελήφθησαν, δικάστηκαν και καταδικάστηκαν σε πέντε χρόνια φυλάκιση. Ο Γκαλεάνι βρήκε καταφύγιο στην πολιτεία του Βέρμοντ, όπου, με το όνομα Λουίτζι Πιμπίνιο, εξέδωσε με τη βοήθεια της τοπικής αναρχικής ομάδας την εβδομαδιαία *Cronaca Sonversiva*, η οποία συνέχισε να εκδίδεται μέχρι το 1918, όταν κλείστηκε από την Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση των Η.Π.Α, για τη στάση της ενάντια στον πόλεμο.

Η συνέντευξη του Μερλίνο έλαβε την δέουσα προσοχή από τη *Cronaca Sonversiva*, όπως επίσης και το κείμενο του γράμματος του Μερλίνο στον Φάμπρι. Μόλις διασταυρώθηκε η αυθεντικότητα της συνέντευξης, ο Γκαλεάνι ένιωσε ότι έπρεπε κάτι να ειπωθεί. Και το είπε με πολύ ενδιαφέροντα τρόπο. Κάτω από τον τίτλο «*La Fine Dell Anarchismo?*» -ο Γκαλεάνι μετέτρεψε τον τίτλο της συνέντευ-

ξης του Μερλίνο σε ερώτηση – μια σειρά δέκα άρθρων δημοσιεύτηκε από τις 17 Αυγούστου 1907 μέχρι τις 25 Ιανουαρίου 1908. Έπειτα η σειρά ποτέ δε σταμάτησε να επανεμφανίζεται στις σελίδες της *Cronaca Sovversiva*. Σίγουρα, ο Γκαλεάνι δε περιμένει να αφήσει το δοκίμιο για τον αναρχισμό ατελείωτο αλλά, πράγματι συνέβαιναν στον κόσμο τα οποία προσέλκυαν την άμεση προσοχή του. Ήταν ένας μαχητής, ένα ακιτάτορας αν προτιμάτε, και συνέλαβε τον αναρχισμό ως ένα τρόπο ζωής, μια μέθοδο που σκόπευε να δείξει και να επεκτείνει ένα συνεκτικό τρόπο για την πραγματική χειραφέτηση του ανθρώπινου είδους. Ένωσε ότι ο χρόνος και οι ενέργειες του, θα έπρεπε να αφιερωθούν στις άμεσες εργασίες και προβλήματα του καθημερινού αγώνα οι οποίες είναι αναγκαίες, για να επιβεβαιωθεί η ζωτικότητα του αναρχισμού και να στρώσουν το δρόμο για το μέλλον.

Οι προ του 1^{ου} Παγκοσμίου Πολέμου καιροί, ήταν δυναμικοί καιροί. Υπήρξε το παγκόσμιο ζύπνημα της συνείδησης των εργαζομένων μαζών για τη θέση τους μέσα στην κοινωνία και για το δικαίωμα τους να απελευθερωθούν, από την καπιταλιστική εκμετάλλευση και την πολιτική καταπίεση. Υπήρξαν απεργίες άνευ προηγουμένου και βίαιη καταστολή, στρατιωτικές κατακτήσεις, πολεμοκαπηλεία και ίντριγκες ανάμεσα στους καπιταλιστές και τους κυρίαρχους. Στις Η.Π.Α, ήταν η εποχή του επιθετικού καθεστώτος του Τ. Ρούζβελτ το οποίο, στο όνομα της ελευθερίας, κατέκτησε ξένες επικράτειες στην Καραϊβική Θάλασσα και στον Ειρηνικό Ωκεανό κι εγκατέστησε στο εσωτερικό την ιεροεξεταστική σταυροφορία ενάντια στον αναρχισμό. Έπειτα, ήρθε ο 1^{ος} Παγκόσμιος Πόλεμος. Η *Cronaca Sovversiva* κλείστηκε –όπως επίσης κι εκατοντάδες άλλες, περισσότερο ή λιγότερο ριζοσπαστικές, επιθεωρήσεις κι εφημερίδες, κατηγορούμενες για αίρεση και προδοσία. Ο Γκαλεάνι απελάθηκε στην Ιταλία –όπως και εκατοντάδες άλλοι, απελάθηκαν στις χώρες καταγωγής τους και στιγματίστηκαν ως ανεπιθύμητοι για τις ανορθόδοξες απόψεις τους.⁷

Τέτοιοι ήταν οι λόγοι, που τον ώθησαν να δώσει προτεραιότητα στον καθημερινό αγώνα ενάντια στα άμεσα κακά. Όταν στις αρχές του 1924, απελευθερώθηκε από μια φυλακή του Τορίνο (είχε εκτίσει 14 μήνες φυλάκισης που του επιβλήθηκαν από κάποιο τοπικό ποινικό δικαστήριο για κάποια αντιμιλιταριστικά άρθρα), βρέθηκε μόνος του, γέρος, άρρωστος και κάτω από τη συνεχή αστυνομική επιτήρηση του φασιστικού καθεστώτος. Το μυαλό του επέστρεψε στα μισοτελειωμένα του έργα. Το ένα, ήταν η μετάφραση των τελευταίων κεφαλαίων της αυτοβιογραφίας του Κλεμέντ Ντυβάλ.⁸ Το δοκίμιο του για τον αναρχισμό, ήταν το άλλο. Και τα δύο εκδόθηκαν από την *L' Adunata dei Refrattari* (Το Κάλεσμα των Ανυπότακτων), την εβδομαδιαία Ιταλόφωνη έκδοση που είχε εκδοθεί για πρώτη φορά στη Νέα Υόρκη, στις 15 Απριλίου 1924.

Το «*La Fine Dell Anarchismo?*» εμφανίστηκε πλήρες, για πρώτη φορά, σε 24 συνέχειες από τις 11 Οκτώβρη 1924 μέχρι τις 11 Απρίλη 1925. Αργότερα, την ίδια χρονιά, όλη η σειρά εκδόθηκε σε μορφή βιβλίου από τους εκδότες της *L' Adunata*. Ένα βιβλίο 130 σελίδων, εκ των οποίων οι 52 αποτελούν το κείμενο που γράφτηκε και δημοσιεύτηκε το 1907 και οι υπόλοιπες 78, το κομμάτι που γράφτηκε στην οριστική του μορφή το 1924. Το κείμενο ανοίγει μια αφιέρωση έξι σειρών, χειρόγραφη και υπογεγραμμένη από τον Λουίτζι Γκαλεάνι. Το αφιέρωνε στους παλιούς του συντρόφους, που ζούσαν στην Αμερική, εις ανάμνηση των πολλών χρόνων που είχαν περάσει δουλεύοντας, ελπίζοντας κι αγωνιζόμενοι δίπλα-δίπλα για την κοινή τους υπόθεση της ελευθερίας και της δικαιοσύνης. Αυτή την ακολουθούσε ένας πρόλογος, γραμμένος από τον πρώτο εκδότη της *L' Adunata*, τον Κοσταντίνο Ζοντσέλο.⁹ Στη δεύτερη έκδοση αυτά τα δύο δεν υπάρχουν. Στη θέση τους, αντιθέτως, υπήρχε μια «παρουσίαση» από τον Τ. Ρόουζ¹⁰ ο οποίος προσέθεσε έναν σημαντικό αριθμό σημειώσεων στο δοκίμιο, πολλές από τις οποίες μεταφράζονται στην παρούσα έκδοση.

Το βιβλίο βρήκε καλή υποδοχή από το κίνημα και στις δύο πλευρές του Ατλαντικού Ωκεανού. Ο Ερρίκο Μαλατέστα, ο οποίος έλαβε ένα από τα λίγα αντίτυπα που πέρασαν από το τείχος της φασιστικής λογοκρισίας, έγραψε ενθουσιωδώς γι' αυτό στην Pensiero e Volonta (την επιθεώρηση που εξέδιδε στη Ρώμη), λέγοντας ότι δεν ήταν μόνο, «μια σαφή παρουσίαση του αναρχικού κομμουνισμού», αλλά ήταν επίσης «μια φωτεινή δήλωση των πάντα παρόντων προβλημάτων του αναρχισμού σε σχέση με τα υποτιθέμενα επαναστατικά κινήματα». Οίκτιρε το γεγονός πως λίγοι Ιταλοί είχαν την ευκαιρία να το διαβάσουν.¹¹ Το ότι ο αναρχισμός ούτε ήταν ούτε είναι νεκρός – σε αυτές τις τελευταίες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα – αποδεικνύεται καλύτερα από τα γεγονότα κι όχι από τα λόγια. Τα χρονικά της Ρώσικης και της Ισπανικής Επανάστασης έχουν αποδείξει, πέρα από κάθε λογική αμφιβολία, τη μεγάλη σημασία των αναρχικών ιδεών και δράσεων στον αγώνα για την ανατροπή των παλιών φεουδαρχικών και μιλιταριστικών καθεστώτων. Δεν είχαν μικρότερη σημασία οι πειραματισμοί των αναρχικών με νέες μορφές κοινωνικής ύπαρξης, παραγωγής και διανομής.

Εξίσου εντυπωσιακό είναι το γεγονός ότι, ακόμα και όπου οι αυτοαποκαλούμενοι σοσιαλιστές επαναστάτες έχουν καταφέρει να επιβάλλουν την κυριαρχία του κόμματος τους, έχουν αποτύχει να εκπληρώσουν τις αρχικές τους υποσχέσεις για ελευθερία και δικαιοσύνη για όλους τους υπηκόους τους. Όπου κυβερνούν μόνοι, επιβάλλουν στους λαούς τους το καθεστώς μιας πολιτικής και οικονομικής τυραννίας, η οποία δεν έχει αντίστοιχο πλην των φασιστικών δικτατοριών. Κι όπου έχουν συνεργαστεί με τους παλιούς πολιτικούς του καπιταλισμού και των προνομιούχων τάξεων, λειτουργούν περισσότερο ως επιστάτες και φύλακες των απλών ανθρώπων που τους ψήφισαν, παρά ως υπερασπιστές των δικαιωμάτων και της ελευθερίας τους.

Σε αυτές τις συνθήκες, οι άνδρες και οι γυναίκες που είναι προικισμένοι με καρδιά και μυαλό και νοιάζονται για το μέλλον του ανθρώπινου είδους, νιώθουν ότι δεν έχουν πουθενά αλλού να στραφούν για ελπίδα και έμπνευση παρά μόνο στις ιδέες, την εμπειρία και την ιστορία του αναρχικού κινήματος. Κι εκεί είναι που το μικρό βιβλίο του Γκαλεάνι είναι μεγάλο βοήθημα σήμερα, αύριο και για πάντα, μέχρι την πλήρη χειραφέτηση του ανθρώπινου είδους, από τη μάστιγα της καταπίεσης, της εκμετάλλευσης και της άγνοιας και την εξάλειψη τους από τη γη. Είναι φυσικά, η αντίληψη ενός ανθρώπου για τον αναρχισμό, το νόημα του, την ιστορία του και τις ελπίδες του για το μέλλον. Αλλά αυτός ο άνθρωπος έχει γνώση, εμπειρία, ειλικρίνεια και μια ολόκληρη ζωή αγώνα, βασάνων και θάρρους. Αξίζει να δούμε τι έχει να πει.

Το βιβλίο του Γκαλεάνι έγινε θετικά δεκτό από τους φίλους και συντρόφους του, αλλά, ως αποτέλεσμα, καταδιώχθηκε με αυξανόμενο ρυθμό από τους εχθρούς του. Αμέσως μετά τη δημοσίευση του *La Fine Dell Anarchismo?* στην Αμερική, η Ιταλική αστυνομία άρχισε να εντατικοποιεί τις παρενοχλήσεις της, με πιο συχνές εφόδους στο σπίτι του, με συλλήψεις και φυλακίσεις για παραλαβή «επικινδύνων» εφημερίδων από το εξωτερικό. Πριν το τέλος του 1927, τελικά, συνελήφθη και στάλθηκε πίσω σε περιορισμό στο Τυρηνιακό Αρχιπέλαγος του Λίπαρι, στις βόρειες ακτές της Σικελίας, όπου παρέμεινε μέχρι τις 28 Φλεβάρη 1930. Ακόμα κι εκεί συνελήφθη πάλι και στάλθηκε στη Μεσίνα, όπου δικάστηκε επίσημα – και καταδικάστηκε σε έξι μήνες κι έξι μέρες φυλάκιση για μια χαλκευμένη κατηγορία ότι προσέβαλε τον... Μουσολίνι. Σε ένα μικρό ορεινό χωριό, ακόμα κάτω από αστυνομική επιτήρηση, πέθανε στις 4 Νοέμβρη 1931, σε ηλικία 70 ετών.

M.S

Νοέμβριος 1981

Η συνέντευξη του Μερλίνο

Ας αρχίσουμε δίνοντας το πλήρες κείμενο της συνέντευξης. Η δική μας σεμνή θεώρηση θα ακολουθήσει. Το συνέδριο που έλαβε χώρα στη Ρώμη και παρακολούθηθηκε από 37 ομάδες από τα πιο σημαντικά κέντρα της Ιταλίας, με οδήγησε να κάνω μια έρευνα που θεωρώ ενδιαφέρουσα, δηλαδή, να γνωρίσω το αναρχικό κίνημα του σήμερα και να προσπαθήσω να προβλέψω το πιθανό του μέλλον. Γι' αυτό το σκοπό απευθύνθηκα στο ευρύτερο πνεύμα που είχε το αναρχικό κίνημα της Ιταλίας μέχρι πριν λίγα χρόνια, το Σαβέριο Μερλίνο, το δικηγόρο που υπερασπίστηκε τον Μπρέσι¹² στη δίκη του στο Μιλάνο.

Το όνομα του Μερλίνο ζωντανεύει ένα ολόκληρο παρελθόν αγώνων και μπορούμε να πούμε, διωγμών. Ο Σαβέριο Μερλίνο υπήρξε, για μια συγκεκριμένη περίοδο, ανάμεσα στους πιο ενεργούς διεθνιστές στην Ιταλία σε μια εποχή που αυτό σήμαινε σύλληψη, φυλακή, εξορία, «domicilio coatto» (αναγκαστική διαμονή). Το 1884 ήταν μέλος των διάσημων ένοπλων επαναστατών του Μπενεβέντο και όλοι θυμούνται την εντυπωσιακή του σύλληψη, όταν ανακαλύφθηκε ντυμένος παπάς, ενώ προσπαθούσε να σωθεί από το να εκτίσει τρία χρόνια ποινής φυλάκισης για πολιτικά εγκλήματα.¹³ Αργότερα το μαχητικό πνεύμα του Σαβέριο Μερλίνο στράφηκε στο γράψιμο και καθώς το σοσιαλιστικό αστέρι υψώνονταν στον ορίζοντα της Ιταλικής πολιτικής, αυτός, ο αναρχικός που δεν ήταν πλέον μαχητικός, δημοσίευσε δύο βιβλία τα οποία βρήκαν μια σημαντική θέση ανάμεσα στη φιλολογία αυτού του είδους. Τα Socialism: Pro and Con και The Utopia of Collectivism.¹⁴

Ο Σαβέριο Μερλίνο διαχωρίστηκε από τους αναρχικούς όταν η δράση τους στράφηκε περισσότερο προς τον ατομικισμό. Έπειτα μπήκε στο Σοσιαλιστικό Κόμμα, αλλά μετά την πρόσφατη διάσπαση του κόμματος, δε συμμετείχε πια. Έχει παραμείνει ωστόσο ένας διανοούμενος, ένας παρατηρητής κι έχει αφιερώσει τον εαυτό του αποκλειστικά στο νομικό επάγγελμα (προέρχεται από οικογένεια δικηγόρων) το οποίο ασκεί με μεγάλη επιτυχία. Τον βρήκα στο καλά φωτισμένο σπουδαστήριο του σε ένα δρόμο της Ρώμης, au saut du lit, ανάμεσα σε ένα βουνό νομικών εγγράφων. Το πρόσωπο του, το οποίο φανερώνει εξυπνάδα κι έχει την εκφραστικότητα των Νότιων Ιταλών, φάνηκε να προβληματίζεται όταν του ζήτησα συνέντευξη. Ο Σαβέριο Μερλίνο φαίνονταν διστακτικός να εκφράσει γνώμη για ένα κόμμα του οποίου υπήρξε μέλος – μια γνώμη, η οποία όπως θα δει ο αναγνώστης, δεν είναι καθόλου αισιόδοξη. Αλλά ήταν αρκετά ευγενικός να συναινέσει να απαντήσει στις ερωτήσεις μου, οι οποίες μερικές φορές ήταν αρκετά προβοκατόρικες.

«Τι πιστεύετε για την τρέχουσα κατάσταση του αναρχικού κινήματος;»

«Για μένα το αναρχικό κίνημα δεν είναι σημαντικό σήμερα.»

«Γιατί;»

«Επειδή εκείνες οι αναρχικές αρχές οι οποίες είχαν σταθερή αξία έχουν υιοθετηθεί και διαχέονται από το σοσιαλισμό, ενώ το Ουτοπικό κομμάτι έχει αναγνωριστεί ως τέτοιο κι έχει απορριφτεί ως άχρηστο. Υπήρξε μια διαδικασία απορρόφησης υπέρ του σοσιαλισμού.»

«Ποια είναι η γνώμη σας για τα αναρχικά συνέδρια γενικά και ειδικά, για το επερχόμενο Διεθνές Συνέδριο που θα γίνει στο Λουξεμβούργο;»

«Κατά τη γνώμη μου», απάντησε ο Μερλίνο, «τα διεθνή όπως επίσης και τα τοπικά συνέδρια είναι απλά προσπάθειες να πάρει ζωή ένα νεκρό σώμα. Όπως έχω πει, ο σοσιαλισμός απορρόφησε αυτό που ήταν ουσιαστικό στο αναρχικό πρό-

γραμμα κι έτσι σήμερα, ο αναρχισμός είναι μόνο μία από τις μορφές με τις οποίες παρουσιάζεται η σοσιαλιστική προπαγάνδα. Γι' αυτό το αναρχικό κόμμα δεν έχει πλέον καμία πολιτική λειτουργία με νόημα.»

«Αλλά», παρατήρησα, «δεν έχει ακόμα το αναρχικό κίνημα, μια οργάνωση στη διάθεση του;»

«Ναι, υπάρχουν αναρχικές ομοσπονδίες κι ομάδες και κομματικές εφημερίδες επίσης. Στην πραγματικότητα, σε μερικές περιοχές της Ιταλίας, μπορεί κάποιος να βρει απομεινάρια των παλιών αναρχικών οργάνωσεων, γιατί δε θα πρέπει να ξεχνάμε ότι ο σοσιαλισμός γεννήθηκε αναρχικός στην Ιταλία. Αλλά στην παρούσα κατάσταση του, το αναρχικό κόμμα χωρίζεται από τους παρτιζάνους δύο διαφορετικών τάσεων: δηλαδή, ανάμεσα στους ατομικιστές και τους οργανωτιστές. Οι οργανωτιστές είναι ανίκανοι να βρουν μια μορφή οργάνωσης συμβατή με τις αναρχικές τους αρχές. Οι ατομικιστές, οι οποίοι αντιτίθενται σε οποιασδήποτε μορφή οργάνωσης δε μπορούν να βρουν ένα σαφή τρόπο δράσης.»

«Κάποιος πρέπει να θυμάται», πρόσθεσε ο Μερλίνο, «την παράξενη θέση στην οποία βρίσκονται οι ατομικιστές. Προέρχονται από τη θεωρία της προπαγάνδας με τις πράξεις κι έτσι η βίαιη δράση ήταν μια αναγκαιότητα γι' αυτούς. Αλλά όταν η ιδέα της αντεκδίκησης – η οποία ήταν αρχικά η ρίζα της αναρχικής δράσης ενάντια στην καπιταλιστική τάξη – απέτυχε, ακόμα κι οι ατομικιστές αναρχικοί ένιωσαν ότι η επιβίωση τους εξαρτιόταν από την οργάνωση, την οποία αγωνιζόνταν να απορρίψουν.»

«Θα μου πείτε τώρα ποια είναι κατά τη γνώμη σας, η παρούσα κατάσταση του αναρχισμού στην Ιταλία;»

«Στην Ιταλία», είπε ο Σαβέριο Μερλίνο, «έχουμε σήμερα τα απομεινάρια του παλιού διεθνιστικού κόμματος, ενός κόμματος το οποίο ήταν αναρχικό σε αντίθεση με τον κρατικό σοσιαλισμό. Επιβιώνει επειδή η εργατική μας τάξη διστάζει να συμμετέχει σε οποιοδήποτε είδος πειθαρχημένης κομματικής δραστηριότητας και είναι ενάντια σε κάθε είδος κοινοβουλευτικής ζωής, τόσο περισσότερο, που ακόμα και το σοσιαλιστικό κόμμα το ίδιο, έχει μια αντί-κοινοβουλευτική φράξια – τη συνδικαλιστική φράξια. Γι' αυτό ο αναρχισμός στην Ιταλία αποτελείται από αυτά τα θράυσματα του διεθνιστικού κόμματος.»

Σε αυτό το σημείο, αγγίζοντας ένα ευαίσθητο θέμα, ρώτησα: «Ποια θέση νομίζετε ότι επιφυλάσσει το μέλλον στο αναρχικό κόμμα;»

«Πιστεύω», απάντησε με κάθε ειλικρίνεια κι όχι χωρίς κάποια πίκρα, «πιστεύω ότι το αναρχικό κόμμα προορίζεται να εξαφανιστεί. Είναι προσωπική μου εντύπωση ότι το αναρχικό κίνημα δεν έχει πλέον ανθρώπους μεγάλου διαμετρήματος. Ο Ρεκλύ και ο Κροπότκιν¹⁵ ήταν οι τελευταίοι. Επιπλέον το αναρχικό κόμμα δεν είναι πλέον διανοητικά παραγωγικό, κανένα επιστημονικό ή πολιτικό έργο δεν προέρχεται από το αναρχικό κόμμα. Στην πραγματικότητα δεν αναπτύσσεται καν. Την εποχή που η αναρχική διανόηση ενέπνεε σθεναρές διαδηλώσεις στις Η.Π.Α, στη Γερμανία, ακόμα και στη Μεγάλη Βρετανία, το αναρχικό κίνημα έμοιαζε ότι θα επικρατούσε. Τώρα, όχι μόνο έχει σταματήσει, είναι τελειωμένο.»

«Τότε είστε σκεπτικιστής σχετικά με τα αποτελέσματα του Διεθνούς Συνεδρίου στο Λουξεμβούργο;»

«Θα αφήσει τα πράγματα όπως είναι. Έτσι κι αλλιώς δε θα είναι το πρώτο συνέδριο που συμβαίνει αυτό. Η σημασία που απέκτησαν τα πρώτα συνέδρια του διεθνιστικού κινήματος ήταν εξαιρετική, όπως επίσης και αυτή που πέτυχαν

κάποια από τα συνέδρια των εργατών γης. Στο κάτω, κάτω τι να περιμένεις, κατά κανόνα, από ένα συνέδριο;»

«Τότε τι πιστεύετε για το παρόν συνέδριο στη Ρώμη;»

«Αυτό το συνέδριο λογομαχεί, ως συνήθως, για το ζήτημα της οργάνωσης και του ατομικισμού, ένα ζήτημα το οποίο τολμώ να πω, είναι η πέτρα του σκανδάλου του κόμματος.»

«Είναι οι ομάδες του Πάτερσον ακόμα ζωντανές;»

«Ναι, οι ομάδες του Πάτερσον στις Η.Π.Α υπάρχουν ακόμα. Αποτελούνται από μετανάστες υπό διαμετακόμιση, κυρίως Ιταλούς και Γερμανούς. Εκδίδουν επίσης έντυπα. Αλλά είναι τεχνητές ενότητες, δεν είναι αυθόρμητες. Χάρη στην έμφαση του εργατικού κινήματος, αυτές και άλλες αναρχικές ομάδες συνεχίζουν να ζουν – εν μέρει λόγω παράδοσης κι εν μέρει λόγω αδράνειας – αλλά δεν αποτελούν τίποτα το πραγματικά ζωτικό...»¹⁶

‘Ηθελα να κλείσω τη συνέντευξη με την ερώτηση για την οποία ήμουν περισσότερο περιέργος, έτσι ρώτησα το Μερλίνο: «Πως εξηγείτε την προφανή και βολική μείωση των αναρχικών προσπαθειών;»

«Οι λόγοι για μια τέτοια αναμφισβήτητη μείωση είναι σύνθετοι. Κατ’ αρχήν κάποιος πρέπει να έχει υπόψη ότι πολλές αναρχικές προσπάθειες του παρελθόντος είχαν τις ρίζες τους στις καταπιεστικές πολιτικές που ακολουθούσαν ορισμένες κυβερνήσεις. Όλοι ξέρουν σήμερα ότι οι κυβερνήσεις δεν κατάλαβαν τίποτα από το διεθνιστικό κίνημα. Είδαν τους αναρχικούς ως άγρια ζώα και τους καταδίωξαν ανηλεώς. Οι αναρχικοί, για να προστατευτούν από τις διώξεις της εθνικής τους αστυνομίας, έψαξαν καταφύγιο στο εξωτερικό, όπου χολωμένοι από τη βία την οποία είχαν υποφέρει, θα οργάνωναν ομάδες (όπως, για παράδειγμα η Ιταλική ομάδα στο Πάτερσον, του Νιού Τζέρσεϋ), από την οποία η αναρχική θεώρηση θα προπαγανδίζονταν με ανανεωμένη ένταση. Όμως οι Ευρωπαϊκές κυβερνήσεις, μετά τα διεθνή συνέδρια που έκαναν οι αντιπρόσωποι των αστυνομικών τους δυνάμεων, κατάλαβαν την αχρηστία των διώξεων. Δεν εξυπηρετούσαν κανένα σκοπό, γιατί κανένας δε μπορεί να προβλέψει ή να εμποδίσει την ατομική δράση ενός φανατικού μυαλού. Επιπλέον, η αστυνομία σχεδόν πάντα έφτανε πολύ αργά, ακόμα κι όταν είχε την ευκαιρία να κάνει κάτι. Συνεπώς, η ψευδαίσθηση ότι οι αναρχικές προσπάθειες, οι οποίες πηγάζουν από την παρόρμηση ενός μοναχικού ατόμου, μπορούν να εμποδιστούν εξαφανίστηκε. Κι έτσι, η αναρχική *attentat* θεωρείται τώρα όπως οποιαδήποτε άλλη πράξη που διαπράττεται από την ατομική θέληση κι ακόμα μερικές φορές, προκαλείται από αιτίες κάθε άλλο παρά πολιτικές. Τώρα για παράδειγμα, αποκαλύπτεται ότι ο Μοράλ¹⁷, μετά από μια ερωτική απογοήτευση, μπορεί να επέλεξε να κάνει την απόπειρα δολοφονίας του Ισπανού βασιλιά ως μέσο να δώσει τέρμα στη ζωή του... Όπως έλεγα, μόλις οι αστυνομικές διώξεις στις πιο άγριες μορφές τους έπαψαν και τα κατασταλτικά μέτρα που αρχικά υιοθετήθηκαν από τις κυβερνήσεις ενάντια στους αναρχικούς, μετριάστηκαν, μια μείωση των επιθέσεων λογικά ακολούθησε...»

Σε αυτό το σημείο μου φάνηκε ότι οι απορίες μου όσον αφορά το σύγχρονο αναρχισμό είχαν λυθεί κι έκλεισα τη συνέντευξη η οποία περιείχε την αξιοσημείωτη δήλωση ότι το αναρχικό κόμμα είναι τελειωμένο.

Cesare Sobrero

Λοιπόν! Ο Μερλίνο λέει ότι, «το αναρχικό κίνημα δεν έχει πλέον καμία σημασία, γιατί το τμήμα των αναρχικών αρχών το οποίο επιζητεί έχει περάσει στο σοσια-

λισμό και προπαγανδίζεται από αυτόν, ενώ το Ουτοπικό κομμάτι έχει αναγνωριστεί ως τέτοιο και δεν έχει πλέον καμία αξία» και «Καθώς το ουσιαστικό κομμάτι έχει απορροφηθεί από το σοσιαλιστικό κίνημα, ο αναρχισμός δεν είναι τίποτα περισσότερο παρά μία από τις πολλές μορφές μέσω της οποίας παρουσιάζεται η πιο αποτυλεσματική σοσιαλιστική προπαγάνδα». Συμπέρασμα: «Οι αναρχικοί δεν έχουν πλέον μια συγκεκριμένη πολιτική λειτουργία να εκπληρώσουν». De profundis... «Όχι μόνο έχει σταματήσει το αναρχικό κίνημα, έχει τελειώσει». Οι αποδείξεις του; Να 'τες: «Το αναρχικό κίνημα δεν έχει ανθρώπους μεγάλης σημασίας, οι τελευταίοι ήταν ο Ελιζέ Ρεκλύ και ο Πιοτρ Κροπότκιν. Από τη μήτρα του, την κάποτε τόσο γόνιμη, κανένα έργο αξιοπρόσεκτης επιστημονικής ή πολιτικής αξίας από δω και μπρος, κανένας καινούριος βλαστός δεν θα έρθει στον κόσμο».

Επιπλέον: «Το κίνημα χωρίζεται από εσωτερικούς αγώνες ανάμεσα στους ατομικιστές και τους οργανωτιστές: οι δεύτεροι δε μπορούν να βρουν οργάνωση συμβατή με τις αναρχικές αρχές, οι πρώτοι αφού η ιδέα της αντεκδίκησης η οποία υπήρξε η ψυχή της αναρχικής δράσης έπαψε να υφίσταται, δε μπορούν να βρουν ένα τρόπο δράσης και δε μπορούν να υπάρξουν χωρίς την οργάνωση την οποία αγωνίζονται να απορρίψουν». Αυτός εν συντομία –αν και αυστηρή επιμονή στο νόημα του- είναι ο ισχυρισμός του Φρανσέσκο Σαβέριο Μερλίνο.

Αλλά αν μπορούσαμε να αποδείξουμε ότι το επιζών τμήμα των αναρχικών αρχών δεν απορροφήθηκε ποτέ από το σοσιαλισμό;

-Ότι το κομμάτι το οποίο αναγνωρίστηκε ως Ουτοπικό και άχρηστο, μακριά από το να είναι η ουσία της αναρχικής φιλοσοφίας, είναι μόνο το κατάλοιπο του παλιού Ιακωβινισμού και ότι μέσω της επιλεκτικής διαδικασίας, οι αναρχικές ιδέες έχουν επιβεβαιώσει τον εαυτό τους καλύτερα και με μεγαλύτερη ακρίβεια από όλες τις άλλες σοσιαλιστικές τάσεις;

-Ότι, σε αυτή την αντίθεση των μέσων και των σκοπών, το αναρχικό κίνημα, συγκρινόμενο με όλες τις άλλες τάσεις του σοσιαλισμού, είναι ο αργός αλλά επίμονος προάγγελος μιας διαφορετικής και πιο ανεπτυγμένης κοινωνίας από οποιαδήποτε άλλη έχει συλλάβει οποιοδήποτε άλλο δόγμα και οποιοδήποτε άλλο πολιτικό κόμμα και έχει το δικό του καλό λόγο να υπάρχει, τη δική του συγκεκριμένη λειτουργία να εκτελέσει;

- Ότι το αναρχικό κίνημα πάντα περιείχε ανθρώπους πρώτης ποιότητας, ότι αυτά τα τελευταία χρόνια, όχι μόνο έχει παράγει έργα ανεκτίμητης αξίας στην επιστήμη και την πολιτική, αλλά έχει επίσης αφήσει τη στάμπα του πάνω σε όλο το σύγχρονο πνευματικό κίνημα;

- Ότι μακριά από το να είναι άγονο, όπως παραπονιέται ο Μερλίνο, το αναρχικό κίνημα δεν έχει τίποτα να θρηνήσει παρά τη ...υπερβολική εξάπλωση;

- Ότι οι θλιβεροί εσωτερικοί αγώνες ανάμεσα στους ατομικιστές και τους οργανωτιστές είναι μια αναπόφευκτη κρίση της ανάπτυξης, μια αναπόφευκτη διαδικασία επιλογής. Είναι στοιχείο ζωτικότητας, ενέργειας και προόδου παρά σύμπτωμα εξάντλησης και αγωνίας;

Τι θα απέμενε από τα καταστροφικά σοφίσματα, τις σκοτεινές προφητείες και τους θλιβερούς θρήνους του Ιερεμία... Μερλίνο; Πάνω στα συντρίμια της ατυχούς θέσης του θα έστεκε αυτό το νικητήριο συμπέρασμα: ότι ο αναρχισμός, ως δόγμα και ως κίνημα, δεν είχε ποτέ περισσότερο από σήμερα το δικό του καλό λόγο ύπαρξης και ποτέ δεν επιβεβαιώθηκε περισσότερο απ' ότι σήμερα με τέτοια ένταση και σε τέτοια διάσταση. Ότι μακράν του να είναι ετοιμοθάνατος, ζει αναπτύσσεται και βαδίζει μπροστά.

Ο αναρχισμός του Μερλίνο

Πιστεύουμε ότι το να το αποδείξουμε αυτό είναι εύκολο, ακόμα και πρόσωπο με πρόσωπο με το Μερλίνο, ο οποίος είναι ένας εξαιρετικός συζητητής, σοφός, έμπειρος στη διαλεκτική, μορφωμένος – δεδομένου ότι δύο βασικοί όροι της συζήτησης ορίζονται με ακρίβεια.

Αν συμφωνούμε- και είμαι σχεδόν σίγουρος ότι συμφωνούμε- πάνω στην έννοια της προόδου και αν συμφωνούμε πάνω στο πρωταρχικό και χαρακτηριστικό νόημα του αναρχισμού, τότε έχουμε μόνο να δοκιμάσουμε το περιεχόμενο του αναρχισμού ως δόγμα, τις πολλαπλές όψεις και βλέψεις των εκδηλώσεων του ως κίνημα, σε σχέση με το κριτήριο της κοινής μας αντίληψης της προόδου προκειμένου να συμπεράνουμε αφαιρετικά – ίσως πάλι σε συμφωνία- τι κατά πόσο ακόμα περιέχει τη βάση μιας θετικής προοδευτικής φιλοδοξίας (ακόμα κι αν αυτή τοποθετείται στο μακρινό μέλλον), κατά πόσο φέρει τους ζωηρούς παλμούς της πλούσιας ζωτικότητας ή τους ασυνάρτητους σπασμούς της αγωνίας και της θλίψης.

Ελπίζοντας να φτάσουμε στην επιθυμητή και απαραίτητη αρμονία αυτών των συλλογισμών, θα αναφερθούμε όσον αφορά την έννοια της προόδου στον Μετσνίκοφ¹⁸, έναν φιλόσοφο τόσο μεγάλο όσο και άγνωστο, στον οποίο ο Μερλίνο έχει αναμφίβολο το μεγαλύτερο σεβασμό και εμπιστοσύνη. Βρίσκουμε τον ορισμό του για την πρόοδο και θετικό και σαφή. Για την έννοια του αναρχισμού θα αναφερθούμε σε έναν άνθρωπο για την επάρκεια του οποίου ο Μερλίνο έχει την καλύτερη γνώμη, γιατί αυτός ο άνθρωπος είναι ο ...Φ.Σ Μερλίνο, ο ίδιος. Στη γνωστή μπροσούρα του *Perche siamo anarchici?*(Γιατί είμαστε αναρχικοί;) και στην σαφέστατη παρουσίαση των αρχών μας, την οποία έγραψε ο ίδιος πολλά χρόνια πριν για το σοβαρό περιοδικό *Journal des Economistes*, υπογραμμίζει με σύντομη αλλά μεγάλη σαφήνεια τη φύση και το χαρακτήρα των φιλοδοξιών μας.¹⁹

Στη θαυμάσια μελέτη του *La Civilization et Les Grand Fleuves Historiques* (Ο Πολιτισμός και τα Μεγάλα Ποτάμια της Ιστορίας), ο Λεόν Μετσνίκοφ γράφει για την πρόοδο:

«Στο πεδίο της καθαρής επιστήμης, η «πρόοδος» γίνεται νοητή ως η διαδοχή φυσικών φαινομένων όπου σε κάθε στάδιο εξέλιξης, η ενέργεια εκδηλώνεται με μια αυξανόμενη ποικιλία και ένταση. Η διαδοχή αποκαλείται «προοδευτική» όταν καθένα από τα στάδια αναπαράγει τα προηγούμενα συν κάποιο καινούριο γνώρισμα που δεν υπήρχε στην προηγούμενη φάση και αυτό με τη σειρά του γίνεται το έμβρυο ενός καινούριου συν στο επόμενο στάδιο. Ένα φυτό σηματοδοτεί μια «πρόοδο» σε σχέση με τον ορυκτό κόσμο. Αντιπροσωπεύει τη διαδικασία της μη οργανικής φύσης συν τις συγκεκριμένες ιδιορρυθμίες της θρέψης, της ανάπτυξης, της αναπαραγωγής. Το ζώο με τη σειρά του, δείχνει μια πρόοδο σε σχέση με τη φυτική ζωή, γιατί προσθέτει τις χαρακτηριστικές ικανότητες της κίνησης και της ευαισθησίας στις ιδιότητες του φυτού. Ο άνθρωπος είναι μια πρόοδος σε σχέση με όλα τ' άλλα σπονδυλωτά γιατί η ευαισθησία και η πνευματική του ζωή τον κάνουν ικανό να απολαμβάνει έναν πλούτο αγνώριστο στους προγόνους του».

Για τον αναρχισμό ως φιλοδοξία και φιλοσοφία, ο Μερλίνο γράφει: «Η ουσία του αναρχισμού μέσα στην εξέλιξη της σκέψης και της κοινωνίας είναι η συνολική εικόνα του ανθρώπου, της ολοκλήρωσης του, των αναγκών του, της ανεξερεύνητης ενέργειάς του, της απεριόριστης ικανότητάς του για ανάπτυξη, της κοινωνικότητάς του, των πολλών σχέσεων του με τους συνανθρώπους του και με τον εξωτερικό κόσμο». Γι' αυτό από την άποψη του ατόμου, οι στόχοι του αναρχισμού είναι:

«Η οικονομική ολοκλήρωση του ανθρώπου, η οποία είναι προς το παρόν

αποσπασματική ή ατελής, είτε αφέντης είτε σκλάβος, μυαλό ή μυς, συνδυάζοντας τις ιδιότητες και του παραγωγού και του καταναλωτή σε κάθε μεμονωμένο άτομο, κάνοντας τα εργαλεία και τα μέσα παραγωγής διαθέσιμα σε όλους τους εργάτες».

«Η διανοητική ολοκλήρωση των εργαζομένων ενώνοντας τη υλική και διανοητική, βιομηχανική και αγροτική εργασία μέσω μιας ποικιλίας επαγγελμάτων, έτσι ώστε όλες οι ανθρώπινες ικανότητες να μπορέσουν να ενεργοποιηθούν (εντατική καλλιέργεια του ανθρώπινου όντος)».

«Η ηθική ολοκλήρωση του ανθρώπου. Η ικανοποίηση όλων των ηθικών και υλικών αναγκών. Ανεξαρτησία κι έλλειψη καταπίεσης του ατόμου, ασφάλεια στη ζωή, πλήρη ανάπτυξη της ζωής για όλα τα ανθρώπινα όντα.»

Αλλά σε αυτή την κοινωνία, η οποία θέλει να καταστήσει διαθέσιμα σε όλους τους εργαζόμενους όλα τα μέσα παραγωγής και θέλει να επιβεβαιώσει σε όλα τα μέλη της την ικανοποίηση όλων των υλικών και ηθικών αναγκών, η ανεξαρτησία, η έλλειψη καταπίεσης και η ολοκληρωτική ανάπτυξη κάθε ατόμου –

1. Ποιός θα οργανώσει την εργασία και όλες τις απαιτήσεις της;

2. Πάνω σε ποιες αρχές θα δημιουργηθεί η οργάνωση;

3. Πως η συμμετοχή του καθενός στην εργασία και στην ανάπαυση θα διευθετηθεί;

Ο Μερλίνο απαντάει:

1. Κάθε άτομο, αυτόνομο μέσα σε μια ελεύθερη ομάδα, θα διευθύνει τα δικά του συμφέροντα.

2. Η βάση της οργάνωσης της αναρχικής κοινωνίας θα βρίσκεται στην αλληλεγγύη όλων των συμφερόντων και στην αμοιβαία συμφωνία ανάμεσα στους εργάτες.

3. Όλοι θα συμμετέχουν και στην παραγωγή και στην ευχαρίστηση σύμφωνα με την ικανότητα τους και τις ανάγκες.

«Θα υπάρχει ανάγκη για κυβέρνηση, κοινοβούλιο, υπουργικό συμβούλιο, μια αστυνομική δύναμη, ένα δικαστικό σώμα;». Τίποτα αυτού του είδους δε θα υπάρχει στο αναρχικό σύστημα. «Και πως μπορούν όλα αυτά να γίνουν πραγματικότητα;»

Το πρώτο βήμα προς τη μελλοντική κοινωνία θα είναι η επανάσταση, αναπόφευκτη επειδή οι κυρίαρχες τάξεις θα ενδώσουν μόνο με βία. Ο εργαζόμενος πρέπει να κάνει τη δική του επανάσταση, να πάρει πίσω ότι του έχουν στερήσει, να ξαναπάρει στην κατοχή του όλα όσα έχει παράξει και οι άλλοι έχουν σφετεριστεί, εν συντομία: να απαλλοτριώσει τους ιδιοκτήτες και τους καπιταλιστές.

«Δε θα μπορούσε να γίνει κάτι καλό, λίγα βήματα μπροστά, συμμετέχοντας στις εκλογές με επίσημους υποψηφίους;»

Όχι. Γνωρίζουμε με σιγουριά ότι οι εργάτες εξαπατούνται στις εκλογές, ότι δε θα είναι ποτέ ικανοί να στείλουν τους συντρόφους τους στο κοινοβούλιο και... ότι ακόμα κι αν η πλειονότητα στο κοινοβούλιο ήταν εργάτες θα ήταν ανίκανοι να κάνουν το παραμικρό.

Αντί να βοηθήσουν τους εργάτες, οι εκλογές καταστρέφουν την υπόθεση τους. Αφού εκλεγεί στο αξίωμα, ακόμα κι ο πιο ενεργητικός κι έξυπνος ανάμεσα στους συντρόφους τους, γίνεται αποστάτης και αργόσχολος. Οι άνθρωποι καθοδηγούνται να πιστέψουν ότι η λύτρωση θα έρθει από τα πάνω, από την κυβέρνηση, από το κοινοβούλιο και σταματάν να αγωνίζονται.

Αυτός είναι ο αναρχισμός, το δόγμα και η τακτική, σύμφωνα με τον Φρανσέσκο Σαβέριο Μερλίνο.

Θα μπορούσαμε να είμαστε πιο περιεκτικοί και σε σημεία περισσότερο σαφείς, παίρνοντας τα βασικά του αναρχισμού από τον Κροπότκιν, το Μαλατέστα, τον Γκραβ, τον Τσερκέσοφ ή τον Φωρ.²⁰ Αλλά όπως είπαμε στην αρχή, θέλαμε να αποφύγουμε κάθε πιθανή παρανόηση, η οποία θα μπορούσε να αποπροσανατολίσει τη συζήτηση, να την κάνει άχρηστη, ατελείωτη ή χωρίς συμπέρασμα. Γι' αυτό περιοριστήκαμε στην ίδια την αντίληψη του Μερλίνο για τον αναρχισμό.

Έτσι κι αλλιώς τα συμπεράσματα του είναι αυτά που είναι γενικά αποδεκτά: ο αναρχισμός είναι το πολιτικό δόγμα που σκοπεύει να επιτύχει μια κοινωνία στην οποία όλα τα μέσα παραγωγής, μεταφοράς ή ανταλλαγής είναι κοινή ιδιοκτησία, όπου κάθε μέλος της κοινωνίας θα βρει πλήρη ικανοποίηση των υλικών και πνευματικών του (ή της) αναγκών και μπορεί αυθόρμητα να συνεισφέρει κι αυτό σύμφωνα με την ικανότητα του και τη δυναμικότητά του (της). Η ασφάλεια κάθε ατόμου σε μια ελεύθερη κοινωνία βρίσκεται στην παγκόσμια αλληλεγγύη των ανθρώπινων συμφερόντων και στην ελεύθερη συμφωνία των ενδιαφερομένων. Όλες οι μορφές καταναγκασμού, εξουσίας, εκμετάλλευσης απορρίπτονται. Αυτές είναι οι θεμελιώδεις αρχές της κοινωνικής τάξης που αποκαλείται Αναρχία.

Είναι κοινώς γνωστό ότι ο Μερλίνο απαρνήθηκε αυτές τις ιδέες πριν δέκα χρόνια (1897). Αλλά αυτό δε σημαίνει ότι αν πρέπει να μιλήσει για τον αναρχισμό ως σκέψη και πρακτική, δεν αναφέρεται με έναν συγκεκριμένο τρόπο στις ιδέες και τις μεθόδους που υποστήριξε για τόσα πολλά χρόνια με σιγουριά, έμπρακτα και με απaráμιλλη αυταπάρηση. Οι χαρακτηριστικές φιλοδοξίες του αναρχισμού είναι λοιπόν στο οικονομικό πεδίο, ο κομμουνισμός και στο πολιτικό πεδίο η εξαφάνιση όλων των μορφών εξουσίας και καταναγκασμού. Αλλά αυτή η διπλή φιλοδοξία του αναρχισμού πρέπει να γίνει κατανοητή με έναν ευρύτερο και πιο περίπλοκο τρόπο από αυτόν που μπορεί να φαίνεται με μια πρώτη ματιά από αυτή τη μικρή περίληψη.

Εξάλλου δηλώνοντας την κοινή ιδιοκτησία όλων των μέσων παραγωγής και ανταλλαγής (μια έκφραση που χρησιμοποιείται γενικά από όλες τις τάξεις του σοσιαλισμού), ο κομμουνισμός υπονοεί σήμερα μια ολόκληρη σειρά σχέσεων. Υπονοεί ότι οι ηθικές και υλικές ανάγκες του καθενός θα ικανοποιούνται χωρίς περιορισμούς άλλους από αυτούς που επιβάλλονται από τη φύση και υπονοεί επιπλέον ότι η συνεισφορά για την απαραίτητη εργασία της παραγωγής θα δίνεται εθελοντικά από τον καθένα, σύμφωνα με την ικανότητα και την κλίση του.

Γι' αυτό η απουσία εξουσία και καταπίεσης όχι μόνο υπονοεί την εξαφάνιση της κυβέρνησης, των νόμων και των κατεστημένων κοινωνικών τάξεων. Υπονοεί επίσης –και πάνω απ' όλα– την εξαφάνιση όλων των μορφών συγκεντρωτισμού των λειτουργιών, ακόμα κι αν είναι απλά διαχειριστικές... Υπονοεί τη μη ύπαρξη εξουσίας, ούτε από την πλειονότητα ούτε από τη μειονότητα. Σημαίνει την ελευθερία του ατόμου – όλων των ατόμων– μέσα σε μια ελεύθερη κοινωνία.

Τα χαρακτηριστικά του αναρχισμού

Αυτοί οι στόχοι είναι χαρακτηριστικά του αναρχισμού, όχι μόνο επειδή ολόκληρο το αναρχικό δόγμα βασίζεται πάνω τους ως θεμελιώδεις βάσεις, αλλά επίσης επειδή ο αναρχισμός μόνο τα προωθεί και επιδιώκει την πραγματοποίησή τους και γ' αυτό συνιστούν την ουσία που διακρίνει τον αναρχισμό από τις άλλες σχολές του σοσιαλισμού. Αν μειώσουμε τις αντιθέσεις που υπάρχουν στις διάφορες σχολές του σοσιαλισμού σε εκείνες που διακρίνουν τους αναρχικούς-κομμουνιστές από τους σοσιαλιστές-κολεκτιβιστές (που αυτά είναι στην τελική, οι μοναδικές ζωτικές τάξεις του λαϊκού σοσιαλισμού, οι μοναδικές που εμπλέκονται σε αυτή την αμφισβήτηση, γιατί σύμφωνα με τον Μερλίνο, αυτό που είναι ουσιαστικό στον αναρχισμό έχει απορροφηθεί από τον σοσιαλισμό-κολεκτιβισμό) αυτό θα δείξει με πολύ σαφέστερο τρόπο τους ακριβείς όρους των διαφορών τους.

Στην κολεκτιβιστική κοινωνία, που προωθείται (σχεδόν χωρίς εξαιρέσεις) από το Διεθνές Σοσιαλιστικό Κόμμα, η εργασία και η ικανοποίηση των αναγκών θα διευθύνεται από την κολεκτίβα των εργατών μέσω αντιπροσώπων, διαχειριστών, αξιωματούχων – εν συντομία, από αυτό το οποίο οι σοσιαλιστές αρέσκονται να αποκαλούν «διαχειριστική κυβέρνηση»- γιατί μετά την εξαφάνιση της σημερινής διάκρισης της κοινωνίας σε τάξεις, οι πολιτικές λειτουργίες της κυβέρνησης δε θα έχουν λόγο να υπάρχουν και η κυβέρνηση δε θα είναι τίποτα άλλο παρά ένα συμβούλιο επιφορτισμένο με τη συλλογική διοίκηση της κοινωνικής παρουσίας. Σε μια αναρχική κοινωνία, το ελεύθερο άτομο μέσα στην ελεύθερη κοινωνία θα προχωρήσει στο να αναλάβει τα συμφέροντα του προσωπικά. Όταν μιλά για κυβέρνηση –ακόμα κι αν είναι μια απλή διαχειριστική κυβέρνηση- σημαίνει ότι «Όλα τα συμφέροντα ολόκληρου του κόσμου συγκεντρώνονται στα χέρια λίγων, ότι ένας μικρός αριθμός ανθρώπων ενεργούν για ολόκληρο το έθνος, ότι αντί να αφεθεί το μεμονωμένο άτομο να σκεφτεί για τον εαυτό του, θα εξαναγκαστεί να υποταχθεί στη θέληση εκείνων που σκέφτονται για όλους τους άλλους».

Τώρα, όλα αυτά είναι ασύμβατα με την ελεύθερη κι εξισωτική κοινωνία για την οποία μιλάμε. Η αντίθεση είναι ακόμα πιο βίαιη αν τα μέτρα με τα οποία μια κολεκτιβιστική κοινωνία διευθετεί τη συμμετοχή κάθε ατόμου στην εργασία και στην ευχαρίστηση συγκριθούν με τα μέτρα τα οποία θα επικρατούν σε μια αναρχική-κομμουνιστική κοινωνία. Οι κολεκτιβιστές-σοσιαλιστές απαιτούν από τον καθένα σύμφωνα με την ικανότητα του, ανταμείβοντας κάθε ικανότητα ανάλογα με την εργασία της. Οι κομμουνιστές-αναρχικοί λένε αντίθετα ότι οποιοσδήποτε με ελεύθερη βούληση, συμμετέχει στην παραγωγική διαδικασία σύμφωνα με την ικανότητα του, θα λαμβάνει ανάλογα με τις ανάγκες του. Ενώ οι κολεκτιβιστές-σοσιαλιστές περιορίζουν τις απαιτήσεις τους στο τελειωμένο προϊόν της εργασίας τους, οι αναρχικοί δηλώνουν ότι άσχετα από την αξία του προϊόντος, ο μεμονωμένος εργάτης θα έχει πλήρη ικανοποίηση των αναγκών του.

Η αντίθεση των οικονομικών και πολιτικών στόχων των δύο σχολών είναι εμφανής επίσης και όσον αφορά τα μέσα που χρησιμοποιούν. Ενώ το σοσιαλιστικό κόμμα προωθεί «Έναν αγώνα με τα σωματεία για να κερδηθούν άμεσες βελτιώσεις των εργασιακών συνθηκών – ώρες, μισθοί, κανονισμοί, κ.τ.λ. (μεταρρυθμίσεις) κι έναν αγώνα που σκοπεύει να κατακτήσει την πολιτική εξουσία, το κράτος και τις τοπικές διοικήσεις, τα φιλανθρωπικά ιδρύματα με σκοπό να τα μεταμορφώσει από εργαλεία καταπίεσης σε εργαλεία ικανά να απαλλοτριώσουν την κυρίαρχη τάξη (πολιτικός και διοικητικός εκλογικός ανταγωνισμός)»²¹ –οι αναρχικοί πιστεύουν ότι καμία αποτελεσματική κατάκτηση στο οικονομικό πεδίο δεν είναι δυνατή όσο τα μέσα παραγωγής παραμένουν ατομική ιδιοκτησία των καπιταλιστών. Οι μεταρρυθμίσεις μπορεί να φανούν ωφέλιμες για ένα σύντομο διάστημα. Ο εργάτης ο οποίος συνήθιζε να δουλεύει δέκα ώρες την ημέρα στο παρελθόν και τώρα μόνο οκτώ, ο εργάτης ο οποίος κέρδιζε τρεις λιρέτες την ημέρα και τώρα

κερδίζει τέσσερις, νιώθει ότι έχει κερδίσει κάτι μέχρι να συνειδητοποιήσει ότι το υψηλό κόστος ζωής –αναπόφευκτη συνέπεια της μείωσης των ωρών εργασίας και της αύξησης του μισθού- έχει επαναφέρει την ισορροπία προς αποκλειστικό συμφέρον των ... καπιταλιστών. Αλλά οι αναρχικοί πιστεύουν ότι το να παρακαλάς γι' αυτές τις μεταρρυθμίσεις δεν προσιδιάζει και δε μπορεί να προσιδιάζει ούτε στο προλεταριάτο ούτε σε αυτούς.

Οι αναρχικοί, όπως οι σοσιαλιστές θέλουν κι επιδιώκουν την απαλλοτρίωση της μπουρζουαζίας, αλλά δεν ελπίζουν καθόλου στη γενναιοδωρία της ούτε στη φιλανθρωπία της και τη δικαιοσύνη της. Αντιμέτωπη με τη βίαιη πίεση των μαζών και προσπαθώντας να την εκτονώσει, η μπουρζουαζία πετάει κάθε μέρα μερικά ψίχουλα σαβούρας, εγκαταλείπει λίγη από την αλαζονεία της ή κάνει κάποια κενή παραχώρηση –πληρωμένες διακοπές, νόμους που προστατεύουν τις γυναίκες και τα εργαζόμενα παιδιά, κρατική υγειονομική περίθαλψη, κ.τ.λ., αλλά μόνο για το σκοπό να σώσει τα χρεοκοπημένα προνόμια της. Αυτή είναι η δουλειά της: οι μεταρρυθμίσεις παραμένουν – και πρέπει να παραμείνουν- ασχολία και λειτουργία της κυρίαρχης τάξης, όχι των αναρχικών ούτε των σοσιαλιστών, αν είναι ειλικρινά πεπεισμένοι ότι η απαλλοτρίωση της κυρίαρχης τάξης είναι μια αναπόφευκτη προϋπόθεση της οικονομικής τους χειραφέτησης.

Συνεπώς, οι αναρχικοί πιστεύουν ότι αντί για βραχυπρόθεσμες αναποτελεσματικές κατακτήσεις, η τακτική της φθοράς και της συνεχούς επίθεσης πρέπει να προτιμηθεί, η οποία απαιτεί απεργίες ανοιχτά επαναστατικού χαρακτήρα περισσότερο από λιγότερες ώρες εργασίας ή μηδαμινές αυξήσεις μισθών, απαιτεί αντιθέτως την εμπειρία μιας πιο εκτεταμένης αλληλεγγύης και μιας ολοένα βαθύτερης συνείδησης ως μιας απαραίτητης προϋπόθεσης για την πραγματοποίηση της γενικής οικονομικής απεργίας ενός ολόκληρου επαγγέλματος, όλων των επαγγελματιών, με σκοπό να κερδηθεί, μέσω της αναπόφευκτης χρήσης βίας η άνευ όρων παράδοση των κυρίαρχων τάξεων. Ο ίδιος ο Μερλίνο, ξέρεi ότι υποχωρούν μόνο στη βία. Γι' αυτό, αντί για την απλή παθητική κι ευγενική αντίσταση που τόσο διακαώς συστήνεται από τους σοσιαλιστές, οι αναρχικοί προτιμούν το μπουκόταζ, το σαμποτάζ και για χάρη του ίδιου του αγώνα, άμεσες προσπάθειες μερικής απαλλοτρίωσης, ατομικής ανταρσίας κι εξέγερσης – δράσεις οι οποίες συνήθως προκαλούν τον τρόμο και τα αναθέματα των σοσιαλιστών, αλλά οι οποίες ασκούν την πιο εμπνευσμένη επιρροή πάνω στις μάζες και διαλύονται σε ένα ηθικό πλεονέκτημα του υψηλότερου βαθμού.

Τα διαφορετικά στάνταρ με τα οποία οι σοσιαλιστές και οι αναρχικοί αξιολογούν τις μεταρρυθμίσεις οδηγεί σε μια διαφορετική και αποκλίνουσα πολιτική δράση. Οι σοσιαλιστές πιστεύουν ότι οι μεταρρυθμίσεις είναι ένα απαραίτητος και αναπόφευκτος δρόμος για τη σταδιακή άνοδο του προλεταριάτου κι έτσι, ανταπατώνται για τα πλεονεκτήματα τα οποία μπορούν να πραγματοποιήσουν. Θεωρούν τη επίτευξη μεταρρυθμίσεων μια συγκεκριμένη λειτουργία του κόμματος τους και γι' αυτό έχουν εγκαταλείψει το πιο σημαντικό και χαρακτηριστικό μέρος των οικονομικών τους στόχων. Αναλαμβάνοντας μια ολόκληρη σειρά πολιτικών αγώνων και κατακτήσεων, έπρεπε να οπισθοχωρήσουν από την πορεία την οποία τόσο θαρραλέα είχαν πάρει στην αρχή και κατέληξαν να μπερδέψουν τους εαυτούς τους με την παλιά ριζοσπαστική δημοκρατία, από την οποία είχαν βίαια αποκοπεί κάποια χρόνια πριν.

Η εμπιστοσύνη τους σε άμεσες βελτιώσεις, σε σταδιακές κατακτήσεις και σε νομοθετικές μεταρρυθμίσεις, τους δέσμευσε να συμβιβαστούν με την κοινοβουλευτική δραστηριότητα, μιας και αυτές οι μεταρρυθμίσεις θα μπορούσαν να εγκαινιαστούν, να εγκριθούν και να ανακηρυχθούν μόνο ως νόμοι του Κράτους. Αυτό με τη σειρά του, έπρεπε να τους συμβιβάσει με το Κράτος στο οποίο θα

εμπιστεύονταν την εφαρμογή και τη συμμόρφωση με τέτοιους μεταρρυθμιστικούς νόμους. Και αυτό αναπόφευκτα θα τους συμβίβαζε με τη μισητή μπουρζουαζία, μιας και μόνο με τη συνεργασία των λιγότερο οπισθοδρομικών της τμημάτων μπορούσαν να ελπίζουν να πετύχουν την κοινοβουλευτική έγκριση για τις επιθυμητές μεταρρυθμίσεις. Αυτή η εκτροπή όχι μόνο οδήγησε το Σοσιαλιστικό Κόμμα να αποκηρύξει πολλές από τις αρχικές του αρχές, αλλά έσπρωξε το κόμμα στον κατήφορο των συστηματικών παραχωρήσεων, απορρίπτοντας τη δράση και την ουσία του ίδιου του σοσιαλισμού.

Την άμεση πίεση ενάντια στις κυρίαρχες τάξεις που ασκούσαν οι μάζες, το Σοσιαλιστικό κόμμα την έχει υποκαταστήσει με την αντιπροσώπευση και την αυστηρή πειθαρχία των κοινοβουλευτικών σοσιαλιστών, οι οποίοι πάντα έχουν θυσιάσει το γενικό συμφέρον του προλεταριάτου υπέρ της δικής τους πολιτικής και κοινοβουλευτικής λειτουργίας. Και αντί να υποδαυλίσουν τον ταξικό αγώνα, ο οποίος ήταν στο παρελθόν, το χαρακτηριστικό σημάδι της σοσιαλιστικής οργάνωσης και δράσης έχει υιοθετήσει την ταξική συνεργασία στη νομοθετική αρένα, χωρίς την οποία όλες οι μεταρρυθμίσεις θα παρέμεναν μια μάταιη ελπίδα. Γι' αυτό η ανάγκη να κερδηθεί η εμπιστοσύνη των κυρίαρχων τάξεων, των οποίων η συνεργασία ήταν απαραίτητη γι' αυτή τη μεταρρυθμιστική διαδικασία και του Κράτους το οποίο θα επέβλεπε την εφαρμογή της, ώθησε το Σοσιαλιστικό Κόμμα να αρνηθεί τους βασικούς στόχους του σοσιαλισμού, δηλαδή την απαλλοτρίωση της μπουρζουαζίας και την κοινωνική επανάσταση. Αυτά έγιναν εκ μέρους του «επιστημονικού σοσιαλισμού», του αγαπημένου στόχου για το σαρκαστικό γέλιο και τις άγριες ειρωνείες των παρασημοφορημένων του προφητών.

Μιας και οι αναρχικοί αξιολογούν τις μεταρρυθμίσεις γι' αυτό που είναι – η σαβούρα που η μπουρζουαζία πετάει από τη βάρκα για να ελαφρύνει τη γερασμένη της βάρκα με την ελπίδα να σώσει, το θλιβερό φορτίο των προνομίων της από τον κίνδυνο να βουλιάξει λόγω της επαναστατικής καταιγίδας – δεν έχουν κάποιο ιδιαίτερο ενδιαφέρον γι' αυτές, πέρα από το να απαξιώσουν τον επικίνδυνο αντικατοπτρισμό τους, γιατί είναι σίγουροι ότι οι κοινωνικές μεταρρυθμίσεις θα συμβούν έτσι κι αλλιώς, πιο γρήγορα, πιο συχνά και πιο ριζοσπαστικά, όσο οι επιθέσεις ενάντια στους υπάρχοντες κοινωνικούς θεσμούς γίνονται πιο ισχυρές και βίαιες.

Γι' αυτό το λόγο, πάντα αντιστέκονταν σταθερά στις εκκλήσεις υπέρ της νόμιμης δράσης, ειδικά στην εκλογική και κοινοβουλευτική δράση, γιατί οι αναρχικοί είναι πεισμένοι ότι: *«Στην εκλογική διαδικασία, οι εργαζόμενοι πάντα θα εξαπατούνται και θα τους κοροϊδεύουν, ότι ποτέ δε θα πετύχουν να στείλουν τους δικούς τους συντρόφους στο κοινοβούλιο, αλλά ακόμα κι αν κατάφερναν να στείλουν έναν ή δέκα ή πενήντα από αυτούς εκεί, θα φθειρόνταν και θα ήταν αδύναμοι. Επιπλέον, ακόμα κι αν η πλειοψηφία του κοινοβουλίου αποτελούνταν από εργάτες, δε θα μπορούσε να κάνει τίποτα. Όχι μόνο, υπάρχει ο γεροϋσιαστής, ο βασιλιάς, το δικαστήριο, οι υπουργοί, οι αρχηγοί των ενόπλων δυνάμεων, οι επικεφαλής του συστήματος απονομής δικαιοσύνης και της αστυνομίας, οι οποίοι θα ήταν αντίθετοι στα κοινοβουλευτικά προσχέδια νόμου που προωθούνται από μια τέτοια βουλή και οι οποίοι θα αρνούσαν να επιβάλουν νόμους που ευνοούν τους εργάτες (έχει συμβεί), αλλά επιπλέον οι νόμοι δεν είναι θαυματουργοί. Κανένας νόμος δε μπορεί να εμποδίσει τους καπιταλιστές από το να εκμεταλλεύονται εργάτες, κανένας νόμος δε μπορεί να αναγκάσει τους ιδιοκτήτες να κρατήσουν τα εργοστάσια τους ανοιχτά και να απασχολήσουν τους εργάτες με αυτές τις συνθήκες, ούτε να αναγκάσει τους καταστηματαρχές να πουλάν σε συγκεκριμένη τιμή κ.ο.κ.»*²²

Αντίθετα με την εκλογική και κοινοβουλευτική δράση, η οποία απαιτεί

πειθαρχημένες εξουσιαστικές οργανώσεις, οι αναρχικοί είναι υπέρ της άμεσης δράσης των εργατών και την αποχή από κάθε πολιτική δραστηριότητα. Η αποχή των αναρχικών από τις εκλογές δεν υπονοεί μόνο μια αντίληψη η οποία αντιτίθεται στην αρχή της αντιπροσωπείας (η οποία απορρίπτεται ολοκληρωτικά από τον αναρχισμό), υπονοεί πάνω απ' όλα μια απόλυτη έλλειψη εμπιστοσύνης στο Κράτος. Και αυτή η δυσπιστία, η οποία είναι ενστικτώδης στις εργαζόμενες μάζες, είναι για τους αναρχικούς το αποτέλεσμα της ιστορικής τους εμπειρίας σχετικά με το Κράτος και τη λειτουργία του, η οποία έχει σε όλους τους τόπους και χρόνους καταλήξει σε μια ιδιοτελή κι αποκλειστική προστασία των κυρίαρχων τάξεων και των προνομίων τους. Επιπλέον, η αναρχική αποχή έχει συνέπειες οι οποίες είναι πολύ λιγότερο επιπόλαιες από την νωθρή απάθεια που της αποδίδεται, από τους χλευαστικούς καριερίστες του «επιστημονικού σοσιαλισμού». Απογυμνώνει το Κράτος από τη συνταγματική απάτη, με την οποία παρουσιάζει τον εαυτό του στους μωρόπιστους ως τον πραγματικό αντιπρόσωπο όλου του έθνους και κάνοντας το αυτό, εκθέτει τον ουσιαστικό του χαρακτήρα ως αντιπρόσωπου, μαστροπού και αστυνόμου των κυρίαρχων τάξεων.

Η δυσπιστία στις μεταρρυθμίσεις, στις δημόσιες εξουσίες και στην αντιπροσωπευτική αρχή μπορεί να οδηγήσει στην άμεση δράση, στους αγώνες για καταστροφή και δικαίωση. Μπορεί να καθορίσει τον επαναστατικό χαρακτήρα αυτής της διπλής δράσης και συνεπώς οι αναρχικοί τη θεωρούν ως το καλύτερα διαθέσιμο μέσο για την προετοιμασία των μαζών, ώστε να διευθύνουν οι ίδιες τα δικά τους προσωπικά και συλλογικά συμφέροντα, κι εξάλλου, οι αναρχικοί νιώθουν ότι ακόμα και τώρα, οι εργαζόμενοι είναι πλήρως ικανοί να χειριστούν τα δικά τους πολιτικά και διαχειριστικά συμφέροντα και αποκτώντας συνείδηση από τα περασμένα λάθη, προχωρούν προς τις ύψιστες μορφές απελευθέρωσης – την κοινωνική επανάσταση, τον οικονομικό κομμουνισμό, την αναρχία!

Η αντίθεση ανάμεσα στους σοσιαλιστές και τους αναρχικούς είναι επίσης εμφανής, στα μέσα προπαγάνδας και δράσης. Οι σοσιαλιστές χρειάζονται εξουσιαστικές οργανώσεις, συγκεντρωτικές και πειθαρχημένες, για τις νόμιμες και κοινοβουλευτικές δραστηριότητες τους. Η δράση τους βασίζεται στην εκχώρηση της εξουσίας όλων σε έναν, τον αντιπρόσωπο, τον εκπρόσωπο, άτομο ή ομάδα και η δράση τους είναι γι' αυτό το λόγο καταδικασμένη, να περιορίζεται στα ασφυκτικά όρια των υπαρχόντων νόμων. Ο αναρχισμός απορρίπτει την εξουσία σε κάθε μορφή: στην αρχή της αντιπροσωπείας, αντιπαραθέτει την άμεση και ανεξάρτητη δράση των ατόμων και των μαζών: στην εξισωτική και κοινοβουλευτική δράση, αντιπαραθέτει την ανταρσία, την εξέγερση, τη γενική απεργία, την κοινωνική επανάσταση.

Έχοντας λοιπόν ορίσει τα χαρακτηριστικά που διακρίνουν το αναρχικό κίνημα και την αναρχική θεωρία, από εκείνα των σοσιαλιστών, έχουμε μόνο να τα σχετίσουμε με την έννοια της προόδου. Σύμφωνα με τον Μετσνίκωφ – και αναφερόμαστε σε αυτόν, γιατί νομίζουμε ότι κανένας άλλος δεν έχει ορίσει με καλύτερο τρόπο την έννοια της προόδου- η πρόοδος σημαίνει μια συνεχή διαδοχή φαινομένων στην οποία η ενέργεια εκδηλώνεται σε κάθε στάδιο εξέλιξης με μια ολοένα αυξανόμενη ένταση και ποικιλία. Η διαδοχή ονομάζεται «προοδευτική» όταν, σε κάθε ένα από τα στάδια της αναπαράγει όλα τα προηγούμενα χαρακτηριστικά της συν ένα καινούριο που δεν υπήρχε στις προηγούμενες φάσεις και το οποίο γίνεται, με τη σειρά του, το γονίδιο ενός καινούριου συν στα επόμενα στάδια.

Τώρα, στη διαδοχή εκείνων των κοινωνικών φαινομένων, τα οποία σηματοδοτούν τα εξελικτικά βήματα της ιδιοκτησίας και του Κράτους, των οικονομικών και πολιτικών μορφών, τι θέση καταλαμβάνουν ο αναρχικός-κομμουνισμός και ο σοσιαλιστικός-κολεκτιβισμός; Ποιο από τα δύο αυτά δόγματα και κινήματα ανα-

παράγει όλα τα χαρακτηριστικά των προηγούμενων σταδίων, προσθέτοντας ένα καινούριο χαρακτηριστικό που δεν υπήρχε στις προηγούμενες φάσεις και που θα είναι το έμβρυο ενός νέου χαρακτηριστικού που εμφανίζεται σε όλα τα επόμενα στάδια; Λύνοντας το πρώτο σημείο, θα φτάσουμε στη λύση του κυρίου προβλήματος. Προφανώς, αν μπορεί να αποδειχθεί ότι ο αναρχικός-κομμουνισμός ταιριάζει σε αυτόν τον ορισμό της προόδου πολύ περισσότερο από τον σοσιαλιστικό-κολεκτιβισμό, δε θα μπορεί κανείς να μιλάει για παρακμάζων κι ετοιμοθάνατο αναρχισμό, αλλά αντίθετα για παρακμάζων κι ετοιμοθάνατο σοσιαλιστικό-κολεκτιβισμό. Καθώς η ζωτικότητα, η ενέργεια και η πιθανότητα πραγματοποίησης είναι οι συνθήκες της προόδου, έτσι και η αδράνεια, η ακινησία και ο θάνατος είναι η αντίθεση και η άρνηση της. Για μας, αυτή η απόδειξη φαίνεται εύκολη. Ένα γρήγορο βλέμμα στην ιστορική εξέλιξη της ιδιοκτησίας είναι αρκετό, για να δούμε την προοδευτική διαδοχή των βημάτων που σηματοδοτούν το δρόμο από τη σκλαβιά στην οικονομική ελευθερία.

Άπληστη και δεσποτική στις αρχές της, οι οποίες ήταν η απάτη και η βία, η ιδιοκτησία, δηλαδή το δικαίωμα να χρησιμοποιείς και να καταχράσαι τα πράγματα κάποιου άλλου χωρίς περιορισμό (και είναι καλό να θυμόμαστε ότι εκείνη της εποχής τα ανθρώπινα όντα βρίσκονταν ανάμεσα στα πράγματα που κατέχονταν), δεν γνώριζε ούτε αντίθεση, ούτε περιορισμούς, ούτε καν την ανάγκη να εξηγήσει ή να δικαιολογήσει. Ήταν το δικαίωμα που επικυρώνονταν από τον πασιγνώστο αφορισμό: *«Μακάριοι οι ιδιοκτήτες, γιατί όταν ερωτώνται, γιατί κατέχουν, μπορούν απλά να απαντούν: «Γιατί έτσι!»*. Αλλά, η προσβλητική, αλαζονική κατάχρηση προκαλεί θυμό, διαμαρτυρίες, πυροδοτεί ανταρσία και τις κατάρες των καρτερικών δουλοπάροικων. Τα ευαγγέλια, οι άγιοι πατέρες της εκκλησίας, το χριστιανικό δόγμα, στιγματίζουν τον πλούτο σαν έγκλημα, τους πλούσιους ως εχθρούς του θεού, λέγοντας ότι πιο εύκολα μια καμήλα θα μπορούσε να περάσει από το κεφάλι μιας βελόνας, παρά ένας πλούσιος τις πύλες του παραδείσου. Η χριστιανικότητα αντιπαραθέτει στο απόλυτο δικαίωμα της ιδιοκτησίας, την ελεημοσύνη, ως εργαλείο αποκήρυξης, ως δείγμα χάρης. Τα ανθρώπινα δικαιώματα – ίσα που φαινόταν στον ορίζοντα της Ρώμης- θα αφαιρέσουν, ως μια πρώτη κατάκτηση, μέσω του Αδριανού και του Μάρκου Αυρήλιου,²³ από την ιδιοκτησία το δικαίωμα ζωής και θανάτου πάνω στους σκλάβους κι έπειτα, ωριμάζοντας, θα απαιτήσουν να ζει με ειλικρίνεια, να μην προσβάλλει κανέναν και να δίνει σε κάθε άτομο το μερίδιο του.

Παρά, την αιματηρή εξέγερση των Αναβαπτιστών, η ιδιοκτησία θα παραμείνει προνομιούχα, φεουδαρχική, αρχοντική κατά τη διάρκεια του μεσαίωνα, αλλά θα ταπεινώνεται και θα προσπαθεί να δικαιολογηθεί. Γι' αυτό, το φέουδο είναι το μερίδιο και η ανταμοιβή για τη γενναιότητα στον πόλεμο ή για την πολιτική σοφία που οι πρόγονοι κάποιου είχαν δείξει στην υπηρεσία του βασιλιά ή της εκκλησίας ή της χώρας. Είναι, πάνω απ' όλα, η ανταμοιβή για τη συνεχιζόμενη πίστη και αφοσίωση των απογόνων του. Αφού τα δικαιώματα του ανθρώπου και του πολίτη, η ισότητα των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων, διακηρύχθηκαν πάνω στα συντρίμια της Βαστίλης, μια πολύ περισσότερο βαθιά επανάσταση από αυτή που βλάστησε από τους Εγκυκλοπαιδιστές αρχίζει. Μια που βασίζεται στην υποκατάσταση της ατομικής προσπάθειας από μηχανικά και συλλογικά μέσα. Και η ιδιοκτησία δε ψάχνει πλέον δικαιολόγηση στο αξίωμα, σε νομικά χαρίσματα ή σε δικαιώματα, αλλά στην ιδιοφυΐα, στην αποταμίευση, στην απαραίτητη συνεργασία που η μπουρζουαζία και οι καπιταλιστές έδωσαν στην επανάσταση, στην αναμφισβήτητη βελτίωση των γενικών όρων ζωής.

Αν και στην πραγματική ζωή τα πράγματα παρέμειναν απaráλλαχτα στην ουσία τους, τι απόσταση διανύθηκε στο ηθικό και νομικό πεδίο από την παλιά Ρωμαϊκή αντίληψη της ιδιοκτησίας, η οποία έδινε στον ιδιοκτήτη απόλυτο δικαί-

ωμα ζωής και θανάτου πάνω στους σκλάβους, μέχρι τους σημερινούς νόμους που υπάρχουν στα πιο ανεπτυγμένα από τα έθνη μας, τα οποία αναγνωρίζοντας στους εργάτες το δικαίωμα της ασφάλειας και της σύνταξης, καθιέρωσαν την κοινωνική λειτουργία της ιδιοκτησίας! Η κοινωνική λειτουργία της ιδιοκτησίας, η οποία είναι στην τελική η καθαρή και ειλικρινής άρνηση του δικαιώματος της ατομικής ιδιοκτησίας, έγινε αντιληπτή από τους *Jacques*, οι οποίοι εμφανίστηκαν κάτω από την ηγεσία του Caillet τον 14^ο αιώνα κραυγάζοντας, «Φωτιά στα κάστρα!», από τους αναβαπτιστές του Τόμας Μύντσερ, τον 16^ο αιώνα, οι οποίοι στην αναγγελία της πίστης τους διεκδικούσαν «την τέλεια κοινότητα της ιδιοκτησίας, λυτρωμένη από το πνεύμα»²⁴, από τους οπαδούς της ισότητας του Μπουοναρότι και του Μπαμπέφ, οι οποίοι –αφού τη Γαλλική Επανάσταση την είχε σφετεριστεί ατιμώρητα η μπουρζουαζία, «...κυρίως γιατί ήθελε να επιβάλλει μια μορφή κυβέρνησης πάνω σε μια άλλη, χωρίς να νοιάζεται για τις συνθήκες εκείνων, τους οποίους κάθε κυβέρνηση που θεωρεί τον εαυτό της νόμιμο, υποτίθεται ότι νοιάζεται και φροντίζει», - διακήρυτταν ότι: «...οι κύριες πηγές όλων των κακών που βρίσκουν το ανθρώπινο είδος, είναι η ανισότητα του πλούτου και η ατομική ιδιοκτησία»²⁵ και από τους Άγγλους Ισοπεδωτές, οι οποίοι το 19^ο αιώνα υποστήριζαν ότι, «οι γαιοκτήμονες είναι κλέφτες και δολοφόνοι που πρέπει να καταστραφούν και να διακηρύξουμε ότι όλη η γη είναι κοινή ιδιοκτησία του ανθρώπινου είδους.»²⁶

Ήταν αποστολή του σύγχρονου σοσιαλισμού – η σαφή διάγνωση και η αναντικατάστατη κριτική του Γκόντγουιν και του Όουεν, του Σεν Σιμόν και των Φουριέ, Προυντόν, Μαρξ και Μπακούνιν²⁷- να καταδείξει τα τρομερά συμπτώματα από τα οποία κάθε δυστυχία και πόνος πηγάζει, να ψάξει βαθιά για τις αιτίες τους, να αναγνωρίσει και να ορίσει την κοινωνική λειτουργία της ιδιοκτησίας και να βγάλει από αυτή την τολμηρή πρόταση το αβίαστο συμπέρασμα ότι όλα πρέπει να ανήκουν σε όλους και να πρέπει να παρουσιάσει την υπόθεση ενός κόσμου χωρίς θεό, χωρίς βασιλιά, χωρίς κυβέρνηση, χωρίς αφεντικά. Αλλά η τάση να αμβλυθθεί η θρασύτητα της ατομικής ιδιοκτησίας (μια τάση που δεν είναι τίποτα άλλο, αλλά η προσδοκία εκείνων που παράγουν να ελευθερωθούν από την καπιταλιστική καταπίεση), δεν εξαλείφεται, ούτε μετριάζεται από το Κράτος και το νόμο που συμφωνεί και αποδέχεται μερικές συμβολικές παραχωρήσεις που λένε ότι η ιδιοκτησία πρέπει να έχει μια κοινωνική λειτουργία.

Πράγματι, στο δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα, από αυτή την παραχώρηση, αυστηρά θεωρητική κι επίσημη, αρχίζει μια αργή και επίμονη έρευνα του θεσμού της ατομικής ιδιοκτησίας και καταλήγει στη αναπόφευκτη καταδίκη της. Ο Προυντόν είναι ο κύριος αδυσώπητος ερευνητής και αν και αργότερα αποκηρύχτηκε από τους οπαδούς του σε όλες σχεδόν τις τάσεις του σοσιαλισμού, οι αποδείξεις και τα στοιχεία ενοχής που συλλέχθηκαν από αυτόν, εμφανίζονται κάθε φορά που η κριτική της ατομικής ιδιοκτησίας αναλαμβάνει το καταστροφικό της έργο.²⁸ Από τα τραγικά συμπεράσματα του Προυντόν, το ιδανικό και το κίνημα του σοσιαλισμού γεννήθηκαν για να παρουσιάσουν μια νέα αντίληψη και για να προκαλέσουν στη σειρά των φαινομένων που σηματοδοτούν την προοδευτική εξέλιξη από τη σκλαβιά στην ελευθερία στο πεδίο της οικονομίας, ένα χαρακτηριστικό που δεν υπήρχε στην προηγούμενη φάση και που θα είναι το γονίδιο μιας νέας εξελικτικής περιόδου στις επόμενες φάσεις.

Η Σοσιαλιστική θεωρία έφτασε στο συμπέρασμα ότι «Όντας το ίδιο αποτέλεσμα του πνεύματος και της ενέργειας των ανδρών και των γυναικών όλων των εποχών και όλων των εθνών, το κεφάλαιο, μια ιδιοκτησία η οποία ανανεώνει τον εαυτό της αενάως, μόνο χάρη σε αυτή την παγκόσμια δραστηριότητα, δε μπορεί να είναι πηγή ατομικής εξουσίας, αλλά θα πρέπει να είναι μια κοινωνική δύναμη και γι' αυτό πρέπει να χάσει τον ταξικό χαρακτήρα της και να γίνει κοινωνική ιδιοκτησία κάθε ανθρώπινου όντος».

Σοσιαλιστικός-κολεκτιβισμός & Αναρχικός-κομμουνισμός

Αυτό το νέο χαρακτηριστικό δεν έχει ακόμα εμφανιστεί μέσα στη σκέψη της κλασικής δημοκρατίας, η οποία, ακολουθώντας τα βήματα των Λεντρού-Ρολάν και Μαντσίνι²⁹, φωνάζει με μανία υπερ της Ουτοπίας μιας αδύνατης συμμαχίας ανάμεσα στο κεφάλαιο και την εργασία, μιας αδύνατης αρμονίας ανάμεσα στους εκμεταλλεζόμενους και τους εκμεταλλευτές. Η Σοσιαλιστική φιλοσοφία το εξέφρασε ως κοινωνική ιδιοκτησία όλων των μέσων παραγωγής κι ανταλλαγής. Έτσι, το σοσιαλιστικό κίνημα αντιπροσωπεύει μια πρόοδο σε σχέση με το παλιό δημοκρατικό δόγμα, το οποίο συνήθιζε να μας αποκοιμίζει με τα παλιά του ναυουρίσματα για συμμαχίες και αρμονία. Μια τέτοια πρόοδος γίνεται ολοένα και περισσότερο εμφανής, καθώς το τεράστιο προλεταριάτο όλων των εθνών, που καλείται σε δράση από τις νέες κοινωνικές θεωρίες, εμπνέει και επιταχύνει τις επιλεκτικές διαδικασίες μέσα στο ίδιο το σοσιαλιστικό κόμμα.

Γιατί, ακόμα κι αν δεν υπάρχει καμία διαφωνία, γενικά μιλώντας, στο κύριο σημείο (την κατάργηση της ατομικής ιδιοκτησίας των μέσων παραγωγής κι ανταλλαγής), ούτε στον υπέρτατο στόχο (την κοινωνική ιδιοκτησία αυτών των μέσων παραγωγής κι ανταλλαγής), ακόμα κι αν δεν υπάρχει καμία διαφωνία, γενικά μιλώντας, για τα μέσα που είναι απαραίτητα για την επίτευξη αυτού του μεγάλου μετασχηματισμού, ακόμα κι αν γενικά υπάρχει συμφωνία στο ότι η χειραφέτηση της εργατικής τάξης πρέπει να είναι αποτέλεσμα των προσπαθειών των ίδιων των εργατών και ότι η απαλλοτρίωση της μπουρζουαζίας μπορεί να γίνει μόνο... *«με τη βίαιη καταστροφή της σημερινής κατάστασης πραγμάτων»*, παρ' όλα αυτά, θα προκύψουν διαφορές γνώμης και προστριβές, οξείες κι αμέτρητες σε κάθε βήμα, από τη στιγμή που κάποιος περάσει από τη θεωρία στην πράξη και τον πειραματισμό, από τη στιγμή που γίνει μια υπόθεση, που αφορά τις σχέσεις που μπορούν να ενώσουν τους κατοίκους της χαρούμενης πόλης που η επανάσταση θα υψώσει στα ερείπια της ατομικής ιδιοκτησίας.

Έτσι, στη Διεθνή Ένωση των Εργατών, όταν μπήκε το πρόβλημα του πως θα μεταφραστεί η γενική φόρμουλα «κοινωνική ιδιοκτησία» όλων των μέσων παραγωγής και ανταλλαγής, σε όρους που να περιγράφουν με ακρίβεια αυτό που ήθελε ο καθένας, πολλοί είπαν «κολεκτιβισμός», πολύ άλλοι «κομμουνισμός», μερικοί είπαν «σοσιαλιστικό κράτος» και άλλοι ήθελαν «αναρχία». Μερικοί προτίμησαν την «κατάληψη πολιτικής εξουσίας» και μερικοί την «κοινωνική επανάσταση». Γι' αυτό, και η διαφωνία πάνω στους οικονομικούς και πολιτικούς στόχους, πάνω στα μέσα προπαγάνδας και δράσης. Κι έχουμε ήδη δείξει, ότι οι αρχικές διαφωνίες γίνονται με τον καιρό αδιάλλακτοι ανταγωνισμοί.

Οι δύο κύριες αντιτιθέμενες σχολές συμφωνούσαν απολύτως, σχετικά με την αθεμιτότητα της ατομικής ιδιοκτησίας και υπέρ της κοινωνικοποίησης όλων των μέσων παραγωγής κι ανταλλαγής και, μαζί, έδωσαν στους αγώνες για οικονομική χειραφέτηση μια νέα αντίληψη και στο συνεχές των εξελικτικών φαινομένων μια προοδευτική φάση. Τώρα, το πρόβλημα είναι να εξακριβώσουμε, εάν, και σε ποιο βαθμό, καθεμία από τις δύο σχολές έχει παραμείνει πιστή σε αυτή την αντίληψη της προόδου, αμέσως μετά την περίοδο των πλατιών γενικεύσεων. Αν, στη βιασύνη τους να εφαρμόσουν τις αρχές στην πραγματικότητα, η καθεμία έχει διατηρήσει, και σε τι βαθμό, τα παλιά συστήματα που καταδικάστηκαν από την ιστορία, την κριτική και τη λογική. Πόσο, η καθεμία από αυτές είναι αδρανής, νεκρή ή Ουτοπική και, τελικά, ποια από αυτές μπορεί να μιλάει στο όνομα της ζωής και του μέλλοντος.

Τώρα, αυτοί που είπαν «κολεκτιβισμός», εννοούσαν κοινωνικοποίηση περιορισμένη στα μέσα παραγωγής κι ανταλλαγής. *«Δε θέλουμε να εξαφανισουμε, με κανένα τρόπο, την ατομική ιδιοποίηση του προϊόντος της εργασίας... αυτό*

Luigi Galleani Το τέλος του αναρχισμού: Σοσιαλιστικός-κολεκτιβισμός&Αναρχικός-κομμουνισμός που θέλουμε να εξαφανίσουμε, είναι ο άθλιος τρόπος με τον οποίο γίνεται η ιδιοποίηση, με τον οποίο ο εργάτης ζει, μόνο για να αυξήσει το κεφάλαιο και ζει, μόνο για όσο, κι επειδή, το απαιτεί το συμφέρον της κυρίαρχης τάξης».

Αυτή, η ίδια σκέψη, εκφράστηκε με ακόμα μεγαλύτερη ακρίβεια από τον Αντρέα Κόστα,³⁰ μετά τη μεταστροφή του στον κοινοβουλευτικό σοσιαλισμό. Στο συνέδριο του Ιταλικού Σοσιαλιστικού Κόμματος στη Μάντουα, στις 26 Σεπτέμβρη 1886, όρισε τον κολεκτιβισμό ως εξής: «...κοινοτικοποίηση των μέσων παραγωγής, ώστε να εξασφαλίζει το άτομο, ως ατομική ιδιοκτησία, την παραγωγή της εργασίας του, εξασφαλίζοντας έτσι τα δικαιώματα της κοινότητας, από τη μια μεριά, κι εκείνα του εργάτη, από την άλλη».

Στο *Quintessence of Socialism*, ο Σάφλ είπε το ίδιο πράγμα με λιγότερη σαφήνεια, αλλά πιο ρητά: «Η αντικατάσταση του ατομικού με το συλλογικό κεφάλαιο σημαίνει ότι, αντί για το σύστημα της ατομικής παραγωγής, υπάρχει ένα σύστημα που βασίζεται στη συλλογική ιδιοκτησία όλων των μέσων παραγωγής. Πέρα από το ότι πετυχαίνει μια περισσότερο ενοποιημένη, κοινωνική και συλλογική οργάνωση της εργασίας, αυτό το σύστημα παραγωγής, θα εξαφανίσει τον καθημερινό ανταγωνισμό. Θα βάλει, εκείνο το κομμάτι της παραγωγής που είναι επιδεκτικό στην συλλογική λειτουργία, κάτω από τη διεύθυνση επαγγελματικών οντοτήτων κι εταιριών, κι επίσης, θα κατευθύνει τον καταμερισμό ή τη διανομή των συλλογικών προϊόντων, σύμφωνα με την κοινωνική αξία της εργασίας κάθε εργάτη».³¹

Λοιπόν, είναι σαφές, ότι στον κολεκτιβισμό η κοινωνικοποίηση της ιδιοκτησίας – το νέο στοιχείο που ανεβάζει τη σοσιαλιστική σκέψη και κίνημα σε ένα επίπεδο προόδου, άγνωστο σε όλες τις προηγούμενες θεωρίες και σχολές – περιορίζεται στα μέσα παραγωγής, ενώ διατηρεί, για τον μεμονωμένο εργάτη, τους καρπούς της εργασίας του. Η κολεκτιβιστική αντίληψη της κοινωνικοποίησης των μέσων παραγωγής είναι επαναστατική, στο βαθμό που ανατρέπει όλες τις παλιές σχέσεις, όλες τις παλιές μορφές και, κάνοντας το αυτό, προβάλλει, σαν απάντηση στην ατομική ιδιοκτησία, τη συλλογική ιδιοκτησία όλων των μέσων παραγωγής. Αλλά, παραμένει ο **συντηρητής** του παλιού παράλογου αστικού κριτηρίου της αμοιβής, στο βαθμό που διευθετεί το μερίδιο του καθενός από τα προϊόντα της κοινής εργασίας, ακόμα και, αν μια τέτοια αμοιβή εκτείνεται στο τελικό προϊόν της εργασίας του καθενός. Φυσικά, το συμπέρασμα ότι ο σοσιαλιστικός-κολεκτιβισμός προέρχεται από την επαναστατική του κοινωνικοποίηση όλων των μέσων παραγωγής είναι παράλογο και Ουτοπικό, γιατί δε λύνει το πολιτικό πρόβλημα της ισότητας και της ελευθερίας. Γιατί επιβεβαιώνει, αντί να ακυρώνει, την υπόθεση ότι το Κράτος, ενάντια στο οποίο αγωνίστηκε η σοσιαλιστική κριτική για μισό αιώνα. Γιατί δεν υποστηρίζεται από ένα λογικό και θετικό κριτήριο και, γιατί ποτέ δε θα βρει πρακτικά μέσα εξήγησης, που να μη βασίζονται στην καταφανή αδικία, τα ηλίθια προνόμια, τις οξείες ανισότητες και αντιφάσεις.

Η απόδειξη των παραπάνω εξακριβώνεται από την ίδια τη μορφή που λαμβάνει ο κολεκτιβισμός. Προτείνει μια κοινωνία, που να βασίζεται στην *κοινή ιδιοκτησία όλων των μέσων παραγωγής και ανταλλαγής και στην ατομική ιδιοκτησία της εργασίας του καθενός από τον ίδιο*, μια φόρμουλα, η οποία δημιουργεί μια αρχική ανισότητα και η οποία θα αποδειχθεί το κουτί της Πανδώρας, από το οποίο θα ξεπεταχτούν, όλων των ειδών, οι ανταγωνισμοί, τα μίση και οι αντιζηλίες, χειρότερα και πιο θανάσιμα από τις κοινωνικές ανισότητες που υπάρχουν στην εποχή μας. Οι σοσιαλιστές λένε ότι ο καθένας θα λαμβάνει την αξία της εργασίας του, από το προϊόν της συλλογικής εργασίας. Αλλά, γνωρίζουμε, ακόμα και τώρα, ότι η εξυπνάδα, η δύναμη, η δραστηριότητα, το ταλέντο και η σωματική ικανότητα διαφέρουν από άτομο σε άτομο, γι' αυτό, και η ποσότητα και η ποιότητα της παραγωγής τους είναι καταδικασμένες να διαφέρουν από άτομο

Luigi Galleani Το τέλος του αναρχισμού; Σοσιαλιστικός-κολεκτιβισμός&Αναρχικός-κομμουνισμός
σε άτομο και ο κάθε εργάτης θα λαμβάνει μια διαφορετική αναλογία προϊόντος. Γι' αυτό, πρέπει να γίνει παραδεκτό, ότι οι πολίτες της κολεκτιβιστικής πόλης θα ικανοποιούν τις ανάγκες τους με άνισο μέτρο, αφού είναι φανερό ότι εκείνοι που παράγουν περισσότερο και καλύτερα, θα λαμβάνουν περισσότερο προϊόν από την κοινωνική εργασία, από εκείνους που, όντας λιγότερο δυνατοί και λιγότερο ικανοί, θα παράγουν λιγότερο ή με πιο εντατική προσπάθεια.

Και θα πρέπει να παραδεχτεί κανείς, πρόθυμα ή όχι, ότι αυτός είναι ο πρώτος παραλογισμός και η πρώτη αδικία.

Παραλογισμός, γιατί καμία εργατική ένωση, ας είναι η πιο έξυπνη και τολμηρή μέσα στο διεθνή κολεκτιβισμό, δε θα βρει ποτέ το μέτρο με το οποίο να μετρήσει την προσπάθεια και την ένταση, την οποία τα μέλη της – διαφορετικά και ποικιλοτρόπως ανεπτυγμένα- είναι αναγκασμένα να ασκήσουν, με σκοπό να δώσουν την απαραίτητη συνεισφορά τους, στη συλλογική προσπάθεια. Ούτε θα βρει τα μέσα να αξιολογήσει την πραγματική χειρονακτική εργασία, η οποία απαιτεί ελάχιστη προσπάθεια από έναν δυνατό, έξυπνο άνθρωπο, αλλά προκαλεί μεγάλη οδύνη σε ένα αδύναμο, λιγότερο έξυπνο και αδέξιο άτομο, που παρ' όλα αυτά, θα καλεστεί να επιδείξει το σύνολο της εργασίας του, πριν επιδείξει τη λίστα των αναγκών του. Πέρα από την καθαρή χειρονακτική εργασία, θα είναι ακόμα δυσκολότερο να καθοριστεί η αξία των μισθών που θα δίνονται για εργασία λιγότερο μετρήσιμη από τη φύση της και τις διαδικασίες της, αλλά όχι λιγότερο χρήσιμη σ' αποτελέσματα της – όταν, για παράδειγμα, κάποιος πρέπει να καθορίσει την αξία χρήσης του θεωρήματος του Πασκάλ ή του νόμου της βαρύτητας του Νιούτον ή του ασύρματου τηλεγράφου του Μαρκόνι.³²

Ακόμα κι αν, αυτό το αδύνατο να βρεθεί κριτήριο, βρεθεί, η αδικία δε θα είναι λιγότερο εμφανής και πραγματική. Εκείνοι, που, από τη φύση ή από ευνοϊκό περιβάλλον, είναι προικισμένοι με ένα δυνατό σώμα ή με ένα κοφτερό μυαλό ή με μια περισσότερο αποφασισμένη διάθεση να αναλάβουν κάθε δύσκολη προσπάθεια, θα είναι ικανοί να παράγουν πολύ, χωρίς προσπάθεια, χωρίς πόνο, ενώ εκείνος, ο οποίος έχει, λόγω άδικης φύσης ή λιγότερο ευνοϊκού περιβάλλοντος, ένα αδύναμο σώμα, ένα λιγότερο κοφτερό μυαλό ή μικρότερα ταλέντα, θα παράγει με οδύνη και σε μικρότερες ποσότητες.

Είναι προφανές ότι, αν πρέπει να υπάρξει κάποια μέριμνα, αυτή θα πρέπει να είναι υπέρ εκείνων οι οποίοι είναι κάτω του μέσου όρου, γιατί οι ανάγκες τους είναι περισσότερες και πιο επιτακτικές, ανάγκες οι οποίες είναι λιγότερες και λιγότερο πιεστικές για τους υγιείς και φυσιολογικούς ανθρώπους, οι οποίοι αντλούν ευχαρίστηση και ικανοποίηση από την εργασία τους. Αντιθέτως, με ένα Μαλθουσιανισμό, που δε θα μπορούσε να είναι πιο ηλίθιος ή κτηνώδης, ο κολεκτιβισμός επιφυλάσσει για τους λιγότερο προικισμένους όλες τις οδύνες μιας κοινωνικής κόλασης και εξασφαλίζει σε εκείνους, οι οποίοι έχουν από τη φύση τους όλα τα χαρίσματα της εξυπνάδας και την ικανότητα να κάνουν μια ποικιλία εργασιών, όλες τις χαρές της ζωής από την αρχή. Γι' αυτό, από το γάμο του παράλογου με την αδικία, έχουμε έναν σοσιαλιστικό-κολεκτιβισμό που ανασυσταίνει τη διάκριση της κοινωνίας σε δύο τάξεις: την τάξη των δυνατών, των γρήγορων, των τυχερών, για τους οποίους όλες οι ικανοποιήσεις είναι εγγυημένες και την τάξη των αδύναμων, των έργων, των βραδύνων, των οποίων η μόνιμη κληρονομιά θα είναι οι στερήσεις, η ντροπή και η φτώχεια.

Μίσος, ανταγωνισμός και μια αρρωστημένη ζήλεια θα πηγάζουν από την άνιση ατομική ιδιοκτησία του προϊόντος της εργασίας, με πιο άγριο τρόπο από εκείνον, που προκαλούν οι ανισότητες του καιρού μας, λόγω της ατομικής ιδιοκτησίας των μέσων παραγωγής και ανταλλαγής. Ακόμα και τώρα, ο σοσιαλι-

Luigi Galleani Το τέλος του αναρχισμού; Σοσιαλιστικός-κολεκτιβισμός&Αναρχικός-κομμουνισμός
στικός-κολεκτιβισμός προβλέπει μια τέτοια ανισότητα και τη συνεπαγόμενη διά-
κριση της κοινωνίας σε δύο εχθρικές τάξεις και προσπαθεί να την αποφύγει μέσω
μιας κρατικής διεύθυνσης, δημιουργημένης για να επιβλέπει την παραγωγή και
τη διανομή και να αποκαθιστά, όπου αυτό είναι αναγκαίο, την κοινωνική ισορρο-
πία που διαταράσσεται ή κινδυνεύει από τις κοινωνικές ανισότητες.

Είναι αλήθεια ότι οι κολεκτιβιστές σπεύδουν να προσθέσουν ότι το
νέο Κράτος θα έχει απλές διαχειριστικές λειτουργίες και ότι, επιβλέποντας τα
πράγματα, θα αποφύγει προσεκτικά το να γίνει κυρίαρχος ανθρώπων. Αλλά, οι
πιο ορθόδοξοι υπέρμαχοι του σοσιαλιστικού-κολεκτιβισμού, όπως ο Μοργκάρι,
εξεγείρονται ενάντια σε αυτό το παραπλανητικό σόφισμα. Γράφει: «*Είναι αδύνα-
το να καταλάβω τι θα μπορούσε να σημαίνει στην πράξη η διάκριση ανάμεσα στη
διακυβέρνηση των ανθρώπων και τη διαχείριση των πραγμάτων. Στην εποχή μας,
το Κράτος τα κάνει και τα δύο: κυβερνά τους πολίτες και διαχειρίζεται άμεσα το
1/5 του πλούτου της χώρας. Εξίσου, κάτω από το σοσιαλισμό, θα έχουμε τη διαχεί-
ριση των πραγμάτων και την κυβέρνηση των ανθρώπων και αυτά θα δεσμεύονται
από το νόμο σε ακόμα περισσότερα κοινωνικά καθήκοντα, και σε αριθμό και σε
βάθος, απ' ότι γίνεται σήμερα*».³³

Σε αντίθεση με ένα αστικό καθεστώς, το οποίο, παρά τα συνταγματικά
του ψεύδη, είναι η κυριαρχία μια μειονότητας πάνω στην πλειονότητα, ο σοσια-
λιστικός-κολεκτιβισμός, μπορεί να είναι η κυριαρχία της πλειοψηφίας πάνω στη
μειοψηφία και ακόμα, υποθέτοντας ότι μπορεί να είναι μια μετριασμένη μορ-
φή τυραννίας, ακόμα, θα αντιπροσωπεύει μια άρνηση της ελευθερίας, σε τέτοιο
βαθμό που ο ίδιος ο Μοργκάρι, ο οποίος προβλέπει ανθρώπους εξοπλισμένους
με μόρφωση και ψήφο, αλλά ελεγχόμενους από κοινωνικά συμβόλαια, δηλαδή
νόμους που η πλειονότητα θα εγκρίνει από καιρό σε καιρό, είναι αναγκασμένος
να παραδεχτεί ότι ο κολεκτιβισμός, λόγω αναγκαιότητας, θα διατηρήσει... την
εξουσιαστική αρχή, δηλαδή τα καταπιεστικά μέσα που ρυθμίζουν την εργασία
και άλλους κοινωνικούς θεσμούς και, ότι γι' αυτό, ο κολεκτιβισμός είναι ένα
χαμηλότερο στάδιο κοινωνικής εξέλιξης συγκρινόμενος με τον αναρχισμό.

Κρίμα που έπρεπε να είναι ο παλιός καλός Μερλίνο, αυτός που θα υπε-
ρασπίσει τη γοητεία του σοσιαλιστικού-κολεκτιβισμού ανάμεσα στους ελαφρό-
μυαλους και θα αποκαταστήσει τη φήμη του ανάμεσα στις μάζες ως το ύστατο
στάδιο της κοινωνικής προόδου σε σχέση με τον, και λόγω της σύγχυσης και της
θνησιμότητας του, ελευθεριακό κομμουνισμό.

Εν τω μεταξύ, σε αντίθεση με την απατηλή και αντιφατική αντίληψη της
κοινής ιδιοκτησίας όλων των μέσων παραγωγής κι ανταλλαγής – μετρημένης
από την ατομική ιδιοκτησία του προϊόντος της εργασίας του καθενός – για την
οποία μιλάει ο σοσιαλιστικός-κολεκτιβισμός, ο ελευθεριακός κομμουνισμός αρχί-
ζει με δύο λογικούς όρους, περισσότερο συσχετισμένους και θετικούς: *την κοινή
ιδιοκτησία όλων των μέσων παραγωγής κι ανταλλαγής και το ίσο δικαίωμα όλων,
να λάβουν από τη συνολική παραγωγή της συλλογικής εργασίας, σύμφωνα με
τις ανάγκες του/της*. Αυτό σημαίνει ότι από μια επαναστατική άποψη (κοινωνι-
κοποίηση των μέσων παραγωγής) ο κολεκτιβισμός βγάζει ένα αντιδραστικό συ-
μπέρασμα (αμοιβή σύμφωνα με την εργασία κάποιου, αντί για σύμφωνα με τις
ανάγκες του) και επανεγκαθιδρύει, μέσα στην κολεκτιβιστική πόλη, τις ίδιες οι-
κονομικές και πολιτικές ανισότητες, όλες τις παλιές και απαξιωμένες νομικές και
ηθικές σχέσεις. Αντίθετα, ο ελευθεριακός κομμουνισμός από μια επαναστατική
άποψη (κοινή ιδιοκτησία όλων των μέσων παραγωγής κι ανταλλαγής) βγάζει ένα
συμπέρασμα εξίσου επαναστατικό: στον καθένα σύμφωνα με τις ανάγκες του/
της, το οποίο, αλλάζει ταυτόχρονα τον άξονα όλων των παλιών σχέσεων, νομικών,
πολιτικών και ηθικών και κάνοντας το αυτό, διακηρύσσει μια νέα ιδέα, αποκαλύ-

Luigi Galleani Το τέλος του αναρχισμού: Σοσιαλιστικός-κολεκτιβισμός&Αναρχικός-κομμουνισμός
πτοντας επίσης στο ηθικό και πολιτικό πεδίο, το νέο γνώρισμα, το συν που έλειπε μέχρι πρόσφατα, το οποίο θα είναι το έμβρυο της νέας επαναστατικής περιόδου, που θα επιβεβαιώσει την *ακυβερνησιμότητα του ανθρώπου*, την αυτονομία και την αναρχία.

Στην πραγματικότητα, αποφεύγοντας την παράλογη και αυταρχική αντίληψη της αμοιβής (η οποία μαζί με τον αντίθετο της πόλο, της τιμωρίας, αναπαράγει στον κολεκτιβιστικό κόσμο την καθολική αντίθεση ανάμεσα στην ανηθικότητα και την αρετή, τον καθολικό προκαθορισμό στην κόλαση ή στον παράδεισο, σύμφωνα με το κατά πόσο οι μελλοντικοί του πολίτες αποκαλύπτονται καλοί ή κακοί στην απαραίτητη αποστολή της παραγωγής), ο ελευθεριακός κομμουνισμός απορρίπτει την Ουτοπία, την ασυναρτησία και την αδικία που συνεπάγεται η κολεκτιβιστική διεκδίκηση της μετρησιμότητας της προσπάθειας και της ενέργειας κάθε εργάτη, με σκοπό να τον/την αμείψει σύμφωνα με την αξία χρήσης της εργασίας του/της και, κάνοντας το αυτό, λύνει το πρόβλημα του μεριδίου του καθενός από το προϊόν της συλλογικής εργασίας, χωρίς αυθαίρετους περιορισμούς, χωρίς αποκρουστικούς ελέγχους, χωρίς να προσβάλλει τη δικαιοσύνη ή την ελευθερία.

Ο ελευθεριακός κομμουνισμός δε νιώθει ότι τα δικαιώματα και οι περιορισμοί μιας τέτοιας συμμετοχής θα έπρεπε να επιβάλλονται από την αξιολύπη ή την αναξιοσύνη, από το μεγαλύτερο ή μικρότερο ταλέντο και από την παραγωγικότητα του μεμονωμένου εργάτη. Θα έπρεπε να εμπνέονται από το αναπαλλοτρίωτο δικαίωμα κάθε οργανισμού να διανύσει όλο το δρόμο της ανόδου του, από τις χαμηλότερες στις υψηλότερες και πιο σύνθετες μορφές, κάτω από τις καλύτερες δυνατές συνθήκες. Θα πρέπει να είναι το αναπαλλοτρίωτο δικαίωμα κάθε ατόμου να μεγαλώσει, να αναπτύξει τις ικανότητές του με κάθε τρόπο, να πετύχει την πλήρη και ολοκληρωτική ανάπτυξη του.

Τώρα, αυτή η αναρρίχηση του οργανισμού από μια στοιχειώδη σε μια πλήρως ανεπτυγμένη κατάσταση σημαδεύεται από μια σειρά ολοένα και περισσότερο ανεπτυγμένων και διαφορετικών αναγκών που ζητάνε ικανοποίηση και η προοδευτική του ανάπτυξη προκύπτει από την περισσότερο ή λιγότερο πλήρης ικανοποίηση αυτών των, αμέτρητων και απείρων διαφορετικών, αναγκών.

Το νεογέννητο μωρό, το οποίο στην πρώτη του επαφή με τον αέρα και το φώς διαμαρτύρεται με το πρώτο κλάμα του, μας προειδοποιεί ότι η αλλαγή θερμοκρασίας είναι πολύ ξαφνική και ότι δε μπορεί να προσαρμοστεί στο νέο περιβάλλον χωρίς κίνδυνο, χωρίς πόνο και χωρίς πολλές προφυλάξεις. Η νέα μητέρα, η οποία ακόμα και στα κατώτερα στάδια του ζωικού βασιλείου έχει προβλέψει αυτούς τους κινδύνους, έχει μαλακώσει τη φωλιά με τα καλύτερα φτερά του τριχώματος της, που τα έβγαλε ένα-ένα από το πονεμένο στήθος της και θα καλύψει τους βλαστούς της με το ζεστό της σώμα, αμέσως μόλις γεννηθούν, με σκοπό να τους προστατέψει από τα άγρια χάρδια του αέρα και του ήλιου.

Στο πρώτο στάδιο, το οποίο χαρακτηρίζεται από την επιτακτικότητα καθαρά ζωικών, φυσιολογικών αναγκών. Αλλά, αφού βγει από τη φωλιά, αφού βγει από το λίκνο, ο νέος πολίτης σκοντάφτει πάνω σε μια ολόκληρη σειρά εμπειριών, η καθεμία πιο προκλητική από την προηγούμενη, καλώντας νέα όργανα, που δεν είχαν χρησιμοποιηθεί πριν ή είχαν παραμεληθεί να κινηθούν και να λειτουργήσουν, με σκοπό να επιτευχθούν νίκες, να αποφευχθούν κίνδυνοι, να νιώσουν ικανοποιήσεις και να πετύχουν την ευχαρίστηση που υπόσχονται.

Είναι μια ολόκληρη σειρά ψυχολογικών αναγκών που απαιτούν ικανοποίηση μέσω αυτής της θυελλώδους δραστηριότητας. Είναι μια ολόκληρη σειρά από γιατί. Επίμονα, περίεργα και ευτυχώς ανεξάντλητα, με τα οποία τα παιδιά μας

Luigi Galleani Το τέλος του αναρχισμού: Σοσιαλιστικός-κολεκτιβισμός&Αναρχικός-κομμουνισμός
οργίζουν. Κάνοντας το αυτό, μας αφήνουν να γνωρίσουμε την ανάγκη τους να κα-
τανοήσουν, να μάθουν, να γνωρίσουν και προσπαθούμε να ικανοποιήσουμε αυτή
την ανάγκη, με την προσωπική μας γνώση, με σχολεία και βιβλία, με την εκπαι-
δευτική εργασία, η οποία αντανακλά και συνοψίζει την κληρονομιά της εμπειρίας
που συσσωρεύτηκε με δυσκολία, κατά τη διάρκεια αιώνων βασάνων και λαθών.

Άλλο ένα βήμα. Άλλοι θα ακολουθήσουν αργότερα. Αλλά, όσο περισσό-
τερο προχωράμε, τόσο περίπλοκη και εκτεταμένη γίνεται η σειρά των αναγκών, η
οποία είναι ο δείκτης της προόδου που πραγματοποιήθηκε από το άτομο, όπως
επίσης, και από την κοινότητα. Ένας αγρότης, ο οποίος ζει στην Αλπική κοιλάδα,
στις παρούσες συνθήκες ανάπτυξης του, μπορεί να έχει ικανοποιήσει όλες τις
ανάγκες του –φαγωμένος, πιωμένος και ξεκούραστός όσο λαχταράει η καρδιά
του. Ενώ, ένας εργάτης ο οποίος ζει στο Λονδίνο, στο Παρίσι ή στο Βερολίνο, μπο-
ρεί πρόθυμα να ξοδέψει το ¼ του μισθού του και μερικές ώρες από την ξεκούρα-
ση του, με σκοπό να ικανοποιήσει μια ολόκληρη κατηγορία αναγκών, παντελώς
άγνωστων στον αγρότη που βρίσκειται ανάμεσα στις κορφές των Άλπεων ή στις
κορυφές των Απεννίνων Όρων- για να περάσει μια ώρα έντονης και συγκινητικής
ζωής στο θέατρο, στο μουσείο ή στη βιβλιοθήκη, για να αγοράσει ένα πρόσφατα
εκδομένο βιβλίο ή το τελευταίο φύλλο μιας εφημερίδας, για να απολαύσει μια
παράσταση του Βάγκνερ ή μια διάλεξη στη Σορβόνη.

Μιας και αυτές οι ανάγκες ποικίλουν, όχι μόνο ανάλογα το χρόνο και το
χώρο, αλλά επίσης ανάλογα το ταμπεραμέντο, τη διάθεση και την ανάπτυξη του
κάθε ατόμου, είναι σαφές, ότι μόνο αυτός ή αυτή που τις βιώνει και τις νιώθει,
είναι σε θέση να τις εκτιμήσει και να μετρήσει επαρκώς την ικανοποίηση που μπο-
ρούν να προσφέρουν.

Γι' αυτό, βάζοντας ως μέτρο του μεριδίου του κάθε ατόμου από την συνο-
λική κοινωνική παραγωγή την ανάγκη, από τις περίπλοκες και απεριόριστες ανά-
γκες κάθε οργανισμού, αντί από την κοινωνική αξία χρήσης της εργασίας κάποιου,
ο αναρχικός-κομμουνισμός εμπνέεται όχι μόνο από ένα λογικό κίνητρο, αλλά επί-
σης από ένα εξαιρετικά πρακτικό κριτήριο ισότητας και δικαιοσύνης.

Η γνωστή αστική αντίρρηση, ότι η συνολική παραγωγή είναι ανεπαρκής
για την πλήρη ικανοποίηση των αναγκών όλων, ανήκει σε εκείνες τις αντιρρήσεις
οι οποίες ηττήθηκαν θριαμβευτικά από τους σοσιαλιστές-κολεκτιβιστές, όπως
επίσης και από τους αναρχικούς-κομμουνιστές. Επιπλέον, ακόμα και τώρα, ηττώ-
νται εύκολα, καθημερινά, στη βάση των αναμφισβήτητων γεγονότων που στέκο-
νται κόντρα σε όλους τους *laudatores temporis nostril*, [εκείνους που εξυμνούν την
εποχή μας, (δλδ. Τις «παλιές καλές μέρες»)].

Γι' αυτό, δεν υπάρχει λόγος να επαναλάβουμε εδώ για χιλιοστή φορά την
ίδια αναίρεση. [σ.τ.μ: ο L. Galleani που θαύμαζε πολύ τον Κροπότκιν αναφέρονταν
πιθανώς στα πολλά γραπτά του γι' αυτό το θέμα, π.χ. Η κατάκτηση του ψωμιού,
Σύγχρονη επιστήμη και Αναρχισμός και Αγροί, εργοστάσια κι εργαστήρια].

Καθώς οι τρόποι και το μέτρο της ικανοποίησης των αναγκών διαφέρουν
από άτομο σε άτομο, σύμφωνα με την ανάπτυξη του και το συγκεκριμένο πε-
ριβάλλον στο οποίο ζει, ενώ το δικαίωμα να τις ικανοποιήσει με τον τρόπο τον
οποίο κάθε άτομο, ο μοναδικός κριτής, θεωρεί βολικό, παραμένει ίσο για όλους,
η ισότητα και η δικαιοσύνη δε θα μπορούσαν να λάβουν μια πιο πραγματική και
ειλικρινή επικύρωση από αυτή η οποία δίνεται από την ελευθεριακή κομμουνι-
στική αντίληψη της κοινωνίας. Όλοι έχουν ένα ίσο δικαίωμα να ζήσουν μια πλήρη
ζωή – ο δυνατός και ο αδύναμος, ο έξυπνος κι ο χαζός, ο ικανός και ο αδέξιος και
άσχετα από τη συνεισφορά που μπορεί να έχει δώσει κάποιος στη συνολική πα-

Luigi Galleani Το τέλος του αναρχισμού; Σοσιαλιστικός-κολεκτιβισμός&Αναρχικός-κομμουνισμός
ραγωγία της κοινωνίας, έχουν όλοι το ίδιο δικαίωμα να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους και να φτάσουν στις ανώτερες μορφές της υψηλότερης ανάπτυξης.

«Αλλά προσφέρει αυτή η αναρχική-κομμουνιστική αντίληψη της ελευθερίας, της ατομικής ανεξαρτησίας, μια εξίσου λογική και άξια εμπιστοσύνης εγγύηση; Ας υποθέσουμε, ότι ανάμεσα στους κάτοικους της μελλοντικής κοινωνίας, υπάρχουν κάποιοι, οι οποίοι αρέσκονται στο να ασωτεύουν και αρνούνται να κάνουν οποιοδήποτε είδος εργασίας. Δε θα σας ωθούσε η αναγκαιότητα, να τον υποχρεώσετε να κάνει κάτι; Δε θα σήμαινε αυτό την επιστροφή στην εξουσία με την άγρια ακολουθία καταπιεστών θεσμών της;»

Αυτή η αντίρρηση είναι λιγότερο σοβαρή, απ' ότι μπορεί να φαίνεται, με μια πρώτη ματιά. Από τις οικονομικές σχέσεις, που κυριαρχούν στην αστική κοινωνία, μπορούμε να συνάγουμε τα αίτια για τα οποία κάποιοι αρνούνται να εργαστούν σε μερικές δουλειές και για τα οποία λίγοι αρνούνται να κάνουν οποιαδήποτε εργασία.

Σήμερα, η εργασία έχει δουλικό χαρακτήρα. Δεν επιλέγεται ελεύθερα σύμφωνα με τις κλίσεις του καθένα, δεν προσφέρει καμιά ικανοποίηση υλική ή ηθική, προσφέρει μόνο κινδύνους, στερήσεις, ταπεινώσεις. Είναι αβέβαιη, οδυνηρή, υπερβολική, αμείβεται αντιστρόφως ανάλογα με τη διάρκεια της – ζητείται διστακτικά, εκτελείται με αποστροφή. Γίνεται υποφερτή, εν συντομία, ως τιμωρία, ως κατάρα. Η αποστροφή που προκαλεί στο σήμερα είναι κατανοητή, καθώς είναι κατανοητός ο τρόμος με τον οποίο η εργασία, αυτή η αναπόφευκτη συνθήκη ζωής, αντιμετωπίζεται από τους δυστυχείς οι οποίοι φέρουν στα πρόσωπα τους, στα μάτια τους, στη βασανισμένη σάρκα τους, το στίγμα όλων των ανωμαλιών και των εκφυλισμών που προκλήθηκαν από αιώνες σκλαβιάς, στερήσεων, φτώχειας, οδύνης, κτηνωδίας – όλα συμπιεσμένα σε μια κατάσταση καχεξίας, η οποία τους καθιστά ανίκανους για οποιαδήποτε γόνιμη λειτουργία ή οποιαδήποτε γνήσια δράση.

Όμως, μεταφύτεψτε αυτούς τους ξεχαρβαλωμένους γόνους των σκληρωτικών, των μέθυσων, των αρθρικών και των πορνών, σε ένα υγιέστερο κοινωνικό κλίμα, σε ένα κόσμο ίσων όπου η παραγωγή κυριαρχείται από το συλλογικό συμφέρον κι όχι από το καπρίτσιο και την κερδοσκοπία, όπου περιορίζεται σε αυτό που είναι απαραίτητο κι ευχάριστο αποκλείοντας όλα όσα είναι ηλίθια, άχρηστα ή βλαβερά, από τα χρηματοκιβώτια των τσιγκούνηδων μέχρι τα τερατώδη πολεμικά πλοία. Κάντε χώρο στις τάξεις της λυτρωτικής εργασίας για όλες τις ενέργειες που τώρα βρίσκονται λιμνάζουσες, εξαπατημένες από όλα τα είδη ψεμάτων και απατών, από όλες τις κακές πράξεις τοκογλυφίας, ανάκρισης και φόνου – σε μοναστήρια, στρατόπεδα, φυλακές, στους ατέλειωτους κύκλους της γραφειοκρατίας. Κοιτάξτε την πρόοδο των τελευταίων πενήντα χρόνων και υπολογίστε την πρόοδο που είναι αναγκασμένη να συμβεί κατά τη διάρκεια των επόμενων πενήντα χρόνων μέσω της εφαρμογής της επιστήμης στη βιομηχανία. Ανοίξτε σε όλους τα θέατρα και τα σχολεία, τα γυμνάσια και τις ακαδημίες, ας υπάρχει αέρας και ψωμί για όλους, ήλιος και ευχαρίστηση, ζωή και αγάπη – κι έπειτα πείτε μας, αν η εργασία, η μικρή σε διάρκεια, η μεγάλη σε ποικιλία, η ελεύθερα επιλεγμένη από κάθε εργάτη σύμφωνα με την προτίμηση του, στον οποίο η ασφάλεια της πνευματικής και σωματικής ζωής θα έχει συσσωρεύσει και κρατήσει ζωντανό κάθε είδος ενέργειας, πείτε μας τότε, αν κάποιος θα αρνηθεί να συμμετέχει σε μια εργασία, η οποία έχει γίνει πηγή χαράς για το πνεύμα, μια φυσιολογική αναγκαιότητα και μια παγκόσμια αναγνωρισμένη συνθήκη ζωής και παγκόσμιας προόδου.

Ο καθένας θα εργαστεί σύμφωνα με τις κλίσεις του και την ενέργεια του.

«Άλλο ένα εάν, ως συνήθως» - ψιθυρίζει ένας πεισματάρης διαφωνούντας... χωρίς να σκεφτεί ότι η αντίρρηση του (ότι πάντα θα υπάρχει κάποιος, στη νέα κοινωνία, απρόθυμος να εργαστεί), είναι, επίσης, μια υπόθεση – με τη διαφορά όμως, ότι της λείπει η επιστημονική βάση η οποία υποστηρίζει την αναρχική-κομμουνιστική πρόβλεψη.

Ας βγάλουμε νόημα. Η αδράνεια είναι η ιδιότητα κατά την οποία ένα αντικείμενο επιμένει στην κατάσταση στην οποία βρίσκεται μέχρις ότου μια εξωτερική αιτία λειτουργήσει πάνω του, αλλά κανένας δε σκέφτηκε να την ορίσει ή να την φανταστεί ως ένα σταμάτημα της δραστηριότητας της ύλης. Θα ήταν ανόητο.

Γι' αυτό, θα ήταν ανόητο να υποθέσουμε ότι το αίμα αρνείται να κυκλοφορήσει, η καρδιά αρνείται να χτυπήσει, ο εγκέφαλος να νιώσει και να αντιδράσει, ότι όλα τα σωματικά όργανα συλλογικά εξηγείρονται ενάντια στις ιδιαίτερες λειτουργίες τους. Θα ήταν θάνατος.

Αλλά, για όσο οι συνεχείς διαδικασίες της αφομοίωσης, της εξολόθρευσης, της θρέψης, της αναπλήρωσης, της ανάπτυξης, της αναπαραγωγής, της μείωσης – οι οποίες είναι η κατάσταση και ο χαρακτήρας της ζωής μας- λαμβάνουν χώρα στο σώμα μας, όλες οι ζωτικές μας ενέργειες θα είναι ενεργές.

Οι αντίπαλοι μας έχουν καταληφθεί από τις πολλές και προφανείς προλήψεις, με τις οποίες το καθεστώς της εξουσίας και της ατομικής ιδιοκτησίας – το καθεστώς της εκμετάλλευσης των ανθρώπων από ανθρώπους- έχει διαφθείρει κάθε ηθική ανθρώπινη σχέση και συναίσθημα. Και ξεχνώντας ή περιφρονώντας το γεγονός ότι ο άνθρωπος, η πρόοδος του, η διάνοια του και η ηθικότητα του σχετίζονται άμεσα με το περιβάλλον μέσα στο οποίο ζει, φοβούνται ότι πολλοί από τους πολίτες της μελλοντικής πόλης θα νιώθουν την ισχυρότερη αποστροφή για μερικά είδη εργασίας και ότι ενθαρρυνόμενοι από την έλλειψη οποιασδήποτε καταπιεστικής δύναμης, ίσως εξεγερθούν εναντίον της. Αλλά αυτή είναι μια αντίρρηση που διαλύεται μέσα στην ελευθερία του καθενός να επιλέξει την εργασία ή το επάγγελμα, την απασχόληση που είναι πιο κατάλληλη για την ικανότητα του ή την κλίση του.

Δε μπορεί να υποστηριχθεί σοβαρά ότι τα απείθαρχα άτομα, τα οποία είναι απρόθυμα να εργαστούν σε μερικά επαγγέλματα, θα αρνηθούν να κάνουν οποιαδήποτε εργασία και θα αφευθούν να παραπαίουν σαν αποκτηνωμένοι πότες οπίου ή σαν τους ευλογημένους της βουδιστικής Νιρβάνα, εξαφανίζοντας όλες τις δραστηριότητες από την ολοκληρωτική εκμηδένιση των ίδιων τους των εαυτών.

Η ικανοποίηση των αναγκών μας, η σωματική και πνευματική καλλιέργεια του εαυτού μας, σημαίνει ότι πρέπει να συσσωρεύσουμε ένα πλούτο δύναμης, να λυγίσουμε το τόξο της ενέργειας μας, να ακονίσουμε το σπιρούνι της θέλησης μας, να υποχρεώσουμε τη ζωτική μας υπεραφθονία να βρει στη δράση, οποιαδήποτε δράση, τη διεξοδο, τη βαλβίδα αποσυμπίεσης. Οι νέοι, οι οποίοι άσχετα από την κούραση και τους κινδύνους, εκθέτουν τη νιότη τους κάθε μέρα σε όλα τα είδη κινδύνων, είναι το πραγματικό ευετηρίο αυτής της υπεραφθονίας, εκείνης της ανιδιοτελούς ορμητικότητας, η οποία δεν είναι τίποτα άλλο, παρά το αποτέλεσμα της εύκολης και συνεχούς διαδικασίας αφομοίωσης, μιας διαδικασίας η οποία στους μεγαλύτερους – των οποίων το σώμα, έχοντας φτάσει τη μέγιστη ανάπτυξη του, αρχίζει να αδυνατίζει- γίνεται αργή, επίπονη, ελαττωματική, επαρκής ίσα-ίσα για να συντηρήσει την ελλιπή ενέργεια, την δύσκολη δραστηριότητα και τη ζωή που ξεγλιστρά. Είναι ο αγώνας της υπεραφθονίας ενάντια στη χειροτέρευση: η πρώτη είναι αλτρουισμός, αφοβία, ανιδιοτέλεια, γενναιοδωρία. Η δεύτερη είναι εγωισμός, κακία, υπολογισμός, φόβος, συντηρητική δυσπιστία.

Προκειμένου να πιστέψουμε στην πιθανότητα πραγματοποίησης μιας κοινωνίας χωρίς ατομική ιδιοκτησία και χωρίς κυβέρνηση, δεν είναι απαραίτητο να είναι οι άνθρωποι άγγελοι. Θα είναι αρκετό, αυτή η κοινωνία να είναι ικανή να ικανοποιήσει τις ανάγκες όλων των μελών της πάνω στη γη, η οποία θα γίνει πάλι η μεγάλη μητέρα όλων μας, γονιμοποιημένη από την ανθρώπινη εργασία, απολυτρωμένη από όλους τους εξευτελισμούς και τις ταπεινώσεις. Οι αστοί, οι οποίοι είναι σε θέση να ικανοποιήσουν αυτές τις ανάγκες σε μεγάλο βαθμό, είναι οι καλύτεροι μάρτυρες του γεγονότος ότι αν και η ενέργεια μπορεί να εκτραπεί, δε μπορεί να μπλοκαριστεί. Γι' αυτό ο φόβος των αντιπάλων μας, περί αδράνειας και αλητείας, είναι σαφώς παράλογος: η ξιφασκία, η ιππασία, η κωπηλασία, η μηχανοκίνηση, η ορειβασία, η διάσχιση των ωκεανών, η πολιτική, η διπλωματία, η φιλανθρωπία, οι τροπικές και πολικές εξερευνήσεις δεν είναι τίποτα άλλο, παρά διαφορετικές όψεις, σωματικές ή διανοητικές, ασήμαντες ή επιβλητικές, της ενέργειας και της ζωτικής υπεραφθονίας, η οποία πηγάζει από την πλήρη ικανοποίηση των αναγκών που απολαμβάνουν οι κυρίαρχες τάξεις.

Όταν οι ανάγκες, σωματικές, ηθικές και διανοητικές, όλων, ικανοποιηθούν πλήρως, θα έχουμε σε κάθε ανθρώπινο όν την υπεραφθονία ενέργειας που στο παρόν είναι αποκλειστικό προνόμιο των κυρίαρχων τάξεων.

Μόλις το πεδίο της εκπαίδευσης, της επιστήμης και των τεχνών – που τώρα είναι άβατο για την πλειοψηφία του ανθρώπινου είδους- ανοίξει, θα γεμίσει από έναν πελώριο χείμαρρο διάχυτης ενέργειας, που ψάχνει την πιο χρήσιμη λειτουργία της, τους υψηλότερους στόχους της. Με την πτώση των εμποδίων που χωρίζουν την ανθρωπότητα σε τάξεις και με την ένωση όλων των ανθρώπινων συμφερόντων στον αγώνα ενάντια στις δυνάμεις της φύσης και των εξωτερικών απειλών, η *ένωση για τον αγώνα* θα είναι πολύ περισσότερο αποτελεσματική υποστήριξη για τον πολιτισμό, την πρόοδο και την εξέλιξη, απ' ό,τι ο *αγώνας επιβίωσης* με τους άγριους καθημερινούς του, ανταγωνισμούς.

Αυτό είναι το λογικό πόρισμα, που υποστηρίζεται από αναμφισβήτητες αποδείξεις και για να το αρνηθούν οι αντίπαλοι μας, βρίσκουν καταφύγιο πίσω από την ειρωνική υπόθεση ότι, προκειμένου να ζήσουν χωρίς κυβέρνηση, χωρίς ατομική ιδιοκτησία και χωρίς αφεντικά, οι άνθρωποι ξαφνικά θα πρέπει να βγάλουν φτερά, φωτοστέφανα και να έχουν την αγγελική καλοσύνη των μυθικών αγγέλων. Αλλά, το ιδανικό είναι ανθρώπινο και οι άνθρωποι επαρκούν για να το πραγματοποιήσουν. Ενάντια σε αυτή την ακλόνητη πίστη μας στην οικονομική χειραφέτηση και την πολιτική αυτονομία, οι αντίπαλοι μας μπορεί να προτάξουν μόνο ένα επιχειρήμα: ότι οι άνθρωποι δεν αλλάζουν, ότι παρά την οποιαδήποτε πρόοδο, την οποιαδήποτε αξιοπρόσεκτη βελτίωση της ατομικής και κοινωνικής ζωής, οι εργάτες θα συνεχίσουν να είναι σκλάβοι χωρίς αξιοπρέπεια, άγριοι βάρβαροι, εκφυλισμένοι που στερούνται συνείδησης, αισχροί αργόσχολοι οι οποίοι μέσω χιλιάδων χρόνων προνομίων και τυραννίας, άγνοιας και προκατάληψης, έχουν στοργικά ανατραφεί από τις κυρίαρχες ολιγαρχίες.

Αλλά, σε αυτή την περίπτωση, οι αντίπαλοι μας είναι οι Ουτοπικοί, οι απόστολοι και οι κήρυκες μιας αδύνατης στασιμότητας, ενώ εμείς χωρίς να είμαστε Ουτοπικοί, χωρίς να αποδεχόμαστε το θρύλο των αγγέλων και των ημίθεων, πιστεύουμε στην ακατάπαυστη εξέλιξη και τη συνεχή πρόοδο των ανθρώπων και της κοινωνίας.

Έχουμε εξαφανίσει τη χυδαία αντίρρηση ότι μόλις βγούμε από την *κόλαση* της σημερινής κοινωνίας – όπου η εργασία δεν επιλέγεται ελεύθερα σύμφωνα με τις κλίσεις του εργάτη, αλλά επιβάλλεται από τα προνομιάχα συμφέροντα των κυρίαρχων τάξεων, όπου καμία ικανοποίηση των υλικών και ηθικών του αναγκών

Luigi Galleani Το τέλος του αναρχισμού; Σοσιαλιστικός-κολεκτιβισμός&Αναρχικός-κομμουνισμός
δεν εξασφαλίζεται- το άτομο (αφού έχει πετύχει, μέσω των επικών γεγονότων της εξισωτικής επανάστασης, την ελεύθερη κοινωνία όπου μπορεί να εργαστεί, σύμφωνα με την ικανότητα του, στο επάγγελμα το οποίο έχει ελεύθερα επιλέξει, αποκλειστικά κάτω από την επιρροή μιας καθαρής συνείδησης της αποστολής του και με τη γνώση της γενικά αποδεκτής αναγκαιότητας της συνεισφοράς στην ασφάλεια και στην πληρότητα της κοινωνικής ζωής, στην οποία βρίσκεται η μεγαλύτερη, η μοναδική εγγύηση της ασφάλειας και της ελευθερίας όλων, και αφού έχει λάβει τη βεβαιότητα ότι όλες οι σωματικές και διανοητικές του ανάγκες θα είναι επαρκώς ικανοποιημένες), αυτό το άτομο, ακόμα και, παρά αυτές τις ακαταμάχητες ωθήσεις της ψυχολογικής του υπεραφθονίας, θα αρνηθεί αποφασιστικά να εργαστεί και θα είναι εντελώς άχρηστο. Έχουμε απορρίψει αυτή τη χυδαία αντίρρηση και πιστεύουμε ότι έχουμε πετύχει το πιο ενδιαφέρον, αν όχι το πιο αποφασιστικό μέρος της απόδειξής μας.

Έχουμε καταδείξει – και πιστεύουμε με επιτυχία- στους χλευαστές αντιπάλους μας, όπως επίσης και στους δειλούς, αβέβαιους συμμάχους μας, ότι μόλις η πλήρης ικανοποίηση κάθε ανάγκης εξασφαλιστεί σε όλους, η υπόθεση ότι κάθε άτομο αυθόρμητα θα επιλέξει και θα εκτελέσει την αποστολή του, σύμφωνα με τη γενική ευμάρεια και τη δική του ικανότητα, δεν είναι παράλογη και ότι γι' αυτό, η φιλοδοξία για μια κοινωνία χωρίς αφεντικά και χωρίς κυβέρνηση δεν είναι ούτε παράλογη ούτε Ουτοπική.

Ως υποστηρικτές της ευρύτερης ατομικής αυτονομίας έχουμε δείξει ότι αυτή η απόλυτη ανεξαρτησία από οποιαδήποτε κυριαρχία, είτε της πλειοψηφίας είτε της μειοψηφίας, από οποιαδήποτε ανθρώπινη καταπίεση, δε μπορεί να βρει καλύτερη και πιο άγρυπνη ασφάλεια απ' ότι στον αναρχικό-κομμουνισμό. Απεριόριστη ελευθερία στην ικανοποίηση των αναγκών, απεριόριστη ελευθερία στην επιλογή εργασίας.

Οι εξαιρετικές συνθήκες της στιγμής ή της κατάστασης μπορεί να απαιτήσουν να περιορίσουμε τις τάσεις μας, όπως επίσης και να αυξήσουμε την εργασία μας. Στο μέλλον, όπως συμβαίνει στο παρόν, δε θα μπορούμε εμείς, που έχουμε καλή υγεία, να σφίξουμε λίγο το ζωνάρι με σκοπό να βοηθήσουμε τους ανθρώπους που πλήττονται από μια επιδημία και φαγητό και φάρμακα; Δε δρούμε, ακόμα και τώρα, ως πυροσβέστες αν ξεσπάσει μια ξαφνική φωτιά;... Ως νοσοκόμες, αν ξεσπάσει μια επιδημία;... Ως νεκροθάφτες σε περιπτώσεις πλημμύρας ή κατολίθησης; Και δε γίνονται αυτά χωρίς διαταγή ή καταπίεση;... Χωρίς αναφορά στις ατομικές κλίσεις ή στα ασυνήθιστα ρίσκα;... Όλα αυτά συμβαίνουν, επειδή υπακούμε στη φωνή που βγαίνει από τα βάθη κάθε συνείδησης, καλώντας στο όνομα της ζωής, της διατήρησης και της αλληλεγγύης στο είδος. Και δεν είναι αυτή η φωνή το αυτόματο και ακαταμάχητο κίνητρο για τις υψηλότερες και ευγενέστερες πράξεις μας;

Και δεν είναι αυτή η φωνή έγκυρη; Δε γίνεται αποδεκτή με ένα ξέσπασμα αγάπης και φροντίδας τέτοιο, που ποτέ δεν έχει επιδειχθεί σε καμία θεϊκή διαταγή, σε κανένα βασιλικό διάταγμα, σε κανένα νόμο του κοινοβουλίου;

Αφήστε τους να μας λένε Ουτοπικούς όσο θέλουν – εκείνοι οι οποίοι θυμούνται μόνο μια φράση της θεωρίας του Δαρβίνου και αναβιώνουν κάτω από τον λαμπερό ήλιο του 20^{ου} αιώνα, το ρητό *homo hominis lupus* (ο άνθρωπος για τον άνθρωπο λύκος). Όσο για μας – ακόμα και σε μια κοινωνία όπου τα συμφέροντα των ειδών μπορούν να ενωθούν για τον ευγενέστερο από όλους τους αγώνες, αυτόν ενάντια στη φύση και το περιβάλλοντα χώρο, (αυτή η «ένωση για τον αγώνα» θα είναι ο κύριος παράγοντας της μελλοντικής εξέλιξης)- δε μπορούμε να αποδεχθούμε ακόμα κι εδώ την κυριαρχία της διανοητικής αριστοκρατίας.

Συναντάμε αυτή την κυριαρχία σε παλιούς όπως επίσης και σε σύγχρονους πολιτισμούς. Βασισμένη στο προνόμιο και υποκινημένη από τον πιο άγριο ανταγωνισμό, θριαμβεύει και ευφραίνεται από την άγνοια και την παραίτηση, το φόβο και την παγκόσμια υποταγή που συνεπάγεται. Σε αυτό το κλίμα προνομίου, ο Μωϋσής και ο Μωάμεθ μπορούν να προσελκύσουν εκατομμύρια ανθρώπων σε οποιαδήποτε λατρεία και θυσία. Και το ίδιο εύκολα, ο Γαλιλαίος και ο Μπρούνο μπορούν να γίνουν θύματα της οργής τους, των αναθεμάτων του και της περιφρόνησης τους.³⁴ Σε αυτό το κλίμα ανταγωνισμού, ο Νόμπελ και ο Κρούπ³⁵ μπορούν να ανεβαίνουν μέσω χρυσών αφίδων και σύννεφων θυμιαμάτων στον Όλυμπο των εθνικών ηρώων, ενώ οι Γκορίνι, Μπόβιο και Ρεκλύ μπορούν να πεθαίνουν από την πείνα.³⁶

Υπάρχουν, από τη μια πλευρά, λίγοι τυχεροί προορισμένοι από την τύχη να απολαύσουν τα πάντα, και από την άλλη, ένα πλήθος απόκληρων καταδικασμένων από εκείνους τους λίγους, να μη βιώσει τίποτα. Αλλά, καταστρέψτε τις υπέρχουσες οικονομικές ανισότητες, ανασυνθέστε τη σημερινή διαχωρισμένη κοινωνία σε μια αναμορφωμένη Γη και τα τελευταία ίχνη της τρομερής ανισότητας θα εξαφανιστούν, μαζί με τις ιεραρχίες που τις διαιωνίζουν σήμερα. Ο αγρότης και ο γεωπόνος, οι οποίοι σήμερα χωρίζονται από άβυσσο, θα συμπλιωθούν ως ίσοι, γιατί οι ξεχωριστές τους λειτουργίες θα αξιολογηθούν ως ίσες. Γιατί, στο μέλλον, ενώ μπορεί να είναι ο γεωπόνος που ανακαλύπτει μια νέα μέθοδο καλλιέργειας, είναι ο αγρότης αυτός που θα την κάνει να λειτουργήσει καλά στην πράξη. Κι αυτό, σε μια κοινωνία που δε βασίζεται στο προνόμιο και τον ανταγωνισμό, σημαίνει ότι σε διαφορετικούς τομείς των ικανοτήτων τους και στη διαφορετική εφαρμογή των ενεργειών τους, είναι και οι δύο εξίσου απαραίτητοι στις καινούριες μορφές παραγωγής. Ο ένας ίσος με τον άλλο και οι δύο εξίσου αδιάσπαστοι σε μια απαραίτητη συνεργασία, η οποία δεν έχει χώρο για άγριους ανταγωνισμούς, ούτε για παράλογα και διεφθαρμένα προνόμια.

Έχουμε δώσει αρκετά στοιχεία στους φανατικούς του Κράτους, για να φτάσουν από μόνοι τους στο συμπέρασμα ότι αν η κυβέρνηση είναι απαραίτητη ή μάλλον μια «*συνθήκη sine qua non*» (*εκ των ων ουκ άνευ*) για την ύπαρξη ενός καθεστώτος, το οποίο είναι αφιερωμένο, ως ένα αστικό καθεστώς, στην οικονομική ανισότητα και την πολιτική υποταγή της μεγάλης πλειοψηφίας του κόσμου που αποτελεί την αποκαλούμενη κοινωνία, αυτή δεν έχει καμία δικαιολόγηση και γι' αυτό, κανένα λόγο να υπάρχει σε μια πραγματικά ελεύθερη και αληθινή κοινωνία, όπου τα οικονομικά συμφέροντα όλων των συστατικών της είναι ενωμένα και αμοιβαία. Η διαφωνία και η προστριβή πάντα θα υπάρχει. Στην πραγματικότητα είναι ένας βασικός όρος της απεριόριστης προόδου. Αλλά, αφού η αιματηρή αρένα του πλήρως ζωώδους ανταγωνισμού – ο αγώνας για φαί – έχει εξαφανιστεί, τα προβλήματα διαφωνίας θα μπορούν να λυθούν χωρίς την παραμικρή απειλή για την κοινωνική τάξη και την ατομική ανεξαρτησία.

Ο Μερλίνο γνωρίζει και μας διδάσκει ότι το Κράτος (το οποίο είναι χρεωκοπημένο και διαρκώς αποτυχημένο ως διαχειριστής) έχει μια ακριβής και ουσιαστική πολιτική λειτουργία: τη διατήρηση του οικονομικού status quo, την προστασία των οικονομικών προνομίων της κυρίαρχης τάξης, της οποίας είναι πράκτορας και *χωροφύλακας* και γύρω από την οποία έχει δημιουργήσει ένα τριπλό φραγμό - πολιτικό, νομικό και στρατιωτικό. Αυτοί οι φραγμοί, με τις διαφορετικές λειτουργίες τους, υπηρετούν έναν απλό σκοπό: να διαβεβαιώσουν τους λίγους τυχερούς πλούσιους ότι κανείς, από το τεράστιο, οργισμένο πλήθος των απόκληρων, δε θα βλαστημήσει, απειλήσει ή καταστρέψει το αμπέλι της βόλεψης τους. Το κοινοβούλιο και η αστυνομία αναμένουν όλων των ειδών τις απειλές και κατάρες κι έχουν καταγράψει προσεκτικά το σύνολο τους. Οι εκπαιδευτικοί και πολιτιστικοί θεσμοί, από το νηπιαγωγείο μέχρι το πανεπιστήμιο, το νομικό σύστημα από τους

Luigi Galleani Το τέλος του αναρχισμού; Σοσιαλιστικός-κολεκτιβισμός&Αναρχικός-κομμουνισμός
ειρηνοδίκες μέχρι τα ανώτατα δικαστήρια, όλα είναι εκεί για να αποτρέψουν την καταστροφή. Και, αν και όποτε, κατά τη διάρκεια ταραχών, τα μέτρα τους αποδεικνύονται ανεπαρκή ή αργοπορημένα, οι στρατιωτικοί θεσμοί, ανελέητοι φρουροί της τάξης με κάθε κόστος, θα παρέμβουν με τους στρατιωτικούς νόμους τους, τα στρατοδικεία τους και τις μαζικές εκτελέσεις. Τα πράγματα πρέπει να παραμείνουν όπως είναι. Οι κοινωνικές σχέσεις δε πρέπει να διαταραχθούν, η κυρίαρχη μειονότητα πρέπει να ζει μέσα στη χλιδή και την οκνηρία, την ίδια στιγμή που κυβερνά με σκληρότητα την τεράστια πλειονότητα, η οποία έχει μόνο ένα καθήκον: να εργάζεται χωρίς σταματημό σε μια κατάσταση δουλικότητας, για να παραμείνει, αφού έχει παράξει πλούτο, σε μια κατάσταση τυφλής άγνοιας και άθλιας φτώχειας για όλη τη ζωή της.

Τι χρειάζεται ένας τέτοιος θεσμός, όπως το Κράτος, σε μια κοινωνία όπου όλα τα ταξικά προνόμια έχουν εξαφανιστεί, όπου οι ταξικές διακρίσεις έχουν εξαλειφθεί, όπου το μίσος, η εκδίκηση και η ένοπλη εξέγερση έχουν εξαφανιστεί κάτω από τον ήλιο της απόλυτης οικονομικής ισότητας;

Θα μπορούσε να κατευθύνει τις κοινωνικές σχέσεις ή να προστατεύσει τη δημόσια τάξη; Αλλά, δεν είναι σε όλους γνωστό ότι, ακόμα και τώρα, η παρείσφρηση του Κράτους στις προσωπικές σχέσεις των ατόμων και των ομάδων είναι, όχι μόνο αναποτελεσματική, αλλά και εξαιρετικά καταστροφική για τις σχέσεις και τις πρωτοβουλίες τις οποίες προσποιείται ότι διευθύνει; Οι υποθέσεις που διευθύνονται από την ατομική πρωτοβουλία προσφέρουν μια ασφάλεια, ένα εισόδημα και μια αποτελεσματικότητα που δε μπορεί να περιμένουμε από τις υπηρεσίες που έχουν αναληφθεί από το Κράτος. Επιπλέον, ακόμα κι εκείνοι οι οποίοι ωφελούνται από τις υπηρεσίες του Κράτους, παραδέχονται ότι στη λειτουργία του ως προστάτης της τάξης και της ασφάλειας των πολιτών, το Κράτος φτάνει πολύ αργά για να εμποδίσει τις συνέπειες των ταραχών και των τραυμάτων, που έχουν ήδη συμβεί παρά την ετοιμότητα του. Είναι δυνατόν να επιθυμούμε στις κοινωνικές σχέσεις, ένα πιο άγρυπνο, πιο ικανό, πιο έξυπνο και αξιόπιστο ρυθμιστή από το ενδιαφέρον των εμπλεκόμενων μερών;

Τα πρόσφατα σκάνδαλα, που αφορούν τη διανομή των χρημάτων που μαζεύτηκαν για τα θύματα του σεισμού στην Καλαβρία (1908), αποδεικνύουν ότι, ενώ εκατομμύρια δολάρια μπόρεσαν να μαζευτούν μέσα σε λίγες ώρες από χιλιάδες πολίτες που παρακινούνταν από μια αυθόρμητη ευγενική διάθεση αλληλεγγύης, το Κράτος, μπερδεμένο από τη ξεχαρβαλωμένη γραφειοκρατία του, δεν ξέρει πώς να τα διανείμει και όταν το κάνει (δύο ή τρία χρόνια μετά την καταστροφή), τα διαθέτει με το λάθος τρόπο.

Κι έπειτα, τι απειλές για τη δημόσια τάξη μπορεί να φοβάται μια κοινωνία, στην οποία, οι βασικές αιτίες για οποιοδήποτε κοινωνικό κακό έχουν εξαλειφθεί από την επανασυμφιλίωση των οικονομικών συμφερόντων του κάθε ατόμου με τα οικονομικά συμφέροντα ολόκληρης της κοινότητας;

«*Non solo pane vivit homo (ο άνθρωπος δε ζει μόνο με ψωμί)*», διαμαρτύρονται οι αντίπαλοι μας. «*Αφού έχει εξασφαλιστεί η τροφή, οι άνθρωποι θα τσακωθούν για κάτι άλλο. Ξεχάσατε τους θρησκευτικούς πολέμους, τους εθνικούς αγώνες, τους απελπισμένους και αιματηρούς αγώνες για την κατάκτηση της πολιτικής ελευθερίας;*». Δεν έχουμε ξεχάσει τίποτα κι απέχουμε πολύ από το να πιστεύουμε ότι, αφού θα έχουμε φτάσει την ισότητα, οι κάτοικοι της μελλοντικής πόλης θα σταματήσουν κάθε εκδήλωση ατομικής ενέργειας, κάθε ανεξάρτητη δράση και κάθε ανταγωνιστική δραστηριότητα. Αντιθέτως.

Αλλά ξέρουμε, επίσης, (κι αυτή είναι μια αλήθεια που υποστηρίζεται ευ-

Luigi Galleani Το τέλος του αναρχισμού: Σοσιαλιστικός-κολεκτιβισμός&Αναρχικός-κομμουνισμός
ρέως από τον κόσμο της επιστήμης) ότι υπάρχουν δύο βασικές ανάγκες, η τροφή και η αναπαραγωγή, στις οποίες όλα τα ζωντανά πλάσματα υπόκεινται. Η πρώτη τα ωθεί σε άγριους αγώνες, ακόμα και στην αμοιβαία καταστροφή, ενώ η δεύτερη τα κάνει να προσεγγίζονται και τείνει να τα ενοποιήσει.

Αν η ανάγκη που οδηγεί στη θηριωδία και την αμοιβαία καταστροφή έχει ικανοποιηθεί, άλλες μορφές ανταγωνισμού μπορεί να αναπτυχθούν χωρίς βίαιες συγκρούσεις, που θα απειλήσουν τη δημόσια τάξη ή την ατομική ελευθερία, γιατί σε μερικά πεδία και ανταγωνισμούς, η ωμή βία και η πίεση της πλειοψηφίας είναι θεμελιωδώς αναποτελεσματικά. Για παράδειγμα, υπάρχει μια προφανής διαφωνία, όσον αφορά την παρεμπόδιση της ευλογιάς, στον τομέα της υγιεινής. Μερικοί πιστεύουν ότι το εμβόλιο της ευλογιάς είναι απολύτως άχρηστο, αν όχι καθαρά επικίνδυνο. Άλλοι, αντιθέτως, το θεωρούν μια πραγματική λύτρωση. Αυτή η σύγκρουση απόψεων συνεχίζεται εδώ και πολλά χρόνια, χωρίς μια άσχημη λέξη από καμιά πλευρά να έχει σημάνει συναγερμό στους φρουρούς της δημόσιας τάξης. Αντίθετα, τόσα πολλά γεγονότα έχουν επιβεβαιώσει, τόσες πολλές παρατηρήσεις, εμπειρίες και αποτελέσματα έχουν συγκεντρωθεί, που απονέμουν το χαρακτήρα μιας πραγματικής ευλογιάς σε αυτές τις θεωρητικές διαφωνίες, αυτές τις πολιτισμένες μορφές ανταγωνισμού.

Καθώς το μέσο διανοητικό επίπεδο ανεβαίνει, πολλές διαφορετικές ενέργειες θα εμπλακούν σε φιλονικίες αυτού του είδους και μπορούμε, ήδη, να υποθέσουμε ότι η νέα κοινωνία θα είναι η πιο ενεργητική, η πιο τολμηρή, η πιο επίμονη που μπορούμε να φανταστούμε στο πεδίο της έρευνας, χωρίς να πρέπει να συμπεράνουμε ότι αυτές οι συζητήσεις, αυτές οι θεωρητικές και φιλοσοφικές διαφωνίες πρέπει να καταλήξουν σε τραγωδία.

Αυτοί που ανακαλούν τους θρησκευτικούς πολέμους, τους πολέμους για εθνική ανεξαρτησία ή για πολιτική ελευθερία, αγνοούν ή ξεχνούν ότι αυτοί ήταν εξεγέρσεις ενάντια στην τυραννία, μια υπόθεση η οποία δε θα έχει κανένα λόγο ύπαρξης σε μια ελευθεριακή κοινωνία και ότι κάτω από τη θεολογική, εθνικιστική ή πολιτική επιφάνεια, τα υπάρχοντα οικονομικά συμφέροντα απειλούνταν από καινούρια οικονομικά συμφέροντα, που προσπαθούσαν να επιβεβαιώσουν τον εαυτό τους σε έναν συνταρασόμενο κόσμο

Σε αυτό το σημείο μπορούμε να συνοψίσουμε και να απαντήσουμε στο πρώτο ερώτημα που θέσαμε: *«Από τις δύο τάσεις, που και οι δύο αρνούνται τη νομιμότητα της ατομικής ιδιοκτησίας και προάγουν την κοινωνικοποίηση όλων των μέσων παραγωγής και ανταλλαγής στον αγώνα για οικονομική χειραφέτηση, ποια εκφράζει τη νέα ιδέα που σηματοδοτεί την έναρξη μιας πιο προωθημένης φάσης στη σειρά των εξελικτικών φαινομένων, ποια από τις δύο παρέμεινε αυστηρά προσηλωμένη στο κριτήριο της προόδου;»*.

Προάγοντας την κοινωνικοποίηση των μέσων παραγωγής και ανταλλαγής, ο σοσιαλιστικός-κολεκτιβισμός προσπαθεί από τη μία πλευρά να εγγυηθεί τα δικαιώματα της κοινότητας, αναγνωρίζοντας ταυτόχρονα, από την άλλη μεριά, την ατομική ιδιοκτησία της παραγωγής του κάθε εργάτη. Ίσα που ψιθυρίζει –κι αμέσως το μετανιώνει που το έκανε– τη νέα ιδέα, στην εξέλιξη των οικονομικών θεσμών που λέει: καταργήστε την ατομική ιδιοκτησία κι εννοεί: *όλα ανήκουν σε όλους!* Κι αυτή η αρχική αντίφαση, που απλώνεται από το οικονομικό πεδίο, στο πεδίο της πολιτικής και της ηθικής, εμποδίζει το σοσιαλιστικό-κολεκτιβισμό από το να επιβεβαιώσει τη νέα ιδέα της ισότητας, της δικαιοσύνης, της ελευθερίας, η οποία θα μπορούσε να ανοίξει μια εποχή ενός νέου πολιτισμού και να εισάγει μια νέα φάση στη σειρά των εξελικτικών φαινομένων που αναπαράγει όλα τα προηγούμενα χαρακτηριστικά της και προσθέτει αυτό το επιπλέον, που δεν

Luigi Galleani Το τέλος του αναρχισμού; Σοσιαλιστικός-κολεκτιβισμός&Αναρχικός-κομμουνισμός
υπήρχε ακόμα στην προηγούμενη φάση, το οποίο θα γίνει το έμβρυο ενός νέου χαρακτηριστικού στην επόμενη φάση και είναι όπως είδαμε, σύμφωνα με τον Μετσνίκοφ, η συνθήκη κάθε προοδευτικού βήματος.

Τώρα, αν συγκρίνοντας τον ελευθεριακό κομμουνισμό με το σοσιαλιστικό-κολεκτιβισμό, έχουμε αποδείξει επιτυχημένα ότι παίρνοντας το *τελειωμένο προϊόν του κάθε εργάτη* ως βάση όλων των οικονομικών σχέσεων, η ισότητα, που υποστηρίζεται στην αρχή από το σοσιαλιστικό-κολεκτιβισμό, ανατρέπεται όσον αφορά τις μεθόδους και τα μέτρα με τα οποία αξιολογείται το μερίδιο κάθε εργάτη στη συνολική παραγωγή, γιατί αυτά τα μέτρα είναι άνισα εξαρτώμενα και σχετίζονται με την προσπάθεια του κάθε εργάτη, γίνεται φανερό ότι ο σοσιαλιστικός-κολεκτιβισμός στην πραγματικότητα προωθεί μια κατάφωρη *οικονομική ανισότητα*, αψηφώντας τις ίδιες του τις προϋποθέσεις.

Έχουμε αποδείξει επίσης ότι η κοινωνική αδικία κι εξουσία θα βλαστήσει πάνω σε αυτή την αρχική οικονομική ανισότητα, γιατί είναι συνέπειες της ίδιας αιτίας, της μάστιγας της αστικής κοινωνίας ενάντια στην οποία ο σοσιαλιστικός-κολεκτιβισμός εξεγέρθηκε με τις καλύτερες προθέσεις. Κι έχουμε επίσης καταδείξει ένα σημείο που έχει τη δική του αξία – πως η κολεκτιβιστική αβάσιμη αξίωση, να προσδιορίσει το δικαίωμα του κάθε εργάτη να ικανοποιήσει τις ανάγκες του σύμφωνα με την παραγωγή της δικής του εργασίας, δε θα ήταν απλά άδικη, άνιση και εξουσιαστική, αλλά θα ήταν Ουτοπική και παράλογη, γιατί είναι πρακτικά αδύνατο να βρεθεί ένα μέτρο ικανό να μετρήσει την προσπάθεια και την ατομική ενέργεια που χρησιμοποιείται στην παραγωγική διαδικασία. Η διάρκεια της εργασίας, η σημασία του προϊόντος, η ανταλλακτική και η αξία χρήσης του, αντιπροσωπεύουν κριτήρια όχι μόνο ανεπαρκή για μια τέτοια αξιολόγηση, αλλά απολύτως αυθαίρετα, μιας και δε μπορούν να έχουν καμία σχέση με τη σωματική δραστηριότητα του ατόμου, ούτε με τη μηχανική προσπάθεια που απαιτείται από αυτό, ούτε με τις σωματικές ανάγκες που το πιέζουν, η ικανοποίηση των οποίων προετοιμάζεται από τη διατήρηση και ανάπτυξη της δικής του προσωπικότητας.

Με την αντίληψη του για τη νέα κοινωνία και για τις σχέσεις των πολιτών μεταξύ τους, ο σοσιαλιστικός-κολεκτιβισμός μετριάζει τις συνέπειες, αλλά δε εξαφανίζει τις αιτίες της ανισότητας, της αδικίας, της καταπίεσης που οικτρίζει και πολεμά στο υπάρχον αστικό καθεστώς, και κάνοντας το αυτό, φέρει μαζί πάρα πολλά από τα απομεινάρια, πάρα πολλή σαβούρα ακινησίας, δεισιδαιμονίας, παραλογισμού, για να μπορεί να μιλάει στο όνομα της προόδου και του μέλλοντος.

Κι αν επιτρέπεται να βγάλουμε έναν οϊωνό από το ηθικό περιεχόμενο ενός δόγματος, στη βάση των εξελικτικών διδαγμάτων κι εμπειριών, δεν είναι απερίσκεπτα τολμηρό να προβλέψουμε ότι, πηγαίνοντας από παραχώρηση σε παραχώρηση, ο σοσιαλιστικός-κολεκτιβισμός θα καταλήξει να συγχωνευτεί με το δημοκρατικό ριζοσπαστισμό των πιο προωθημένων τμημάτων της μπουρζουαζίας – και δε θα βρει ποτέ το χρόνο και την εποχή για την υλοποίηση των ονείρων του.

Οι άμεσες ευθύνες τον έχουν τρομοκρατήσει, η βιασύνη να φτάσει και να εκπληρώσει, την εμμονή να είναι *πρακτικός*, τον έχουν ωθήσει πίσω προς τις ξεπερασμένες μορφές της πολιτικής δημοκρατίας, από την οποία είχε κάποτε βίαια πάρει διαζύγιο κι έτσι η αποστολή του είναι τελειωμένη!

Το εντελώς αντίθετο ισχύει για τον αναρχικό-κομμουνισμό. Παραμένει πιστός στην αρχική του παράδοση και στην κατανόηση, από μέρους του, της σημασίας της προόδου, της οποίας είναι αναμφίβολα στο οικονομικό, πολιτικό και ηθικό πεδίο, η τελική και πιο αξιοθαύμαστη έκφραση.

Έχουμε δει στο οικονομικό πεδίο, πως αρνείται ότι η κατοχή της παρατή-

Luigi Galleani Το τέλος του αναρχισμού; Σοσιαλιστικός-κολεκτιβισμός&Αναρχικός-κομμουνισμός
ρησης, της έρευνας και της συλλογικής εργασίας μπορεί να είναι ατομικά ιδιοποιημένα. Όλα όσα έχουν παραχθεί, παράγονται και θα παραχθούν από τη σκέψη και εργασία του καθενός, ανήκουν σε όλους. Και από όλα όσα έχουν συσσωρευτεί κατά τη διάρκεια των αιώνων και των γενεών, για να κατασταθεί ικανή η ανθρωπότητα να επιβιώσει στον διαρκή αγώνα ενάντια στις εχθρικές δυνάμεις της φύσης, ο αναρχικός-κομμουνισμός θέλει να καταστρέψει μόνο εκείνα τα εμπόδια που εμποδίζουν τη μεγάλη πλειονότητα των ανθρώπων, η οποία είναι επίσης η πιο άξια, να τα απολαύσει ελεύθερα: Όλα, όσα με πόνο έχουν δημιουργήσει η ιδιοφυΐα και η εργασία του καθενός, πρέπει να αποτελούν την πηγή και το μέσο ύπαρξης και απόλαυσης για τον καθένα.

Έτσι, έχοντας δείξει, ότι η ατομική ιδιοκτησία είναι η κύρια αιτία της οικονομικής εξάρτησης και της πολιτικής και ηθικής υποταγής της μεγάλης πλειονότητας στη μικρή, αλλά απατηλή μειονότητα των αποθησαυριστών, κι έχοντας δείξει, ότι η κοινή ιδιοκτησία όλων των μέσων παραγωγής και ανταλλαγής είναι η κύρια προϋπόθεση για την επιστροφή του ανθρώπινου είδους στη δικαιοσύνη, την αδελφότητα και την ελευθερία, που έχουν εξοριστεί από τους κτηνώδεις ανταγωνισμούς των ταξικών συμφερόντων, η αναρχική κριτική αντιμετωπίζει τολμηρά τα πολιτικά και ηθικά προβλήματα που βασάνισαν και απογοήτευσαν τους διανοούμενους και φιλόσοφους, μέχρι το πρώτο μισό του 19^{ου} αιώνα: «Σύμφωνα με ποιες αρχές θα είναι δυνατόν, χωρίς προσβολή της ισότητας, της δικαιοσύνης και της ελευθερίας, να ρυθμιστεί η συμμετοχή του καθενός στην αναπόφευκτη διαδικασία της παραγωγής; Σύμφωνα με ποιες αρχές θα είναι δυνατόν, χωρίς προσβολή της ισότητας, της δικαιοσύνης και της ελευθερίας να ρυθμιστεί η συμμετοχή του καθενός στην ικανοποίηση των αναγκών;»

Ο αναρχισμός απορρίπτει την αλαζονική αξίωση του κεφαλαίου (το οποίο είναι από μόνο του, μη παραγωγικό) να καρπώνεται ενοίκιο και κέρδος και δεν εγκρίνει την αφελή εξάρτηση της εργασίας (η οποία είναι μια αναπόφευκτη αναγκαιότητα και αδιαχώριστη συνθήκη για τη διατήρηση και ανάπτυξη της ζωής) από αποζημιώσεις και μισθούς. Και λαμβάνοντας υπ' όψιν αυτό το δύσκολο φαινόμενο που λέγεται ζωή, έχει αναπτύξει την πεποίθηση ότι τα δικαιώματα και του ατόμου και της κοινότητας βρίσκουν τον καθαγιασμό και την πιο ακριβή προστασία τους, στον πλήρη θρίαμβο της ισότητας, της δικαιοσύνης και της ελευθερίας.

Ο ζωντανός οργανισμός δε μπορεί να έχει, παρά μια φιλοδοξία: να πετύχει την πλήρη ανάπτυξη του μέσα στο, όσο το δυνατόν ευνοϊκότερο, περιβάλλον (και η επανάσταση στο οικονομικό πεδίο θα ανοίξει το δρόμο γι' αυτό). Έχει επίσης μόνο μία λειτουργία: να μεταμορφώσει σε ενεργητικές πράξεις, χρήσιμες σε αυτόν όπως επίσης και στους άλλους, τη δύναμη που η δική του εργασία και η εργασία των συνεργαζόμενων άλλων θα έχει συνεισφέρει στην άνοδο του από τις πιο κατώτερες μορφές στις πιο ανώτερες. Γι' αυτό το λόγο: Αυθόρμητη συμμετοχή του καθενός στην διαδικασία της παραγωγής σύμφωνα με την ενέργεια του και τις ικανότητες του. Ελεύθερο και απεριόριστο μερίδιο του καθενός σε ικανοποιήσεις και απολαύσεις. Αδιαφιλονίκητη αλληλεγγύη των συμφερόντων ανάμεσα στους κατοίκους της απολυτρωμένης πόλης. Απόλυτη αχρηστία της καταπιεστικής εξουσίας. Εξαφάνιση των προνομίων και της εκμετάλλευσης. Τέλος στη σκλαβιά και την εξουσία. Αυτονομία του ατόμου μέσα στις ελεύθερες κοινωνικές ομαδοποιήσεις. Αυτό θα είναι η αναρχία!

Αυτή είναι, εν συντομία, η προοδευτική σειρά. Αναπαράγει κάθε χαρακτηριστικό της προηγούμενης περιόδου, αλλά ταυτόχρονα μεταφέρει στο κουκούλι της το επιπλέον, – τις οικονομικές και ηθικές σχέσεις της νέας κοινωνίας, η οποία από τα πετυχημένα γεγονότα της αρχικής της απελευθέρωσης, θα γεννήσει πιο ανεπτυγμένες και πολιτισμένες μορφές για την ελευθερία που κέρδισε.

Αναρχικός κομμουνισμός και ατομικισμός

Το συμπέρασμα απέχει πολύ από το να είναι απερίσκεπτο, τόσο που το μοιράζονται, λιγότερο ή περισσότερο ελικρινά, ακόμα και οι πιο πιστοποιημένοι υπέρμαχοι του σοσιαλιστικού-κολεκτιβισμού. Πέρα από τον Μοργκάρι, ο οποίος όπως είδαμε παραδέχεται ότι ο σοσιαλιστικός-κολεκτιβισμός αντιπροσωπεύει ένα κατώτερο στάδιο στην κοινωνική εξέλιξη από τον αναρχικό-κομμουνισμό, δεν υπάρχει κανείς κήρυκας του σοσιαλισμού, ο οποίος όταν πιέζεται, δε θα είναι πρόθυμος να αποκαλέσει τον εαυτό του κομμουνιστή,³⁷ ακόμα κι αν κάνοντας το αυτό ξεχνά ότι κάθε πρόταση υπονοεί ένα συμπέρασμα και ότι μόνο ο αναρχισμός μπορεί να ανταποκριθεί στην οικονομική πρόταση του κομμουνισμού. Τώρα, αν προσέξουμε το κείμενο της συνέντευξης του Μερλίνο και αν θυμηθούμε τις επανειλημμένες κριτικές του στον κολεκτιβισμό και θυμηθούμε την ζωντανή αντιπάθεια που εξέφρασε επίμονα για το πρόγραμμα και τη δράση του Σοσιαλιστικού Κόμματος, θα πρέπει να συμπεράνουμε ότι και αυτός θα συμφωνούσε με τα θεωρητικά μας συμπεράσματα. Στην πραγματικότητα, βασίζει τις κρίσεις του και τις πένθιμες προφητείες του περισσότερο στις εξωτερικές εκδηλώσεις του αναρχισμού «ως κίνημα», παρά στην πραγματική ουσία της αναρχικής θεωρίας.

Πιστεύουμε ότι υπονομεύει αθεράπευτα την ίδια του τη θέση. Για το Μερλίνο, για να είμαστε δίκαιοι, θα ήταν απαραίτητο να συμπεράνουμε ότι η θεωρία η οποία έχει το μεγαλύτερο περιεχόμενο λογικής, αλήθειας, προόδου, μέλλοντος είναι καταδικασμένη να χαθεί ατιμωτικά από την πείνα, ενώ η άλλη, με την υγιή εντύπωση μιας ξαφνικής –πολύ ξαφνικής– ανάπτυξης (*pars major saepe pejor*) [το μεγαλύτερο κομμάτι είναι συχνά και το χειρότερο, όπως συνήθιζε να λέει ο Σένεκας], αυτή που περιθάλλει τα σκουλήκια των πιο σάπιων συμπεριφορών και των πιο παράλογων αντιφάσεων, προορίζεται να επιβιώσει. Και ο Μερλίνο, που είναι ένας έξυπνος άνθρωπος, γνωρίζει ότι αυτή η υπόθεση είναι χειρότερη από ανοησία: είναι φανερός παραλογισμός.

Ένας, ανάμεσα σε άλλους, ισχυρισμός του Μερλίνο αξίζει ειδική μελέτη: «Το αναρχικό κίνημα διασπάται από τον εσωτερικό αγώνα ανάμεσα στους ατομικιστές και τους οργανωτικούς. Οι δεύτεροι δε μπορούν να βρουν μια οργάνωση συμβατή με τις αναρχικές αρχές, οι πρώτοι, αφού η ιδέα της αντεκδίκησης η οποία υπήρξε η ψυχή της αναρχικής δράσης, έπαψε να υπάρχει, δε μπορούν να βρουν ένα τρόπο δράσης και δε μπορούν να υπάρξουν χωρίς την οργάνωση την οποία αγωνίζονται να απορρίψουν». Αυτή η δήλωση του Μερλίνο περιέχει κάτι εντελώς παράλογο: ότι η ψυχή της αναρχικής δράσης ήταν η ιδέα της αντεκδίκησης και ότι αυτή έχει πάψει να υπάρχει.

Η ψυχή της αναρχικής δράσης (και κανένας δεν το έχει καταλάβει αυτό καλύτερα από τον παλιό καλό Μερλίνο, όταν πίστευε στην αναρχία και τον αναρχισμό και ήταν περήφανος που διώκονταν λόγω της πίστης και φυλακίζονταν μαζί μας σε όλες τις φυλακές της Ευρώπης) δεν είναι η αντεκδίκηση, η οποία είναι ένα απλό επεισόδιο και της οποίας οι αιτίες απέχουν μακράν από το να έχουν πάψει να υπάρχουν. Η ψυχή του αναρχικού κινήματος είναι η διακαής επιθυμία για μια κοινωνία ελεύθερων και ίσων ανθρώπων, η οποία οι αναρχικοί γνωρίζουν ότι δεν πρόκειται να επιτευχθεί χωρίς την αναπόφευκτη βίαιη καταστροφή της υπάρχουσας τάξης πραγμάτων, χωρίς την κοινωνική επανάσταση, την οποία, παρά τις περιορισμένες δυνάμεις τους, υποδαυλίζουν με την κριτική τους στην άδικη υπάρχουσα κοινωνική τάξη και με το έργο της εκπαίδευσης των μαζών, ώστε αυτές να έχουν μια σαφή κατανόηση των οικονομικών και πολιτικών οργανισμών που είναι υπεύθυνοι για τα δεσμά τους. Υποστηρίζοντας τις μάζες ενάντια στις καταχρήσεις του καπιταλισμού και του Κράτους, όπως επίσης κι ενάντια στις δεισιδαιμονίες και προκαταλήψεις στις οποίες η τυραννία της μπουρζουαζίας βρίσκει το πιο ισχυρό στήριγμα της, τις προετοιμάζουν για την επανάσταση, η οποία είναι ο αναπό-

φευκτος τρόπος για την τελική λύτρωση του προλεταριάτου.

Μαζί με αυτούς τους προαναφερόμενους παραλογισμούς, υπάρχουν μερικές ρηχές αλήθειες στη δήλωση του Μερλίνο. Ανάμεσα σε αυτές, η διαφωνία ανάμεσα στους αναρχικούς, τους αποκαλούμενους «ατομικιστές» αναρχικούς και τους «οργανωτιστές» αναρχικούς. Αλλά, έχει αυτή η διαφωνία μια πραγματικά σημαντική βάση ή είναι απλά το αποτέλεσμα της μη κατανόησης και της αμφιλογίας, που προκαλείται τις περισσότερες φορές από την αδράνεια και την νωθρότητα, παρά από την κακή πίστη και ποια κακή εμπειρία θέλει να διαλύσει;

Τι είναι ο αναρχισμός εξ' ορισμού;

Είναι ο αγώνας για μια συνθήκη της κοινωνίας, όπου η μόνη σύνδεση ανάμεσα στα άτομα είναι η αλληλεγγύη, βασικά η αλληλεγγύη των υλικών και ηθικών συμφερόντων, η οποία οδηγεί στην εξαφάνιση των άγριων καθημερινών ανταγωνισμών ανάμεσα στα άτομα και ανάμεσα στους λαούς. (Μια πολύ θλιβερή εποχή και μια που, εκτός από περιόδους λιμού ή αγάπης, τα αποκαλούμενα κατώτερα ζώα έχουν ξεπεράσει εδώ και πολύ καιρό, προς μεγάλη μας ντροπή). Και τα καλεί να ενωθούν για έναν μεγαλύτερο και πιο ευγενή αγώνα ενάντια στις εχθρικές δυνάμεις της φύσης με σκοπό να πραγματοποιηθούν ανώτερες, πιο πλήρεις και πιο ασφαλείς μορφές κοινωνικής ζωής.

Η συνθήκη και ο χαρακτήρας της αλληλεγγύης είναι ο αυθορμητισμός και η ελευθερία. Αλλά, εκεί που το αστικό καθεστώς είναι η κυριαρχία μιας πλειονότητας πάνω στην μειονότητα, εμείς φιλοδοξούμε να πραγματοποιήσουμε την *αυτονομία του ατόμου μέσα στην ελευθερία της ένωσης*, την ανεξαρτησία της σκέψης του, της ζωής του, της ανάπτυξης του, του πεπρωμένου του, την ελευθερία από τη βία, από το καπρίτσιο και από την κυριαρχία της πλειονότητας, όπως επίσης και από τις διάφορες μειονότητες, και όταν αναφερόμαστε στον ελευθεριακό κομμουνισμό, ένα όρο τον οποίο οι απόγονοι μας θα φροντίσουν να βελτιώσουν, προσπαθούμε να βρούμε ένα οικονομικό *ubi consistam* (τι πρέπει να κάνω) με το οποίο, αυτή η πολιτική αυτονομία του ατόμου μπορεί να βρει μια φωτισμένη και ευτυχισμένη πραγμάτωση.

Σπάνια συμβαίνει οι σύντροφοι μας να σταματούν τη μελέτη αυτής της διπλής όψης, οικονομικής και πολιτικής, κάθε θεσμού σε όλες τις ιστορικές περιόδους.

Είναι η ιδιοκτησία ασταθής, περιπλανώμενη, τυχαία- όπως τα σπαρτά και τα κοπάδια- εκτεθειμένη σε όλα τα είδη κινδύνων; Τότε μπορεί να προστατευτεί μόνο από το θεό – το θεό ο οποίος κεραυνοβολεί μέσα στην καταιγίδα και λάμπει μέσα στον ήλιο και ακτινοβολεί στα αστέρια, τα οποία είναι η πυξίδα των φυλών που μεταναστεύουν στο άγνωστο. Μόνο ο θεός διατάζει ή στο όνομα του, ο αρχιερέας, ο προφήτης, ο μάγος, δλδ. ο ιερατικός δεσποτισμός

Εμφανίζεται η ιδιοκτησία ως παντοδύναμη, τυπολατρική, ακριβοδίκαιη, *sacrum jus* (το γράμμα του νόμου) ακόμα κι αν είναι *summa iniuria* (η μεγαλύτερη αδικία); Τότε οι πολιτικοί υποστηρικτές αυτού του οικονομικού καθεστώτος θα απαιτήσουν σκληρούς νόμους, γενική εξάρτηση από μια μοναδική ανώτατη εξουσία, η οποία θα ανυπομονεί για επέκταση και αποικίες, θα ζει για τον πόλεμο και θα αναγκαστεί να τον μεταφέρει σε όλες τις γωνιές του κόσμου: αυτή θα είναι αυτοκρατορία ή καλύτερα Ρωμαϊκός ιμπεριαλισμός, αλαζονικός, αδηφάγος, ακόρεστος.

Είναι αριστοκρατική; Τότε η οικονομία, όλη η οικονομία του μεσαίωνα θα καταλήξει στον πολιτικό οργανισμό του φεουδαλισμού και της δουλοπαροικίας με

Θα απελευθερώσει η ιδιοκτησία τον εαυτό της από το χοντρό δίκτυ των δασμών, των φόρων, των εμποδίων, των συνόρων, χωρίς άλλο περιορισμό πέρα από τον ανταγωνισμό άλλων οικονομικών δυνάμεων, εξίσου ανεξέλεγκτων; Τότε το αντίστοιχο πολιτικό καθεστώς μπορεί μόνο να είναι το σύγχρονο Κράτος, το συνταγματικό και αντιπροσωπευτικό καθεστώς, όπου με τη χάρη του θεού να μπαίνει στο περιθώριο και τη βούληση του έθνους να στέκεται στα πόδια της, η μπουρζουαζία δυναμωμένη από την αποκλειστική της ιδιοκτησία πάνω στον εθνικό πλούτο, θα καταλάβει τα ηνία του Κράτους, θα φτιάξει και θα επιβάλλει τους νόμους με κάθε μέσο.

Θα είναι η κοινή ιδιοκτησία όλων των μέσων παραγωγής κι ανταλλαγής το οικονομικό υπόστρωμα της κοινωνικής ζωής του μέλλοντος;

Έχοντας πραγματοποιήσει, μέσω της θεμελιακής αλληλεγγύης των συμφερόντων, την παύση των ανταγωνισμών οι οποίες έχουν σπάσει το ανθρώπινο είδος σε κομμάτια για αιώνες, το πρώτο πείραμα μιας κοινωνίας αντιληπτής ως μια ένωση ατόμων, τα οποία ενώνονται με τα ίδια συμφέροντα, για τον ίδιο σκοπό, θα θέσει ως αντίστοιχο στόχο της, την πρώτη ευκαιρία να πραγματοποιήσει μια κοινωνική τάξη, μια τάξη που μάταια αναζητεί μέχρι σήμερα η σοφία των νομοθετών, η εξυπνάδα των νόμων ή η βία της αστυνομίας – εν συντομία η χρησιμότητα του Κράτους με τις καταπιεστικές και τερατώδεις ιεραρχίες του. Και τότε θα έχουμε αναρχία.

Ανάμεσα στον κομμουνισμό (φυσικά αντιληπτού, όχι ως μια άλλη άποψη του Κράτους, που είναι αναγκασμένο να αναπαράγει μέσα του όλες τις ανισότητες των προηγούμενων κυβερνήσεων, αλλά ως μια ελεύθερη, ενωμένη συνεργασία όλων των ανθρώπων για την παραγωγή) και τον ατομικισμό (με την έννοια ότι καμία κατεστημένη εξουσία, ούτε πλειοψηφική είτε μειοψηφική, μπορεί να παρέμβει στην ανάπτυξη και την ελευθερία του ατόμου ή να μειώσει την αυτονομία του) δεν υπάρχει καμία αντίθεση, καμία ασυμβατότητα. Ο κομμουνισμός είναι απλά το θεμέλιο με το οποίο το άτομο έχει την ευκαιρία να διοικήσει τον εαυτό του και να φέρει σε πέρας τις λειτουργίες του.

Είναι δύο όροι που συμπληρώνει ο ένας τον άλλο.

Κάθε αναρχικός ο οποίος είναι πιστός στην άρνηση κάθε προνομίου, ειδικά του πιο βασικού και πιο αισχρού από όλα τα προνόμια, αυτό της ατομικής ιδιοκτησίας των μέσων παραγωγής και ανταλλαγής και ο οποίος γι' αυτό το λόγο, φιλοδοξεί να πραγματοποιήσει ένα οικονομικό καθεστώς, όπου η γη, τα ορυχεία, τα εργοστάσια και κάθε άλλο εργαλείο εργασίας ή ανταλλαγής, όλα τα μέσα παραγωγής, θα είναι αδιαχώριστη κοινή ιδιοκτησία, είναι στις οικονομικές του φιλοδοξίες ένας κομμουνιστής. Παρόμοια, αν είναι πιστός στην άρνηση της εξουσίας και υποστηρίζει ένα καθεστώς το οποίο θα πραγματοποιήσει την πλήρη ανεξαρτησία και αυτονομία του ατόμου από κάθε οικονομικό, πολιτικό και ηθικό αφεντικό, είναι αναπόφευκτα ένας ατομικιστής.

Αντίθεση; Όχι... ολοκλήρωση.

Η αναρχία δεν είναι μια μεταφυσική αφαίρεση. Η αναρχική ιδέα δεν ξεπρόβαλλε ζωντανή, πλήρης, τέλεια από τα μυαλά των Μπαμπέφ, Προυντόν ή Μπακούνιν, με τον τρόπο που η Αθηνά σύμφωνα με το μύθο, λέγεται ότι ξεπήδησε από τον εγκέφαλο του Δία. Έχει μπολιαστεί, αναπτυχθεί, ωριμάσει, αργά κι επίπονα από την εμπειρία των αιώνων, κατά τη διάρκεια των οποίων οι απλοί άνθρωποι έχουν παρακαλέσει από εποχή σε εποχή, το θεό, το Κράτος, το νόμο ή

την καθολική ψηφοφορία να τους δώσει έναν καλό αφέντη, έναν καλό δικαστή, ένα κομμάτι ψωμί, λίγη συμπόνια, λίγη ξεκούραση, λίγο φως και αγάπη – πάντα μάταια.

Καθώς η πίστη τους σε θεούς και ημίθεους έσβηνε, κάτω από συνεχή κοροϊδία και απέχθεια, στο λυκόφως της απομάγευσης και της ήττας, καθώς η δύναμη τους αποκαλύπτονταν στους ηρωικούς και ένδοξους, αλλά ατυχείς αγώνες τους και καθώς κέρδιζαν αλληλεγγύη – ενστικτώδη αρχικά, μετά μέσω θυσιών και καταστροφής- οι κοινοί άνθρωποι άρχισαν να καταλαβαίνουν ότι η πίστη που ξόδεψαν μάταια στο κατώφλι των ναών, των θρόνων, των κοινοβουλίων και των αφεντικών, θα αναβίωνε στο δικό τους δικαίωμα και στη δική τους δύναμη. Άρχισαν να πιστεύουν στους εαυτούς τους και μπορούσαν να φανταστούν τους εαυτούς τους απελευθερωμένους από τις αλυσίδες τους. Αυτοί μόνο ήξεραν πώς να παράγουν πλούτο και αυτοί μόνο, με την ανεξάντλητη γονιμότητα της εργασίας τους και του ιδρώτα τους, έψαχναν, προστάτευαν και υποστήριζαν τη ζωή... για τους άλλους, για εκείνους οι οποίοι, φαντασμένοι καθώς ήταν άχρηστοι, την απαξίωναν σε σκηνή και όργια.

Μιας και ο κοινωνικός πλούτος αύξανε και αναπτύσσονταν μόνο εξαιτίας και σε αναλογία με αυτή την υπομονετική, γενναία κι απαραίτητη ανθρώπινη προσπάθεια, ο σκνηρός, ο νωθρός και οι δειλοί, πολλοί και περιττοί, δεν είχαν δικαίωμα σε αυτό τον πλούτο. Έτσι η ιδιοκτήτρια τάξη έφτασε να θεωρείται από τους απλούς ανθρώπους ή τουλάχιστον από την πρωτοπορία τους, όχι μόνο ως άδικη και ντροπιαστική, αλλά επίσης και ως τερατωδώς παρασιτική, μισητή κι ακριβή τάξη, από την οποία ήταν επείγον να απελευθερωθούν. Αυτή η κρίση έπαιρνε μορφή από νωρίς, ακόμα και όταν η μπουρζουαζία ήταν ακόμα αβέβαιη για τον πρόσφατα κατακτημένο θρόνο της και χρειαζόταν τον απλό κόσμο με σκοπό να νικήσει τις προσπάθειες της αριστοκρατίας να αποκαταστήσει τη χαμένη εξουσία της. Ήταν έτοιμη να πληρώσει γι' αυτή τη συμμαχία, αναγνωρίζοντας το δικαίωμα και την ικανότητα των ανθρώπων να επιλέγουν τους ίδιους τους κυρίαρχους τους, ακόμα κι από εκείνους που βρίσκονταν εκτός των αμφίβολων εγκρίσεων του θεϊκού δικαιώματος.

Αλλά, όποιος έχει την πολιτική ικανότητα να επιλέξει τους ίδιους τους κυρίαρχους του, είναι σιωπηλά επίσης ικανός, να κάνει χωρίς αυτούς, ειδικά όταν οι αιτίες της οικονομικής έχθρας έχουν ξεριζωθεί. Παρόμοια, η πικρία, το μίσος, η δυσαρμονία και η αταξία που βλασταίνουν από αυτό τον θανάσιμο κορμό, πρέπει να υποχωρήσουν μπροστά την ολοένα και πιο συνειδητή και διαδεδομένη αλληλεγγύη που καθιστά το ρόλο του Κράτους και των ιεραρχιών του εντελώς περιττές και αποδίδει στον καθένα την πλήρη συνείδηση και το αδιαφιλονίκητο δικαίωμα της αυτοκυριαρχίας. Γι' αυτό, στο μυαλό της προλεταριακής εμπροσθοφυλακής, η απόρριψη της ατομικής ιδιοκτησίας ενσωματώθηκε και συμπληρώθηκε με την απόρριψη της εξουσίας σε όλες τις διάφορες και ατυχείς μορφές της. Ταυτόχρονα, η πρώτη ελευθεριακή φιλοδοξία που βασιζόνταν στην εμπειρία και την κριτική σκέψη επιβεβαιώνονταν ως μια θεωρία η οποία προείδε τον ελευθεριακό κομμουνισμό ως την απαραίτητη συνθήκη, για την ανάπτυξη και την ασφάλεια της αυτονομίας του ατόμου σε μια ελεύθερη κοινωνία. *«Έτσι δεν είναι;»* Αν ήταν έτσι δε θα υπήρχε καμία διαφωνία. Αλλά, στον πραγματικό κόσμο οι ερμηνείες του κομμουνισμού, όπως επίσης και του ατομικισμού, είναι αρκετά διαφορετικές και αυθαίρετες, έτσι ώστε καλλιεργούν μια σύγχυση χωρίς τέλος! *«Χρειάζεται διασαφήνιση κι έπειτα η συμφωνία να βρει τις εγγυήσεις, τις πηγές και τη βάση της σε μια ειλικρινή και αμοιβαία κατανόηση. Να προσπαθήσουμε;»*

Ας αρχίσουμε μ' ένα αδιαμφισβήτητο σημείο: η αναρχία είναι το αντίθετο της εξουσίας. Ανάμεσα στους αναρχικούς, τουλάχιστον, δεν υπάρχει πιθανότητα

διαφωνίας πάνω σε αυτό το σημείο. Και τώρα ας ρωτήσουμε τους εαυτούς μας, αν οι κομμουνιστές από τη μία και οι ατομικιστές από την άλλη μπορούν να αποκλίνουν από αυτό το βασικό ορισμό μέχρι του σημείου να τον ξεχνάνε, τοποθετούμενοι ενάντια σε αυτή την πρώτη αρχή, ενάντια στην ίδια τους τη συνείδηση, ενάντια σε όλες τις θέσεις που συνεπάγεται, και τελικά ενάντια στους εαυτούς τους.

Στο πεδίο της οικονομίας, οι ατομικιστές είναι αδιανόητοι.

Πρέπει να έχουμε στο μυαλό ότι η εργασία είναι μια αναπόφευκτη αναγκαιότητα, γιατί η φύση δεν παραχωρεί την πληθώρα των προϊόντων της χωρίς το δυνατό και παραγωγικό χέρι της εργασίας. Και μιας και είναι απαραίτητο να εργαστούμε προκειμένου να ζήσουμε και η πράξη της σωματικής επιβίωσης είναι απαραίτητος όρος για την επίτευξη της ανώτερης ζωής της γνώσης, της ομορφιάς, της αρμονίας, η εργασία πρέπει να εκτελεστεί με όλη τη δυνατή οικονομία, χωρίς πόνο, χωρίς άγχος, χωρίς τους εξευτελισμούς και την απαξίωση οι οποίες αποτελούν σήμερα τη θλιβερή μοίρα της και τη μηδαμινή ανταμοιβή της.

Αν η ολοσχερής αναζήτηση για κερδοσκοπία, για μεγάλα επιτόκια, για γρήγορο και μεγάλο κέρδος, έχει ωθήσει τη μπουρζουαζία να υιοθετήσει μηχανικά μέσα παραγωγής, υποκαθιστώντας, όπου ήταν δυνατόν, τα αδύναμα χέρια του ανθρώπου με τις ασάβινες μηχανές που λειτουργούν με ένα ρυθμικό ακούραστο τέμπο, είναι σίγουρα πιστευτό ότι όταν η παραγωγή – αντί να βρίσκεται στο έλεος μιας παγιωμένης ομάδας πειρατών, που έχουν βυθίσει τα θηριώδη νύχια τους μέσα στη γη, στις σοδειές και τα κοπάδια της, στα ορυχεία της και τους θησαυρούς της, στα εργοστάσια της, τους σιδηροδρόμους και τα πλοία- , διευθυνθεί με περισσότερο φροντίδα και ζήλο από όλους τους εργάτες, εξυψωμένων από την αισχρή δουλικότητα στην πλήρη συνείδηση της αξίας και του πεπρωμένου τους, ανακαλύψεις, εφευρέσεις, νέα οικονομία σωματικής ενέργειας στην παραγωγή θα κερδηθούν και το μεγαλύτερο μέρος της μέρας θα είναι διαθέσιμο για επιστημονική, τεχνική, λογοτεχνική ή αισθητική καλλιέργεια.

Είναι δυνατόν εκεί που είναι δυνατό να επιτευχθεί η μέγιστη ικανοποίηση με τη μικρότερη προσπάθεια, κάποιος εκκεντρικός να επιμείνει να επιλέξει να ζήσει εκτός της κοινωνίας και τρομοκρατημένος από το φόβο του κοινωνικού συμβολαίου και την τυραννία της υποβολής πειθαρχίας και τάξης, να θέλει να τα κάνει όλα μόνος του και μόνο για τον εαυτό του: στέγη, ένδυση, συγγραφή, μαγείρεμα; Και κάτω από την ψευδαίσθηση ότι ζει ατομικιστικά, ακόμα θα θυσιάζει τις 24 ώρες της κάθε μέρας (οι οποίες δε θα επαρκούν) για την ικανοποίηση των πιο βασικών αναγκών, χωρίς να έχει ένα λεπτό για αναδημιουργία, ξεκούραση ή ανάπαυλα;

Υπήρχαν πάντα εκκεντρικοί και πιο πιθανόν θα υπάρχουν επίσης και σε ένα αναρχικό καθεστώς... αλλά μια τέτοια κοινωνία δε θα έχει κανένα λόγο να φοβάται, αφού θα είναι ικανή να προμηθεύσει στα παράξενα κι εκκεντρικά άτομα, τα οποία είναι γενικά έξυπνα, ένα μέρος να ζουν κι ένα εργαστήριο με όλα τα όργανα κι εργαλεία για μελέτη, παρατήρηση, έρευνα κι εργασία που πιθανόν θα θέλουν να εκτελέσουν μέσα στην περιφρονητική και μισάνθρωπη μοναξιά τους.

Αλλά, αυτό δεν είναι ένα θέμα που περιλαμβάνει τον οικονομικό ατομικισμό. Ένα άκρο, ένα μέλος, δε μπορεί να αποκοπεί από τον κυρίως οργανισμό, παρά μόνο κάτω από τον έντονο πόνο του άμεσου θανάτου.

Ο μόνος οικονομικός ατομικισμός που γνωρίζουμε είναι αυτός που υψώνεται πάνω στην ιδιωτική ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής κι ανταλλαγής, δλδ. το αστικό καθεστώς, το οποίο λουζόμαστε σήμερα και από το οποίο προσπαθούμε να βρούμε καταφύγιο και ασφάλεια στον κομμουνισμό και την αναρχία, μέσω

Στη θεωρία δε βρίσκω καμία άλλη ατομικιστική τάση...

«Μπράβο! Και τι γίνεται με αυτούς που υποστηρίζουν το αναπόφευκτο της εξουσίας; Κι εκείνους που φωνάζουν ότι αύριο, αν ωθηθούν από την ανάγκη, χωρίς κανένα δισταγμό, θα αρπάξουν από το χέρι μιας μητέρας το τελευταίο κομμάτι ψωμί που προορίζεται για το πεινασμένο παιδί της;»

Έχω κι εγώ ακούσει μερικούς τέτοιους, αλλά λυπάμαι που πρέπει να παραδεχτώ ότι δεν εντυπωσιάστηκα καθόλου.

Γνωρίζω, και γνωρίζετε επίσης, ότι οτιδήποτε και να κάνουμε, όσο και να προσπαθούμε να οξύνουμε την οξυδέρκεια και τη σοφία με σκοπό να φτάσουμε στη νέα κοινωνία – λυτρωμένη από τον αφέντη και την εκμετάλλευση, από το κράτος και την καταπίεση, από τη δεισιδαιμονία και τον εξευτελισμό- όσο και να θέλουμε να είμαστε άξιοι γι' αυτή, πετυχαίνουμε μόνο σε ένα πολύ μικρό βαθμό. Είμαστε κλαδιά του αστικού κορμού, και κουβαλάμε το διεφθαρμένο και κακεντρέχες στίγμα του. Στην καλύτερη περίπτωση, κουβαλάμε μέσα μας μόνο την πρόθεση, το στόχο να γίνουμε καλύτεροι, να επιθυμούμε εκείνοι που μας περιβάλλουν, υποφέροντας, δυστυχησμένοι, άγριοι ή διεφθαρμένοι, να γίνουν καλύτεροι.

Αλλά, σε αυτούς τους ανθρώπους που αγαπάμε και στους οποίους θα θέλαμε να δώσουμε την πιο σοβαρή και εγγυημένη εμπιστοσύνη, μπορούμε μόνο να προσφέρουμε ένα θαυμάσιο προφίλ της ελεύθερης κοινωνίας, με βάση την ελπίδα, τη φαντασία και μερικά θετικά λογικά συμπεράσματα, αντί για μια συγκεκριμένη μαθηματική πραγματικότητα. Εκτός αυτού, δε θα μπορούσαμε να παράγουμε μια πιο ακριβή και πλήρη αρχιτεκτονική χωρίς να γίνουμε αυθαίρετοι και γελοίοι. Η πιο ιδανική κατασκευή μας μπορεί να φανεί παλιά και αλλόκοτη στους απογόνους μας, οι οποίοι θα πρέπει να ζήσουν σε αυτή – και οι οποίοι θα είναι ικανοί να χτίσουν τα δικά τους σπίτια, κατάλληλα για τις δικές τους ανάγκες, σύμφωνα με το γούστο τους, άξια του πιο ανεπτυγμένου και ανώτερου πολιτισμού στον οποίο θα ζήσουν.

Η δική μας δουλειά είναι πιο ταπεινή και πιο επιτακτική. Πρέπει να τους αφήσουμε ένα καθαρό έδαφος, χωρίς τα αποκρουστικά ερείπια, τα άπληστα πρόνομια, τα ληστρικά μονοπώλια, τους ευνούχους φόβους και τις δηλητηριώδεις προκαταλήψεις ανάμεσα στα οποία περιπλανόμαστε επίπονα σαν σκιές. Πρέπει να τους αφήσουμε μια γη καθαρή από εκκλησίες, στρατόπεδα, δικαστήρια, μπουρδέλα και πάνω απ' όλα, καθαρή από άγνοια και φόβο, τα οποία συντηρούν αυτούς τους θεσμούς πιο πιστά από τις τιμωρίες των νόμων και των αστυνομικών δυνάμεων.

Μπορούμε να κοιτάξουμε στο μέλλον μόνο μέσω του πρίσματος του παρόντος και το όραμα μας συσκοτίζεται από τη θολή πραγματικότητα που μας περιβάλλει. Έτσι, προκαλεί έκπληξη που κάποιος από τους φτωχούς ταλαιπώρους οι οποίοι έχουν γνωρίσει μέρες πείνας, άγρυπνες νύχτες και την πίκρα των ολοένα και αυξανόμενα ανικανοποίητων επιθυμιών, μπορεί να υποθέσει ότι ακόμα και στην αναρχία η ίδια πείνα μπορεί να υπάρχει, αυτή που μετατρέπει τον πολίτη του 20^{ου} αιώνα σε έναν άγριο τρωγλοδύτη, μια τυφλή μαριονέτα των ζωδών ενστίκτων του; Αλλά, αν αύριο οι άνθρωποι ακόμα σφάζονται για ένα κομμάτι ψωμί, αυτή η μοναδική αλήθεια, όσο και να είναι θλιβερή, θα πρέπει να γίνει παραδεχτή: ότι όχι μόνο αποτύχαμε να κάνουμε την κοινωνική επανάσταση, αλλά γυρίσαμε επίσης πολλούς αιώνες πίσω. Και τότε κάποιες επιβιώσεις θα μπορούσαν να εξηγηθούν.

Όμως, η εμπειρία μου – και ίσως ακόμα καλύτερα για εσάς, η εμπειρία σας- λέει ότι μερικά μεγάλα λόγια, που εκστομίζονται *pour epater le bourgeois* (για να μπουν στο μάτι των αστών), για να εκπλήξουν το αδέξιο πλήθος, διαψεύδονται από τη δραστηριότητα αυτών των αβλαβών *Matamoros*³⁸ που γνωρίζουν προφανώς καλύτερα απ' όλους τους άλλους, την ικανοποίησή του να έχουν αποκαταστήσει το χαμόγελο στα χείλη των βασανισμένων τους γειτόνων, προσφέροντας τους το δικό τους κομμάτι ψωμί.

Είναι σπάνιο, στην πραγματικότητα, οι πλούσιοι να δίνουν περισσότερο από ψίχουλα, ενώ τα χρονικά της φτώχειας δεν έχουν ποτέ μιλήσει για έναν δυνατό, υγιή, αλλά φτωχό άνθρωπο, ο οποίος να έχει αρπάξει ένα κομμάτι ψωμί από ένα παιδί. Γενικά, μιλώντας, οι φτωχοί που έχουν μόνο κουρέλια και βάσανα, που γνωρίζουν μόνο την πείνα και τον πόνο, δίνουν τον οβολό τους χωρίς να το μετανιώνουν για οποιαδήποτε αξιόλογη υπόθεση και ωθούνται να σκύψουν με συμπόνια και ευγένεια πάνω από οποιαδήποτε οδύνη ή πληγή.

Μόνο οι φτωχοί δίνουν με έναν τέτοιο τρόπο – αυθόρμητα, με γενναϊοδωρία και τρυφερή ευγένεια. Τουλάχιστον, σε όλη μου τη ζωή πάντα τους έβλεπα με αυτό τον τρόπο. Όλα τα υπόλοιπα είναι σοφιστείες – γνήσιες, ευφυείς, θαυμάσιες κατά διαστήματα-, αλλά καθαρές σοφιστείες.

Όχι λιγότερο σοφιστική είναι η τάση εκείνων, οι οποίοι κάτω από το βολικό μανδύα του αναρχικού ατομικισμού, θα καλωσόριζαν την ιδέα της κυριαρχίας. Ξεχειλώνουν τον αφορισμό του Ραμπλαιί : *fais ce que veux!* (σ.τ.μ: *κάντε ότι επιθυμείτε!*), πέρα από τη λογική σημασία του και αγνοούν ότι δεν απεύθυνε τη φράση του «*Κάντε ότι επιθυμείτε!*» σε μερικούς πλούσιους ανθρώπους ή τεμπέληδες, αλλά σε όλους ανεξαιρέτως.³⁹ Ήταν σίγουρος ότι μόνο συνεργασία και αρμονία μπορεί να είναι το αποτέλεσμα της ελεύθερης ανάπτυξης των πρωτοβουλιών, των συμπεριφορών και των πολύμορφων ενεργειών (όπως η φυσική συνοχή των κυττάρων ενός οργανισμού, τα οποία εκτελούν δραστήρια την αδιάκοπη λειτουργία της θρέψης και της ανανέωσης των ιστών και των οργάνων, κι έτσι κρατάνε το δαυλό της ζωής αναμμένο, με όχι άλλο κίνητρο πέρα από την ίδια τη χημεία τους). Αλλά, οι συνήγοροι της κυριαρχίας προτάσσουν την πρακτική εφαρμογή του ατομικισμού στο όνομα του εγώ τους, πάνω στο υπάκουο, παραιτημένο εγώ των άλλων.⁴⁰

Κι ενάντια σε μια τέτοια υποκρισία –η οποία μπορεί να συναντήσει περισσότερο από ένα εμπόδια τη στιγμή της εφαρμογής της- δε θα είχαμε τίποτα να αντιτάξουμε, αν δεν στήριζε στην αναρχία το δίκιο της, την κάλυψη της, τη δικαιολόγησή της.

Όχι! Στην αναρχία μόνο μια κυριαρχία είναι δικαιολογήσιμη, νόμιμη κι επιθυμητή και αυτή είναι η κυριαρχία που ο καθένας ασκεί στον εαυτό του. Το να την υπερβούμε αυτή, είναι εξουσία, διαταγή, δεσποτισμός και καθώς η αναρχία είναι εξ' ορισμού η απουσία εξουσίας, οποιοσδήποτε επικαλείται ή επικυρώνει την κυριαρχία, δλδ. την εξουσία, θέτει τον εαυτό του, με την ίδια τη δράση του, ενάντια κι εκτός αναρχίας, χωρίς την ενόχληση του αφορισμού ή του αναθέματος από συμβούλια ή πάπες.

Δεν αφορίζουμε κανέναν. Αναγνωρίζουμε το δικαίωμα του καθενός να αναζητήσει την εξουσία αν του αρέσει, να την κερδίσει αν μπορεί και να την ασκήσει αν υπάρχουν ευνούχοι που υποτάσσονται σε αυτή. Απλά βρίσκουμε το προσωπείο άδικο και γκροτέσκο. Αλλά, τι ευχαρίστηση μπορεί να υπάρξει στη μεταμφίεση μιας τέτοιας επιθυμίας – μιας ειλικρινούς, ίσως διαρκούς επιθυμίας για δύναμη κι εξουσία – ως αναρχισμού;

Αλίμονο! Βασικά, υπάρχει πάντα η ψυχή του σκλάβου ο οποίος είναι απελπισμένος για χειραφέτηση, ο οποίος φέρει στη μνήμη του και ακόμα περισσότερο στα τραύματα του, την εμπειρία του πόνου του, μια τραγωδία στην οποία βλέπει μόνο δύο χαρακτήρες – τον εαυτό του, αλυσοδεμένο στην αιώνια κολώνα της δουλείας και μπροστά του, τον αφέντη του, αδιάφορο, ηράκλειο, κτηνώδη, να τον βασανίζει και να τον πνίγει.

Όταν αναφέρουμε στους χωρικούς μας –ειδικά, τους παλιότερους- τη λαμπρή υπόθεση μιας αδελφικής κοινωνίας ίσων, όπου θα είναι ικανοί να ξεκουράζονται, οι γυναίκες τους να χαμογελούν και τα παιδιά τους να μεγαλώνουν ελεύθερα, φωτισμένα και δυνατά, οι γέροι χωρικοί κουνάν τα κεφάλι τους σαστισμένα. Η όψη τους, η οποία για μια στιγμή ζωντάνεψε από την ελπίδα, σκοτεινιάζει και χάνεται, καθώς μουρμουρίζουν, «*Πάντα υπήρχαν πλούσιοι και φτωχοί και πάντα θα υπάρχουν*». Κι, επειδή το να είσαι πλούσιος ή φτωχός είναι το μοιραίο σταυροδρόμι της ζωής, δεν τρώνε και βάζουν τις γυναίκες και τα παιδιά τους σε μια δουλεία ακόμα χειρότερη από τη δική τους προκειμένου να εξοικονομήσουν τα λίγα χρήματα, τα οποία εφευρετικά ελπίζουν (μια ελπίδα που θα πεθάνει με το όνειρο σε ένα άθλιο νοσοκομειακό κρεβάτι), να τους τοποθετήσουν μια μέρα στο πλάι των ευλογημένων *possidentes* (κτηματιών), των πλουσίων και απ' όπου, με τη σειρά τους, θα ασκήσουν την άγρια εκμετάλλευση της οποίας, τώρα, είναι τα θύματα.

Δε μπορούν να συνειδητοποιήσουν ότι ο αφέντης δεν είναι ανάγκη να υπάρχει. Με τον ίδιο τρόπο, οι οπαδοί της εξουσίας είναι ανίκανοι να αντιληφθούν μια κοινωνία χωρίς κυβέρνηση. Κληθέντες να επιλέξουν ανάμεσα στους κυβερνώμενους και τους κυβερνώντες, ονειρεύονται να συνταχθούν με τους δεύτερους, όχι τώρα, γιατί κανείς στην κυβέρνηση δε τους χρειάζεται, αλλά όταν η αναρχία θα έχει πραγματοποιηθεί, όταν ο καθένας θα είναι ικανός να κάνει ότι τον ευχαριστεί. Υποθέτουν, φυσικά, ότι οι μάζες, έχοντας απορρίψει την εκλεπτυσμένη και προοδευτική πολιτική σοφία της μπουρζουαζίας, θα επιθυμούν να υποταχθούν στη θέληση τους και στη ράβδο τους. Μάταια, αν η κοινωνική επανάσταση έχει επικρατήσει και η αναρχία πραγματοποιηθεί. Κάποιος μπορεί απλά να χαμογελάσει και να πάει παρακάτω!

Όμως, έχουμε γνωρίσει μερικούς οι οποίοι είναι ικανοί να καλύπτουν τα σοφίσματα τους με μια λιγότερο χυδαία εμφάνιση και με πιο έξυπνα κόλπα, λέγοντας ότι από τις μάζες ξεπηδούν προσωπικότητες, οι οποίες είναι προικισμένες από τη φύση τους με ένα εξαιρετικά ισχυρό μυαλό ή είναι ευνοημένες με τα εξαιρετικά μέσα της εκπαίδευσης και της μάθησης, ακούραστες στη μελέτη, επίμονες στην έρευνα. Ως αποτέλεσμα επιτυγχάνουν να λύνουν αινίγματα, να ανακαλύπτουν φυσικούς νόμους οι οποίοι ήταν άγνωστοι πριν, συνάγοντας από αυτούς εφαρμογές μεγάλης και ανεκτίμητης αξίας για την ανάπτυξη του πολιτισμού, όπως επίσης και για την ευμάρεια του ανθρώπινου είδους. Επιτυγχάνουν να βρουν μια αλήθεια η οποία ξεπερνά όχι μόνο όλη τη συνηθισμένη και φυσική γνώση, αλλά επίσης κι εκείνη η οποία προσιδιάζει στην ειδικευμένη τεχνολογία ενός συγκεκριμένου κλάδου μάθησης. Γίνονται οι δάσκαλοι της, οι πρωτοπόροι, οι *αφέντες*, αν σ'αρέσει, γιατί κανείς άλλος δε μπορεί να συναγωνιστεί μαζί τους ή να μοιραστεί την υπεροχή τους. Όταν ο Γαλιλαίος για παράδειγμα, ή ο Πασκάλ ή ο Νιούτον δήλωσαν ξεκάθαρα το νόμο που αφορά την παγκόσμια βαρύτητα, την ισορροπία των υγρών ή την ακινησία του ήλιου στο κέντρο του συστήματος του με τη Γη και άλλους πλανήτες να περιστρέφονται γύρω του και να αντανακλούν το φώς του, που θα μπορούσαν να βρουν αντίστοιχους, συνειδητούς και άξιους αντιπάλους; - Με την εξαίρεση της Ιεράς Εξέτασης, η οποία έχει την ειδική, με ζηλευτή εργασία και αποστολή να υπερασπιστεί τη δογματική απολυτότητα της Γένεσης ενάντια στο δίκαιο του λόγου.

Ωθούμαστε να πιστέψουμε και να ορκιστούμε *in verba magistri* (στα λόγια του αφέντη) στις αλήθειες τις οποίες έχουν ανακαλύψει και τις οποίες δε μπορούμε να επικυρώσουμε ούτε να ανταγωνιστούμε. Δεν είναι αυτό σε πολλούς τομείς της ανθρώπινης γνώσης, μια απόλυτη και αδιαφιλονίκητη εξουσία;

Η εξουσία της μεγαλοφυΐας; Λοιπόν, μπαίνει κανείς στον πειρασμό να συναινέσει. Αλλά, αν σύμφωνα με τον Μπόβιο (και μέχρι στιγμής κανείς δεν το έχει πει με μεγαλύτερη σαφήνεια και σοβαρότητα), «η διάνοια είναι ο υψηλότερος βαθμός σύνθεσης με την οποία η ανθρώπινη σκέψη ανακαλύπτει την αλήθεια με έναν πρωτότυπο τρόπο και σε ασυνήθιστες σχέσεις», πόσα πολλά οφείλει αυτή η σύνθεση (π.χ. η μέθοδος η οποία στη φιλοσοφία όπως επίσης και στη χημεία προχωρά από τις αιτίες στα αποτελέσματα, από τις αρχές στις συνέπειες, από το επιμέρους στο όλον) στην ανάλυση και σε εκείνους που με την εργασία τους, με την επιμονή τους και εξίσου με την διαίσθησή τους, έχουν συλλέξει τα στοιχεία, ανακαλύψει και ταξινομήσει τις αιτίες, εγκαθιδρύσει τις βασικές αρχές οι οποίες απάλευσαν την αφετηρία της καινούριας ανακάλυψης και χωρίς τις οποίες η νέα σχέση δε θα μπορούσε ποτέ να βρεθεί και ούτε η ανώτερη αλήθεια θα ήταν ικανή να αποκαλύψει και να επιβεβαιώσει τον εαυτό της; Πόσα οφείλει ο Μαρκόνι στον Γαλβάνι, το Βόλτα, τον Χερτζ, τον Μάξουελ, τον Κρούκς, για τον ασύρματο τηλεγράφο του;⁴¹

Η σκέψη η οποία αποκαλύπτει μια καινούρια αλήθεια με ένα πρωτότυπο τρόπο και με μια ασυνήθιστη σχέση, έχει προκύψει από τη σκέψη, την εργασία, τον πόνο, το τραγικό ξεμάγεμα όλων εκείνων οι οποίοι έκαναν τα πρώτα βήματα στο τραχύ μονοπάτι της έρευνας, οι οποίοι διέλυσαν τα πρώτα σκοτεινά σύννεφα, οι οποίοι υπερπήδησαν τα πρώτα και πιο δύσκολα εμπόδια, οι οποίοι τολμηρά προκάλεσαν το χλευασμό, την περιφρόνηση, τον οργισμένο συντηρητισμό των χυδαίων και το ακόμα πιο οργισμένο μίσος των κατεστημένων συμφερόντων και οι οποίοι κάνοντας το αυτό, άνοιξαν μια χαραμάδα στο μέλλον.

Ποιος μπορεί να πει, ότι αυτός μόνο, εξοπλισμένος αποκλειστικά με την περιορισμένη γνώση του, έχει πάει πολύ μακριά στο τραχύ μονοπάτι της προόδου; Ότι έχει δημιουργήσει κάτι από το τίποτα, χωρίς να χρησιμοποιήσει το έργο των προηγούμενων, των πρωτοπόρων πριν από αυτόν;

Λοιπόν, φαίνεται ότι το δικαίωμα να διατάξεις αρχίζει να χάνει καμπόσο από τον απόλυτο και αριστοκρατικό του χαρακτήρα. Στην τελική, βρισκόμαστε στο επίπεδο ενός συνταγματικού καθεστώτος!

Εδώ πάλι – όλα ανήκουν σε όλους.

Αλλά εδώ δε σκοπεύουμε να ασχοληθούμε με τη μεγαλοφυΐα, αυτή η συζήτηση θα μας πήγαινε πολύ μακριά.

Το θέμα μας είναι πιο ταπεινό: Ασκέι το άτομο που έχει ένα πλούτο γνώσης, άγνωστης στους περισσότερους ανθρώπους, μια πραγματική και αποκλειστική κυριαρχία πάνω στους αδαείς άσχετους; Ή όχι;

Η απάντησή μας είναι κατηγορηματικά και χωρίς δισταγμό, όχι! Ακόμα κι αν είναι ο Γαλιλαίος, ο Πασκάλ ή ο Νιούτον οι οποίοι στα σκοτάδια των περασμένων αιώνων ύψωσαν το δαυλό της ελπίδας, της λύτρωσης.

Ενάντια στη βιβλική παράδοση της δημιουργίας, η οποία ισχυρίζονταν ότι η Γη είναι το κέντρο του σύμπαντος, ο Γαλιλαίος επιβεβαίωσε κι απέδειξε (και η δήλωση του έχει από τότε επικυρωθεί από πολλές καθαρές αποδείξεις, οι οποίες είναι τώρα προσβάσιμες στον ανειδίκευτο στην αστρονομία) ότι ο ήλιος είναι το

ακίνητο κέντρο του πλανητικού μας συστήματος και ότι η Γη είναι απλά ένας από τους πολλούς δορυφόρους οι οποίοι στρέφονται γύρω από τον ήλιο με ένα ρυθμό που σήμερα μπορεί να υπολογιστεί με ακρίβεια δευτερολέπτου.

Τώρα! Είτε ο Γαλιλαίος με έπεισε ότι η θεωρία του είναι σωστή και τότε, έχει πάψει να κυριαρχεί πάνω μου γιατί είμαι ικανός να την καταλάβω και να την επιβεβαιώσω –και σήμερα, ακόμα και με τη βοήθεια δεδομένων και μέσων που ήταν άγνωστα εκείνη την εποχή. Τότε όσον αφορά τη σχέση ανάμεσα στον ήλιο και τους δορυφόρους του, υπάρχει τέτοια συμφωνία ανάμεσα στο Γαλιλαίο κι εμένα –συγχωρήστε μου τη σύγκριση- που αποκλείει κάθε μορφής ιεραρχίας, ανωτερότητας ή κυριαρχίας.

Είτε ο Γαλιλαίος δε με έχει πείσει. Και τότε, στο βαθμό που με αφορά, ο ήλιος συνεχίζει να περιστρέφεται όπως ακριβώς την εποχή του Ιησού, ο οποίος επέτρεψε στον εαυτό του τη χαρά να τον σταματήσει προκειμένου να δώσει στον εαυτό του χρόνο να καταστρέψει τον A-do-ni-ze-dec, τον βασιλιά της Ιερουσαλήμ. Η Γη στέκει ακίνητη (και πρέπει να μένει ακίνητη- όπως συνήθιζαν να λένε μερικοί χωριάτες που προσπαθούσα να πείσω για τη θεωρία του Γαλιλαίου- γιατί αλλιώς όλοι εμείς θα γυρνάγαμε ανάποδα) και η Βίβλος και ο Μωϋσής έχουν δίκιο.

Αλλά, τότε, τι είδος εξουσίας θα ασκούσε ο Γαλιλαίος πάνω στο στομάχι μου, τις ιδέες μου και τη μόρφωση μου, αν παραμείνω αμετακίνητος στην προκατάληψη μου και αν δεν έχει την παραμικρή επιρροή ή πνευματική δικαιοδοσία πάνω μου; Θα παρέμενα ένας ξένος, εκτός της κυριαρχίας του.

Και, δυστυχώς, το ότι έτσι είναι τα πράγματα, αποδεικνύεται από τη γενική αποδοχή (χάρη στην άγνοια και τη δεισιδαιμονία που καλλιεργείται με ευχαρίστηση ανάμεσα στους απλούς ανθρώπους, από εκείνους τους αχώριστους συνένοχους, την εκκλησία και το κράτος) που η μεγάλη πλειονότητα συνεχίζει να δείχνει στη Γένεση και τη Μωσαϊκή παράδοση. Και από τις μάλλον ολιγάριθμες τάξεις των ύποπτων «χαρακτήρων» και «καταραμένων» που αποδέχονται κι εμπιστεύονται την επιστημονική θεωρία του Γαλιλαίου.

Κάποιος μπορεί με επιτυχία να μεταφέρει τη συζήτηση σε ένα ευρύτερο πεδίο, π.χ. τη σχέση ανάμεσα σε εκείνους που ανακαλύπτουν μια καινούρια επιστημονική προσέγγιση στη βιομηχανία και τη ζωή την ίδια και σε εκείνους, που με την απαραίτητη εξυπνάδα και συνεργασία, καθιστούν δυνατή την πραγματοποίηση της και τα ωφελήματα τους. Φτάνουμε, τότε, στο συμπέρασμα της ισοδυναμίας των λειτουργιών, την οποία αναφέραμε πιο πριν και στην οποία βασίζονται οι πηγές και η ασφάλεια της ελευθεριακής ισότητας.

Αλλά, νιώθουμε ότι αφιερώσαμε πολύ χρόνο για μια αντίρρηση η οποία αναιρεί αυτόματα τον εαυτό της, από την αναρχική άποψη της απόρριψης κάθε εξουσίας.

Όμως, κατά τη γνώμη μας, ο Μερλίνο βλέπει την αποσύνθεση, την αγωνία του αναρχικού κινήματος, όχι σε αυτές τις φιλονικίες, αλλά στον αγώνα ανάμεσα στους οργανωτιστές και τους ατομικιστές, *πάνω στη βάση της άμεσης δράσης και στις ιδιαίτερες εσωτερικές αντιφάσεις των δύο τάσεων: οι πρώτοι, οι οργανωτιστές «είναι ανίκανοι να βρουν μια μορφή οργάνωσης συμβατή με τις αναρχικές τους αρχές», οι δεύτεροι, οι ατομικιστές «...με την αποτυχία της ιδέας της αντεκδίκησης, η οποία υπήρξε η ψυχή της αναρχικής δράσης, δε μπορούν να βρουν ένα τρόπο δράσης και δε μπορούν να υπάρξουν χωρίς την οργάνωση την οποία αγωνίζονται να απορρίψουν».*

Ότι οι οργανωτιστές δε μπορούν να βρουν μια μορφή οργάνωσης συμβα-

τής με τις αναρχικές τους αρχές, είναι εντελώς φυσικό και λογικό και σε αυτό το σημείο συμφωνούμε πλήρως με το Μερλίνο. Αλλά, δεν κατανοούμε ,γιατί οι ατομικιστές δε μπορούν να υπάρξουν χωρίς οργάνωση, αφού σύμφωνα με τον ίδιο το Μερλίνο, δεν υπάρχει οργάνωση συμβατή με τις αναρχικές αρχές.

Όμως, μας φαίνεται ότι θα πρέπει να γίνει μια διάκριση όσον αφορά αυτή την απεικόνιση των *οργανωτιστών αναρχικών*, όταν σκεφτόμαστε τις συχνές δηλώσεις και τις πρακτικές συμπεριφορές που εκφράζουν και υιοθετούν.

Οι οργανωτιστές είναι, αν δεν κάνουμε λάθος, εκείνοι οι αναρχικοί οι οποίοι βρίσκουν επιθυμητό, απαραίτητο και δυνατό να οργανωθούν συστηματικά, πάνω στη βάση προηγουμένως συμφωνημένων προγραμμάτων, ως ένα πολιτικό κόμμα, διακριτό από όλα τα άλλα προλεταριακά κόμματα και ικανοί, όταν εμφανιστεί η ευκαιρία, να κάνουν τους εαυτούς τους να ακουστούν σε συμφωνίες, συμμαχίες και συνασπισμούς που μπορεί να προκύψουν από τις ανάγκες της στιγμής, τις συνθήκες του αγώνα ενάντια στην κυρίαρχη τάξη, ενάντια σε κάθε μη ανεκτή αδικία που μπορεί να έχει συμβεί.

Άλλοι αναρχικοί αποκαλούν τους εαυτούς τους οργανωτιστές, όχι μόνο επειδή προωθούν τη συγκεκριμένη ίδρυση ενός πολιτικού κόμματος, αλλά επίσης κι επειδή πιστεύουν ότι η βάση του αναρχικού κινήματος θα έπρεπε να είναι οι υπάρχουσες εργατικές οργανώσεις και ακόμα περισσότερο, εκείνες που θα εμφανιστούν κάτω από την κηδεμονία τους, με την υποκίνηση τους και θα έχουν ένα ανοιχτά επαναστατικό χαρακτήρα.

Σε αυτές τις δύο τάσεις, οι οποίες διαφέρουν μόνο στο βαθμό και των οποίων η δράση θα πρέπει να είναι πάντα συλλογικού χαρακτήρα, ο Μερλίνο – αν δεν παρεξηγούμε τη σκέψη του- αντιπαραθέτει εκείνους τους αναρχικούς που προτιμούν την ατομική δράση και στο πεδίο της προπαγάνδας και της επαναστατικής δράσης.

Σεμνά, αλλά σταθερά, είμαστε αντίθετοι με εκείνους τους αναρχικούς που αποκαλούν τους εαυτούς τους οργανωτιστές, είτε επιθυμούν να οργανώσουν ένα αναρχικό κόμμα πολιτικά είτε, με σκοπό να το ισχυροποιήσουν, σκοπεύουν να το βασίσουν σε εργατικές οργανώσεις όπως αυτές υπάρχουν σήμερα ή σε άλλες που θα οργανώσουν και θα ανταποκρίνονται καλύτερα στους στόχους τους.

Ένα πολιτικό κόμμα, κάθε πολιτικό κόμμα, έχει το πρόγραμμα του, π.χ. τον καταστατικό χάρτη του: στις συνελεύσεις των αντιπροσώπων των ομάδων έχει το κοινοβούλιο του, στη διεύθυνση του, στα συμβούλια και τις εκτελεστικές επιτροπές, έχει την κυβέρνηση του. Εν συντομία, είναι μια διαβαθμισμένη υπερδομή σωμάτων, μια πραγματική ιεραρχία, άσχετα από το πόσο μασκαρεμένη είναι, στην οποία όλες οι βαθμίδες συνδέονται από έναν μόνο δεσμό, την πειθαρχία, η οποία τιμωρεί τις παραβάσεις με κυρώσεις που ξεκινάν από την επίκριση μέχρι τον αφορισμό και την εξορία.

Το αναρχικό κόμμα δε μπορεί παρά να είναι ένα κόμμα όπως τα άλλα. Χειρότερα! Μια κυβέρνηση όπως κάθε άλλη κυβέρνηση, σκλαβωμένη όπως και οι άλλες από το καταστατικό της, το οποίο όπως και όλα τα άλλα καταστατικά, νόμοι και κώδικες, θα ξεπεραστεί, την αμέσως επόμενη μέρα της δημοσιοποίησης του από τις πιεστικές ανάγκες του αγώνα. Μια κυβέρνηση, παράλογη και αθέμιτη όπως και όλες οι υπόλοιπες, βασισμένη στην εκπροσώπηση και αντιπροσώπευση, αν και είναι πολύ σαφές και προφανές, ειδικά από την εμπειρία των αναρχικών, ότι κάθε εκπρόσωπος και απεσταλμένος μπορεί να αντιπροσωπεύσει μόνο τις δικές του ιδέες και αισθήματα, όχι αυτών που τον έστειλαν, τα οποία είναι απείρως ποικίλα σε κάθε θέμα. Μια κυβέρνηση, παρεισφρητική κι αυθαίρετη, όπως κάθε

άλλη κυβέρνηση, γιατί η απασχόληση της με την διευθυντική ευθύνη θα την ωθήσει, σε κάθε βαθμό, σε κάθε στάδιο της ιεραρχίας της να λάβει – πάντα ωθούμενη φυσικά από τον πιο ευγενή και γενναιοδωρο σκοπό- διατάξεις, αποφάσεις, μέτρα στα οποία οργανωμένα μέλη θα υποταχθούν προς χάριν της πειθαρχίας, ακόμα κι αν είναι αντίθετα στη γνώμη τους και το συμφέρον τους. Μια κυβέρνηση, που απορροφά τα πάντα όπως οποιαδήποτε άλλη, γιατί θέλει και έχει ένα όργανο για κάθε λειτουργία, μικρής ή καμιά χρήσης, αλλά από το οποίο όλοι θα πρέπει να περάσουν, με το οποίο όλες οι πρωτοβουλίες θα πρέπει να συγκρουστούν και μπροστά στο οποίο όλα τα πρωτότυπα και ανορθόδοξα σχέδια θα εμφανίζονται ύποπτα, αν όχι ξεκάθαρα ανατρεπτικά.

Είναι απαραίτητο να κάνουμε αυτή ή την άλλη προπαγάνδα; Υπάρχει μια επιτροπή γι' αυτό το σκοπό και θα το φροντίσει. Είναι επείγον να γίνει αυτό ή εκείνο για αλληλεγγύη; Για ποιο λόγο υπάρχει η αντίστοιχη επιτροπή αν όχι γι' αυτόν; Υπάρχει μια πρωτοβουλία για βεβαίωση ή δράση; Δεν υπάρχει μια επιτροπή επιφορτισμένη με αυτές και δεν πρέπει να περάσεις από αυτή, κάτω από την απειλή της αποκλήρυξης, της κατηγορίας ή της τιμωρίας για έλλειψη πειθαρχίας;

Πολλοί που συμμετείχαν σε μια οργάνωση οποιουδήποτε είδους είχαν την πικρή ευκαιρία να παρακολουθήσουν τη νωθρότητα και την αδιαφορία της. Κατέληξαν να αμφιβάλλουν αν η οργάνωση φτιάχτηκε για να υπερασπιστεί τους εργάτες και να υποστηρίξει τις φιλοδοξίες τους, αναρωτώμενοι αντιθέτως κατά πόσο δεν αποτελεί την κρίσιμη στιγμή, ένα εμπόδιο. Μπορούν να σας πουν αν υπερβάλλουμε.

Δε θα βοηθούσε να υπάρξει η αντίρρηση, ότι εδώ έχουμε να κάνουμε με αναρχικούς, επιλεγμένους ανθρώπους, οι οποίοι ξέρουν τι θέλουν, οι οποίοι είναι ικανοί να επιλέξουν το δρόμο τους και οι οποίοι διαθέτουν υγιή πόδια και δύναμη για να τον ανεβούν. Όπως τα μέλη όλων των πρωτοποριακών κομμάτων, οι αναρχικοί είναι παιδιά της αστικής κοινωνίας, κουβαλάνε το στίγμα της και εντελώς κατανοητά, τα πλήθη που τους ακολουθούν δεν είναι καλύτερα και περιμένουν το μέγιστο αποτέλεσμα να προκύψει με τη μικρότερη δυνατή προσπάθεια. Έχουμε εξαναγκαστεί σε πάρα πολλές συμβιβαστικές διευθετήσεις για να θέλουμε να ψάξουμε και γι' άλλες. Όταν αποδεχόμαστε μισθούς, όταν πληρώνουμε ενοίκιο για το σπίτι που μένουμε, παρόλες τις επαναστατικές μας αξιώσεις και τις αναρχικές μας φιλοδοξίες, αναγνωρίζουμε και νομιμοποιούμε με τον πιο συμπαγή κι επίπονο τρόπο, το κεφάλαιο, το νοίκι, το κέρδος – το φόρο που επιβάλλουν οι εκμεταλλευτές, στην εργασία μας και στον περιφρονημένο ιδρώτα μας.

Συμβιβασμός, αποκλήρυξη, προδοσία! Αλλά δεν υπάρχει άλλη διέξοδος, ο ζυγός κρέμεται στο σβέρκο μας και τα χέρια μας είναι δεμένα.

Αλλά, όποτε είναι δυνατόν, πρέπει να αποφεύγουμε, πρέπει να ξεφεύγουμε, πρέπει να απορρίπτουμε το συμβιβασμό και την αποκλήρυξη. Πρέπει να είμαστε οι εαυτοί μας, σύμφωνα με τον αυστηρό χαρακτήρα που περιγράφεται από την πίστη και τις πεποιθήσεις μας. Αυτές βέβαια δε θα αποτελέσουν καλό οιωνό για το ελευθεριακό μέλλον αν δε μπορέσουμε να προχωρήσουμε μόνοι μας, χωρίς τους πληρεξούσιους και τους κηδεμόνες, οι οποίοι είναι αδιαχώριστοι από την αντίληψη της οργάνωσης, είτε είναι η πολιτική οργάνωση του αναρχικού κόμματος ή η οργάνωση των κλαδικών και επαγγελματικών σωματείων.

Οργάνωση των εργατών

«Ενάντια στις εργατικές οργανώσεις επίσης;»

Δεν είναι ζήτημα υπέρ ή κατά. Το αναρχικό κίνημα και το εργατικό κίνημα ακολουθούν δύο παράλληλες γραμμές και έχει αποδειχτεί γεωμετρικά ότι δύο παράλληλες δε συναντιούνται ποτέ.

Παίρνοντας ως δεδομένο ότι μέσω της εμπειρίας, της έρευνας, της μάθησης, του συλλογισμού, ο αναρχικός, τουλάχιστον, έχει φτάσει στην πεποίθηση ότι η κοινωνική μιζέρια γενικά (και ειδικότερα η φτώχεια, η δουλικότητα και η αναγκαστική, επιβεβλημένη άγνοια της εργατικής τάξης η οποία παράγει τα πάντα που δίνουν στη ζωή την πληρότητα της και τη λαμπρότητα που ποτέ δε θα απολαύσει, αλλά την οποία θα απολαύσουν εκείνοι οι οποίοι δεν έχουν δουλέψει ούτε μια μέρα στη ζωή τους) πηγάζει από ένα βασικό και πρωταρχικό μονοπώλιο – από τη συσσώρευση εκ μέρους μιας άπληστης και πανούργας μειονότητας, της γης, των αγρών και των ορυχείων και των προϊόντων τους, των εργοστασίων και των μεταλλουργιών, όπου τα προϊόντα της γης μεταμορφώνονται στα στοιχεία της ζωής, της ασφάλειας και της ευχαρίστησης, των σιδηρόδρομων και των πλοίων, που μεταφέρουν αυτά τα προϊόντα σε όλα τα μέρη του κόσμου, για να ανταλλαχθούν εκεί με άλλα προϊόντα ή λαμπρό χρυσό, ο οποίος είναι το εργαλείο του πλούτου, της εξουσίας και της τυραννίας, την οποία ασκεί ατιμώρητα η προνομιούχα μειονότητα πάνω στο υπόλοιπο ανθρώπινο είδος. Η εκκλησία καθαγιάζει αυτή την αρπαγή ως ξεχωριστή θεϊκή ευλογία, το Κράτος τη νομιμοποιεί στα κοινοβούλια, τους κώδικες, τα δικαστήρια του και την προστατεύει με τους νόμους, την αστυνομία και τα στρατεύματα του. Και η υποκριτική ηθικότητα κυκλώνει αυτή την κλέφτικη συσσώρευση με θρησκευτική αφοσίωση.

Ο αναρχικός καταπολεμά αυτό το μονοπώλιο, αλλά μιας και μια απλή άρνηση δεν έχει καμία χρήση, χτυπάει με όλη τη δύναμη του τις ρίζες του καταραμένου δέντρου, προσπαθώντας να το κόψει και να το σωριάσει στη γη και να το καταστρέψει μαζί με όλα τα παρακλάδια και τους καρπούς του: *όλα ανήκουν σε όλους*. Όχι πλέον ατομική ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής κι ανταλλαγής, ούτε κανενός άλλου θεσμού που φρουρεί την αδικία και την ανισότητα, οι οποίες είναι αναπόφευκτα αποτελέσματα αυτού του αρχικού προνομίου. Και μιας και οι καλοί μας αστοί, ακόμα κι εκείνοι που υποκρινόμενοι τους φιλόδοξους εξιλεώνουν την τοκογλυφία, δε θα σταματήσουν ποτέ να είναι εκμεταλλευτές ή να δώσουν πίσω όσα έχουν άδικα πάρει, οι αναρχικοί, ακόμα κι εκείνοι που απεχθάνονται τη βία και την αιματοχυσία, ωθούνται να συμπεράνουν ότι η απαλλοτρίωση της κυρίαρχης τάξης θα πρέπει να γίνει μέσω της βίαιης κοινωνικής επανάστασης. Κι αφιερώνουν τους εαυτούς τους σε αυτό, προσπαθώντας να προετοιμάσουν το προλεταριάτο με όλα τα μέσα εκπαίδευσης, προπαγάνδας και δράσης που έχουν στη διάθεση τους.

Μην ξεχνάτε και μην αυταπατάστε! *Το προλεταριάτο είναι ακόμα μάζα και όχι τάξη*. Αν ήταν τάξη, αν είχε μια σαφή πλήρη συνείδηση των δικαιωμάτων του, της λειτουργίας του, της δύναμης του, η εξισωτική επανάσταση θα ήταν κάτι που θα άνηκε στο παρελθόν, απελευθερώνοντας μας από αυτή τη μελαγχολία και τις καταχρήσεις. Η μεγάλη μάζα είναι αστική *non natione sed moribus* (όχι εκ γενετής, αλλά εθιμικά)– όχι εκ γενετής, γιατί τίποτα δεν υπάρχει στην κούνια της, αλλά από συνήθεια, προκατάληψη, δεισιδαιμονία και συμφέρον επίσης, γιατί νιώθει ότι τα δικά της συμφέροντα είναι δεμένα κι εξαρτώνται από των αφεντικών, τα οποία, γι' αυτό το λόγο γίνονται θεία πρόνοια, που προσφέρει δουλειές, μισθούς, ψωμί, ζωή για τον πατέρα και το παιδί. Και για τη δουλειά, τη ζωή και την ασφάλεια, η μεγάλη μάζα ευγνωμονεί τον αφέντη, ο οποίος πάντα υπήρχε και πάντα θα υπάρχει, ευλογημένος να είναι αυτός – και οι θεσμοί, οι νόμοι, οι αστυνομικοί που τους

υπερασπίζονται και τους προστατεύουν.

Με άλλα λόγια, ενώ ο αναρχικός κάνει μια οξεία, άκαμπτη θετική διάγνωση και μπήγει το νυστέρι βαθιά για να αφαιρέσει την κύρια πηγή των κοινωνικών δεινών από τη ρίζα τους (μην κρύβοντας τη μακρά και επίπονη διάρκεια της θεραπείας), η μεγάλη μάζα παραμένει εμπειρική. Δεν αμφισβητεί την ιδιοκτησία, πόσω μάλλον δε την απορρίπτει. Επιθυμεί μόνο αυτή, να είναι λιγότερο άπληστη. Δεν αποκηρύσσει τον αφέντη, επιθυμεί μόνο να είναι καλύτερος. Δεν απορρίπτει το κράτος, τους νόμους, τα δικαστήρια και την αστυνομία, θέλει μόνο ένα πατρικό Κράτος, δίκαιους νόμους και έντιμα δικαστήρια, αστυνομία που να είναι πιο ανθρώπινη.

Δεν συζητούμε κατά πόσο η ιδιοκτησία είναι άπληστη ή όχι, αν τα αφεντικά είναι καλά ή κακά, αν το Κράτος είναι πατερναλιστικό ή δεσποτικό, αν οι νόμοι είναι δίκαιοι ή άδικοι, αν η αστυνομία είναι ελεήμων ή κτηνώδης. Όταν μιλάμε για ιδιοκτησία, Κράτος, αφεντικά, κυβέρνηση, νόμους, δικαστήρια και αστυνομία, λέμε απλά πως *δε θέλουμε κανένα από αυτά*. Κι επιδιώκουμε με πάθος, υπομονή και πίστη, μια κοινωνία ασύμβατη με αυτά τα τερατουργήματα. Κι εν τω μεταξύ, με όλα τα μέσα που μπορούμε, αμφισβητούμε κι αντιτασσόμαστε στις αυθαίρετες και βάρβαρες λειτουργίες, αρκετά συχνά θυσιάζοντας την ελευθερία μας, την ευμάρεια μας, ακόμα και τους αγαπημένους μας για πολλά πολλά χρόνια, μερικές φορές για πάντα. Όπως μπορείτε να δείτε, ακολουθούμε διαφορετικούς δρόμους και είναι απίθανο να συναντηθούμε κάποτε.

Όμως οι εργατικές οργανώσεις είναι ένα γεγονός, υπάρχουν. Και ακόμα κι αν ο σκοριασμένος και τυφλός συντηρητισμός τους, είναι εμπόδιο και αρκετές φορές κίνδυνος, αξίζουν τη μελέτη μας και την έντονη προσοχή μας.

Αν βρισκόμαστε να αντιμετωπίζουμε ένα αδαές παιδί, μια θεοσεβούμενη γυναίκα ή έναν βλάκα που δε βλέπει ή δε θέλει να δει, δεν αντιδρούμε με περίγελο ή περιφρόνηση για την ανωριμότητα του ενός, την αφέλεια της άλλης, ούτε για την τυφλότητα των περισσοτέρων. Τους συμπεριφερόμαστε με την ίδια ευγένεια και τους βοηθάμε με όλη τη φροντίδα μας, γιατί είμαστε περήφανοι να αποκαλύψουμε το λαμπερό μέταλλο που είναι κρυμμένο κάτω από το τραχύ και απερίσκεπτο εξωτερικό, να μεταμορφώσουμε ένα πρωτόγονο όν σε ένα πρόσωπο που έχει αξία, ατομικά και κοινωνικά, γιατί ξέρουμε, πάνω απ' όλα, ότι η δουλειά που έχουμε επιλέξει είναι πολύ σημαντική, για να απορρίψουμε οποιαδήποτε ενέργεια που θα μπορούσε να συνεισφέρει στην επιτυχία του ιδανικού μας, και, τελικά, γιατί ξέρουμε ότι η ίδια μας η ελευθερία, η ασφάλεια και η ατομική ευμάρεια θα ήταν προσωρινή κι εφήμερη – ακόμα και σε μια εξισωτική κοινωνία- αν δεν έβρισκαν τη βάση τους και την προστασία τους στην ελευθερία και την ευμάρεια εκείνων που μας περιβάλλουν. Αν η ελευθερία είναι γνώση, αν η ευμάρεια είναι αλληλεγγύη, τότε η εκπαιδευτική εργασία που πρέπει να γίνει ανάμεσα στους προλετάρους, οργανωμένη ή όχι εμφανίζεται όχι μόνο ως μια πιεστική ανάγκη, αλλά ως μία που δε μπορεί να καθυστερεί.

«Λοιπόν, τότε, θα ήσουν πρόθυμος να συμμετάσχεις σε κάποια οργάνωση; Το να παραμείνεις έξω από αυτές σε εμποδίζει από το να ασκήσεις οποιαδήποτε επιρροή ή δράση».

Σίγουρα! Θα πρέπει να εγγραφούμε σε εργατικές οργανώσεις όποτε το βρίσκουμε χρήσιμο για τον αγώνα μας και όποτε είναι δυνατό να το κάνουμε αυτό, *κάτω από πολύ συγκεκριμένες δεσμεύσεις κι επιφυλάξεις*.

Δέσμευση νούμερο ένα! Όπως είμαστε αναρχικοί εκτός οργάνωσης, έτσι θα παραμείνουμε αναρχικοί και μέσα σε αυτή. Πρώτη επιφύλαξη! Ποτέ δε θα

είμαστε κομμάτι της ηγεσίας, θα είμαστε πάντα αντιπολίτευση και δε θα αναλάβουμε ποτέ κάποια ευθύνη στη διεύθυνση του σωματείου. Αυτή είναι για μας μια στοιχειώδης θέση συνέπειας. Είναι καλά διαπιστωμένο ότι οι εργατικές οργανώσεις εκείνες που διευθύνονται από τους υπναλέους συντηρητικούς, όπως επίσης και οι κόκκινες που καθοδηγούνται από τους αποκαλούμετους επαναστάτες συνδικαλιστές, αναγνωρίζουν και συναινούν στο υπάρχον οικονομικό σύστημα σε όλες τις εκδηλώσεις και σχέσεις του. Περιορίζουν τις απαιτήσεις τους σε άμεσες και μερικές βελτιώσεις, υψηλούς μισθούς, λιγότερες ώρες, συντάξεις, επιδόματα ανεργίας, κοινωνική ασφάλιση, νόμους που προστατεύουν τις εργασιακές συνθήκες των γυναικών και των παιδιών, επιθεωρήσεις εργοστασίων, κ.τ.λ., κ.τ.λ....

Είναι ο κύριος σκοπός για τον οποίο ιδρύθηκαν οι οργανώσεις και είναι σαφές ότι ένας αναρχικός δε μπορεί να αναλάβει την ευθύνη για υποστήριξη φιλοδοξιών αυτού του είδους. Γνωρίζει ότι κάθε κατάκτηση αυτών των βελτιώσεων είναι απατηλή και απογοητευτική, αφού στο αυξημένο κόστος τροφής, ενοικίου και ένδυσης, ο εργάτης, ως καταναλωτής θα πληρώσει περισσότερο για να ζήσει, άσχετα με τα πόσα κερδίζει ως παραγωγός. Κανένας σύντροφος δικός μας, γι' αυτό το λόγο, δε μπορεί να αναλάβει τη διεύθυνση μιας τέτοιας οργάνωσης, ούτε κάποιο ρόλο που υπονοεί οποιαδήποτε αλληλεγγύη με το πρόγραμμα ή τη δράση της, χωρίς να αρνηθεί όλες τις αναρχικές κι επαναστατικές πεποιθήσεις του, χωρίς να ταυτιστεί με τα ρεφορμιστικά πλήθη, των οποίων υποκρίνεται ότι είναι η αιχμή του δόρατος.

Η θέση μας είναι στην αντιπολίτευση, δηλώνοντας συνεχώς με κάθε δυνατή επαγρύπνηση και κριτική την κενοδοξία τέτοιων στόχων, τη ματαιότητα τέτοιων προπαθειών, τα απογοητευτικά αποτελέσματα, επισημαίνοντας ακατάπαστα αντιθέτως, την πραγματική και ολοκληρωτική χειραφέτηση που θα μπορούσε να επιτευχθεί γρήγορα και εύκολα με διαφορετικούς τρόπους και άλλα μέσα. Το αποτέλεσμα κάθε αγικιτάσιας, κάθε συνδικαλιστικού αγώνα θα επιβεβαίωνε την πρόβλεψη και ορθότητα της κριτικής μας. Ακόμα κι αν δεν είναι εύκολο να ελπίζουμε ότι μια οργάνωση θα μπορούσε σύντομα να ακολουθήσει τις προτάσεις μας, είναι παρ' όλα αυτά πιστευτό ότι τα πιο έξυπνα και τολμηρά μέλη θα ωθούνταν να υποστηρίξουν την άποψη μας. Θα σχημάτιζαν έναν πυρήνα έτοιμο να αγωνιστεί με πάθος στους αγώνες του μέλλοντος, προσελκύνοντας τους συν-εργάτες τους να αποτινάξουν την εξουσία των συνδικαλιστών ηγετών τους.

«Αν μπεις σε μια οργάνωση με ιδέες σαν κι αυτή και σκοπεύεις να τις διατηρήσεις, θα φιμωθείς και θα αποκλειστείς ως προβοκάτορας με την πρώτη ευκαιρία. Αυτό είναι κάτι που είχες την ευκαιρία να δεις όχι πολύ καιρό πριν.»⁴²

Αυτός είναι ο λόγος, γιατί εκείνοι οι σύντροφοι μας που αναλαμβάνουν μια τέτοια δύσκολη αποστολή πρέπει να διαθέτουν τις ικανότητες της σοβαρότητας, της συνοχής, της ταπεινότητας και της μεγάλης υπομονής που απαιτούνται για να κερδίσουν πρώτα τη συμπάθεια, μετά την εκτίμηση και τελικά την εμπιστοσύνη των καλύτερων συν-εργατών τους. Πρέπει να είναι στην πρώτη γραμμή εκεί όπου υπάρχει κίνδυνος και πάντα στην τελευταία γραμμή εκεί όπου υπάρχει φιλοδοξία ή προσωπικό όφελος. Πρέπει να είναι σκληροί αντίπαλοι όταν αντιμετωπίζουν συμφωνίες και συμβιβασμούς που είναι ασύμβατες με την πίστη τους και την αξιοπρέπεια τους ως εργάτες και επαναστάτες.

Και αν αποτύχουν, αν πρέπει να τα μαζέψουν και να φύγουν δε θα υπάρξουν μετάνοιες. Θα έχουν ρίξει τον καλό σπόρο της ανεξαρτησίας, της συνείδησης και του θάρρους. Το έργο τους θα το θυμούνται και θα το επικαλούνται όποτε οι ηγέτες ταλαντεύονται ή κάνουν μανούβρες, όποτε ο σκληρός, άκαρπος αγώνας ακολουθείται από ανανεωμένο πόνο και απογοήτευση, όποτε η μοίρα της μάχης

καταλήγει σε καταστροφή, λόγω έλλειψης του θάρρους και της αυταπάρνησης την οποία πάντα έδειχναν. Η συμπάθεια και η εμπιστοσύνη που πάνε πέρα από το προσωπικό, στη δράση και το ιδανικό που την ενέπνευσε, η συμπάθεια και η εμπιστοσύνη στην επαναστατική δράση και το αναρχικό ιδανικό, η συμπάθεια και η παθιασμένη κι επίμονη συνεργασία, αυτό δεν είναι, όλα όσα θα μπορούσαμε να περιμένουμε από την ταπεινή, αλλά σοβαρή εργασία της προπαγάνδας, εκπαίδευσης κι ανανέωσης μας;

Δεν έχουμε οποιαδήποτε δογματική πρόφαση. Σεμνά, είπαμε ό,τι πιστεύουμε σχετικά με ένα αμφισβητήσιμο ζήτημα, έχοντας γνώση του γεγονότος ότι έχει τη συναίνεση ενός σημαντικού αριθμού συντρόφων – και μιλήσαμε με κάθε ειλικρίνεια και χωρίς μίσος ή περιφρόνηση. Επιπλέον, το μίσος και η περιφρόνηση θα είχαν λάθος στόχο, αφού η δράση, είτε μέσα είτε χωρίς μια εργατική οργάνωση, θα πρέπει να μην υπονοεί ούτε αξία ούτε αναξιοσύνη. Ο καθένας θα πρέπει να επιλέξει τους τρόπους, τα μέσα και το πεδίο που ταιριάζει καλύτερα στις ικανότητες του και τις προτιμήσεις του.⁴³ Σε κάθε περίπτωση, δε μου φαίνεται ότι αυτό το ζήτημα περιλαμβάνει στοιχεία τέτοιας ανομοιοτητας, ώστε να κάνουν το Μερλινό να προβλέπει την αγωνία του αναρχισμού.

Θα πρέπει να την ψάξουμε αλλού.

Προπαγάνδα μέσω της πράξης

Αρχίζω να υποψιάζομαι ότι ο Μερλίνο μάλλον εντοπίζει στις *ατομικές δράσεις ανταρσίας* – στην ανταρσία ενάντια στην εκκλησία, ενάντια στο Κράτος, ενάντια στην ιδιοκτησία ή την ηθικότητα- και στους εικονοκλάστες που αφοσιώνονται σε αυτές, σχεδόν πάντα χάνοντας την ελευθερία ή τις ζωές τους – την βασική πηγή διαφωνίας και το αζεπέραστο εμπόδιο για μια εγκάρδια και παραγωγική κατανόηση ανάμεσα στις διάφορες τάσεις του αναρχισμού. Αν ίσχυε αυτό, θα ήμουν πολύ λυπημένος... για μια μεγάλη σειρά λόγων.

Γιατί, αν θυμηθώ την περιφρονητική και πικρή συμπεριφορά που έδειξε ο Μερλίνο στο Παρίσι 25 χρόνια πριν, ενάντια στις «Αδιάλλακτες Ομάδες» (μέσα σε αυτές δίπλα, δίπλα με μερικούς αχρείους που εκμεταλλεύτηκαν τη ζέση και τη γενναιοδωρία μερικών συντρόφων και στο όνομα του αναρχισμού, σκέφτηκαν απλά να συσσωρεύσουν λεφτά για τους εαυτούς τους, γινόμενοι καπιταλιστές τόσο άπληστοι όσο και οι άλλοι, βρίσκονταν ειλικρινείς και θαρραλέοι άνθρωποι που εργάζονταν μόνο για να προμηθεύσουν αρκετά μέσα για δράση – *προπαγάνδα μέσω της πράξης*- όπως λέγονταν τότε. Είναι αρκετό να θυμηθούμε ότι ο Βιτόριο Πίνι⁴⁴ βρίσκονταν ανάμεσα σε αυτούς).

Θυμάμαι επίσης τη χειρονομία του Μερλίνο, (ο οποίος θεωρούνταν ηρωικός και ήταν σίγουρα ασυνήθιστα θαρραλέος, εκείνη την εποχή της λευκής τρομοκρατίας) όταν ανέλαβε την υπεράσπιση του Γκαετάνο Μπρέσι στη δίκη του στο Μιλάνο, μια αποστολή την οποία εκτέλεσε με μεγάλη αξιοπρέπεια κι αποφασιστικότητα μπροστά σε ένα πλήθος τρομαγμένο από την τραμπουκική αστυνομία και τους κατασκόπους της, τις ύπουλες προβοκάτσιες του εισαγγελέα και τις αυστηρές νουθεσίες του ανυπόμονου δικαστή. Γι' αυτή τη χειρονομία θάρρους, πίστης και εντιμότητας – μια χειρονομία που αναγκαστικά εμπνέονταν αν όχι από μια αληθινή πολιτική και ηθική αλληλεγγύη, σίγουρα από μια βαθιά κι ειλικρινή κατανόηση των αιτιών οι οποίες κατέστησαν την τραγωδία της Μόνζα, μια πράξη δικαίωσης και τιμωρίας- τρέφω από τα βάθη της καρδιάς μου τη βαθύτερη ευγνωμοσύνη και θαυμασμό για τον Φρανσέσκο Σαβέριο Μερλίνο. Η αγνότητα της θυσίας του Γκαετάνο Μπρέσι, πρέπει να του είπε κάτι το οποίο δε μπορούσε να απορρίψει.

Θα το μετάνιωνα επίσης, επειδή ο Σαβέριο Μερλίνο έχει μια τόσο ευρεία γνώση της ιστορίας και της φιλοσοφίας της ιστορίας, όπως επίσης και της οικονομίας και της νομικής επιστήμης, που είναι ο πιο ζηλευτός ακόμα κι ανάμεσα στους καλύτερα ενημερωμένους. Και, γι' αυτό, δε μπορεί να διαχωρίσει την ατομική πράξη ανταρσίας από το πολιτικό κλίμα στο οποίο εκδηλώνεται, από τις αιτίες, μακρινές ή κοντινές, περίπλοκες σε κάθε περίπτωση από τις οποίες σχεδόν μοιραία καθορίζεται, από τη συγκεκριμένη ψυχολογία του μέσου που επέλεξε η Νέμεσις για το σκοπό της εξιλέωσης, ικανοποίησης, δικαιοσύνης, από την κοινωνική σπουδαιότητα, από τον προειδοποιητικό αντίκτυπο που αφήνει στη μνήμη και την εμπειρία του καθενός.

Η εκκλησία φυσικά, *aborret a sanguine* (απεχθάνεται το χύσιμο του αίματος) κι αναθεματίζει κάθε προσπάθεια... που δεν εξυπηρετεί τα συμφέροντα της κι έτσι, εφευρίσκει ανταμοιβές, άφεση αμαρτιών και ευλογίες για τους Ντομινίκ Γκουζμάν, Κλέμεντ και Ραβαϊνιάκ, για τις *Draggonades* και τους Αγίους Βαρθολομαίους.⁴⁵ Το Κράτος βλέπει απλά έναν εγκληματία σε οποιονδήποτε παραβαίνει ένα νόμο και παραδίδοντας τον σε μια ντουζίνα φανατικών ή σφαγέων, είναι σίγουρο ότι θα πάει σίγουρα στο δήμιο, τη φυλακή, την κόλαση σε κάθε περίπτωση. Οι συμφεροντολόγοι κραυγάζουν αντιφατικά ότι «*Η ανθρώπινη ζωή είναι ιερή και απαραβίαστη κι οποιοσδήποτε της επιτίθεται προσβάλλει και τους θεϊκούς και τους ανθρώπινους νόμους*», ενώ γεμίζουν τα πορτοφόλια τους και τις κοιλιές τους

χωρίς τον παραμικρό ενδοιασμό, καταδικάζοντας τους είλωτες που εργάζονται στα χωράφια, τα εργοστάσια και τα ορυχεία σε λιμοκτονία, απελπισία και πρώιμο θάνατο, τις γυναίκες τους στην πορνεία και τα παιδιά τους στο βούρκο. Ή αλλιώς τους ωθούν στα σύνορα σε μια τερατώδη σφαγή για χάρη του χρηματιστηρίου.

Οι παλιάτσοι και οι ρήτορες συμφεροντολόγοι πολιτικοί, οι οποίοι μόλις χθες διακήρυξαν το μαρτύριο της Σοφία Περόφσκαϊα και του Άλμπερτ Πάρσονς⁴⁶ έχοντας με δυσκολία σκουπίσει τα αισχρά στόματα τους, τώρα φτύνουν πάνω στους δικούς μας εξεγερμένους, γιατί ξαφνικά πέταξαν πάνω στο δίχτυ των σχεδίων και των μηχανορραφιών τους, το πτώμα του τυράννου που καταριόνταν την προηγούμενη μέρα. Χύνουν τα κροκοδείλια δάκρυα τους πάνω από το βασιλικό θύμα, επιγραμματικά δηλώνουν ότι η πολιτική δολοφονία είναι καθαρή ανοησία, ότι «Όταν ένας πάπας πεθαίνει, ένας άλλος παίρνει τη θέση του» και ότι ο κόσμος συνεχίζει χωρίς τριγμούς τον αμετάβλητο δρόμο του.

Ακόμα και στις δικές μας τάξεις υπάρχουν κοντόφθαλμα άτομα τα οποία, κοιτάζοντας τις άμεσες συνέπειες της αιφνίδιας και αντιδραστικής λύσσης που προκλήθηκε από τη βία, διστάζουν κι αναρωτιούνται κατά πόσο η εξεγερτική πράξη, προκαλώντας άγριες, απροσδόκητες καταπιέσεις και διαβρώνοντας τις ήδη λιγοστές ελευθερίες μας, δεν εκθέτουν την αργή, αλλά επίμονη και σίγουρα ωφέλιμη εργασία της προπαγάνδας μας, της οργάνωσης και της προετοιμασίας.

Όποιες κι αν είναι οι θεωρητικές και τακτικές διαφωνίες μας, έχουμε πολύ μεγάλο σεβασμό για τον Φ.Σ. Μερλίνο για να τον κατατάξουμε σε κάποια από τις παραπάνω κατηγορίες. Ποτέ δε θα διαχώριζε, ούτε θα θα μπορούσε να διαχωρίσει, την ατομική πράξη εξέγερσης από την επαναστατική διαδικασία της οποίας είναι η αρχική φάση – όχι ένα επεισόδιο- και της οποίας οι επόμενες φάσεις είναι με τη σειρά τους, αναπόφευκτες συνέπειες και αναπτύγματα. Το Ιδανικό, μια μοναχική φιλοδοξία των ποιητών και των φιλοσόφων, ενσαρκώνεται στο μαρτύριο των πρώτων αγγελιοφόρων και δυναμώνει από το αίμα των πιστών του. Η θυσία τους υψωμένη ως ιερή παντιέρα οδηγεί τις πρώτες ηρωικές, αλλά καταδικασμένες εξεγέρσεις και θριαμβεύει στο τέλος μέσω των επαναστατικών πράξεων, της ευτυχίας και της μεγαλοπρέπειας των πάντων. Χωρίς να πηγαίνουμε μακριά, δεν προσφέρει η ιστορία της τελευταίας Ιταλικής επανάστασης ένα σαφές παράδειγμα αυτής της διαδικασίας;

Ποιος είπε πρώτος: *...a l' umile paese...ai dissueti orecchi, ai pigri cuori, a gli animi giacenti. Italia! Italia!?...*⁴⁷ Μήπως ήταν Ο Βιτόριο Αλφιέρι με το βίαιο μπουμπουνητό των τραγωδιών του; Ή ο Γκαετάνο Φιλαντζέρι ο οποίος στη Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του, αποκάλυψε πρώτος και διέδωσε ανάμεσα στους νέους την ιδέα της πατρικής γης και της αξιοπρέπειας του πολίτη; Ή μήπως ήταν ο Μελκίορε Τζιόια ο οποίος, προς το τέλος του αιώνα, μιλώντας σχετικά με την καλύτερη μορφή κυβέρνησης, υπό την οποία ο Ιταλικός λαός θα μπορούσε να ζήσει με ελευθερία κι ευτυχία, συμπέρανε ότι «όλα μας προσκαλούν να ενωθούμε με τον καλύτερο δυνατό τρόπο κάτω από μια αδιαίρετη δημοκρατία(*republic*)».⁴⁸ Δεν ασχολούμαστε με αυτές τις λεπτομέρειες. Αλλά, σίγουρα, εδώ βρισκόμαστε στην πρώτη φάση της επαναστατικής διαδικασίας, όπου η διαμαρτυρία δεν έχει άλλα μέσα έκφρασης πέρα από την πίστη και το λόγο.

Η δεύτερη περίοδος θα έρθει: η εποχή των πιστών όπου η σκέψη παίρνει σάρκα και οστά και ο Ζαμπόνι, ο Ντε Ρολάντις, ο Καράφα, ο Παγάνο, ο Τσιρίλο, η Λουίζα Σανφελίτσε, προκαλώντας και την οργή των ισχυρών και την απάθεια των μαζών, βγάζουν τα όπλα της πίστης τους, βάζοντας το φωτοστέφανο ενός μαρτυρίου αφιερωμένου στη νίκη.⁴⁹ Τι αιματοχυσία! Ενάντια σε ένα καταθλιπτικό υπόβαθρο αγωνίας και θρήνου, η αυγή της λύτρωσης – η δεύτερη φάση της επα-

Όμως, έρχεται η μέρα που ο δήμιος δε μπορεί πλέον να τα βγάλει πέρα με τη ντροπιαστική του αποστολή. Δεν υπάρχουν φυλακές αρκετά μεγάλες για να καταπνίξουν την επέκταση της εξέγερσης των υπηκόων. Το παλλάδιο θρυμματίζεται, ο στρατός συνωμοτεί κι έπειτα ξεσηκώνεται στην Αλεξάνδρεια, το Πινερόλο, την Μπρέσια, τη Νόλα, το Παλέρμο. Μια καταιγίδα κόλασης ταρακουνά τον κόσμο και συνταράσσει τη χερσόνησο. Ταρακουνάει την Ιερή Συμμαχία, η οποία μπορεί απλά να αναχαιτίσει το χείμαρρο στο Τροπώ, στο Λάιμπαχ, στη Βερόνα με τον τρόπο των ξιφολογών, αλλά αυτές είναι πολύ εύθραυστες για να εμποδίσουν την ακαταμάχητη πίεση των εξεγερμένων στη Βενετία, το Παλέρμο, τη Ρώμη και το Μιλάνο (1848-1849), που γεύονται τη χαρά της νίκης – εφήμερης, ναι-, αλλά τρομακτικό κίνητρο για την τελική απελπισμένη κατάκτηση.

Αλλά, δεν είμαστε εδώ για να γράψουμε την ιστορία της κατάκτησης του Πιεμόντε από την Ιταλία... με όλο το σεβασμό για τα δικαιώματα της Αγίας Έδρας. Είναι αρκετό για μας να συμπεράνουμε αφαιρετικά από αυτή τη γρήγορη επιδρομή – η οποία θα μπορούσε με λίγη περισσότερη προσπάθεια και υπομονή, να επαναληφθεί για οποιονδήποτε άλλο ιστορικό κύκλο – ότι η ατομική πράξη εξέγερσης είναι ένα απαραίτητα ενδιάμεσο φαινόμενο ανάμεσα στο καθαρό ιδανικό ή τη θεωρητική επιβεβαίωση και το εξεγερτικό κίνημα το οποίο το ακολουθεί και ανάβει το δαυλό της νικηφόρας επανάστασης. Ένα απαραίτητο και αναπόφευκτο ενδιάμεσο. Είναι αυτό που είναι, αυτό που οι συνθήκες διατάζουν ή συναινούν, πάνω και πέρα από κάθε δική μας προτίμηση. Μπορείτε να το απορρίψετε ή να το καταδικάσετε; Μπορείτε επίσης να απορρίψετε έναν κεραυνό, ένα σεισμό ή έναν άτυχο μετεωρίτη. Μπορείτε απλά να τα υπομείνετε, γιατί ηγάζουν από αιτίες που δρουν πέρα από τη θέληση και την δύναμη του ανθρώπου.

Και είναι αυτό που είναι, όχι μόνο λόγω της περίπλοκης σύγκλησης των αιτιών οι οποίες το απαιτούν σε μια ορισμένη στιγμή, με έναν συγκεκριμένο τρόπο και όχι αλλιώς, αλλά επίσης εξαιτίας του εργαλείου που απαιτεί για να το φέρεις εις πέρας. Οι πληρωμένοι κονδυλοφόροι της κυρίαρχης τάξης, η αστυνομία και οι πληροφοριοδότες της, οι δειλοί και αντιδραστικοί δικαστές μπορεί ακόμα να πιστεύουν στους μύθους των συνομωσιών, της κλήρωσης του οργάνου της επαναστατικής δράσης, του εκδικητή. Αλλά ο Φ.Σ. Μερλινό έχει ζήσει για αρκετό διάστημα ανάμεσα ή κοντά στους κατασκευαστές βομβών (αμόλυντος φυσικά) για να είναι σε θέση να καταθέσει ότι στις περισσότερες περιπτώσεις η ατομική πράξη εξέγερσης εκπλήσσει περισσότερο τους συντρόφους παρά τους εχθρούς.

Ποιος για παράδειγμα, θα πίστευε ότι ο Μισέλ Αντζιολίλο,⁵⁰ ήρεμος, ευγενικός και τρυφερός σα μικρό κορίτσι, θα μπορούσε να αρπάξει ένα όπλο και ψυχρά να πυροβολήσει τον Κανόβας ντε Καστίγιο στη Σάντα Αγουέδα, αυτή τη βρωμερή και άγρια ύαινα που ανανέωσε κι εντατικοποίησε όλους τους τρόπους της Ιεράς Εξέτασης ενάντια στους αναρχικούς στη φυλακή της Αλκαλά ντε Βάγιε, ακόμα κι αν η αθωότητα τους είχε αναγνωριστεί από δικαστήρια; Κι ανάμεσα σ' εκείνους από μας που γνώριζαν το Σάντε Καζέριο⁵¹ ως ένα νέο μετριοπαθή, επιφυλακτικό, συγκρατημένο στα λόγια και τις πράξεις, ποιος θα μπορούσε να προβλέψει ότι μια μέρα, οπλισμένος με ένα φοβερό μαχαίρι, αυτός σε ένα δρόμο της Λυών, γεμάτο παραληρούντες υποτελείς, θα ηγούσε ορμητικά και θα απέδιδε δικαιοσύνη στον Σαντί Καρνό, τον σπόνσορα των *lois scelerates* (των αντι-αναρχικών νόμων) που έγιναν προκειμένου να στραγγαλιστεί η ελευθερία σκέψης στο κατώφλι του 20^{ου} αιώνα;

Και, γιατί ο Κροπότκιν, ο οποίος υπήρξε μέλος της Ομάδας Τσαϊκόφσκι, η οποία είχε βγάλει τους πιο τολμηρούς εικονοκλάστες –, γιατί ο Ελυζέ Ρεκλύ,

ο οποίος είχε επιβιώσει δύο λουτρά αίματος και παρά τρία γλίτωσε τις σφαγές του Σαβινιάκ και Γκαλιφέ-, γιατί προσπάθησαν να πολεμήσουν τον εχθρό χωρίς ανάπαυλα, να τον συγχύσουν με άλλους τρόπους, με άλλα μέσα, σε ένα εντελώς διαφορετικό πεδίο;⁵² Γιατί αυτοί που επιτίθενται στην εκκλησία, την ιδιοκτησία, το Κράτος, την ηθικότητα και καταστρέφουν τα σύμβολα τους-, γιατί αυτοί οι εκδικητές, με λίγες εξαιρέσεις, σχεδόν πάντα βγαίνουν από το λυκόφως της κατατίεσης και των βασάνων, από το προλεταριάτο; Και μακράν του να στιγματίζονται από ραχίτιδα, ηλιθιότητα ή ακόμα χειρότερα εκφυλισμό (κάτι που θα ευχαριστούσε την αστυνομία του είδους του Σερνικόλι⁵³ ή μερικούς εξυπνάκηδες της νέας σχολής ποινικολογίας), γιατί είναι ανάμεσα στους πιο νορμάλ, ισορροπημένους, μορφωμένους κι έξυπνους του προλεταριακού πλήθους;

Αυτό είναι ζήτημα στοιχειώδους μηχανικής. Κι αφού οι αναγνώστες μας είναι περισσότερο εξοικειωμένοι με αυτό το πεδίο από το συγγραφέα αυτού του κειμένου, δε θα είναι δύσκολο να φτάσουν σε μια κατανόηση. Με σκοπό να λειτουργήσει με ένα φυσιολογικό τρόπο, κάθε λέβητας πρέπει να έχει ένα μετρητή που να δείχνει την πίεση του ατμού και δύο απαραίτητες βαλβίδες, μία που ρυθμίζει κάθε υπέρβαση της πίεσης, και η άλλη το επίπεδο νερού. Μια υπέρβαση της θερμότητας θα μπορούσε να παράγει υπερβολική ποσότητα ατμού για την ικανότητα του λέβητα και να προκαλέσει τον κίνδυνο έκρηξης. Ο ίδιος κίνδυνος θα αποφευχθεί αν το επίπεδο νερού χαμηλώσει υπερβολικά, κάνοντας να κοκκινίσουν τα τοιχώματα του λέβητα που βρίσκονται πάνω από το επίπεδο του νερού, σε σημείο που μια απρόσεκτη επαφή με το νερό θα μπορούσε να προκαλέσει έκρηξη.

Επιπλέον, όταν τα τοιχώματα του λέβητα είναι βρώμικα (δλδ. καλυμμένα με ασβεστολιθικό ίζημα που συσσωρεύεται ανάμεσα στο νερό και τα τοιχώματα του λέβητα), αυτό σχηματίζει μια κρούστα που επιβραδύνει τη θέρμανση του νερού έτσι ώστε, όταν τα μεταλλικά τοιχώματα γίνονται κατακόκκινα και το νερό είναι ακόμα πολύ πιο ψυχρό, η παραμικρή ρωγμή στην κρούστα δημιουργεί τον κίνδυνο έκρηξης. Από αυτά προκύπτει η ανάγκη για μηχανισμούς ασφαλείας και προειδοποίησης, έτσι ώστε να κρατά τον μηχανικό σε επαγρύπνηση: μετρητές πίεσης, βαλβίδες εξαέρωσης κι επιπέδου νερού, σωλήνες τροφοδοσίας και εκκένωσης.

Ένα επεισόδιο μιας ασυνήθιστα σκληρής αγριότητας (στη φυλακή της Αλκάλα ντε Βάγιε οι αναρχικοί που περίμεναν να δικαστούν υπέστησαν βασανιστήρια στα γεννητικά τους όργανα, σύσφιξη του κεφαλιού, εισαγωγή σφηνών ανάμεσα στα νύχια και τη σάρκα των δαχτύλων τους), η μαζική σφαγή ενός άοπλου πλήθους (όπως συνέβη στο Μιλάνο κατά τη διάρκεια του Μάη του 1898 υπό τις διαταγές του Μπάβα Μπεκάρις⁵⁴ που σκόπευε – τώρα καθαρό σε όλους- να κάνει πραξικόπημα) ή η νόμιμη εκτέλεση ενός επαναστάτη, αν και κανένας δεν πέθανε ως αποτέλεσμα των πράξεων του (όπως ήταν η απόπειρα του Βαγιάν⁵⁵ ενάντια στο Γαλλικό κοινοβούλιο, η οποία προκάλεσε την πράξη του Καζέριο), προκαλούν την ίδια αγανάκτηση, το ίδιο βίαιο σοκ σε ένα ψυχρό, ισορροπημένο, έμπειρο μυαλό όπως και στις αγνές και πρωτόγονες ψυχές. Με διαφορετικά αποτελέσματα όμως! Επειδή... επειδή οι λέβητες είναι διαφορετικοί.

Κάποιος έχει όλες τις βαλβίδες του να λειτουργούν πλήρως. Διανοούμενοι, συγγραφείς, ρήτορες και ποιητές αντιδρούν γρήγορα στο σοκ κι ανακουφίζουν την τρέσσια πίεση μέσω των εκτονωτικών βαλβίδων των πολύπλευρων δραστηριοτήτων τους. Αντιμετωπίζουν τους κεραυνούς που προέρχονται από τον Όλυμπο, όταν οι δημόσιες εξουσίες κινδυνεύουν, όταν τα κατεστημένα συμφέροντα διαταράσσονται, όταν η υποκριτική ηθικότητα ανατρέπεται και ρίχνουν την απαίσια ευθύνη της εξεγερτικής πράξης πίσω στα μούτρα των εκμεταλλευτών που ρουφάν και την τελευταία σταγόνα ιδρώτα κι αίματος των απλών ανθρώπων,

πίσω στα μούτρα των μπάτσων που κρατάν το σάκο ανοιχτό για τους απατεώνες, πίσω στα μούτρα των δικαστών που παραβλέπουν με επιείκεια και είναι συνένοχοι για την ατιμωρησία των καταπιεστών, εκμεταλλευτών και των διεφθαρμένων. Και με θάρρος αποκρητύτουν όλους αυτούς, με σφοδρότητα και πάθος, στο όνομα της ορθότητας, της δικαιοσύνης, του πολιτισμού ή της ανθρωπότητας, σε δονούμενες δημόσιες συγκεντρώσεις, σε ακούραστα άρθρα και από οποιοδήποτε βήμα, διαχέοντας στο κοινό τους την πληρότητα των ευγενέστερων συναισθημάτων, προκαλώντας ενθουσιασμό και συμπάθεια για τον πεσόντα εξεγερμένο και μια βαθιά ενεργή αλληλεγγύη με το ιδανικό που ενέπνευσε την εξέγερση.

Ακούραστα χτυπούν δεξιά κι αριστερά, εργάζονται, δίνουν φτερά στα αισθήματα τους, εκτονώνουν τον υπερβολικό τους ατμό μέσω πολλών ανοιχτών βαλβίδων... η πίεση, επικίνδυνη προς στιγμήν επιστρέφει στο φυσιολογικό, ο λέβητας ξαναβρίσκει την ανάσα του, το συνηθισμένο ρυθμό του και την κανονική λειτουργία του. Όταν ο Ρεκλύ ή ο Κροπότκιν βρίσκονται στο τιμόνι δε θα υπάρξει έκρηξη παρά μόνο σε εξαιρετικές καταστάσεις.

Ο άλλος...ο άλλος, αλίμονο! Λειτουργεί με έναν εντελώς διαφορετικό τρόπο. Δεν έχει καθόλου βαλβίδες ασφαλείας, καθόλου σωλήνες εκκένωσης, κανέναν μετρητή για να ρυθμίσει τις ξαφνικές πιέσεις, οι οποίες τον διογκώνουν σε βαθμό να διαταράσσεται ο ρυθμός του και να απειλούνται η ασφάλεια και η λειτουργία του. Και τα τοιχώματα του είναι επενδυμένα με επικίνδυνες δεισιδαιμονίες. Αυτή είναι η προλεταριακή ψυχή. Αν και η προπαγάνδα μας μόλις και μετά βίας έχει αρχίσει να την αγγίζει, η κριτική που κάνουμε στην φαύλη κοινωνική τάξη έχει λάβει μια προφανή έγκριση, επιβεβαιωθεί από την εμπειρία τους και τη λογική τους: οι αδηφάγοι δεν αφήνουν για τους φτωχούς, οι οποίοι δημιουργούν τον πλούτο και την ευτυχία με τα χέρια τους, ούτε ψωμί, ούτε ειρήνη, ούτε αγάπη, ούτε μέλλον!

Πόσο αληθές! Πόσο τρομακτικά αληθές!

Έτσι, ο φτωχός ζώντας μέσα στην απελπισία έλκεται υπερβολικά από το όραμα μας της εξισωτικής κοινωνίας, μαζί με την ελπίδα μια συμμαχία (ακόμα και προσωρινή ή τυχαία) όλων των προλεταριακών δυνάμεων να μπορέσει, σε καθημερινή βάση, να καταργήσει τις καταχρήσεις, να αποφύγει τις ατυχίες, να περιορίσει την αδικία και τη βία των εκμεταλλευτών και των καταπιεστών και να βαδίσει η ανθρωπότητα στο μονοπάτι της ασφάλειας, της ευμάρειας και της ευτυχίας που είναι το πεπρωμένο της. Αν και του λείπει μια ακριβής και σαφή συνείδηση του ίδιου του δίκιου του κι ακόμα περισσότερο, της ακαταμάχητης δύναμης που θα μπορούσε να προσελκύσει προς υπεράσπιση της ιερής του υπόθεσης, το προλεταριάτο έχει μια βαθιά πίστη (και αυτή ίσως έχει τις ρίζες της στην ευαγγελική ιδέα της τιμωρίας του κακού και της ανταμοιβής του καλού) στον τελικό θρίαμβο της αλήθειας και της δικαιοσύνης.

Αλλά, εν μέρει, λόγω του επίμονου ευαγγελισμού και, περισσότερο, εξαιτίας της μεσσιανικής παραίτησης η οποία έχει για αιώνες παραλύσει την πρωτοβουλία και την αυτοπεποίθηση του, το προλεταριάτο πιστεύει ότι η επανάσταση θα πραγματοποιηθεί από κάποια παράξενη, μακρινή δύναμη και θα προωθηθεί από το αινιγματικό και μοιραίο βάρος των πραγμάτων, υποβιβάζοντας τα γεγονότα και τους ανθρώπους. Περικλείεται ένα διφορούμενο, σχεδόν θρησκευτικό μείγμα ευλάβειας και τρόμου σε αυτή την πίστη.

Και οι ταπεινοί άνθρωποι περιμένουν να έρθει και προσπαθούν να την επιταχύνουν με όλη την θέληση τους: «*Τι ωραία θα ήταν να ξεσπούσε η επανάσταση μια μέρα!*»! Και μέχρι αυτή τη μέρα, μέχρι αυτή την επανάσταση που θα καταστρέψει κάθε εμπόδιο, στρέφουν τις καρδιές τους, την ενέργεια τους, το μίσος

τους και τις προσδοκίες τους για εκδίκηση... μακριά, πολύ μακριά από το να σκέφτονται ότι *εμείς, οι ίδιοι, πρέπει να αρχίσουμε την επανάσταση από τους ίδιους μας τους εαυτούς*, απαξιώνοντας τις παλιές προλήψεις, την ιδιοτέλεια, την εθελοντικά επιβαλλόμενη άγνοια, τις ανόητες ματαιοδοξίες και τις ηθικές ανεπάρκειες.

Είμαστε παιδιά του αστικού καθεστώτος, κληρονόμοι όλων των εκφυλισμών του και πραγματικά ανίκανοι να ξεφορτωθούμε τον κτηνώδη ζυγό του αυτή τη στιγμή εκτός από λίγοι και είμαστε επαναστατικοί, μόνο, κι εφόσον γνωρίζουμε *πώς να αντισταθούμε και να αντιδράσουμε ενάντια στην προστυχιά, τη διαφθορά και τη βία του περιβάλλοντος μας*. Και, όταν, μέσω της εμπειρίας, θα είμαστε άξιοι της υπόθεσης, θα είμαστε ικανοί να προβάλλουμε την ίδια ανάγκη της ηθικής εξύψωσης και της ελευθερίας που θα εξαπλωθεί σε ένα συνεχώς διευρυνόμενο ομόκεντρο κίνημα, φτάνοντας εκείνες τις ομάδες που βρίσκονται πολύ μακριά από μας, όπως το αποτέλεσμα μιας πέτρας που ρίχνεται σε μια λίμνη.

Η επανάσταση δε μπορεί να γίνει μόνο από τους αναρχικούς, σε έναν προκαθορισμένο χρόνο και από προκαθορισμένα κινήματα, αλλά αν ένα κίνημα είναι να ξεσπάσει αύριο – άσχετα που- θα μπορούσαν να βάλουν τους εαυτούς τους στην πρώτη γραμμή ή κοντά σε αυτή, με μοναδικό στόχο να το ωθήσουν προς αποφασιστικές θέσεις ή λύσεις και κάνοντας το αυτό, να αντιδράσουν στους συνήθεις σκευωρούς που εκμεταλλεύονται την καλή πίστη και τις θυσίες του προλεταριάτου για να υποθάψουν τα δικά τους συμφέροντα και την πολιτική τους επιτυχία.

Αλλά, το προλεταριάτο δεν σκέφτεται αυτό. Δε δήλωσε ένας μεγάλος αναρχικός συγγραφέας πολλά χρόνια πριν ότι *η επανάσταση είναι αναπόφευκτη*; Κάποιος πρέπει απλά να την περιμένει, μας χτυπάει την πόρτα, η σπινθηροβόλα αναγγελία λέει ότι θα είναι εδώ αύριο. Καμία επιστροφή στο παρελθόν δεν είναι δυνατή, μετά από τόσα πολλά χρόνια αντιθρησκευτικής προπαγάνδας, η Ιερά Εξέταση δεν είναι τίποτα άλλο πλέον από μια θλιβερή ανάμνηση μια εποχής που έχει παρέλθει. Μετά από τόσα πολλά χρόνια αντιμιλιταριστικής προπαγάνδας, ο πόλεμος είναι μόνο μια στείρα επιθυμία μιας χούφτας χειραγωγών του χρηματιστηρίου. Αφού οι απεργίες των εργατών που, αρχίζοντας από τα ταπεινά σύνορα μιας περιοχής, έχουν κάνει έφοδο σε ένα ολόκληρο έθνος και τολμούν ακόμα να σχηματίσουν συμμαχίες του διεθνούς προλεταριάτου, η μπουρζουαζία σπρώχνεται στη μετριοπάθεια και τη διακριτικότητα.

Και ούτω καθεξής. Αλλά, ενώ πλέον γεμάτοι ελπίδα προς την ευτυχισμένη Ατλαντίδα τους, μια ένοπλη σύγκρουση στα σύνορα, ένας καταιγισμός πολυβολισμών στη βρωμερή τάφρο ενός κάστρου, η λάμψη ενός πέλεκου στην ληθαργική αυγή, ένας βιαστικός καλπασμός δραγόνων στους δρόμους και τις πλατείες υπό τον ήχο των τρομπετών και των θανάσιμων κροταλισμάτων, τους σπρώχνει πίσω στην πραγματικότητα. Η Ιερά Εξέταση είναι ακόμα ζωντανή κι ακούραστη, ο πόλεμος είναι πιο τρελός, παράδοξος και τρομερός από ποτέ, οι σφαγές του προλεταριάτου είναι καθημερινότητα παντού.

Το σοκ είναι τραγικό, η πίεση ανυπόφορη, ακόμα πιο ανυπόφορη επειδή στην απογοήτευση και στην ήττα, στην φυλακή της απελπισίας, οι κατάρτες και τα υβρεολόγια έρχονται από κάθε μεριά. Πρησμένη από το σοκ, η ψυχή είναι πικραμένη από τη ντροπιαστική ήττα της και ζει μέσα σε έντονο πόνο που μόνο η εκδίκηση, μια τρομακτική, παραδειγματική εκδίκηση μπορεί να απαλύνει. Κι η εκδίκηση στέκεται ως ο μοναδικός σκοπός, η μόνη δυνατή ικανοποίηση για την αγωνία που τη βασανίζει κάθε μέρα που περνάει. Καμία εκτόνωση δεν είναι δυνατή. Αυτός, ο οποίος είναι χαμένος όταν βρίσκεται ανάμεσα σε βιβλία, εκείνος ο οποίος ως παιδί ωθήθηκε να αφήσει το σχολείο για το εργοστάσιο ή το ορυχείο,

πώς να μπορέσει να γράψει, να μιλήσει ή να ελπίζει να κερδίσει την προσοχή των άλλων; Που μπορούν να βασιστούν οι αγωνιστές για μια εκτεταμένη αγκικιάτσια, όταν η αντίδραση, τους έχει εξορίσει ή φυλακίσει; Αυτός ο παλιός λέβητας δεν έχει βαλβίδα αποσυμπίεσης. Η πίεση αυξάνεται. Το επίπεδο παραίτησης πέφτει, το παραμικρό άγγιγμα σπάει την κρούστα της προκατάληψης και της συμπεριφοράς που δρούσε ως περιορισμός και η έκρηξη βρυχάται τρομερά, θανάσιμα.

Δεν είναι έτσι; Η ατομική πράξη εξέγερσης είναι αυτό που είναι, προκαλείται από μια μακρά σειρά προδιαθετικών συνθηκών, η οποία ξαφνικά βρήκε μια αστάθμητη απρόβλεπτη αιτία. Τι αξία έχει η αποκήρυξη;

«Και, μετά από αυτό, συμπεραίνετε ότι πρέπει να εγκρίνουμε άκριτα κάθε πράξη ατομικής εξέγερσης, ακόμα κι εκείνες τις πράξεις που είναι αποκρουστικές και βλαβερές, ακόμα και του Ντυβάλ ή του Ραβασόλ ή του Λουτσένι;»

Ας ξεκαθαρίσουμε γρήγορα μια παρεξήγηση, η οποία έχει ξεκαθαριστεί πολλές φορές στο παρελθόν, αλλά η οποία εμφανίζεται τώρα και τότε με τις τύψεις και τη στενομυαλιά ενός συγκεκριμένου σεβασμού αναρχισμού. Είναι η παρεξήγηση που αφορά την επαναστατική απαλλοτρίωση, που συνήθως αποκαλείται κλοπή από άλλους, αν και το όνομα δεν προσιδιάζει στην πράξη.

Όλοι συμφωνούν σε ένα σημείο: σε μια εξισωτική κοινωνία, όπου όλα τα μέσα παραγωγής κι ανταλλαγής είναι κοινή ιδιοκτησία και όπου τα προϊόντα της εργασίας έχουν μόνο ένα σκοπό – η κλοπή δεν έχει κανένα νόημα. Είναι αδύνατη, παράλογη. Γι' αυτό, ανάμεσα στους αναρχικούς, δεν υπάρχει κανένα ζήτημα αρχών όσον αφορά την κλοπή.

Όσον αφορά την πράξη ή την τακτική, όπως συνήθως αποκαλείται, υπήρξε μια εποχή που μερικοί σύντροφοι πίστεψαν (και μερικοί ακόμα πιστεύουν) ότι με σκοπό να αναπτύξουμε την προπαγάνδα μας, να εξοπλίσουμε πρωτοπορίες, να τις σπλίσουμε για δράση, για να αναλάβουν τολμηρές δράσεις ή να αποκρούσουν τη βία με τη δύναμη των όπλων, χρειαζόνταν οικονομικά μέσα που δε μπορούσαν να προμηθεύσουν οι φτωχοί μαχητές, μόνο με την ενέργεια και το θάρρος και χωρίς όπλα: γι' αυτό απαλλοτρίωναν, όπως συνήθιζαν να λένε, με αξιοθαύμαστη ακρίβεια. Ήπαιρναν όπου μπορούσαν να βρουν.

Τι σημαίνει *απαλλοτρίωση*; Σημαίνει να παίρνεις από κάποιον τα αγαθά ή τα ακίνητα που κατέχει, υποστηρίζοντας ότι δεν έχει κανένα δικαίωμα πάνω σε αυτά. Από τον Σεν Κλεμέντ⁵⁷ μέχρι τον Μπαμπέφ, τον Προυντόν, τον Μπακούιν και τους πιο ταπεινούς συντρόφους μας, η ακυρότητα όλων των τίτλων ιδιοκτησίας δεν έχει ποτέ αμφισβητηθεί: η απαλλοτρίωση είναι νόμιμη εκτός αν καταλήγει στο αντίθετο της, *την ιδιοποίηση*.

Για να γίνω καλύτερα κατανοητός. Αν ο Τομ πάρει τον πλούτο του Χάρι για δική του ευχαρίστηση, λέμε ότι τον ιδιοποιήθηκε. Η αμφισβητήσιμη ιδιοκτησία άλλαξε απλώς ιδιοκτήτη, αλλά ως θεσμός παραμένει ακριβώς αυτό που ήταν και πριν. Ο Τομ πλουτίζει, όπως έκανε ο Χάρι στο παρελθόν, με τις πλάτες και την εργασία των αλυσοδεμένων σκλάβων. Τίποτα δεν έχει αλλάξει και δεν υπάρχει λόγος να συγχαρούμε τον Τομ που πήρε τον πλούτο του Χάρι.

Αλλά ας υποθέσουμε, όπως συνέβη πρόσφατα, ότι μια ομάδα επαναστατών επιτίθεται σε μια τράπεζα. Ακινητοποιούν τους φρουρούς, αδειάζουν τα χρηματοκιβώτια και με τα όπλα στα χέρια, διασφαλίζουν τη διαφυγή τους. Έπειτα, αφού έχουν διαφύγει, μοιράζουν τη λεία τους σε επαναστατικές επιτροπές για να προωθήσουν το επαναστατικό κίνημα της κοινότητας τους, για να προμηθεύσουν τα απαραίτητα μέσα για την επίτευξη της νίκης.

Δεν το εγκρίνετε; Όχι, δε μπορείτε να μη το εγκρίνετε. Υπήρξε απαλλοτρίωση, η ίδια απαλλοτρίωση που έχετε επικαλεστεί χιλιάδες φορές ως επαναστατική αναγκαιότητα. Δεν υπήρξε ιδιοποίηση με την έννοια ότι ο κατασχεμένος πλούτος χρησιμοποιήθηκε για να επανεγκαθιδρύσει κάποια άλλη ατομική ιδιοκτησία με όλες τις συνέπειες της. Καθόλου. Είμαστε αντιμέτωποι ακριβώς με μια αρχική, μερική δράση επαναστατικής απαλλοτρίωσης. Πέρα από τα υλικά πλεονεκτήματα για το κίνημα, παροτρύνει, καθιστά ικανό και υποκινεί το πλήθος να προχωρήσει στην τελική απαλλοτρίωση της κυρίαρχης τάξης προς όφελος όλων. Αυτός είναι η σκοπός μας και η επιθυμία μας. Πως μπορούμε να καταραστούμε, να καταδικάσουμε ή να απορρίψουμε;

Ο Κλεμέντ Ντυβάλ, ο Βιτόριο Πίνι, ο Ραβασόλ δεν κράτησαν για τον εαυτό τους ούτε μια δεκάρα από τη λεία που πήραν κάτω από το συνεχή κίνδυνο του θανάτου ή των ισοβίων. Μπορείτε να πείτε ότι χρησιμοποίησαν τα χρήματα για αμφισβητήσιμα μέσα προπαγάνδας και δράσης κι ακόμα να συμπεράνετε ότι θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν με καλύτερο τρόπο. Αλλά, δε μπορείτε να καταδικάσετε. Στεκόμαστε με τον Σεβερίν⁵⁸ και τον Ρεκλύ, οι οποίοι χωρίς επιφυλάξεις έχουν εκθειάσει το θάρρος, την καρδιά και την αυταπάρνηση αυτών των χαμένων φρουρών. Επιπλέον, για να είμαστε εντελώς ειλικρινείς και για να κλείσουμε αυτή την παρένθεση, ομολογούμε ότι δε μπορούμε ούτε να εξοργιστούμε με τον μικροκλέφτη ο οποίος πιεσμένος από την ανάγκη, αρπάζει ένα καρβέλι ψωμί, μια ρέγκα ή μια δελεαστική φέτα ζαμπόν από το ράφι του καταστήματος. Ακόμα και μπροστά στο Λίνο Φεριάνι, τον βασιλικό εισαγγελέα, έδειξε επιείκεια σε αυτούς τους παρίες από θεωρητικής άποψης και μπροστά στον πρόεδρο Μανιώ, τον καλό δικαστή, τους απάλλαξε, ενοχλώντας και τρομοκρατώντας τους πλούσιους, ένας Γερμανός φιλόσοφος, με το όνομα Γκότλιμπ Φίχτε⁵⁹ στο έργο του Αρχές του Φυσικού Δικαίου, βγάζοντας την αμερόληπτη ποινή: «Αυτός ο οποίος δεν έχει κανένα μέσο ύπαρξης, δεν έχει κανένα καθήκον να αναγνωρίσει ή να σεβαστεί την ιδιοκτησία των άλλων ανθρώπων, θεωρώντας ότι οι αρχές του κοινωνικού συμβολαίου έχουν παραβιαστεί σε βάρος του».

Συμφωνούμε ότι πρόσωπο με πρόσωπο με την βάρβαρη, συντριπτική υπεροχή του εχθρού, οι μειοψηφικές πρωτοπορίες δε μπορούν να κερδίσουν σεβασμό ούτε να εμπνεύσουν εμπιστοσύνη χωρίς έναν παραδειγματικό και προφανώς απέριττο τρόπο ζωής. Και πάλι, συμφωνούμε ότι προκειμένου να αποφύγουν άσχημες υποψίες περί προσωπικού υλικού οφέλους, εκείνοι που υποστηρίζουν την τελική απαλλοτρίωση και δικαιολογούν την μερική απαλλοτρίωση σε μερικές συγκεκριμένες περιπτώσεις, πρέπει να περιβάλλουν τον εαυτό τους με μια εθελοντική και υποβλητική φτώχεια, ένα θείο φόβο για την ιδιοκτησία των άλλων ανθρώπων. Αλλά, ότι θα μπορούσαμε να υποβληθούμε στην εγχείρηση του Ωριγένη⁶⁰- όχι! Σε αυτή τη διασταύρωση δεν υπάρχει Τρίτη λύση. Αν είμαστε αναγκασμένοι να επιλέξουμε ανάμεσα στην ατομική ιδιοκτησία και τους υποστηρικτές της ή ενάντια στην ατομική ιδιοκτησία και σε αυτούς που της επιτίθενται, δε μπορούμε και δε θα ευθυγραμμιστούμε με τους πρώτους και σίγουρα δεν είμαστε εμείς αυτοί οι οποίοι θα προσπαθήσουν να ανακαλέσουμε τις διακηρύξεις του Μανιώ και του Φίχτε. Όχι! Κι έπειτα... ας πάει στο διάολο! Περικυκλωμένη με χρηματοκιβώτια, αγνοώντας και περιφρονώντας τα βάσανα του κόσμου, η μπουρζουαζία και οι ατυχίες της δε μας μετακινούν στο ελάχιστο.

Λίγες ακόμα λέξεις, πριν κλείσουμε αυτό το κεφάλαιο. Δεν πιστεύουμε ότι υπάρχουν άχρηστες ή βλαβερές πράξεις εξέγερσης. Καθεμία από αυτές, μαζί με τα ατυχήματα που είναι αδιαχώριστα από κάθε βίαιη αλλαγή της μονότονης ρουτίνας της ζωής, έχει βαθύ αντίκτυπο και μακροπρόθεσμα κέρδη, τα οποία τα αντισταθμίζουν επαρκώς.

Ας γίνουμε κατανοητοί: δε νοσταλγούμε την αχρείαστη κτηνωδία ούτε τις χυδαίες αγριότητες. Κι εμείς επίσης θα προτιμούσαμε κάθε πράξη εξέγερσης να είχε τέτοια αντίληψη της αναλογίας, που οι συνέπειες της θα αναλογούσαν τέλεια στις αιτίες της, όχι μόνο σε μέτρο, αλλά επίσης και σε επικαιρότητα, δίνοντας της έναν ακαταμάχητο αυτόματο χαρακτήρα. Τότε κάθε πράξη θα μιλούσε εύγλωττα για τον εαυτό της χωρίς να έχει ανάγκη επεξηγηματικά κείμενα ή διασαφηνιστικά σχόλια. Επιπλέον, θα επιθυμούσαμε αυτή η αναπόφευκτη αναγκαιότητα να υιοθετήσει μια υψηλά ηθική –κι ακόμα κι αισθητική– στάση. Ο Μισέλ Αντζιολίλο, αφού επιτέθηκε στον Κανόβας, τον ποταπό οργανωτή των ιεροεξεταστικών βασιανιστηρίων στη φυλακή της Αλκάλα, βρέθηκε πρόσωπο με πρόσωπο με τη γυναίκα του δεύτερου. Αφήνοντας το περιστρόφο να πέσει από τα χέρια του, έβγαλε το καπέλο του και υποκλίθηκε λέγοντας: «*Κυρία, λυπάμαι για το θρήνο που σας προκαλώ, αλλά ο σύζυγος σας ήταν ένα τέρας ανάξιο για οποιοδήποτε οίκτο*». Υπάρχει κάτι ευγενές και ιπποτικό στη χειρονομία του Αντζιολίλο που φωτίζει την προφανή ανθρωπιά και πολιτισμό, που εμπνέει αυτή την εξέγερση. Θα ήταν ευχάριστο αν τέτοια αισθήματα ήταν πάντα παρών στις δράσεις μας, γιατί ο αναρχισμός, όντας αλήθεια κι καλοσύνη, είναι πάνω απ' όλα, ομορφιά.

Δυστυχώς (κι έχουμε επί μακρόν δηλώσει γιατί), η ατομική πράξη εξέγερσης, λόγω εσωτερικών κι εξωτερικών αιτιών, λόγω των πιέσεων της στιγμής, του περιβάλλοντος της ίδιας της ψυχολογίας του υποκειμένου, δε μπορεί να είναι διαφορετική από αυτή που είναι, όποια κι αν είναι η προτίμησή μας. Γι' αυτό, συνάγεται ότι θα ήταν παράλογο και γελοίο για μας, να σκεφτούμε να φτιάξουμε ένα καινούριο ημερολόγιο αγίων, των αγίων της κοινωνικής επανάστασης, όπως θα ήταν το να σκεφτούμε να τους καταδικάσουμε μετά θάνατον. Καμία πράξη εξέγερσης δεν είναι άχρηστη, καμία πράξη εξέγερσης δεν είναι βλαβερή.

Οι φιλοσοφούντες της ήσυχης ζωής μπορεί να ρητορεύουν για παράδειγμα, ότι η πράξη του Γκαετάνο Μπρέσι ήταν μια άσκοπη ανοησία, που αμέσως κατέστη παράλογη με τον συνταγματικό αφορισμό": «*Le roi est mort, vive le roi*». Όταν ένας βασιλιάς πεθαίνει, κάποιος άλλος στέφεται βασιλιάς και ο θάνατος του Ουβέρτου του 1^{ου} αφήνει το θρόνο στον Βιτόριο Εμανουέλε τον 3^ο. Ήταν μια επίγνωση που ο Γκαετάνο Μπρέσι την είχε, πριν και καλύτερα, από αυτούς τους φτηνούς πλασιέ πολιτικής κοινής λογικής. Αλλά, μετά από μια στυγερή αλυσίδα προλεταριακών σφαγών, μετά τις σφαγές του Μάη του 1898 στο Μιλάνο, μετά τα χρόνια φυλάκισης που ο απαίσιος μονάρχης νόμιζε ότι θα διέλυαν για πάντα το επαναστατικό κίνημα στην Ιταλία, μετά τις επιδοκιμασίες και τα μετάλλια που η μεγαλειότητα του απένειμε στα τσιράκια και τους αγύρτες (αρχίζοντας με τον Μπάβα Μπεκάρις) αποδεικνύοντας έτσι ότι ο βασιλιάς, παρά το συνταγματικό μύθο, και βασιλεύει και κυβερνά και αναλαμβάνει όλες τις ευθύνες και τους κινδύνους της κυβέρνησης, αφού αυτή η καταστολή έγινε ανεχτή από όλους με μια παραίτηση μεγαλύτερη από τη βία που ασκούσαν – ο ταπεινός υφαντής από το Πράτο υψώθηκε μόνος του πάνω από τη γενική νωθρότητα και μόνος αντιμετώπισε τα σύμβολα τόσων πολλών ατιμιών. Με ένα χτύπημα έβαλε την ιστορία, απειθάρχητος και συλληφθείς, πίσω στο μονοπάτι του μέλλοντος της, του πεπρωμένου της. Αυτή η χειρονομία μίλησε από μόνη της στις συγχυσμένες μάζες. Είπε κάτι, που ούτε η σιωπή ούτε η αδιαφορία μπορεί να σβήσει: «*Ο βασιλιάς που φοβάστε, ο βασιλιάς που διαλέχτηκε από τη χάρη του θεού, ο βασιλιάς που σας καταπιέζει και σας ματώνει, ο βασιλιάς που διατάζει τους πάντες και δε μπορεί να τον διατάξει κανείς, ο βασιλιάς που κρίνει τους πάντες και δε μπορεί να κριθεί από κανέναν, ο βασιλιάς που είναι δόξα, μύθος, εξουσία – είναι όπως κάθε άλλος άνθρωπος, απλά ένα άθλιο σακί σάρκας και οστών. Μια μόνο βολή με περιστρόφο μπορεί να τον κάνει να ξαπλωθεί στο δρόμο, όπως ξάπλωνε εσάς, τους γέροντες σας, τα παιδιά σας στο Κονσελίτσε, το Μιλάνο για ένα κακό καπρίτσιο, για μια άσεμνη δίψα για εξουσία. Η εξάρτησή σας είναι ντροπή από την οποία μπορείτε*

να λυτρωθείτε, δεν αξίζει την αφοσίωση σας και τη σπαταλάτε. Σταθείτε στα πόδια σας, σκλάβοι, εσείς παραιτημένοι, δειλοί σκλάβοι που θα μπορούσατε να απελευθερωθείτε από τον χιλιετή ζυγό με ένα σήκωμα των ώμων σας και να φτάσετε στον κολοφώνα της ελευθερίας σας». Αυτό δε σημαίνει η τραγωδία του Μόνζα;

Από τις στάχτες της πυράς του Κάμπο ντι Φιόρι⁶¹ ο Αντζιολίλο μαζεύει την παράδοση της ελεύθερης σκέψης και προειδοποιεί ότι η λαμπερή αυγή του 20^{ου} αιώνα, δε θα ανεχτεί ούτε τη σκιά ούτε τη ντροπή της Ιεράς Εξέτασης. Ο Βαγιάν εκθέτει εκείνους που κάτω από την ανώνυμη μάσκα του αντιπροσωπευτικού συστήματος, είναι υπεύθυνοι για τις ίδιες αδικίες και εκμετάλλευση και μαστιγώνει τα αισχρά πρόσωπα τους. (Ο Ηλιος Βασιλιάς τουλάχιστον, είχε το κουράγιο να παρουσιαστεί μπροστά στους υπηκόους του και την Ιστορία φωνάζοντας: «Είμαι το Κράτος!»), ο Λουτσένι, μπάσταρδος ο ίδιος, προειδοποιεί ότι μάταια οι ιερείς προσπαθούν να ξεφορτωθούν τους καρπούς των απαράδεκτων ερωτών τους. Ο Ντυβάλ, ο Ραβασόλ, ο Στελμάκερ⁶², όλοι εκείνοι που επιτέθηκαν στην ατομική ιδιοκτησία για χάρη της επανάστασης αποκαλύπτουν ότι η κυριαρχία του χρήματος δε μπορεί να είναι τόσο ιερή, ούτε τόσο αξιοζήλευτη στο κάτω κάτω, αν δέχεται χτυπήματα τριγύρω κάθε μέρα. Όλοι, όλοι τους κριτικάρουν τη δειλία, εξεγείρονται ενάντια στην υποταγή, χαράζουν ένα μάθημα, κάνουν τη δουλειά της επανάστασης.

Ένας βασιλιάς πεθαίνει, ένας άλλος παίρνει τη θέση του. Αλλά, ο βασιλιάς που αναλαμβάνει το στέμμα με το αίμα του πατέρα του μαθαίνει σύνεση, μετριοπάθεια, σοφία. Αποκαθιστά το εθνικό συμβόλαιο κι αποφεύγει τη βία και την κατάχρηση. Αρκεί να θυμηθούμε ότι ανοίγοντας το κοινοβούλιο, αμέσως μετά την απόπειρα του Μπρέσι, ο Σαράκο όχι μόνο απείχε από το να προτείνει νόμους έκτακτης ανάγκης, αλλά δήλωσε επίσης ότι η αναρχική ιδέα θα πρέπει να αντιμετωπίζεται με πολιτισμένη συζήτηση και ότι υπήρχε ήδη επαρκής περιορισμός των παράνομων αναρχικών δραστηριοτήτων στον ποινικό κώδικα. Κι αυτό δε λαμβάνει υπ' όψιν το ανανεωμένο θάρρος των κοινών ανθρώπων και την δυνατότερη συνείδηση της δύναμης τους, τη σταθερότερη πίστη που έχουν αποκτήσει στην ίδια τους τη χειραφέτηση.

Συνεπώς! Όχι στον απολογητικό φανατισμό που δείχνει μια θρησκευτική διανοητική κατάσταση, η οποία είναι ασύμβατη με την παραμικρή αναρχική ιδέα και όχι στις φρενήρεις διατριβές οι οποίες μπορεί να θεωρηθούν ύποπτες για ομοιοπαθισμό, προκατάληψη ή κάποια άλλα πιο ευτελή συναισθήματα. Η λύτρωση βρίσκεται πάντα σε μια ελεύθερη, αντικειμενική και συνειδητή εξέταση, στην έρευνα και την εξήγηση των αιτιών, του κοινωνικού πλαισίου, της ηλικίας, των άμεσων και έμμεσων επιπτώσεων των γεγονότων. Αυτά είναι τα στοιχεία για μια σωστή αξιολόγηση των ατομικών πράξεων ανταρσίας.

Αλλά, όλοι θα πρέπει να κατανοήσουν ότι οποιαδήποτε τέτοια ελεύθερη εξέταση, που χρησιμοποιεί λογικά κριτήρια, δε μπορεί να αφήσει εκτός σκέψης το γεγονός ότι η πρωταρχική αιτία όλων των ατομικών δράσεων εξέγερσης είναι το ψυχολογικό κλίμα που δημιουργείται από την προπαγάνδα μας ανάμεσα στους ανθρώπους. Φαίνεται περιττό να τονίσουμε ότι καμία επαναστατική πράξη δεν είναι δυνατό να γίνει νοητή εκεί που ο εξεγερμένος δε νιώθει ότι περιβάλλεται από ένα συγκεκριμένο πνεύμα συναίνεσης και από μια ευρεία συνείδηση η οποία είναι έτοιμη να τον αντιμετωπίσει με συμπάθεια.

Όταν ο Μπρέσι απέδωσε δικαιοσύνη στον σεβάσμιο και ατιμώρητο σφαγέα των Ιταλών, ένιωσε ότι, αν και ο φανατικός και μικρόψυχος όχλος θα κλονίζονταν, σοκαρισμένος και σκανδαλισμένος από την πράξη του, πολλοί άλλοι θα

συναινούσαν στην πράξη δικαιοσύνης του κι ενήργησε με την πίστη ότι η πρώτη σπύθα θα πυροδοτούσε μια πιο έντονη εξέγερση, μια μεγαλύτερη φωτιά. Αλλά, η ευθύνη μας σε όλες τις πράξεις εξέγερσης είναι πιο ακριβής, πιο συγκεκριμένη κι αδιαμφισβήτητη, εκεί που η προπαγάνδα μας υπήρξε ενεργητική, δραστήρια κι έχει αφήσει μια βαθιά εντύπωση. Στην τελική, εμείς δεν ανοίξαμε την πρώτη ρωγμή στην αφοσίωση των πιστών στις κατεστημένες αρχές, στην υποτέλεια τους στον βασιλιά, στην υποταγή τους στο νόμο, στο σεβασμό και στον άγιο φόβο τους για τους κώδικες, τους δικαστές, την αστυνομία; Με ειλικρινή βεβαιότητα και δι-αβρωτική επιμονή, δεν έχουμε αποδείξει την ματαιότητα των ελπίδων σε νόμιμα μέσα αντίστασης, προόδου ή επιτυχίας; Όσον αφορά το στρατόπεδο που αντι-τίθεται στο σοσιαλισμό και την πολιτική δραστηριότητα, τις εκλογικές ή κοινο-βουλευτικές του νίκες, τις υποτιθέμενες βελτιώσεις στις οικονομικές υποθέσεις, έχουν βρει ποτέ πιο άπιστους, πιο δριμείς επικριτές, πιο ακούραστους χλευαστές από εμάς;

Και σε κάθε περίπτωση, στα κείμενα μας, όλες οι διαλέξεις μας, στις συ-ναντήσεις μας που συνταράσσονται από τα άδεια στομάχια ή τα αρρωστημένα πάθη μας, δεν έχουμε υπογραμμίσει χίλιες φορές ότι αφού το πολιτικό και οικονο-μικό προνόμιο δε στηρίζεται καθόλου στην αμεροληψία ή το δίκαιο, μπορεί μόνο να δικαιολογείται από την ίδια του τη βία και τη δειλία μας; Και ότι, γι' αυτό ο καπιταλισμός και το κράτος δε μπορεί να αντισταθεί στην επιρροή των εργαζόμε-νων τάξεων, των οποίων το δίκαιο και η δύναμη, μαζί, θα είναι σίγουρη εγγύηση της τελικής μας νίκης; Ότι αντί να σπαταλάμε χρόνο φλυαρώντας στα δημοτικά, επαρχιακά ή εθνικά συμβούλια αναζητώντας τη λυδία λίθο του καλού νόμου ή του καλού αφέντη, θα ήταν καλύτερο να αρχίσουμε την επανάσταση μέσα μας και να την πραγματοποιήσουμε σύμφωνα με τις καλύτερες ικανότητες μας σε επιμέρους πειράματα, όποτε εμφανίζεται μια τέτοια ευκαιρία και όποτε μια τολμηρή ομάδα συντρόφων μας έχει τη βεβαιότητα και το θάρρος να τα δοκιμάσει; Ποιος άλλος ήταν ο στόχος των ένοπλων ομάδων στη Ρομάνια το 1874 ή εκείνων με τους Καφι-έρο, Μαλατέστα και Στέπνιακ το 1877;⁶³

Τώρα υποκινούμε, πείθουμε, φωνάζουμε στον κόσμο εδώ και μισό αι-ώνα: *«Ξεσηκωθείτε, εξεγερθείτε, επιτεθείτε, απαλλοτριώστε, χτυπήστε! Χτυπή-στε χωρίς έλεος, γιατί εκεί έρχεται ένα σημείο όπου η εκδίκηση αναλαμβάνει την αναγκαιότητα και την δεινότητα της δικαιοσύνης κι επιταχύνει το θρίαμβο της»*. Μετά από πενήντα χρόνια ενστάλαξης της αναγκαιότητας της δράσης ανάμεσα στους βασανισμένους ανθρώπους, καθώς το πλειβιακό λιοντάρι δίνει το πρώτο χτύπημα (και ίσως είναι αδέξιο, γιατί ήταν αλυσοδεμένο για αιώνες κι έχει ξε-χάσει πώς να το κάνει) και ακριβώς όταν θα έπρεπε να δειξουμε την ψυχραιμία μας και την αποφασιστικότητα μας, ενοχλούμαστε από προβλήματα συνείδησης η οποία ανησυχεί για την απειλή της αντίδρασης, θλιβόμαστε λόγω των υπολειμ-μάτων ευαγγελισμού, βασανιζόμαστε από τη φλέγουσα ανάγκη, αν όχι να συγ-χρωτιστούμε με την κοινή ηθική σίγουρα να ελαττώσουμε τις αντιθέσεις. Πολύ συχνά, ειδικά στους πιο υπεύθυνους κύκλους, σπεύδουμε να υποτιμήσουμε, να επικρίνουμε την πράξη ανταρσίας και μερικές φορές ωθούμαστε ακόμα και να τις κατατάξουμε ανάμεσα στις συνήθεις «αστυνομικές πλεκτάνες». Λοιπόν, τότε, με καθαρές κουβέντες: *είναι η ανώτερη δειλία να απορρίπτουμε πράξεις ανταρσίας, όταν εμείς οι ίδιοι έχουμε ρίξει τον πρώτο σπόρο κι έχουμε δρέψει το πρώτο βλαστάρι, είναι η ανώτερη δειλία να προσθέσουμε τις κατάρες μας δίπλα στις απεγνωσμένες κραυγές των πληρωμένων δημοσιογραφικών μεροκαματιάρηδων, των επαγγελματιών πενηθούντων και των διαβολικών μαχαιροβγαλτών*. Κι όπως όλες οι δειλίες, κι αυτή επίσης πρέπει να πληρωθεί με την κρίση της αδυναμίας και την αγωνία της εγκατάλειψης.

Ο Φ.Σ Μερλίνο θα έπρεπε να θυμάται τη ζέση της προπαγάνδας και της

δράσης που φώτισε τα τέσσερα χρόνια από την 1^η Μάη 1890 μέχρι τις 24 Ιούνη 1894. Όταν αφήναμε τη σοφίτα το πρωί δεν είχαμε ποτέ την παραμικρή βεβαιότητα ότι θα γυρίζαμε πίσω το απόγευμα. Συλλήψεις γίνονταν κάθε μέρα, οποιαδήποτε ώρα, δίκες και ποινές ακολουθούσαν και σε περίπτωση αθώωσης, η εξορία ήταν ο κανόνας. Αλλά αυτό σήμαινε να ζεις! Και μέσα στα κελιά του Μάζας⁶⁴ ή μέσα στη θλίψη της εξορίας νωρίς το πρωί θα ακούγαμε την ηχώ μιας έκρηξης δυναμίτη, που θα είχε τινάξει ένα δικαστήριο στον αέρα με έναν από τους συνένονους να βρίσκεται ακόμη μέσα κι ο άγνωστος δράστης της εξεγερτικής πράξης είχε αναλάβει την πλήρη ευθύνη για την πράξη του και βάδιζε τραγουδώντας στην γκιλοτίνα. Και αυτό το τραγικό κύμα ενθουσιασμού και ζέσης, φώτισε τη θυσία, γέμισε τον καθένα με μια ακαταμάχητη περηφάνια. Ποιητές και άνθρωποι των γραμμάτων, εντυπωσιάστηκαν από αυτή τη ζέση για ανανέωση, απέτιαν καθημερινά τιμές συμπάθειας και σεβασμού στους πεσόντες εξεγερμένους, η Παριζιάνικη εφημερίδα Figaro, τρομαγμένη, αφιέρωσε μια από τις ειδικές εκδόσεις της στον «επικίνδυνο αναρχικό» και ο Οκτάβιος Μιρμπώ,⁶⁵ ανέμιση την αναρχική του έκκληση για αποχή από την ψήφο στα χυδαία εκλογικά θεάματα, ένα ντοκουμέντο το οποίο μέχρι σήμερα είναι αξεπέραστο λόγω της οξύνοιας του και της εκφραστικής ομορφιάς του. Αυτό σήμαινε ζωή!

Συγκρίνετε αυτή την περίοδο με αυτή στην οποία ζούμε. Έχουμε χλευάσει, απορρίψει, καταραστεί την επαναστατική δράση, επειδή υπερέβη τους κανόνες μας, τις προσδοκίες μας, τις ηθικές και αισθητικές γραμμές μέσα στις οποίες τη θέλαμε περιορισμένη. Κι έχουμε εξαφανίσει τις πηγές από τις οποίες θα μπορούσε να αναβλύσει, έχουμε κόψει τα νεύρα που αγωνιωδώς τεντώνονταν για να τη φτάσουν, έχουμε σβήσει κάθε φλόγα που θα μπορούσε να τη θρέψει. Και τώρα πληρώνουμε με εξευτελισμό και πληγές. Γιατί, εδώ, μέσα σε αυτές τις πολύ συχνές δημόσιες αποκηρύξεις που ψιθυρίζονται ανάμεσα σε συγκεκριμένες κλίκες που επιτίθενται με καχυποψία και δυσπιστία στους απείθαρχους και τους εικονοκλάστες, εδώ ειδικά, βρίσκεται η αιτία της ατροφίας που μας καθιστά περιγέλο των ολοένα και πιο αντιδραστικών ιδιοτροπιών, των ολοένα και πιο αντιδραστικών κτηνωδιών.

Φυσικά! Εκείνοι που αγωνιούν για δράση, βρίσκουν ότι ικανοποιούμαστε πολύ δύσκολα: *«Βγάζουμε τη γλώσσα στον καλό Κύριο και γκρινιάζετε! Εξεγειρόμαστε ενάντια στο κράτος ή τους αντιπροσώπους του και γκρινιάζετε, εξεγειρόμαστε ενάντια στην ιδιοκτησία και συνοφρυώνεστε και κοιτάτε τις τσέπες σας, εξεγειρόμαστε ενάντια στην ηθική κι εσείς, φοβούμενοι το σκάνδαλο, υποχωρείτε στο κελί σας και μας αποκηρύσσετε! Αλλά, θα μας κάνετε τη μεγάλη χάρη να κουνηθείτε μια και καλή, εσείς που ξέρετε τόσο καλά πως η επανάσταση θα έπρεπε να κάνει τα πρώτα της βήματα, εσείς που κρατάτε τα νήματα της και έχετε μάθει τις δέκα εντολές και ...εσείς που ποτέ δεν κινείστε, ακόμα και κάτω από το μαστίγιο;»*

Αυτά λένε κι έπειτα μας αφήνουν κλονισμένους. Αλλά, εσωτερικές και προφανείς αιτίες απάθειας και παρακμής θα βρεθούν εδώ, όχι οποιαδήποτε διαφωνία ανάμεσα στους οργανωτιστές και τους ατομικιστές του αναρχισμού. Αυτές οι διαφωνίες – ούτε πολλές, ούτε ισχυρές, αμελητέες σε σύγκριση με την απεραντοσύνη της αποστολής και των στόχων – θα τους οδηγήσουν κάτω από το αιχμηρό σπιρούνι της εμπειρίας και της αναγκαιότητας να βρουν τον κατάλληλο δρόμο, το δρόμο για την επανάσταση, της οποίας η αρχική φάση πρέπει να είναι η ατομική πράξη ανταρσίας, αδιαχώριστη από την προπαγάνδα, από την πνευματική προετοιμασία η οποία την κατανοεί, την ενοποιεί, την οδηγεί σε ευρύτερες και πιο συχνές επαναλήψεις μέσω των οποίων οι συλλογικές εξεγέρσεις καταλήγουν στην κοινωνική επανάσταση.

Αυτό, λοιπόν, είναι το αποτέλεσμα αυτής της περιφρόνησης για τη δράση.

Η Αναρχία θα πραγματοποιηθεί!

Είμαι ανίκανος να απαντήσω στις δηλώσεις του Μερλίνου με το βάθος και πνευματική ποιότητα που χρειάζεται και που ο αντίπαλος μου αξίζει. Λυπάμαι, αλλά κάποιος που αναγκάστηκε να ζήσει για δέκα σχεδόν χρόνια σε μια μικρή ορεινή πόλη, με μοναχά μια μικρή βιβλιοθήκη για να καλύψει τις ανάγκες δώδεκα χιλιάδων κατοίκων, τουλάχιστον μισής ντουζίνας διαφορετικών εθνικοτήτων, έχει μόνο μια πενιχρή και ξεπερασμένη βιβλιογραφία στη διάθεση του. Κι ανίκανος να ανανεώσει ή να αυξήσει τη μικρή του βιβλιοθήκη με τη μικρή ανταμοιβή από την εργασία του (ανταμοιβή ευάλωτη σε συχνές εκλείψεις όποτε η Cronaca Sovversiva παραπαίει ανάμεσα στα βράχια των ζημιών), μπορεί μονάχα με δυσκολία, να συναγωνιστεί το Φ.Σ Μερλίνο –μια βιβλιοθήκη με πόδια ο ίδιος- όταν δηλώνει ότι «ο αναρχισμός ο οποίος ήταν κάποτε τόσο παραγωγικός, δε μπορεί πλέον να εμπνεύσει κανένα έργο αξιοπρόσεκτης επιστημονικής και πολιτικής αξίας» και ότι «...μετά τον Κροπότκιν και τον Ρεκλύ δεν είχε κανένα άλλο πρωτοκλασάτο όνομα».

Ο Ρεκλύ είναι νεκρός, αλήθεια, και κανένας άλλος δεν παίρνει τη θέση του, αλλά ο Μερλίνο σίγουρα θα παραδεχτεί ότι άνθρωποι του μεγέθους του Ρεκλύ δε φωτίζουν τα αρχεία του πολιτικού κράτους κάθε μέρα, σε καμιά χώρα. Εν τω μεταξύ έχει πεθάνει, αφήνοντας μας το τελευταίο αριστούργημά του, *L'Homme et la Terre (Η Γη και οι Κάτοικοι της)*, μια σύνθεση εξήντα ετών έρευνας, μελέτης και σκέψης, η οποία θα αποτελεί μια πηγή σοφίας για πολλά χρόνια. Αυτό σημαίνει ότι ο καλός Ρεκλύ παραμένει ακόμα μάχιμος, στην πρώτη γραμμή του μετώπου. Αλλά, έπειτα, ο Κροπότκιν είναι ακόμα ζωντανός, όπως πάντα, δραστήριος, φλογερός και παραγωγικός. Το τελευταίο έργο του, *Σύγχρονη επιστήμη και αναρχισμός* (1903), ανήκει στο χθες, αλλά έχουμε έναν καλό λόγο να δηλώσουμε ότι έχει άλλα έργα στα σκαριά, κατά κανένα τρόπο κατώτερα των προηγούμενων που έχουν συναντήσει τόση μεγάλη εκτίμηση κι εξύμνηση στον επιστημονικό κόσμο – παρά την θεμελιώδη ετεροδοξία του. Κι αυτός επίσης παραμένει στην πρώτη γραμμή και μου φαίνεται υπερβολικό και παράξενο που ο Μερλίνο βιάζεται να τους θάψει προκειμένου να πει ότι ο αναρχισμός δεν έχει πλέον πρώτης τάξεως ανθρώπους και δε μπορεί πλέον να παράγει έργα αξιοσημείωτης επιστημονικής και πολιτικής αξίας.

Εμπιστευτικά, θα ήθελα να τον ρωτήσω κάτι. Όταν εμφανίζεται ένα νέο κίνημα –και από τα ιδανικά του μέχρι τη μπερδεμένη δομή των συμφερόντων του, αντανακλά και ταυτόχρονα υπονομεύει ολόκληρη την ηθική, νομική, πολιτική και οικονομική κατάσταση της κοινωνίας – είναι δυνατό η θεωρητική άρθρωση των φιλοδοξιών του, το πρώτο βήμα στο να επιλέξει στόχο και να καθορίσει τους τρόπους και τα μέσα να τον πετύχει, να μπορεί αμέσως να ακολουθηθεί από την ανάπτυξη μιας πλήρους φιλοσοφικής, επιστημονικής και φιλολογικής δομής του συστήματος; Όπως για παράδειγμα, την πρώτη εξάπλωση των ευαγγελίων, ακολούθησε αμέσως μετά η Summa Theologiae του Αγίου Θωμά του Ακινάτη;⁶⁶

Δεν πρέπει η εκθαμβωτική ανακοίνωση στους στερημένους, ενός ολότελα νέου, διαφορετικού από αυτόν που τους θλίβει – ενός κόσμου ισότητας, αδελφότητας, ελευθερίας, ευμάρειας κι ευτυχίας- να ακολουθηθεί από μια μακρά κι επίπονη καθημερινή ιεραποστολή *in partibus infidelium (στη γη των απίστων)*, αντιμετωπίζοντας σθεναρή αντίθεση, έτσι ώστε η ηχώ της να φτάσει στα πέρατα του έθνους ή του κόσμου, στρατολογώντας τις φάλαγγες στις οποίες θα εμπιστευτεί τα λάβαρα της φλέγουσας πίστεως, το μουσικό της νίκης; Ήταν ένα μακρύ, πολύ μακρύ ταξίδι από τον απλό ευαγγελισμό κατά μήκος των ακτών της Λίμνης Τιβέριας μέχρι το διάταγμα του Κωνσταντίνου το 313 μΧ. – και ήταν μέσα από τις Ρωμαϊκές κατακόμβες. Και ο Χριστός – αν ποτέ έζησε- ποτέ δεν επανεμφανίστηκε. Η αποστολή ήταν έργο των ταπεινών, άσημων και απλοϊκών ψαράδων – όπως λέει ο θρύλος.

Σύμφωνοι, οι Ρεκλύ και Κροπότκιν θα παραμείνουν, μαζί με τον Μπακούνιν, στις πρώτες τάξεις της ιστορίας μας, αξεπέραστοι αυτή την περίοδο. Είναι και παραμένουν οι αγγελιοφόροι. Αλλά, πόσους πολλούς αποστόλους έχουν δημιουργήσει! Ο James Guillaume, ο οποίος τώρα γράφει την ιστορία της Πρώτης Διεθνούς με αναμφισβήτητα ντοκουμέντα και μεγάλη υπομονή – δεν είναι στην πρώτη γραμμή ένα λαμπερό παράδειγμα παραγωγικότητας και ζέσης; Και ο Άνσελμο Λορέντζο, δραστήριος, ευθύς και άκαμπτος όπως η βελανιδιά μπροστά στην οργή της πιο άγριας αντίδρασης; Και ο Φρανσίσκο Φερέρ, που μόλις χθες πετάχτηκε από τη Βουβωνική ηγεσία στις τάφρους του Μοντζούιχ; Κι ο Έντουαρντ Κάρπεντερ; Και ο Ταρίδα ντε Μαρμόλ; Και ο Γουίλιαμ Τσερκέσοφ; Και ο Μαξ Νεττλώ, ο οποίος ύψωσε το πιο ωραίο μνημείο στον Μπακούνιν, με την πλήρη εμπειριστωμένη βιογραφία του; Δεν είναι ονόματα κι άνθρωποι οι οποίοι, για την σοφία και την προπαγάνδα και την ανύψωση του αναρχικού ιδανικού, μπορούν κανονικά να αντιμετωπίζουν τα χτυπήματα των αντιπάλων κομμάτων; Δεν προμηθεύουν με την προσηλωμένη επαγρύπνηση τους, την εμπροσθοφυλακή του κινήματος με τα υλικά και τα εφόδια που είναι απαραίτητα για τις τολμηρές εφόδους τους;⁶⁷

Και λαμβάνοντας υπ' όψιν ότι τα καλύτερα όνειρα, το πάθος για ανώτερα μυαλά, ατρόμητες καρδιές, ηρωικές ψυχές, θα γίνουν καπνός όπως όλα τα όνειρα αν δε βρουν την ενσάρκωση τους στον ενθουσιασμό, την αυταπάρνηση και την πίστη των ταπεινών ανθρώπων, δεν έχουν τα μέλη της εμπροσθοφυλακής, με την παράδοξη ένταση της σκέψης αυτής της μεγάλης τριάδας, προετοιμάσει τους ξενιστές για μεγαλύτερες ευχαριστίες; Είναι παράξενο! Ο Μερλίνο πιστεύει στην καλή τύχη και το θρίαμβο του αναρχισμού στο βαθμό που παραμένει έμπνευση των προφητών, λίγων στοχαστών οι οποίοι τοποθετούν το λόγο τους στον σχεδόν άβατο κόσμο της μεταφυσικής, αλλά αμφισβητεί το πεπρωμένο του, στο βαθμό να προβλέπει την θανάσιμη αγωνία του, όταν αυτός ο λόγος αποκτά σάρκα και οστά μέσω της αδιάφορης πίστης εκατομμυρίων υποστηρικτών του στις πέντε γωνιές του κόσμου. Σύμφωνοι με το νόμο της φυσικής καθώς επίσης και της εμπειρίας της ιστορίας, η ένταση εξισορροπείται από τη διάσταση.

Με χαρά αποδεχόμαστε την άποψη του Μερλίνο ότι ο Μπακούνιν, ο Ρεκλύ και ο Κροπότκιν παραμένουν αξεπέραστοι κι είμαστε επίσης έτοιμοι να παραδεχτούμε ότι ποτέ πάλι δε θα έχουμε κήρυκες τόσο ευγενείς και μεγάλους. Αλλά, ας αποδεχτεί με τη σειρά του (και αυτό μπορεί να το κάνει χωρίς προσπάθεια ή αντίφαση) ότι η ένταση της σκέψης και της ζωής που είναι χαρακτηριστική στα λίγα ανώτερα πνεύματα αντισταθμίζεται με τη σειρά της από τον μεγαλύτερο και περισσότερο εργατικό αριθμό των έξυπνων, συνειδητών, αφοσιωμένων και άγριων μαχητών, οι οποίοι αν και μπλέκονται στις παγίδες της αντίδρασης- από τη Βουρβονική γκαρρότα μέχρι τις αυτοκρατορικές κρεμάλες του Τόκιο- είναι πάντοτε στα όπλα, έχουν υψώσει τη σημαία της εξέγερσης κι έχουν εξυψώσει την ελπίδα για χειραφέτηση στους καταπιεσμένους όλου του κόσμου.

Ο Κροπότκιν στο *Αλληλοβοήθεια* φέρνει στο προσκήνιο τη θεωρία, το νόμο της αλληλεγγύης ανάμεσα σε όλες τις ζωντανές υπάρξεις, προς ταπεινώση εκείνων που επιμένουν να παρερμηνεύουν το Δαρβίνο. Ο Ελιζέ Ρεκλύ προφέρει τον εναλλασσόμενο ρυθμό της εξέλιξης και της επανάστασης με τον ίδιο αυστηρό συγχρονισμό των ταλαντώσεων του εκκρεμούς. Και οι δύο τους είναι εντυπωσιακοί νικητές στον κόσμο της διάνοησης και της σκέψης. Αλλά, πόσο πιο δύσκολος είναι ο αγώνας να ενσταλαχτεί το ίδιο αίσθημα αλληλεγγύης και πίστη στην επανάσταση στις μάζες, να αναλαχτεί η άρνηση του θεού ανάμεσα στα δεισιδαίμονα κοπάδια, έτσι ώστε να μπορέσουν να έχουν πίστη στους εαυτούς τους και να γίνουν οι συγγραφείς του πεπρωμένου τους, πάνω στη βάση της ισότητας και της ελευθερίας. Αυτή η πιο δύσκολη αποστολή έχει αναληφθεί από τους πιο ταπεινούς και φλογερούς προπαγανδιστές των ιδεών!

Τα *Fra Contadini*, από τον καλό μας Ερρίκο Μαλατέστα, *Η Ψηροσκευτική πανούκλα* από τον Γιόχαν Μόστ, *Ο Θεός δεν υπάρχει*, από τον Σεμπαστιέν Φωρ⁶⁸, βιβλία που μεταφράστηκαν σε δώδεκα γλώσσες και διαδόθηκαν ανάμεσα σε όλων των ειδών τους ανθρώπους- δεν είναι οι σκέψεις του Μπακούνιν, του Ρεκλύ και του Κροπότκιν, που συνεχίζουν να πείθουν και να προπαγανδίζουν; Και δεν είναι στην πραγματικότητα, τα πιο ενθουσιώδη σημάδια της συμφωνίας των μαζών με τις φιλοδοξίες μας, ο αναγκαίος δρόμος για οποιοδήποτε επαναστατικό πείραμα, για οποιαδήποτε αρχική υλοποίηση;

Κανένας από τους Εγκυκλοπαιδιστές δεν οδήγησε το λαό στην κατάληψη της Βασιλίας. Στα συμβούλια της Συντακτικής, Νομοθετικής και Συμβατικής, οι άνθρωποι που κατέργησαν το προνόμιο της κάστας, έβαλαν το βασιλιά στη γκιλοτίνα κι έγραψαν τη Διακήρυξη των Δικαιωμάτων, ήταν παντελώς άγνωστοι πριν την 14^η Ιουλίου 1789. Στο χωνευτήριο της επανάστασης ξεχώρισαν ως το καθαρό μέταλλο από το οποίο προέκυψε η νέα τάξη. Κανένας από αυτούς δεν απόλαυσε τα οφέλη της επανάστασης την οποία ξεκίνησαν, υποστήριξαν ή οδήγησαν στις ένδοξες επιτυχίες της -, απόδειξη ότι τα ίδια τα γεγονότα κάθε ιστορικής περιόδου, σφυρηλατούν τους ανθρώπους για τον εκάστοτε σκοπό, ότι αν η προχθεσινή μέρα ήταν η μέρα του Μπακούνιν, του Ρεκλύ και του Κροπότκιν, αν η χθεσινή ήταν των μαρτύρων και των αποστόλων, η σημερινή ανήκει στο προλεταριάτο, το οποίο διεξάγει την αποστολή του με πάθος και συνειδητό κουράγιο, ένα σημάδι θριάμβου μάλλον παρά ένα σύμπτωμα της παρακμής του αναρχισμού όπως φαίνεται να πιστεύει ο Φ.Σ Μερλίνο, αρκετά παράξενα.

Παράξενα! Θα είχε κάθε λόγο να κλαίει για το τέλος του αναρχισμού, όπως ο Ιερεμίας ή η Κασσάνδρα, αν ο κορμός είχε μαραθεί, αν καμία ηθική αξία, καμία επαναστατική δραστηριότητα, καμία πίστη δεν είχε ανθίσει από τα έργα του Μπακούνιν, του Ρεκλύ και του Κροπότκιν. Αλλά αν ο κορμός είναι ζωντανός, είναι εντελώς λάθος. Ιδιαίτερα λάθος, επειδή δεν έχει παραμείνει πιστός στο ιδανικό για το οποίο έχει δώσει τόσα πολλά ο ίδιος.

Φτάσαμε στο τέλος! Από όλους τους λόγους οι οποίοι οδήγησαν τον Φ.Σ Μερλίνο να συνάγει την αθεράτευτη εξάντληση και τον συνεπαγόμενο θάνατο του αναρχισμού, κανένας δεν αντέχει σε ενδελεχή εξέταση και δεν αντιστέκεται σε μια ευσυνειδητή κριτική.

1. «Αυτό που είναι η ουσία του αναρχισμού δεν έχει απορροφηθεί από το σοσιαλιστικό κίνημα, ούτε θα μπορούσε να απορροφηθεί, αν»...

Η ουσία του αναρχισμού- με όρους εξέλιξης της σκέψης και της κοινωνίας- είναι μια σύλληψη του ανθρώπου, η ολοκλήρωση των αναγκών του, των ακόμα ανεξερεύνητων δυνάμεων του, της κοινωνικότητας του, των ποικίλων σχέσεων του με τους συνανθρώπους του και με τον εξωτερικό κόσμο μέσα στον οποίο ζει. Αν (όπως ο ίδιος ο Φ.Σ Μερλίνο δήλωσε στη στο σοβαρό και αυστηρό *Journal des Economistes*⁶⁹ πολλά χρόνια πριν) η ηθική του ολοκλήρωση απαιτεί την «...ικανοποίηση όλων των υλικών και ηθικών αναγκών, την ελευθερία και τη μη καταπίεση του ατόμου», αν «...το αναρχικό σύστημα αποκλείει την ανάγκη για κυβέρνηση, κοινοβούλιο, αστυνομία και δικαστήρια», αν (όπως ο ίδιος ο Μερλίνο έγραψε τόσο ξεκάθαρα στο φυλλάδιο του «Γιατί είμαστε αναρχικοί»⁷⁰) «το πρώτο βήμα προς τη μελλοντική κοινωνία θα είναι η αναπόφευκτη επανάσταση, αναπόφευκτη επειδή οι κυρίαρχες τάξεις θα παραδοθούν μόνο σε μια ανώτερη δύναμη» και αν ο αναρχισμός αποκλείει τις εκλογές και την κοινοβουλευτική δράση ως μέσο για την επανάσταση και τη χειραφέτηση, γιατί (πάλι όπως ο ίδιος ο Μερλίνο έγραψε κάποτε έχοντας την πλήρη συγκατάθεση μας) «οι εργάτες πάντα θα εξαπατούνται και θα ξεγελιούνται στις εκλογές, γιατί ακόμα κι αν η πλειοψηφία των εκλεγ-

μένων αντιπροσώπων αποτελούνταν από εργάτες, θα ήταν ανίκανοι να κάνουν οτιδήποτε, γιατί οι έξυπνοι και δραστήριοι σύντροφοι, αφού εκλεγούν, γίνονται τυχοδιώκτες και νωθροί και τέλος, επειδή οι άνθρωποι μαθαίνουν να πιστεύουν ότι η λύτρωση μπορεί μονάχα να έρθει από τα πάνω, από την κυβέρνηση, από το κοινοβούλιο κι έτσι παύουν να αγωνίζονται γι' αυτή».

Καμία τέτοια απορρόφηση δε θα μπορούσε να γίνει και καμία δεν έγινε. Απλά τα τελευταία είκοσι χρόνια, το σοσιαλιστικό κίνημα έριξε πολύ νερό στο σοσιαλισμό του για να πνίξει και την τελευταία επαναστατική σπίθα του Κομμουνιστικού Μανιφέστου του 1848 και κάθε άλλου έργου των Μαρξ και Ένγκελς. Τουλάχιστον, στη θεωρία, είχαν προβλέψει την αναπόφευκτη βίαιη απαλλοτρίωση της κυρίαρχης τάξης και την καταστροφή του Κράτους. Τώρα το σοσιαλιστικό κίνημα δε στοχεύει σε τίποτα περισσότερο από την κατάκτηση του κοινοβουλίου μέσω της ψήφου, την κατάκτηση της κυβέρνησης (και όχι του κράτους) μέσω του κοινοβουλίου, συνεργαζόμενο με ριζοσπάστες στο παρελθόν, με τους φιλελεύθερους σήμερα και με τους εκκλησιαστικούς παλιανθρώπους αύριο και μετά, όπως και ο ταξικός αγώνας, η επανάσταση και η απαλλοτρίωση του πλούτου θα αποθηκευτούν στο πατάρι και θα μείνουν εκεί για πάντα επτασφράγιστα.

Έτσι το σοσιαλιστικό κίνημα δεσμεύεται σε όλα εκείνα τα μέσα που ο αναρχισμός αποκηρύσσει – αυτό το έχει παραδεχτεί επανειλημμένως ο ίδιος ο Μερλίνο-, έτσι ώστε η διαφωνία ανάμεσα στις δύο αυτές τάσεις του προλεταριάτου έχει αναπτυχθεί σε μια ολοένα βαθύτερη και ασυμφιλίωτη σύγκρουση. Πως μπορεί ο Μερλίνο να λέει ότι το σοσιαλιστικό κίνημα έχει απορροφήσει αυτό που είναι η ουσία του αναρχισμού; Αν είχε γράψει ότι, από το Σεπτέμβριο του 1892 (δλδ. από το Συνέδριο της Γένοβα), έχοντας απορρίψει από το εσωτερικό του κάθε επαναστατική τάση κι έχοντας αφιερωθεί στην κατάκτηση της πολιτικής εξουσίας, το σοσιαλιστικό κίνημα έχει απορροφηθεί λίγο, λίγο από τον καπιταλιστικό κοινοβουλευτισμό, μέχρι σημείου, σήμερα να είναι μετά βίας κάτι παραπάνω από μια προωθημένη πτέρυγα του, τότε ο Μερλίνο θα είχε αποτίσει έναν πιο ειλικρινή φόρο τιμής στην αλήθεια και θα είχε προσφέρει μια περισσότερο ρεαλιστική τεκμηρίωση της ιστορίας του προλεταριακού κινήματος, που συνεχώς επιβεβαιώνεται από την καθημερινή πραγματικότητα.

2.«Το Ουτοπικό κομμάτι του αναρχισμού έχει αναγνωριστεί ως τέτοιο και δεν έχει καμιά αξία.»

Το Ουτοπικό κομμάτι είναι φυσικά, η φιλοδοξία για μια κοινωνία χωρίς αφέντες, χωρίς κυβέρνηση, χωρίς νόμο, χωρίς κανέναν καταπιεστικό έλεγχο –μια κοινωνία που λειτουργεί πάνω στη βάση της αμοιβαίας συμφωνίας και που επιτρέπει σε κάθε μέλος της την ελευθερία να απολαμβάνει την απόλυτη αυτονομία. Σωστά;

Θέλει πραγματικά ο Μερλίνο να διαβάσουμε μαζί, χέρι-χέρι, το έργο ενός μεγάλου φίλου μας, ενός ανθρώπου τόσο μορφωμένου που είναι τόσο ταπεινός όσο και διάσημος, του αγαπημένου συνεργάτη του Ελυζέ Ρεκλύ – του Λέον Μετσνίκοφ;

Ας διαβάσουμε λοιπόν, μαζί Σαβέριο. Σε αυτό το πεδίο η πίστη μας έγινε ακλόνητη πεποίθηση. Ποιος ξέρει, μπορεί να αναζωπυρώσει τη δική σου!

«Στη βιολογική πρόοδο της φύσης, η ελευθερία (*liberty*) μπορεί να υπηρετήσει ως μέτρο της προόδου του κοινωνικού δεσμού...»

«Στις κατώτερες βαθμίδες έχουμε επιβεβλημένες ομαδοποιήσεις, βασισμένες στον εξαναγκασμό... στοιχειώδεις αποικίες κυττάρων ενωμένων με εξωτε-

«Στις μεσαίες βαθμίδες έχουμε εξαρτημένες ομαδοποιήσεις, βασισμένες στη διάκριση, σε έναν καταμερισμό εργασίας προοδευτικά περισσότερο εξειδικευμένο και βαθύ.»

«Στις ανώτερες βαθμίδες έχουμε συντονισμένες ομαδοποιήσεις βασισμένες στις προσωπικές κλίσεις και στην ολοένα και περισσότερο συνειδητή κοινότητα συμπεριόντων»

Λοιπόν, υπάρχει μια συνεχή άνοδο από τον καταναγκασμό στην αυτονομία. Στην ιστορία έχουμε αντίστοιχα φαινόμενα:

«*Επιβεβλημένες ομαδοποιήσεις:* οι ανατολικοί δεσποτισμοί, οι κοινωνίες που συγκρατούνται μαζί μέσω της καταπίεσης, η δουλοπρέπεια όλων σε έναν συμβολικό και ζωντανό αντιπρόσωπο της κοσμικής μοίρας, της θεοποιημένης εξουσίας.»

«*Εξαρτημένες ομαδοποιήσεις:* Αντιστοιχούν στην εποχή των ολιγαρχικών φεουδαρχικών ομοσπονδιών, της διάκρισης ως αποτέλεσμα του ένοπλου αγώνα ή του οικονομικού ανταγωνισμού.»

«*Συντονισμένες ομαδοποιήσεις:* μια περίοδος η οποία μόλις άρχισε και η οποία ανήκει στο μέλλον, αλλά της οποίας τα πρώτα βήματα υπήρξαν: η *ελευθερία (liberty)*- άρνηση της καταπίεσης, η *ισότητα*-άρνηση της κοινωνικής ή πολιτικής διάκρισης, η *αδελφότητα*-ο πιστός συντονισμός των ατομικών δυνάμεων στη θέση των αγώνων και των συγκρούσεων που προκαλούνταν από τον θανάσιμο ανταγωνισμό.»⁷¹

Με πιο σαφή λόγια- η πρώτη εξουσία ήταν ο θεός στον παράδεισο και οι Ίνκας και οι Φαραώ δεν ήταν τίποτα άλλο παρά οι απόστολοι του στη Γη. Οι αντιπρόσωποι του θεού, που είναι ανάμεσα στους πιο πανούργους σε κάθε δεδομένη στιγμή, έπρεπε να μοιραστούν την εξουσία με τον ισχυρό κι έτσι, μετά από μια μακρά περίοδο αιματηρών αγώνων, οι οποίοι υπέβασκαν για αιώνες, η κοσμική εξουσία και η θεϊκή αρχή ήρθαν στη Γη στο πρόσωπο του αυτοκράτορα ή του βασιλιά, οι οποίοι θα αναγκαστούν πολύ αργότερα να υποταχθούν σε άλλον ένα συμβιβασμό, συνενώνοντας στο πρόσωπο τους τη χάρη του θεού με τη βούληση του έθνους... για όσο καιρό διαρκεί. Η Μεγάλη Επανάσταση αφαίρεσε από τη θεότητα κάθε εξουσία, η οποία τώρα ρίζωσε στη γη και βρήκε την αποθήκη και το σκήπτρο της σε καθέναν και οποιονδήποτε πολίτη. Μόνο ένα βήμα απομένει για να φτάσουμε αυτή την Ατλαντίδα, όπου, όπως συνήθιζε να προφητεύει ο ποιητής τον παλιό καιρό, *ο καθένας φέρει μέσα του το νόμο και την εξουσία του και είναι ο δικός του άρχοντας.*⁷²

Και η ιδιοκτησία, η οποία συνοδεύει και δίνει χαρακτήρα στις μορφές και τους ιστορικούς θεσμούς μέσω των οποίων έχουμε με ταχύτητα περάσει, η ιδιοκτησία η οποία ήταν *jus utendi et abutendi* (νόμος της χρήσης και της κατάχρησης) ο απόλυτος και απεχθής Ρωμαϊκός νόμος που επέτρεπε τη χρήση και κατάχρηση της ιδιοκτησίας κάποιου χωρίς αυτός να πρέπει να δώσει λογαριασμό σε κανέναν, η ιδιοκτησία η οποία έχασε πολύ από την πρωτόγονη αλαζονεία της, η οποία προσπαθεί μέσω της ιδιοτελούς φιλανθρωπίας να κερδίσει συγχώρεση για τις παλιές υπερβολές και καταχρήσεις, η οποία έχει νομικά αναγνωριστεί και αναλάβει μερικά κοινωνικά καθήκοντα (όπως έχουμε περιγράψει εκεί που πρέπει), η ιδιοκτησία με την επανάσταση στη φτέρνα της, θα κάνει ποτέ το τελευταίο βήμα; Θα γίνει κάποια μέρα το κοινωνικό όργανο της ευμάρειας, της ελευθερίας και της ευτυχίας για όλους;

Όταν όλες οι πληροφορίες στα πεδία της βιολογίας, της ιστορίας και των οικονομικών συγκλίνουν για να δείξουν μια συνεχόμενη και ατέλειωτη πρόοδο, μια συνεχή εξέλιξη από τη σκλαβιά στην ελευθερία (liberty), από την καταπίεση στην αυτονομία, ποιος θα μπορούσε να θεωρήσει την εξέγερση του προλεταριάτου και την πραγμάτωση της αναρχίας, Ουτοπική; Μόνο ο Joshua Μερλίνο- για τον οποίο ο ήλιος θα έπρεπε να σταματήσει για πάντα, να γυρνά πάνω από την αγωνία κάθε ανθρώπινου όντος που λαχταρά ελευθερία, δικαιοσύνη και χειραφέτηση.

Και παραμένει μόνος!

3. Έχουμε δείξει με κάποια επιτυχία (αν δεν αμαρτάνουμε υπερηφανευόμενοι) ότι ο αναρχισμός έχει τώρα και είχε πάντα ανθρώπους πρώτης τάξεως, ότι λαμβάνει μαρτυρίες του μεγαλύτερου ενδιαφέροντος και αξίας αρκετά συχνά στο πεδίο της διανόησης, όπως μαρτυρούν (πέρα από όσα ήδη αναφέραμε) αυτά τα σημαντικά έργα: *Anarchisme* του Eltzbacher (ενός δικαστή στο Hall Court) και *Anarchia* του Ettore Zoccoli (ενός υψηλού λειτουργού του Υπουργείου Δημοσίας Εκπαίδευσης).⁷³ Κι έχουμε επίσης δείξει, ότι ακόμα κι αν τα εντελώς αντίθετα ήταν αλήθεια, θα ήταν αυθαίρετο να συμπεράνουμε αφαιρετικά τα συμπτώματα παρακμής και εξάντλησης στον αναρχισμό, όταν οι ελπίδες και τα ιδανικά των υποστηρικτών του έχουν γίνει η σκέψη και η πράξη αμέτρητων λεγεώνων εξεγερμένων σε όλο τον κόσμο, οι οποίοι υψώνονται με αλληλεγγύη κατά μήκος όλων των συνόρων, αγωνιζόμενοι για την αμοιβαία και ολική χειραφέτηση τους.

4. Κανένας δεν αρνείται ότι μπορεί να υπάρχει διαφωνία, ακόμα και άγρια διάσταση μερικές φορές, ανάμεσα στους αναρχικούς που πιστεύουν στην οργάνωση ως κόμμα και προτιμούν πάνω απ' όλα τα άλλα μέσα μια συστηματική προπαγανδιστική κι εκπαιδευτική δράση και τους αναρχικούς που προτιμούν την ατομική πρωτοβουλία και πάνω απ' όλα την ατομική δράση. Αλλά, αυτή η διαφορά προκύπτει από μια παρεξήγηση που πρόκειται να διασαφηνιστεί κάτω από την ώθηση της εμπειρίας και της αναγκαιότητας, αν και συχνά δηλητηριάζεται από το ζήλο του ανταγωνισμού και είναι βασικά επιφανειακή. Μακριά από τα δείχνει κατάπτωση, δείχνει δύο διαφορετικές προσεγγίσεις για τη δράση, διαφορετικές εκδηλώσεις δραστηριότητας, συνείδησης, ενέργειας η οποίες θα συντεθούν τελικά για την καλύτερη μοίρα της επανάστασης και για τον τελικό θρίαμβο των ιδανικών μας.

5. Αν η πρόοδος πρέπει να γίνει κατανοητή ως «...η διαδοχή φυσικών φαινομένων όπου σε κάθε στάδιο εξέλιξης, η ενέργεια εκδηλώνεται με μια αυξανόμενη ποικιλία και ένταση. Η διαδοχή αποκαλείται «προοδευτική» όταν καθένα από τα στάδια αναπαράγει τα προηγούμενα συν κάποιο καινούριο γνώρισμα που δεν υπήρχε στην προηγούμενη φάση και αυτό με τη σειρά του γίνεται το έμβρυο ενός καινούριου συν στο επόμενο στάδιο», τότε κανένα άλλο ιδανικό δεν ανταποκρίνεται περισσότερο σε αυτό το νόμο της πρόοδου, από το αναρχικό ιδανικό.

Στο πεδίο των οικονομικών – σε αντίθεση με τα ριζοσπαστικά κινήματα, τα οποία συμφωνούν στην απόρριψη της ατομικής ιδιοκτησίας, στην υιοθέτηση της συλλογικής ιδιοκτησίας των μέσων παραγωγής κι ανταλλαγής, στην αμοιβή του καθενός σύμφωνα με την κλίση και την εργασία του – ο ελευθεριακός κομμουνισμός- αφού καταργηθεί η ατομική ιδιοκτησία, η γη και τα μέσα παραγωγής γίνονται κοινή και αδιαχώριστη κοινή ιδιοκτησία- απορρίπτει τη θεωρία της αμοιβής ακόμα κι αν περιλαμβάνει το συνολικό προϊόν της εργασίας. Απορρίπτει την αρχή της αμοιβής ως παράλογη, άδικη κι επικίνδυνη στο βαθμό που απαραίτητα γεννά την εξουσία και την τυραννία που κάνουν το αστικό καθεστώς απεχθές, κι αντίθετα προτείνει, σε κάθε μέλος της κοινωνίας, άσχετα από τα ταλέντα του ή

την εργασία του, να εγγυάται την πλήρη ικανοποίηση των αναγκών του, όλων των αναγκών του. Μια τέτοια ικανοποίηση όχι μόνο εξασφαλίζει τη συμμετοχή του κάθε ατόμου στην παραγωγή σύμφωνα με τις ικανότητες του, αλλά επίσης εξαφανίζει τον κίνδυνο να ξεπέσουμε για άλλη μια φορά σε ένα καθεστώς ανισότητας, εξουσίας, αταξίας και βίας το οποίο η κοινωνική επανάσταση κατάργησε.

Στο πολιτικό πεδίο, σε αντίθεση με τους εξουσιαστικούς στόχους των σοσιαλιστών, των κολεκτιβιστών ή των κομμουνιστών οι οποίοι, λόγω των προβλέψιμων οικονομικών ανισοτήτων που συνεπάγονται τα συστήματά τους, είναι υποχρεωμένοι ακόμα και τώρα, να θέσουν μια καταπιεστική εξουσία που περιορίζει κι ελέγχει τις αδικίες τους ή τουλάχιστον, ένα κράτος- διαχειριστή το οποίο κυβερνά και ρυθμίζει την παραγωγή, τη διανομή και την κατανάλωση, ο αναρχισμός προτείνει την απόλυτη και τελεσίδικη απόρριψη της κυβέρνησης και της εξουσίας οποιασδήποτε μορφής και στη θέση της αρχής της καλής, δίκαιης, αδελφικής κυβέρνησης, διεκδικεί την *ακυβερνησιμότητα* του ατόμου το οποίο κατέχει από μόνο του τα μέσα, το δικαίωμα και την εξουσία για την αυτοκυβέρνηση.

Σε κάθε περίπτωση λοιπόν, υπάρχει ένα *συν*, το οποίο οι προηγούμενες φάσεις δεν είχαν ακόμα αποκαλύψει, το οποίο κουβαλάει μέσα του, τους σπόρους νέων χαρακτηριστικών τα οποία θα επιτρέψουν στις επόμενες γενιές να προχωρήσουν προς υψηλότερες και πιο φωτισμένες μορφές συνύπαρξης και πολιτισμού. Η αναρχία δεν υποστηρίζει ότι είναι η τελευταία λέξη, αλλά μόνο ένα νέο, πιο φωτεινό, πιο ανεπτυγμένο και πιο ανθρώπινο βήμα κατά μήκος του ανηφορικού μονοπατιού του απείρου μέλλοντος. Ο αναρχισμός είναι ακόμα ακμαίος, παθιασμένος, ενεργός, ακράτητος. *Η αναρχία θα πραγματοποιηθεί!*

Ο Φ.Σ Μερλίνο στέκεται καταμεσής, μόνος ή χειρότερα από μόνος, με την κακή συντροφιά των διστακτικών. Ο Μερλίνο, ο οποίος μετά από πολλά χρόνια που πέρασε μαζί μας τολμηρός και άφοβος κι επίσης υπομένοντας τα βάσανα, που είναι η ανταμοιβή του θάρρους και της αιρετικότητας, υπήρξε ανίκανος να σώσει την ψυχή του από τον πάγο της αποθάρρυνσης και του ξεμαγέματος. Είναι λυπηρό! Λυπηρό για εκείνον, όπως και για μας. Αλλά, η περίπτωση του δεν ήταν απρόβλεπτη και δεν ήταν ούτε καινούρια ούτε ανέλπιστη. Για κάθε αγγελιοφόρο που καταρακυλά στις πλαγιές της προόδου, εκατοντάδες γεννιούνται, τολμηροί και με αυτοπεποίθηση, ανεβάζοντας τον πήχη και κουβαλώντας τον ψηλά και ατρόμητοι από χαράκωμα σε χαράκωμα, τον υψώνουν πάνω στα συντρίμια ενός παλιού κόσμου καταδικασμένου και από τη λογική και από την ιστορία, ένα σύμβολο αναγέννησης και απελευθέρωσης.

Το μόνο που χρειάζεται σε αυτή την αμετάβλητη αποστολή είναι να επιμέλεις: να εξάπτεις στα μυαλά του προλεταριάτου τη φλόγα της ιδέας, να εξάπτεις στις καρδιές του την πίστη στην ελευθερία και στη δικαιοσύνη, να δώσεις στα απλωμένα χέρια τους ένα δαυλό κι ένα πέλεκυ.

Η αγνότερη κι ευγενέστερη προαγωγή του ιδανικού μας στις καρδιές των ανθρώπων είναι μια συνεχή και ατρόμητη εκπαίδευση, μια προσεκτική αλλά δραστήρια προετοιμασία για την ένοπλη εξέγερση.

«Ένα πρόγραμμα;». Έναν σκοπό – ίσως απλά μια συμφωνία. Αλλά με αυτό τον όρο:

Η αναρχία θα πραγματοποιηθεί!

Σημειώσεις

Η αρχική έκδοση αυτού του βιβλίου είχε πολύ λίγες σημειώσεις: όλες μεταφράστηκαν και είναι τυπωμένες με *Italic* σε αυτή την έκδοση. Ο εκδότης της δεύτερης έκδοσης, Giuseppe Rose πρόσθεσε πολλές ενδιαφέρουσες σημειώσεις οι περισσότερες από τις οποίες επαναλαμβάνονται στην παρούσα έκδοση. Ακόμα περισσότερες προστέθηκαν από τον μεταφραστή.

1. Ο συνδικαλισμός ορίζεται στην εγκυκλοπαίδεια Μπριτάνικα ως «το όνομα που αποδίδεται σε μια μορφή της σοσιαλιστικής θεωρίας που γεννήθηκε κι εκπονήθηκε από την εμπειρία των Γαλλικών Συνδικάτων ή εργατικών Σωματείων»

2. Ο Φρανσέσκο Σαβέριο Μερλίνιο (1856-1930) ήταν ένας στρατευμένος αναρχικός από το 1877 μέχρι το 1897. Έγραψε πολλές μπροσούρες και βιβλία πάνω στον αναρχισμό και τον ελευθεριακό σοσιαλισμό κι εξέδωσε εφημερίδες και δοκίμια. Ως δικηγόρος, υπερασπίστηκε τους 26 στασιαστές της «Συμμορίας Ματέσε» (5 Απριλίου 1877) στη δίκη τους στο Μπενεβέντο (29 Αυγούστου 1878) και όλη τη ζωή του συνέχισε να υπερασπίζεται- στο δικαστήριο και στον τύπο- αναρχικούς οι οποίοι είχαν κατηγορηθεί για ανατρεπτικές ή επαναστατικές πράξεις ή λόγους.

3. Λουίτζι Φάμπρι (1877-1935). Όταν ήταν πολύ νέος άρχισε να γράφει σε αναρχικές εφημερίδες κι επιθεωρήσεις κι άρχισε να διώκεται από την αστυνομία. Το 1898 συνελήφθη και στάλθηκε στο νησί της Πόντσα (ανοιχτά στον κόλπο της Νάπολης), έπειτα στο νησί Φαβινιάννα (στο αρχιπέλαγος Εγκάντι, ανοιχτά της δυτικής ακτής της Σικελίας). Πέρασε τη ζωή του εργαζόμενος για το κίνημα από τις 4 μέχρι τις 8 το πρωί και ως δάσκαλος για το υπόλοιπο της ημέρας. Το 1926, έχοντας αρνηθεί να δώσει όρκο πίστης στη Φασιστική δικτατορία, έχασε τη θέση του ως δάσκαλος και πήγε στη Γαλλία από όπου εξορίστηκε το 1929. Του επιτράπηκε να προσγειωθεί στην Ουρουγουάη και ξεκίνησε να εκδίδει μια επιθεώρηση με τον τίτλο *Studi Sociali* (Κοινωνικές Μελέτες), την οποία συνέχισε να εκδίδει μέχρι το θάνατο του. *Ta Malatesta-The man and his thought, Dittatura e Rivoluzione, Contrarivoluzione preventiva* είναι απλά μερικά από τα καλύτερα έργα του.

4. Πιέτρο Γκόρι (1856-1911). Δικηγόρος, ποιητής και γνωστός ρήτορας, αφιέρωσε τη ζωή του στον αναρχισμό και τα προτάγματα του. Καταδιώχτηκε και φυλακίστηκε για τη δράση του και έπρεπε να περιπλανιέται στην Ευρώπη και στις δύο Αμερικές. Τα έργα του δημοσιεύτηκαν σε 12 τόμους από το *Cromo-Tiro La Sociale, Spezia* (1911-12) και ξανά σε 13 τόμους από τον *Editrice Moderna, Milano* (1948). Δύο μεγάλοι τόμοι με τα Επιλεγμένα Έργα, εκδόθηκαν από τις *Edizioni L' Antistato, Cesena*, με παρουσίαση του Giuseppe Rose (1968).

5. Ερρίκο Μαλατέστα (1853-1932). Μπορεί να ειπωθεί ότι η ιστορία της ζωής του Μαλατέστα συνδέεται στενά με την ιστορία των πρώτων 60 χρόνων του διεθνούς αναρχικού κινήματος. Από το πρώτο ταξίδι του στην Ελβετία το 1872 μέχρι την τελευταία του επιστροφή από το Λονδίνο το Δεκέμβριο του 1919, έζησε περισσότερο στο εξωτερικό παρά στην Ιταλία και μίλησε σε εργάτες και ανθρώπους όλων των εθνών. Τα δοκίμια του και οι μπροσούρες του έχουν μεταφραστεί και εκδοθεί σε πολλές γλώσσες: στην Ιταλία, τρεις τόμοι *Scritti* (Γραπτών) εκδόθηκαν από τον Λουίτζι Φάμπρι κι εκτυπώθηκαν στις Βρυξέλλες κάτω από την αιγίδα της *Il Risveglio* της Γένοβα (1932-1934), ένας τόμος *Scritti Scelti* (Επιλεγμένα γραπτά) από τις εκδόσεις *Ed RL Napoli* το 1947, πάνω από μια ντουζίνα μπροσούρες, μια εκ των οποίων, η *Fra Contadini* μεταφράστηκε σε έναν μεγάλο αριθμό γλωσσών και κανείς δε γνωρίζει σε πόσες εκδόσεις και αντίτυπα εκδόθηκε. Στα Αγγλικά πρωτοδημοσιεύτηκε σε σειρές στη *Freedom* κι έπειτα από τις εκδόσεις *Freedom Press* το 1891 κάτω από τον τίτλο: *A talk about anarchist-communism*. Το βιβλίο *Errico Malatesta-His life and Ideas* του Βέρον Ρίτσαρντς (*London, Freedom Press, 1965*) αξίζει να διαβαστεί.

6. Ο Ουίλιαμ Μακ Κουίν ένας νέος αγωνιστής συγγραφέας και δημόσιος ομιλητής από τη Σκωτία ήταν ένας ενθουσιώδης υποστηρικτής της υπόθεσης των απεργών. Συνελήφθη και κατηγορήθηκε ως ένας από τους υποκινητές των ταραχών του Πάτερσον στις 18 Ιούνη του 1902. Δικάστηκε και καταδικάστηκε ερήμην για συνομοσία, με τον Γκαλεάνι και τον Ρούντολφ Γκροσμάν, σε 5 χρόνια καταναγκαστικής εργασίας. Αφού η ποινή επικυρώθηκε από το ανώτατο δικαστήριο, ο Μακ Ουίν επέστρεψε από την Σκωτία όπου είχε πάει για να συναντήσει την οικογένεια του και πα-

ραδόθηκε στις αρχές του Νιού Τζέρσεϋ, οι οποίες τον κράτησαν φυλακισμένο για 3 χρόνια. Αφέθηκε όταν ένα σώμα ενόρκων του Πάτερσον αρνήθηκε να καταδικάσει τον Γκαλεάνι, ο οποίος δικάστηκε με τις ίδιες κατηγορίες τον Απρίλη του 1907. Ο Ρούντολφ Γκροσμάν (1882-1942), ευρύτερα γνωστός με το συγγραφικό του ψευδώνυμο Pierre Ramus, ήταν ένας μη-βίαιος αναρχικός, γεννημένος στην Αυστρία και πολύ γνωστός διεθνώς για το ζήλο και τα γραπτά του. Καταδιώχτηκε ανηλεώς από τις κυβερνήσεις. Δε βρίσκονταν στο Πάτερσον στις 18 Ιούνη 1902. Παρ' όλα αυτά συνελήφθη και καταδικάστηκε σε 5 χρόνια καταναγκαστικής εργασίας. Το ανώτατο δικαστήριο του Νιού Τζέρσεϋ ακύρωσε την ετυμηγορία του Πάτερσον για διαδικαστικούς λόγους.

7. Για πληροφορίες συμβουλευτείτε: *The Deportations Delirium of Nineteen-Twenty — A personal narrative of an Historic Official Experience* by Louis F Post, Chicago, Charles N Kerr & Co.

8. Ο Clement Duval (1850-1935) ήταν ένας Γάλλος αναρχικός ο οποίος υποστήριζε την άμεση δράση μέσω της απαλλοτρίωσης. Καταδικάστηκε στη θανατική ποινή, έχοντας συλληφθεί για ληστεία και για τον τραυματισμό ενός αστυνομικού πράκτορα το 1885, αλλά το 1887 η ποινή μετατράπηκε σε ισόβια καταναγκαστικά έργα. Το 1901 δραπέτευσε από τη φυλακή του νησιού Καγιέν κι έφτασε στις Η.Π.Α όπου ξαναμπήκε στο αναρχικό κίνημα και πέθανε το 1935. Όσοι από μας τον γνώριζαν καλά είχαν την ευκαιρία να εκτιμήσουμε το σωματικό και ηθικό σθένος του και το βάθος των πεποιθήσεων του. Έγραψε την αυτοβιογραφία του, η οποία μεταφράστηκε στα Ιταλικά από τον Γκαλεάνι κι εκδόθηκε σε έναν τόμο από την *L' Adunata dei Refrattari*.

9. Ο Κωνσταντίνο Ζοντσέλο (1883-1967) ήρθε στην Αμερική από τη Σαρδηνία το 1907. Αφού έτυχε να γνωρίσει μερικούς συντρόφους στο Σινσινάτι του Οχάιο έγινε υποστηρικτής και συνεργάτης της *Cronaca Sovversiva*. Ήταν επίσης ένας ενθουσιώδης ρήτορας. Οι δυσκολίες στις οποίες βρέθηκε η εφημερίδα και το κίνημα, τον έκαναν να ενδιαφέρεται πιο ενεργά από ποτέ. Κι όταν η *Cronaca Sovversiva* κλείστηκε το 1918, εξέδωσε τις παράνομες εφημερίδες, «*Il Diritto*» και «*L' Inevitable*». Την άνοιξη του 1922, ως αποτέλεσμα των προσπαθειών των παλιών αγωνιστών από όλα τα μέρη της χώρας η «*L' Adunata dei Refrattari*» άρχισε τη δεκαπενθήμερη έκδοση της και την εβδομαδιαία την επόμενη χρονιά. Ο Ζοντσέλο ήταν ο πρώτος εκδότης της και Οπαρέμεινε συχνός συνεργάτης μέχρι το τέλος της ενεργής ζωής του.

10. Ο Τζιουζέπε Ρόουζ (1921-1975), δάσκαλος στο επάγγελμα, ήταν ένας ικανός συγγραφέας του Ιταλικού αναρχικού τύπου. Εξέδωσε την επιθεώρηση «*Volonta*» μετά το θάνατο της Τζιοβάννα Μπερνέρι από το 1962 μέχρι το τέλος της ζωής του. Ανάμεσα στα καλύτερα γραπτά του είναι τα : «*Le Aforie del Marxismo Libertario*» και «*Bibliografia di Bakunin*»

11. Δύο πρόσφατες εκδόσεις αυτού του βιβλίου έχουν ανακοινωθεί καμπόσο καιρό πριν: μία από τους εκδότες της επιθεώρησης «*Anarchismo*» στην Κατάνια και η άλλη από τον Λουίτζι Ασσάνδρι στο Τορίνο.

12. Ο Γκαετάνο Μπρέσι ήταν ένας Ιταλός υφαντουργός ο οποίος μετανάστευσε στο Πάτερσον του Νιού Τζέρσεϋ. Επέστρεψε στην Ιταλία και στις 29 Ιουλίου 1900 σκότωσε το βασιλιά Ουμβέρτο τον 1^ο στη Μόντζα. Στη δίκη του στο Μιλάνο εξήγησε την πράξη του ως μια απαραίτητη συνέπεια των σκληρών διώξεων του κράτους απέναντι στους ανθρώπους. Το κείμενο της θαρραλέας υπεράσπισης του Μερλίνο κυκλοφορεί ακόμα σε μορφή μπροσούρας. Ο Μπρέσι πέθανε στη φυλακή το 1902.

13. Ο Φ.Σ Μερλίνο δεν ήταν μέλος της διάσημης «*Συμμορίας Ματέρα*» η οποία ήταν ενεργή κατά τη διάρκεια του έτους 1877. Αντίθετα συμμετείχε στην υπεράσπιση των 26 μελών της στη δίκη τους στο Μπενεβέντο, από τις 14 μέχρι την 25^η Αυγούστου 1878.

14. “*Pro e contro il Socialismo. Esposizione critica dei principi e dei sistemi socialisti*” (Fratelli Treves. Milano. 1897). “*L’Utopia collettivista e la crisi del socialismo scientifico*” (Fratelli Treves, Milano 1896).

15. Ο Ελιζέ Ρεκλύ(1830-1905) ήταν ένας Γάλλος αναρχικός στοχαστής μεγάλης αξίας και σημαντικός γεωγράφος, συγγραφέας του «Nouvelle Geographie Universelle — La Terre et les Hommes» (19 τόμοι.) και “L’Homme et la Terre” (6 τόμοι). Υπάρχει ένα σημαντικό έργο για τον Ρεκλύ από τον Μαξ Νεττλώ με τίτλο “Elisée Reclus, La Vida de un sabio, justo y rebelde” (Ed. Revista Blanca, Barcelona 1928, 2 τόμοι, 294,312 σελ.) κι επίσης το πρόσφατο έργο του Πωλ Ρεκλύ “Les Frère Reclus” (Paris, 1964, 209 σελ).

Πιοτρ Κροπότκιν (1842-1921). Ένας από τους πιο σημαντικούς αναρχικούς στοχαστές και συγγραφέας πολλών ενδιαφερόντων βιβλίων πάνω στην ιστορία, την επιστήμη, τη φιλοσοφία: “Paroles d’un Revolté” (αυτοβιογραφικό), “Modern Science and Anarchism”, “Mutual Aid”, “Ethics”, “Revolutionary Pamphlets” Ed. Roger Baldwin.

16. Θα μπορούσε να υπάρχει μια δικαιολογία για μια δήλωση αυτού του είδους το 1894, την τελευταία φορά που ο Κος Μερλίνο είδε τις Η.Π.Α. θα μπορούσε να διαψευσθεί με επιτυχία το 1907 όταν την έκανε στη Ρώμη, γιατί η La Question Sociale, μια εβδομαδιαία έκδοση που άρχισε την έκδοση της και κυκλοφορούσε τακτικά στο Πάτερσον, βρίσκονταν στον 17^ο χρόνο της αδιάκοπης ζωής της και ήταν αρκετά δραστήρια έτσι ώστε να κλείσει με διαταγή της Ομοσπονδιακής κυβέρνησης το 1908...μόνο και μόνο για να αντικατασταθεί από την L’ Era Nuova (Η Νέα Εποχή) η οποία έζησε μια φυσιολογική ζωή μέχρι που κλείστηκε με τη σειρά της από το ντελίριο που ξεσήκωσε ο 1^{ος} Παγκόσμιος Πόλεμος. Σήμερα όλες εκείνες οι εφημερίδες κι επιθεωρήσεις που ο Μερλίνο περιφρονεί ως κενές θεωρούνται δομικό κομμάτι της κουλτούρας αυτής της χώρας. Τόσο περισσότερο, που η εφημερίδα που ο ίδιος ο Μερλίνο ίδρυσε κι διεύθυνε στη Νέα Υόρκη από το 1892 μέχρι το 1894, έχει προσεκτικά διασωθεί από τους βιβλιοθηκάρχους του Πανεπιστημίου της Κολούμπια και μπορεί να διαβαστεί από τον καθένα που ενδιαφέρεται ή να αγοραστεί για λίγα δολάρια, σε μικροφίλμ, από οποιονδήποτε μακριά ή κοντά, επιθυμεί να την κατέχει. Και το ίδιο ισχύει και για μεταγενέστερες εφημερίδες όπως η «La Cronaca Sovversiva», η πλήρη συλλογή της οποίας έχει σωθεί σε μικροφίλμ από τη Δημόσια Βιβλιοθήκη της Βοστώνης. Το ίδιο και η L’ Adunata dei Refrattari (1922-1971) και υποθέτω το Freie Arbeiter Stimme, το περιοδικό στη γλώσσα Γίντις, που οι σύντροφοι μας εξέδιδαν από το 1890 μέχρι το 1977 στη Νέα Υόρκη. Ο Μερλίνο ήρθε κι έφυγε, αλλά το πέρασμα αυτών άφησε σημάδια που δε μπορούν να σβηστούν ή να περιφρονηθούν.

17. Ο Ματέο Μοράλ, μορφωμένος διανοούμενος και πολύγλωσσος, συνήθιζε να μεταφράζει βιβλία για το σχολείο Φερρέρ. Στις 31 Μάη 1905 στη Μαδρίτη, προσπάθησε να σκοτώσει το βασιλιά της Ισπανίας, Αλφόνσο τον 13^ο. Δύο μέρες αργότερα αυτοκτόνησε με σκοπό να αποφύγει τη σύλληψη.

18. Λεόν Μετονικόφ (1838-1888). Γεννημένος στο Πήτερσμπουργκ, Ουκρανικής καταγωγής, αποβλήθηκε από το πανεπιστήμιο της Κρακοβίας το 1856 για συμμετοχή σε μια φοιτητική διαδήλωση. Δύο χρόνια αργότερα για τον ίδιο λόγο αποβλήθηκε από το πανεπιστήμιο του Πήτερσμπουργκ. Φοιτητής Ανατολικών Γλωσσών, εγγράφηκε από μια διπλωματική αποστολή στη Μέση Ανατολή το 1858, ως μεταφραστής. Αλλά σύντομα παράτησε την αποστολή και πήγε στην Ιταλία, το 1860, όπου συμμετείχε στην εκστρατεία του Γκαριμπάλντι στην Καλαβρία. Τραυματίστηκε στο Βολτούρνο και παρέμεινε στην Ιταλία όπου συνάντησε τον Μπακούιν και συμμετείχε σε επαναστατικές δραστηριότητες στην Ισπανία κι αλλού. Τα πολιτικά γραπτά του δημοσιεύτηκαν στην Kokoi του Χέρτσεν, τα επιστημονικά του σε Ρωσικές επιθεωρήσεις κι εφημερίδες. Το 1874 ο Μετονικόφ πήγε στην Ιαπωνία ως δάσκαλος Ρωσικής γλώσσας. Δύο χρόνια αργότερα βρίσκονταν στην Ελβετία με ένα χειρόγραφο της «Ιαπωνικής Αυτοκρατορίας» το οποίο έλαβε ο Ελιζέ Ρεκλύ ο οποίος το ενσωμάτωσε στο έργο του. Ο Μετονικόφ εγκαταστάθηκε στην Ελβετία όπου πέθανε το 1888 αφήνοντας στη φροντίδα του Ελιζέ Ρεκλύ το κείμενο του βιβλίου του «La Civilization et les Grands Fleuves Historiques» (Ο πολιτισμός και τα μεγάλα ποτάμια της ιστορίας). Δημοσιεύτηκε το 1889 από την Librairie Hachette et Cie, στο Παρίσι, με έναν εκτεταμένο και πλούσιο σε πληροφορίες πρόλογο του Ελιζέ Ρεκλύ που περιείχε και μια φιλική σκιαγράφηση της πραγματικής ζωής του συγγραφέα. (Παράθεση από την πρώτη έκδοση, σελ.11). Μια πιο πρόσφατη βιογραφία του Μετονικόφ γράφτηκε από τον James D White του πανεπιστημίου της Γλασκώβης κι εκδόθηκε από το S.E.E.R, τ. LIV. No.3, Ιούλιος 1976 κάτω από τον τίτλο «Despotism and Anarchy: The Sociological Thought of L I Mechnikov».

19. Ο Φ.Σ Μερλίνο έγραψε δύο δοκίμια για το Παριζιάνικο «Journal des Economistes». Το πρώτο: «“Integration Economique — Exposé’ des doctrines anarchistes” (Δεκέμβριος 1889), το δεύτερο: “Le caractere pratique de l’Anarchisme” (1890). Ο Γκαλεάνι αναφέρεται στο πρώτο το οποίο μεταφράστηκε στα Ιταλικά το 1892 (Tip. dell’ Etruria, Grosseto).

20. Ζαν Γκραβ (1854-1939). Γάλλος αγωνιστής. Εκδότης των ιστορικών εντύπων: “Le Revolte” — “Temps Nouveaux”. Βαρλαάν Τσερκέσοφ, Ρώσος από τη Γεωργία, ήταν ένας από τον κύκλο του Τσαϊκόφσκι στην Αγία Πετρούπολη, φίλος φια μια ζωή του Κροπότκιν. Σεμπασιέν Φωρ (1858-1939). Για πάνω από εξήντα χρόνια παθιασμένος αναρχικός αγωνιστής στη Γαλλία. Συγγραφέας, δοκιογράφος, εκδότης και πάνω απ’ όλα ικανός ρήτορας. Πέρα από βιβλία και δοκίμια άφησε τη μνημειώδη Encyclopedie Anarchiste σε 4 τόμους 2984 σελίδων.

21. Καταστατικό του Ιταλικού Σοσιαλιστικού Κόμματος.

22. Από το δοκίμιο του Μερλίνο «Perche Siamo Anarchici?».

23. Δύο Ρωμαίοι αυτοκράτορες: Ο Πούμπλιος Αέλιος Αδριανός, από το 117 μέχρι το 138 μΧ και ο Μάρκος Αουρέλιους Αντωνίνους, από το 161 μέχρι το 180 μΧ.

24. Ζακ Μπονόμε, ήταν το όνομα που ειρωνικά είχε δοθεί από την φεουδαρχική αριστοκρατία στους χωρικούς, τον 14^ο αιώνα. Ζακερί ονομάστηκε η εξέγερση ενάντια στη φεουδαρχία, που ξέσπασε στη Γαλλία, με επικεφαλής τον Guillaume Caillet ή Ζακ Μπονόμε. Από τον 14^ο μέχρι το 16^ο αιώνα, «Ζακερί» εμφανίστηκαν στην Ιταλία, την Αγγλία και τη Γερμανία, εκτός από τη Γαλλία. Ο Αναβαπτισμός ήταν μια προτεσταντική σχέση που εμφανίστηκε στη Ζυρίχη το 1523. Ήταν ανάμεσα σε άλλα, αποτέλεσμα της δυσφορίας των ανθρώπων και των ανησυχιών των πιο ριζοσπαστικών στοιχείων γύρω από το πρόβλημα της ιδιοκτησίας. Ονομάστηκαν Αναβαπτιστές επειδή υποστήριξαν ότι η βάπτιση θα πρέπει να γίνεται με την ενηλικίωση. Όσον αφορά τους Αναβαπτιστές του Τόμας Μύντσερ δεξ το άριστο Σοβιετικό δοκίμιο του Σοβιετικού ιστορικού Μ.Μ Σμύριν: «Η Λαϊκή μεταρρύθμιση του Τόμας Μύντσερ και ο μεγάλος πόλεμος των χωρικών»(Μόσχα-Λένινγκραντ, 1947).

25. Οι Φρανσουά Νοέλ Μπαμπέφ (1760-1797) και Φιλίπ Μισέλ Μπουοναρότι (1761-1837) πρόδρομοι της οικονομικής επανάστασης, συνελήφθησαν από το Διευθυντήριο, που τότε κυβερνούσε στη Γαλλία. Ο Μπαμπέφ εκτελέστηκε ως προδότης της Γαλλικής Δημοκρατίας.

26. Οι Ισοπεδωτές ήταν οι εξτρεμιστές του επαναστατικού κινήματος στο Βρετανικό εμφύλιο πόλεμο του 17^{ου} αιώνα. Σε ένα γράμμα με ημερομηνία 1^η Νοέμβρη 1647, περιγράφηκαν ως εξής: «έχουν δώσει στους εαυτούς τους ένα νέο όνομα, Ισοπεδωτές, επειδή σκοπεύουν να διορθώσουν όλα τα πράγματα και να φέρουν ισότητα και κοινότητα στο Βασίλειο» (Gardner: “Great Civil War”).

27. Ουίλιαμ Γκόντγουιν (1756-1836), Ρόμπερτ Όουεν (1771-1858), Κλωντ Σεν Σιμόν (1760-1825), Σαρλ Φουριέ (1772-1837), Πιερ Ζοζέφ Προυντόν (1809-1865), Καρλ Μαρξ (1818-1883) και Μιχαήλ Μπακούνιν (1814-1876): Όλοι τους συνέβαλαν στην προσπάθεια να μετατρέψουν το θεωρητικό σοσιαλισμό από ασαφή και ουτοπική φιλοδοξία σε πιο συμπαγή και ακριβή αντίληψη.

28. Αυτό είναι μια αναφορά στο έργο του Π.Ζ. Προυντόν: «Τι είναι η ιδιοκτησία;»

29. Αλεξάντρ- Ωγκόστ Ρολίν (1807-1874), ομιλητής στο κοινοβούλιο για τη Γαλλική Δημοκρατική-Ρεπουμπλικανική αντιπολίτευση, η οποία είχε ως όργανο τύπου τη «La Presse». Τζι-ουζέπε Μαντσίνι (1805-1872) Ιταλός σημαιοφόρος της Ρεπουμπλικανικής Δημο- (το υπόλοιπό είναι δυσανάγνωστο, OCR note)

30. Αντρέα Κόστα (1851-1910)

31. Άμπερτ Σάφλ (1831-1903). Το έργο του Quintessence of Socialism δημοσιεύτηκε την Άνοιξη του 1874.

32. Μπλέζ Πασκάλ -1623-1662), Ισαάκ Νιούτον (1642-1727), Τζουλιέλλο Μαρκόνι (1875-1937).

33. Οντίνο Μοργκάρι (1865-1929). Αντιπρόσωπος του Σοσιαλιστικού Κόμματος. Ήταν γραμματέας του Ιταλικού Σοσιαλιστικού Κόμματος και για μια σύντομη περίοδο, εκδότης του οργάνου της, *Avanti!*.

34. Γκαλιλέο Γκαλιλέι (1564-1642). Μαθηματικός, αστρονόμος και φυσικός, καταδικάστηκε από τη Ρωμαιοκαθολική εκκλησία για τις θεωρίες του που έρχονταν σε σύγκρουση με τους βιβλικούς μύθους. Ο Τζιορντάνο Μπρούνο (1548-1600) πεισμένος ότι ο Κοπέρνικος είχε δίκιο που αρνούνταν να πιστέψει ότι η Γη ήταν το κέντρο του σύμπαντος, καταδικάστηκε για αίρεση από το Ιερό Γραφείο της Ρωμαιοκαθολικής εκκλησίας και κήκη στην πυρά σε μια δημόσια πλατεία στη Ρώμη, στις 17 Φλεβάρη 1600.

35. Άλφρεντ Μπερνάρντ Νόμπελ (1833-1896). Εφευρέτης του δυναμίτη και ιδρυτής του βραβείου Νόμπελ. Φρήντριχ Κρούπ (1787-1826), ιδρυτής της εταιρίας χάλυβα Krupp και παραγωγός όπλων για τα Γερμανικά Αυτοκρατορικά στρατεύματα.

36. Πάολο Γκορίνι (1813-1896). Ιταλός νατουραλιστής και φιλόσοφος, συγγραφέας του βιβλίου *Origins of Vulcans*. Τζιοβάνι Μπόβιο (1841-1903). Φιλόσοφος και πολιτικός, συγγραφέας των «*Sistema di Filosofia Universale*», «*Filosofia del Diritto in Italia*» και πολλών άλλων λογοτεχνικών και φιλοσοφικών έργων. Ελιζέ Ρεκλύ, δες, σελ.129.

37. Οι κολεκτιβιστές του παρελθόντος, σήμερα φέρουν την κομμουνιστική ταμπέλα. Αλλά όπου τόλμησαν για πρώτη φορά να πραγματοποιήσουν τον «κομμουνισμό» τους, επιβεβαίωσαν τα προφανή και μελαγχολικά προαισθήματα μας. Το Σοβιετικό Κράτος ξεπερνά τους Δομινικανούς της Ιεράς Εξέτασης σε δεσποτισμό και μισαλλοδοξία. Η αισχρή δικτατορία μιας χούφτας καθαρμάτων που κυβερνάνε στις πλάτες του Μοσχοβίτικου προλεταριάτου, η συνεπαγόμενη καταδίωξη εκείνων που περήφανα τολμούν να αρνούνται να υποκλιθούν στην αδέξια αλαζονεία ενός Ζηνόβιεφ ή ενός Τρότσκυ, η περιφρόνηση για τους εργάτες γης και η συστηματική κολακεία του χειρότερου και πιο διεφθαρμένου ξένου καπιταλισμού, καθιστούν τον περαιτέρω σχολιασμό περιττό. Όταν άνθρωποι σαν τον Ζηνόβιεφ, τον Τρότσκυ, τον Τσιτσέριν, τον Κράσιν αποκαλούν τους εαυτούς τους «κομμουνιστές», απαιτεί φυσικά πολύ βαθιά πίστη και θάρρος από μέρους μας για να συνεχίσουμε να αποκαλούμε τους εαυτούς μας με αυτό το όνομα. Χρειαζόμαστε μια νέα λέξη που να μας διαφοροποιεί. Οι λέξεις έχουν την τύχη τους, όπως θα έλεγαν οι Ρωμαίοι. Έχουν επίσης και την ατυχία τους. Και πιστεύουμε ότι είναι απαραίτητο να γράψουμε αυτή τη σημείωση ακριβώς για να απορρίψουμε κάθε δυνατή σχέση με τον Σοβιετικό «κομμουνισμό». (C.Z)

38. Matamoros – Στα Ισπανικά ο νταής, ο καυχησιάρης.

39. Φρανσουά Ραμπελέ (1494-1553). Γάλλος μοναχός, συγγραφέας, γιατρός... συγγραφέας των «*Gargantua*» και «*Pantagruel*».

40. Σε εκείνους που είναι μεθυσμένοι από το Νίτσε, αλλά θα ήθελαν επίσης να έχουν το Στίβερ στο πλευρό τους, αφιερώνουμε τις ακόλουθες γραμμές από το «Ο μοναδικός και η ιδιοκτησία του» (εκδ. Stock Paris, 1900, σελ.234), οι οποίες δεν είναι απλά μια ζωηρή έκκληση για εξέγερση, αλλά μια κατηγορηματική κι απόλυτη άρνηση για το ότι ο καθένας μπορεί να συμπεριφέρεται στους γείτονες του, όπως του γουστάρει: «Ποια είναι η θεραπεία για όλα αυτά;»-«Μόνο μία, να μη αποδεχτώ κανένα καθήκον, το οποίο σημαίνει δε δεσμεύομαι από καθήκον να περιορίσω τον εαυτό μου, ούτε να θεωρώ τον εαυτό μου περιορισμένο. Αν δεν έχω κανένα καθήκον, δεν έχω κανένα νόμο»-«Θα μου βάλουν χειροπέδες;»-«Κανένας δε μπορεί να υποχρεώσει τη θέληση μου, θα είμαι πάντα ελεύθερος να μη θέλω.»-«Αλλά όλα θα γίνονταν άνω κάτω αν ο καθένας έκανε ότι του γουστάρει»-«Αλλά ποιος λέει ότι ο καθένας θα ήταν ελεύθερος να κάνει ότι θέλει; Εσύ, ο ίδιος δε μετράς καθόλου, λουπόν; Είσαι δεσμευμένος να επιτρέψεις στον καθένα να κάνει ότι θέλει σε σένα; Υπεράσπισε τον εαυτό σου και κανένας δε θα σε αγγίξει. Αν εκατομμύρια ανθρώπων είναι από πίσω σου, υποστηρίζοντας σε, τότε είσαι μια τρομερή δύναμη και θα νικήσεις χωρίς δυσκολία.»

Μαξ Στίρνερ (1806-1856), συγγραφικό ψευδώνυμο του Γερμανού συγγραφέα Κασπάρ Σμίτ, συγγραφέα ενός βιβλίου που δημοσιεύτηκε το 1845 με τίτλο: «Der Einzige und sein Eigentum» — «Το Εγώ και η ιδιοκτησία του» ή σύμφωνα με την Εγκυκλοπαίδεια Μπριτάνικα: «Ο μοναδικός άνθρωπος και η ιδιοκτησία του»!

41. Λουίτζι Γκαλβάνι (1737-1894), Αουγκούστο Ρίγκι (1850-1920), Χάινριχ Ρούντολφ Χέρτζ (1857-1894), Τζέιμς Κλαρκ Μάξουελ (1831-1879), Ουίλιαμ Κρούκς (1832-1919). Όλοι φυσικοί που η προηγούμενη έρευνα κι εργασία πάνω στον ηλεκτρισμό κατέστησαν δυνατές τις ανακαλύψεις και τις εφευρέσεις του Μαρκόνι. Στην πραγματικότητα ο Ρίγκι ήταν ο δάσκαλος του Μαρκόνι στο Πανεπιστήμιο της Μπολόνια.

42. Αυτή είναι μια αναφορά σε μια απεργία των εργατών στον γρανίτη στο Μπάρε, του Βέρμοντ όπου οι Ιταλοί εργάτες — ριζοσπάστες στην πλειοψηφία τους— είχαν τόσο αξιοσημείωτα επικρατήσει που ο ενθουσιασμός τους τρόμαξε τους πλαδαρούς ηγέτες της Αμερικανικής Ομοσπονδίας Εργασίας ακόμα περισσότερο και από τα αφεντικά της βιομηχανίας. Τόσο πολύ. που στο Συνέδριο για την Καταστατική Αναθεώρηση της Α.Ο.Ε (A.F.L), προτάθηκε μια τροποποίηση που εγκρίθηκε, που έκανε υποχρεωτική την αποκλειστική χρήση της Αγγλικής γλώσσας στις συνελεύσεις των Σωματείων, αρνούμενη έτσι το δικαίωμα στους αλλοδαπούς να εκφράζουν τους εαυτούς τους στη δική τους γλώσσα. Φυσικά η τροποποίηση αγνοήθηκε ολοκληρωτικά όποτε τα μέλη του Σωματείου ήταν αρκετά ισχυρά για να εμποδίσουν τους ηγέτες από το να μιλάνε στα Αγγλικά.

43. Σήμερα, είναι αδύνατο οι εργάτες οποιουδήποτε επαγγέλματος να παραμείνουν ανεξάρτητοι από το Σωματείο τους. Στις Η.Π.Α τουλάχιστον, εκείνοι οι οποίοι παραμένουν εκτός, θεωρούνται «ψωριάρηδες», ακόμα κι αν είναι σεβαστοί για την ικανότητα τους και πληρώνονται ήδη παραπάνω από τη σύμβαση του Σωματείου. Αλλά πάνω απ' όλα, οι εργοδότες υποστηρίζουν ότι όλοι οι εργαζόμενοι τους ανήκουν στο σωματείο, γι' αυτό απολύουν εκείνους που δε μπορούν να επιδείξουν τη σωματειακή κάρτα μέλους. Οι εργοδότες έχουν μάθει από την εμπειρία ότι είναι ευκολότερο να διαπραγματευτείς με την σωματειακή επιτροπή, η οποία αποτελείται από έξυπνους εργάτες, που έχουν γενικά καλές θέσεις και είναι φανατικοί γι' αυτές αλλά, στο κάτω-κάτω, ευεπηρεαστοί και ικανοί για διαφθορά, παρά να φιλονικείς με ένα σκληρό, ασταθές και ακούραστο πλήθος ατόμων που δεν έχουν κανένα νομικό έρεισμα για να έρθουν σε μακροχρόνια, βολική συμφωνία και πιο εύκολα τυφλώνεται από τις ιστορίες των αντιπροσώπων του παρά εξαγοράζεται από τα χρήματα. Θα χρειάζονταν πολλά λεφτά για να αντιμετωπιστούν και η φιλονικία θα επαναλαμβάνονταν κάθε μέρα.

44. Βιτόριο Πίνι. Αναρχικός οπαδός της άμεσης απαλλοτρίωσης μέσω της άμεσης δράσης. Ιδρυτής μαζί με τον Παρμετιάνι και άλλους (στο Παρίσι το 1887 ή κάπου τότε) της αναρχικής ομάδας «Αδιάλλακτοι». Το 1890 καταδικάστηκε σε εκτοπισμό στα «Safety Islands» της Γαλλικής Γουιάνας, όπου και πέθανε το Δεκέμβρη του 1903. Με αυτή την ευκαιρία ο Γκαλεάνι δημοσίευσε (στην Cronaca Sonversiva της 16^{ης} Ιανουαρίου 1904) ένα κείμενο που έλεγε: «Οι δράσεις του μπορεί να αμφισβητούνται, κάποιος μπορεί να διαφωνεί με τις μεθόδους του, αλλά κανένας που γνώρισε τον Βιτόριο Πίνι δε θα τολμήσει να πει ότι ήταν ένας κοινός κλέφτης ή κακοποιός». Για τον Πίνι δε: “La Gazette des Tribunaux” (Paris, 5-6 Νοέμβρη 1889); “Le Revolte” (Νοέμβρης 1889); “Le Crapouillot” (Ιανουάριος 1938, σελ. 32-33); J. Maitron: “Histoire du Mouvement Anarchiste en France” (1830-1914 — Paris 1955 σελ.77-179); L Galleani: “Aneliti e Singulti” (Newark, NJ 94-96). (G.R.)

45. Ντομίνγκο ντε Γκουσμάν (1170-1221): Ιδρυτής του Δομινικανού Τάγματος και υποκινητής της σφαγής των θρησκευτικών διαφωνούντων της Νότιας Γαλλίας. Αγιοποιήθηκε από τα Πάπα Γρηγόριο τον 4^ο. Ζακ Κλεμέντ (1567-1589): Δομινικανός μοναχός που σκότωσε το βασιλιά της Γαλλίας Ανρί τον 3^ο. Φρανσουά Ραβαϊγιάκ(1578-1610): Ένας άλλος Δομινικανός μοναχός που σκότωσε των Ανρί τον 4^ο, έναν άλλο βασιλιά της Γαλλίας. Dragonnades: βίαιες διώξεις που διέταξε ο βασιλιάς Λουδοβίκος ο 14^{ος} ενάντια στους Προτεστάντες της Νότιας Γαλλίας. Νύχτα του Άγιου-Βαρθολομαίου: όνομα που έδωσε η λαϊκή παράδοση στη σφαγή των θρησκευτικών διαφωνούντων — Ουγενότων— που διαπράχτηκε τη νύχτα της 24^{ης} Αυγούστου 1572. Αρχισε στο Παρίσι με διαταγή του βασιλιά Σάρλ του 9^{ου} και της μητέρας του και εξαπλώθηκε σε ολόκληρη τη Γαλλία.

46. Σοφία Περόφσκαγια(1853-1881). Ρωσίδα αγωνίστρια μέλος της επαναστατικής λέσχης που ιδρύθηκε το 1869 από τον Νικόλας Τσαϊκόφσκι. Εκτελέστηκε στην Αγία Πετρούπολη την 1^η Απριλίου 1881 κατά τη διάρκεια της καταστολής που ακολούθησε το θάνατο του Τσάρου Αλεξάνδρου του 2^{ου}. Άλμπερτ Πάρσονς. Εκδότης της αναρχικής εφημερίδας του Σικάγο «The Alarm» κι ένας από τους Μάρτυρες του Σικάγο, που εκτελέστηκε την 1^η Νοέμβρη 1887 μαζί με τον Αύγουστο Σπάις, τον Άντολφ Φίσερ και τον Τζορτζ Ένγκελ. Ο Λούις Λενγκ που καταδικάστηκε μαζί τους, αυτοκτόνησε αντί να αφήσει το δήμο να τον δολοφονήσει.

47. «...στην ταπεινή γη... στα ασυνήθιστα αυτιά... στις τεμπέλικες καρδιές, στα αποθαρρυσμένα πνεύματα... Ιταλία! Ιταλία!». Αυτό το ποίημα στην πραγματικότητα είναι του Καρντούτσι, μέσα σε αυτό επικαλείται τον Αλφιέρι.

48. Προάγγελος της Εθνικής Ιταλικής Επανάστασης: Βιτόριο Αλφιέρι (1749-1803) ποιητής, Γκαετάνο Φιλαντζέρι (1752-1788) νομικός, Μελκιάδης Τζιόια (1795-1865) ιστορικός και φιλόσοφος.

49. Πατριώτες του 18^{ου} αιώνα που έδωσαν το αίμα τους και τις ζωές τους στον αγώνα ενάντια στα παλαιά καθεστώτα: Λουίτζι Ζαμπόνι (1772-1795), Τζιοβάνι ντε Ρολάντις (1774-1796), Ετόρε Καράφα (1763-1799), Μάριο Παγκάνο (1740-1799), Ντομένικο Τσιρίλο (1730-1799), Λουίζα Μόντι Σανφελίτσε (εκτελέστηκε το 1800 αφού γέννησε, στη Νάπολη).

50. Μισέλ Αντζιοιλίλο, αναρχικός που γεννήθηκε στη Φότζια το 1871. Για να σωθεί από την αγριότητα των ειδικών νόμων ενάντια στα «εγκλήματα του τύπου» έφυγε στο εξωτερικό το 1895. Δύο χρόνια αργότερα από το Λονδίνο πήγε στην Ισπανία όπου σκότωσε το δικτάτορα Κανόβας ντε Καστίγιο στις 8 Αυγούστου 1897. Συνελήφθη κι εκτελέστηκε εννιά μέρες αργότερα, στις 17 Αυγούστου 1897.

51. Ο Σάμε Καζέριο, από τη Μότα Βισκόντι (Μιλάνο) όπου γεννήθηκε το 1873, φούρναρης στο επάγγελμα και αναρχικός στις πεποιθήσεις, καταδικάστηκε σε φυλάκιση για «αναρχική προπαγάνδα». Για να γλιτώσει τη φυλακή, πέρασε τα Ελβετικά σύνορα κι έπειτα πήγε στη Γαλλία. Στις 24 Ιουνίου 1894, στη Λυών σκότωσε το Σαντί Καρνώ, Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Καταδικάστηκε σε θάνατο, εκτελέστηκε στις 16 Αυγούστου 1894.

52. Γιουζήν Σαβαϊνιάκ (1802-1857). Γάλλος στρατηγός που κατέπνιξε βιαίως την εξέγερση της 16^{ης} Αυγούστου 1894. Γκαστόν Ογκύστ Γκαλιφέ (1830-1909). Γάλλος στρατηγός υπεύθυνος για τη σφαγή της Παρισινή Κομμούνας το 1871.

53. Ε. Σερνικόλι, δικαστής εχθρικών απόψεων, συγγραφέας του βιβλίου “L’Anarchia e gli Anarcici” (Η αναρχία και οι αναρχικοί), εκδ. Treves, Μιλάνο, 1894, δίτομο

54. Φιορέντζο Μπάβα Μπεκάρις (1831-1924). Στρατηγός του Βασιλικού Ιταλικού Στρατού που στάλθηκε στο Μιλάνο για να συντρίψει τις λαϊκές διαδηλώσεις το Μάη του 1898. Εκτέλεσε τις διαταγές του χωρίς όρια, προκαλώντας πολλές απώλειες (επισήμως παραδέχτηκαν 90 νεκρούς) κι επαινέθηκε και βραβεύτηκε δημόσια από τον ίδιο το βασιλιά.

55. Ογκύστ Βαγιάν (1861-1894). Γάλλος αναρχικός που πέταξε μια βόμβα στην αίθουσα του Κοινοβουλίου στις 9 Δεκέμβρη 1893 και καταδικάστηκε σε θάνατο αν και κανένας δεν είχε σκοτωθεί απ’ αυτή. Η ποινή εκτελέστηκε στις 5 Φεβρουαρίου 1894.

56. Κλεμέντ Ντυβάλ- δεσ σελ.8. Ο Φρανσουά Κλώντιους Κοένιγκστάιν (1859-1892) ευρύτερα γνωστός ως Ραβασόλ, ήταν ένας Γάλλος αναρχικός που συνελήφθη για δράσεις με εκρήξεις δυναμίτη και απαλλοτρίωση. Καταδικάστηκε σε θάνατο κι εκτελέστηκε στις 11 Ιούλη 1892. Ο Λουίτζι Λουτσένι, ένας «μπάσταρδος», σκότωσε την αυτοκράτειρα της Αυστρίας Ελιζαβεθ στη Γενεύη (Ελβετία) στις 10 Σεπτέμβρη 1898. Πέθανε στη φυλακή Βεσκοβάντο το 1910. (Δες: j. Fehmi στη Cronaca Sonversiva της 14^{ης} Σεπτέμβρη 1912).

57. Ο Σεντ Κλεμέντ αναφέρεται ότι είχε εκφράσει την άποψη ότι : «Στην καλή Δικαιοσύνη όλα θα πρέπει να ανήκουν σε όλους. Η αδικία έχει φτιάξει την ατομική ιδιοκτησία». (Almanaco Libertario για το έτος 1938- Γinevra).

58. Σεβερίν – Μαντάμ Σεβερίν όπως την αποκαλούσαν στο Παρίσι για πολλά χρόνια – ήταν το συγγραφικό ψευδώνυμο της Καρολίν Ρεμού (1855-1929). Ήταν μια συγγραφέας και μια ομιλήτρια που από την αρχή της καριέρας της, είχε αναθέσει στον εαυτό της το ρόλο του δημόσιου υπερασπιστή, από τον τύπο, από το δημόσιο βήμα και πρόσωπο με πρόσωπο με τους φορείς της επίσημης δικαιοσύνης, όλων των θυμάτων της κοινωνικής αδικίας.

59. Λίνο Φεριάνι (1852-1921). Δικηγόρος, κοινωνιολόγος, φοιτητής της εγκληματικότητας ανηλίκων. Γιόχαν Γκόττλιμπ Φίχτε (1762-1814). Γερμανός φιλόσοφος συγγραφέας των «Επιστήμη της Γνώσης», «Ομιλίες για το Γερμανικό Έθνος» και πολλών άλλων βιβλίων.

60. Οριγένης (185-254;). Χριστιανός θεολόγος ο οποίος αυτοευνουχίστηκε προκειμένου να μην αποσπάται από σεξουαλικά προβλήματα.

61. Σημείο στη Ρώμη όπου εκτελέστηκε ο Τζιορντάνο Μπρούνο το 1600.

62. Οι Χέρμαν Στέλμαχερ και Αντόν Κάμερερ που δικάστηκαν στην Αυστρία για την εκτέλεση μερικών πρακτόρων της αστυνομίας, καταδικάστηκαν με τη θανατική ποινή κι εκτελέστηκαν στις 8 Αυγούστου και στις 29 Σεπτεμβρίου 1884 αντίστοιχα.

63. Κάρλο Καφιέρο (1846-1892). Ένας από τους πρώτους Ιταλούς Διεθνιστές, στενός φίλος του Μπακούνιν, μέλος της «Συμμορίας Ματέσε»(1877). Επίσης ο πρώτος Ιταλός μεταφραστής του «Κεφαλαίου» του Καρλ Μαρξ. Στέπνιακ, είναι το ψευδώνυμο του Ρώσου αναρχικού Σερζ Κραβκίνσκι, ο οποίος συμμετείχε στην προετοιμασία της «Συμμορίας Ματέσε», αλλά συνελήφθη πριν ενωθεί με την ομάδα των επαναστατών ανάμεσα στους οποίους βρίσκονταν ο Μαλατέστα και ο Καφιέρο.

64. Η Μάζας ήταν μια Παριζιάνικη φυλακή, που έχει κλείσει εδώ και αρκετό καιρό.

65. Οκτάβ Μιρμπά (1848-1917). Συγγραφέας νουβελών, δραμάτων, δοκιμίων, γοητευμένος εκείνο τον καιρό από τη λογική, την αφοσίωση και το θάρρος των αναρχικών.

66. Άγιος Θωμάς Ακινάτης. Δομινικανός μοναχός ο οποίος έζησε από το 1227 περίπου μέχρι το 1274, δηλαδή σχεδόν 13 αιώνες μετά τη γέννηση του υποτιθέμενου ιδρυτή του Χριστιανισμού και περισσότερο από χίλια χρόνια μετά τη συγγραφή της «Καινής Διαθήκης».

67. Τζέημς Γκιγιώμ (1844-1916) συγγραφέας του «L'Internationale: documents et souvenirs». Ανσέλμο Λορέντσο (1841-1914), Ταρίδα ντελ Μαρμόλ (1861-1915), Φρανσίσκο Φερέρ (1859-1909), Έντουαρντ Κάρπεντερ (1844-1929), Ουίλιαμ Τσερκέσοφ (1846-1925), Μαξ Νετλώ (1865-1944): Όλοι Διεθνιστές και αναρχικοί σημαντικοί για τα γραπτά, τα αισθήματα τους και τη δράση τους.

68. Ερρίκο Μαλατέστα (1853-1932), δες σελ.126. Γιόχαν Μοστ (1846-1906), Σεμπαστιάν Φωρ (1858-1939), δες σελ.131.

69. Φ.Σ Μερλίνο: “L’Internazionale Economica” (Η Διεθνής Οικονομία) Growto. Tip. Etruria, 1902.

70. Φ.Σ Μερλίνο: “Perche’ siamo anarchici” (Γιατί είμαστε αναρχικοί) Buenos Aires, Tip. Sociologica, 1900.

71. Λ. Μετονίκοφ: “La Civilization et les Grands Fleuves Historiques” Librairie Hachette, Paris 1889. σελ. 34-35.

72. Ο ποιητής ήταν ο Γκαμπριέλε Ντ' Ανούντσιο (1863-1938) στο ποίημα του «La Nave» (Το Πλοίο)- Odi Navali — 1892-93,σελ.735-738.

73. Paul Eltzbacher: Anarchism (L'Anarchisme — Ed. Giard, Paris, 1923). Ettore Zoccolli: “L'Anarchia — Gli agitatori, Le idee, I fatti” — Fratelli Bocca, Milano, 1907.